

PROGRAM REWITALIZACJI: DĄBROWA GÓRNICZA 2023
(aktualizacja - 2020 r.)

URZĄD MIEJSKI W DĄBROWIE GÓRNICZEJ, grudzień 2020 r.

autor:
dr Adam Polko
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Dokument stanowi aktualizację Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2022, przyjętego Uchwałą Nr XVII/392/2016 Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej, z dnia 18 maja 2016 roku, w sprawie: przyjęcia „Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2022 (aktualizacja – 2016 r.)”, a następnie Uchwałą Nr XLV/881/2018 Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej z dnia 17 października 2018 roku w sprawie: przyjęcia „ Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2022 (aktualizacja – 2018 r.)”

Wprowadzenie

Podjęcie działań zmierzających do aktualizacji *Lokalnego Programu Rewitalizacji Dąbrowy Górniczej do roku 2020*, wynikało ze zmiany wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań rozwojowych miasta oraz z planowanych zmian organizacyjno-prawnych, proponowanych m.in. w założeniach Narodowego Planu Rewitalizacji¹ oraz Wytycznych w sprawie przygotowania lokalnych programów rewitalizacji².

W pierwszym przypadku, niezbędne stało się przeprowadzenie ponownej diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych, także skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych, uwzględniającej podjęte dotychczas działania rewitalizacyjne oraz nowe uwarunkowania strategiczne i planistyczne miasta. W drugim przypadku należało dostosować program rewitalizacji do wymogów formalnych, określonych na poziomie krajowym i regionalnym w taki sposób, aby umożliwić wszystkim potencjalnym beneficjentom skorzystanie z możliwych źródeł finansowania oraz instrumentów krajowej i regionalnej polityki miejskiej³.

Aktualizacja *Lokalnego Programu Rewitalizacji Dąbrowy Górniczej* przeprowadzona w 2016 r. umożliwiła również wypracowanie koncepcji rewitalizacji, odzwierciedlającej w największym stopniu potrzeby i możliwości lokalnej społeczności. Przyjęto, że dane ilościowe gromadzone i przetwarzane na etapie diagnostycznym są dobrym punktem startu, jednak koncepcja rewitalizacji każdego obszaru będzie uwzględniać przede wszystkim potencjał tkwiący w ludziach mieszkających na danym terenie. Ich wysiłek podjęty w procesie rewitalizacji jest najlepszą gwarancją osiągnięcia pozytywnej oraz co ważne, trwałej zmiany jakości życia w Dąbrowie Górniczej.

Podstawowym celem aktualizacji *Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2022* przeprowadzonej w 2018 r. było umożliwienie wprowadzenia do programu nowych projektów rewitalizacji, stanowiących odpowiedź na zmieniające się uwarunkowania oraz wykorzystujących szanse związane z pozyskaniem środków finansowych. W trakcie aktualizacji programu uzupełniono część diagnostyczną o wyniki analiz przeprowadzonych w oparciu o aktualne dane, przy wykorzystaniu siatki grid oraz zaktualizowane podstawowe informacje zawarte w pogłębionej diagnozie poszczególnych obszarów rewitalizacji. Tego typu działania pozwoliły zweryfikować aktualność celów i kierunków rewitalizacji. Zgłoszone w trakcie naboru projekty rewitalizacji zostały poddane dyskusji podczas warsztatów projektowych i konsultacji społecznych, a po uzyskaniu pozytywnej opinii Komitetu ds. Rewitalizacji zostały wpisane do programu. Skutkowało to modyfikacją kształtu wiązek projektów w poszczególnych obszarach rewitalizacji oraz aktualizacją tabel zawierających szacunkowe koszty i źródła finansowania programu rewitalizacji Dąbrowy Górniczej. Aktualizacja programu była też okazją do wprowadzenia drobnych korekt w zakresie monitoringu i oceny procesów rewitalizacji w Dąbrowie Górniczej.

Podobnie w 2020 r., *Program Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2023* aktualizowany jest przede wszystkim z uwagi na oczekiwane przez wnioskodawców włączenie do dokumentu nowych projektów rewitalizacji lub wprowadzenie zmian w przedsięwzięciach już objętych Programem, co związane jest z możliwością pozyskania środków finansowych na ich realizację. W ramach nowelizacji uzupełniono część diagnostyczną dokumentu o wyniki analizy rozmieszczenia zjawisk kryzysowych na terenie miasta, którą przeprowadzono w 2019 r., przy wykorzystaniu podziału Dąbrowy Górniczej na jednostki strukturalne. Zaktualizowano

¹ *Narodowy Plan Rewitalizacji 2022 (założenia)*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2014

² *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015

³ *Krajowa Polityka Miejska*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, 2015 oraz F. Kuźnik, A. Klasik, B. Szczupak, M. Baron: *Koncepcja regionalnej polityki miejskiej*. Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice, październik 2014

również podstawowe informacje zawarte w pogłębionej diagnozie poszczególnych obszarów rewitalizacji. Sprawdzono aktualność celów i kierunków rewitalizacji. W obszarach rewitalizacji, w których realizowane będą nowe projekty, zmodyfikowano wiązki projektów. Zweryfikowano tabele zawierające szacunkowe koszty i źródła finansowania przedsięwzięć zawartych w dokumencie, z uwzględnieniem nowych projektów rewitalizacji, zgłoszonych w ramach naboru projektów prowadzonego do grudnia 2019 r. oraz wniesionych w 2020 r. Ze względu na ramy czasowe zgłoszonych projektów, kończących się w 2023 r., zdecydowano o wydłużeniu okresu dokumentu do roku 2023. W związku z tym tytuł nastąpiła zmiana tytułu dokumentu: PROGRAM REWITALIZACJI: DĄBROWA GÓRNICZA 2023 (aktualizacja - 2020 r.).

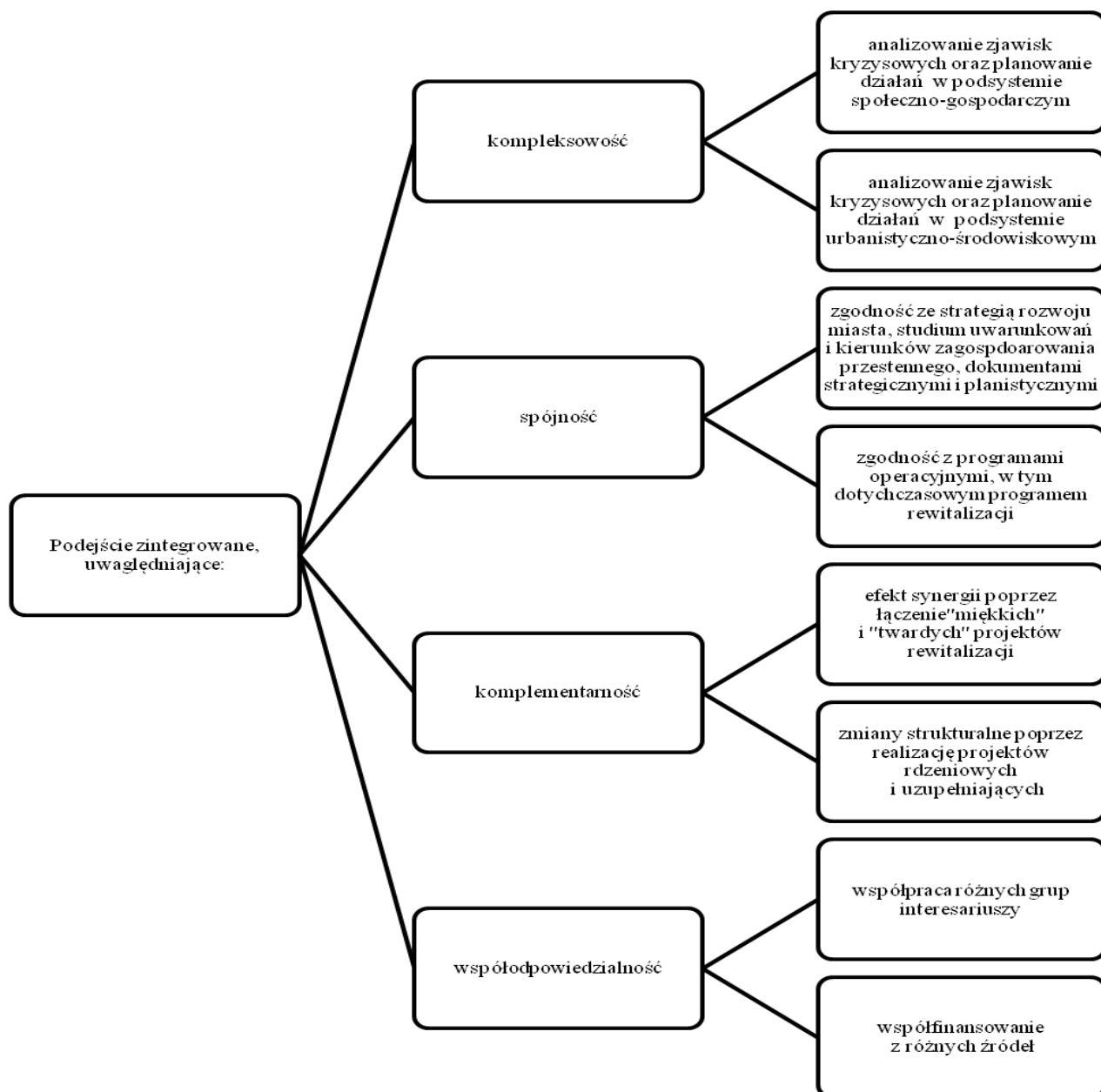
Aktualizacja dokumentu była też okazją do wprowadzenia korekt w treści Programu, m.in. w zakresie zapisów dot. funkcjonowania Komitetu Rewitalizacji (skład zostanie poszerzony, a wybór członków Komitetu drugiej kadencji przeprowadzony będzie na podstawie zmienionych zasad, wykorzystujących zapisy ustawy o rewitalizacji). Z uwagi na sytuację epidemiczną w kraju zmieniono założenia dotyczące formy dyskusji nad nowymi projektami rewitalizacji oraz formuły przeprowadzenia konsultacji społecznych przygotowanego projektu aktualizacji programu, która umożliwi wypowiedzenie się jak najszerszej grupie mieszkańców.

1. Założenia metodologiczne rewitalizacji w Dąbrowie Górniczej

W pracach nad *Programem Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2023* przyjęto następujące założenia metodologiczne, zgodne z wytycznymi w zakresie opracowywania programów rewitalizacji:

- rewitalizacja Dąbrowy Górniczej jest procesem wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez kompleksowy zestaw przedsięwzięć i instrumentów wspierających, wykorzystującym przede wszystkim lokalne potencjały rozwojowe,
- rewitalizacja Dąbrowy Górniczej jest procesem analizowania i programowania rozwoju obszarów problemowych w podsystemach: społeczno-gospodarczym (sprawy społeczne, kulturowe, gospodarcze) oraz urbanistyczno-środowiskowym (kwestie infrastrukturalne, techniczne, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne),
- rewitalizacja Dąbrowy Górniczej jest spójna z rozstrzygnięciami dotyczącymi kierunków i celów rozwoju miasta, wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych, jak również stanowi kontynuację działań realizowanych w latach 2007-2014,
- rewitalizacja Dąbrowy Górniczej jest procesem, w którym przyjęto komplementarność projektów rewitalizacji co oznacza, że tworzą one wiązki dopełniające się tematycznie, skoncentrowane przestrzennie i zsynchronizowane czasowo, skutkujące zmianami strukturalnymi na obszarach zdegradowanych,
- rewitalizacja Dąbrowy Górniczej, zarówno na etapie planowania, jak i wdrażania oparta jest na współpracy wszystkich grup interesariuszy, w szczególności mieszkańców, przedsiębiorcach, właścicielach i zarządcach nieruchomości, przedstawicielach sektora obywatelskiego, osobach reprezentujących instytucje kultury, edukacji i sportu, a także Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy oraz władzach lokalnych,
- rewitalizacja Dąbrowy Górniczej oparta jest na zdolności łączenia różnych źródeł finansowania, zarówno publicznych, jak i prywatnych oraz tworzeniu mechanizmów finansowych, prawno-administracyjnych i partycypacji społecznej, wspierających wdrażanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Rysunek 1. Cechy programu rewitalizacji Dąbrowy Górniczej

Źródło: opracowanie własne

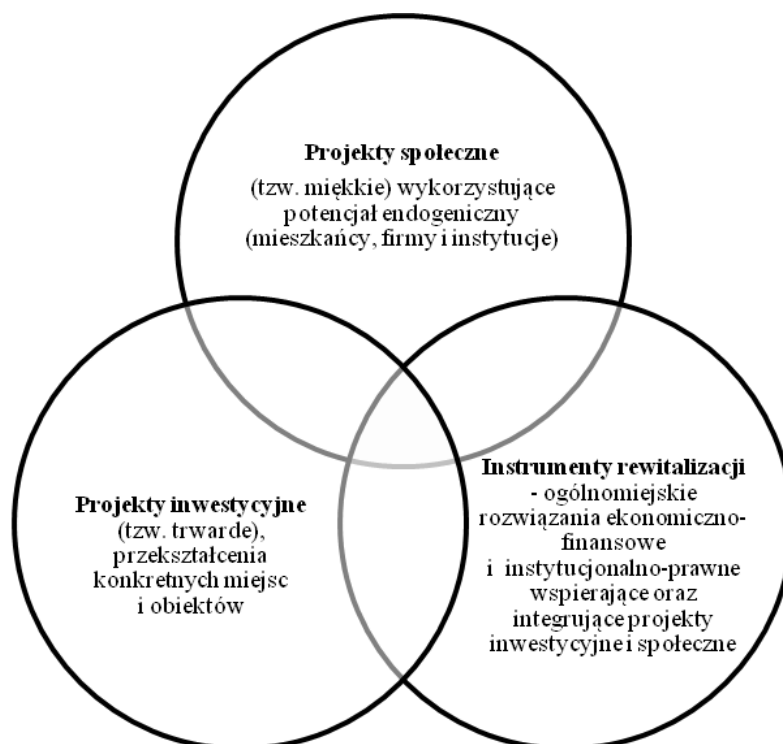
Schemat formułowania *Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2023* uwzględnia podjęcie następujących kroków:

1. przyjęcie założeń metodologicznych aktualizowanego *Lokalnego Programu Rewitalizacji Dąbrowy Górniczej do roku 2020*;
2. wskazanie powiązań pomiędzy dokumentami strategicznymi, planistycznymi i programowymi, a planowanym procesem rewitalizacji, w szczególności w zakresie spójności kierunków, celów i przedsięwzięć;
3. przeprowadzenie diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych w Dąbrowie Górniczej w oparciu o analizę danych ilościowych, spotkania diagnostyczne z mieszkańcami, warsztaty strategiczne oraz wizyty studialne wraz ze wskazaniem związków przyczynowo-skutkowych oraz skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych;

4. określenie zasięgu przestrzennego obszarów zdegradowanych, a następnie poprzez pogłębioną analizę problemów, wskazanie w ich granicach priorytetowych obszarów rewitalizacji rozumianych jako terytoria, wymagające podjęcia działań rewitalizacyjnych w pierwszej kolejności ze względu na istotność problemów, w tym koncentrację negatywnych zjawisk społecznych, a także konieczność kontynuacji działań rewitalizacyjnych;
5. wypracowanie wizji stanu obszarów po przeprowadzeniu rewitalizacji, w szczególności poprzez określenie celów strategicznych i operacyjnych oraz sposobu ich realizacji ze względu na istniejące potencjały, bariery, szanse i zagrożenia dotyczące poszczególnych obszarów (możliwości realizacji celów ustalono na podstawie analizy SWOT, przeprowadzonej oddzielnie dla każdego obszaru);
6. opis projektów rewitalizacji zawierający: nazwę przedsięwzięcia i wskazanie podmiotów wdrażających, lokalizację, syntetyczny opis działań, szacowaną wartość projektu, źródła finansowania, lata realizacji, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem pomiaru, a także charakterystykę pozostałych rodzajów przedsięwzięć realizujących kierunki działań rewitalizacyjnych;
7. stworzenie wiązek projektów poprzez podział na projekty rdzeniowe i uzupełniające wraz ze wskazaniem stopnia ich komplementarności, generowania pozytywnych efektów synergii oraz mechanizmów przemyślanej, spójnej i kompleksowej logiki interwencji;
8. przedstawienie szacunkowych ram finansowych programu rewitalizacji wraz z indykatywnymi wielkościami środków pochodzących z różnych źródeł;
9. tworzenie mechanizmów włączenia poszczególnych grup interesariuszy (mieszkańców, przedsiębiorców, instytucji społecznych, właścicieli i zarządców nieruchomości itd.) w proces rewitalizacji;
10. wykreowanie instrumentów finansowo-ekonomicznych oraz prawno-administracyjnych tworzących ramy wsparcia dla realizowanych projektów;
11. wypracowanie systemu wdrażania programu rewitalizacji;
12. stworzenie systemu monitorowania i ewaluacji programu w zakresie skuteczności działań rewitalizacyjnych wraz z systemem wprowadzania modyfikacji.

Istotnym założeniem *Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2023* jest wypracowanie zestawu komplementarnych projektów, które łączą konieczność działań na rzecz podnoszenia jakości życia mieszkańców oraz ograniczania negatywnego zjawiska wykluczenia społecznego w mieście z kreowaniem nowych funkcji w zdegradowanych miejscach i obiektach. Rewitalizacja miejsc i obiektów powinna generować pozytywne efekty związane z tworzeniem nowej i wzmacnianiem istniejącej oferty produktów miejskich, których beneficjentami mogliby być w wielu przypadkach nie tylko mieszkańcy obszarów zdegradowanych, ale szerzej cała społeczność miasta. Ostatnim, bardzo ważnym elementem jest tworzenie dla projektów rewitalizacji otoczki w postaci zestawu instrumentów ekonomiczno-finansowych oraz prawno-administracyjnych, których zadaniem byłoby wsparcie i integracja projektów społecznych i infrastrukturalnych.

Rysunek 2. Koncepcja budowania projektów rewitalizacji w Dąbrowie Górniczej

Źródło: opracowanie własne

2. Powiązania programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i programowymi Dąbrowy Górniczej

2.1. Strategia rozwoju miasta: Dąbrowa Górnicza 2022

Dąbrowa Górnicza swoją wizję rozwoju opiera na trzech podstawowych wartościach:

1. *Dąbrowa przedsiębiorcza;*
2. *Dąbrowa wrażliwa społecznie;*
3. *Dąbrowa aktywna.*

Przyjęto, że cele i działania rewitalizacyjne Dąbrowy Górniczej są spójne z wyżej wymienionymi wartościami oraz stanowią istotne wsparcie dla ich realizacji. W związku z tym w rewitalizacji Dąbrowy Górniczej uwzględniane będą następujące priorytety wyprowadzone z dokumentu nadrzędnego jakim jest strategia rozwoju miasta:

- **wzmocnienie i trwałość rozwoju gospodarczego**, poprzez ponowne zagospodarowanie zdegradowanych terenów i obiektów, wykorzystanie potencjału endogenicznego mieszkańców oraz wzmocnianie w nich postaw przedsiębiorczych,
- **budowanie i utrzymanie spójności społecznej**, poprzez ograniczanie problemów ubóstwa i patologii społecznych, poprawę jakości środowiska zamieszkania oraz uzupełnienie i wzbogacenie oferty kulturalnej, edukacyjnej, rekreacyjnej i sportowej dla mieszkańców obszarów koncentracji zjawisk kryzysowych,
- **wspieranie szeroko rozumianej aktywności lokalnej**, poprzez tworzenie warunków umożliwiających rozwój osobisty i zawodowy grup społecznych zagrożonych wykluczeniem, promowanie aktywnego i zdrowego spędzania czasu wolnego oraz odtwarzanie działalności biznesowych i kulturalnych wykorzystując i chroniąc dziedzictwo przemysłowe, kulturowe i przyrodnicze miasta.

Ostatnim priorytetem rewitalizacji Dąbrowy Górniczej, będącym wypadkową trzech wcześniejszych

priorytetów i stanowiącym ich syntezę terytorialną, jest **kształtowanie i utrzymywanie spójności przestrzennej miasta**, poprzez kreowanie funkcji centrotwórczych o zasięgu ponadlokalnym w Śródmieściu, odbudowę znaczenia centrów dzielnicowych Gołonoga, Ząbkowic i Strzemieszyc oraz podniesienie atrakcyjności zamieszkania dużych osiedli mieszkaniowych sąsiadujących ze Śródmieściem i centrami dzielnicowymi (m.in.: Mydlice, Reden, Broadway, Manhattan, Kasprzaka, Łęknice).

Rysunek 3. Priorytety rewitalizacji wyprowadzone ze Strategii Rozwoju Miasta: Dąbrowa Górnicza 2022

Źródło: opracowanie własne

Przegląd celów operacyjnych, kierunków oraz przedsięwzięć strategicznych zawartych w strategii rozwoju miasta pozwolił na ścisłą selekcję tych zamierzeń, które w bezpośredni sposób nawiązują do rewitalizacji Dąbrowy Górniczej determinując jej cele oraz działania, a także wskazując narzędzia wspierające przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Wybrane przedsięwzięcia strategiczne zawarte w *Strategii Rozwoju Miasta: Dąbrowa Górnicza 2022* (ostatnia kolumna Tabeli 1) powinny docelowo zostać uwzględnione w programie rewitalizacji miasta.

Tabela 1. Wykaz celów operacyjnych, kierunków i przedsięwzięć strategicznych zawartych w *Strategii Rozwoju Miasta: Dąbrowa Górnicza 2022*, które w bezpośredni sposób determinują proces rewitalizacji w mieście

Cele operacyjne	Kierunki	Przedsięwzięcia strategiczne
1.3. Dąbrowa Górnicza - miastem zdywersyfikowanej gospodarki, zapewniającym wysoki poziom obsługi istniejącym i nowym przedsiębiorstwom.	1.3.1. Rewitalizacja terenów przemysłowych i zdegradowanych pod nowe funkcje.	Kompleksowe przygotowanie terenów przemysłowych na potrzeby działalności gospodarczej Hałda Jadwiga oraz Każdębie. Rewitalizacja terenów przemysłowych i zdegradowanych, w tym terenów po KWK Paryż.
1.5. Dąbrowa Górnicza - miastem dysponującym szeroko rozpoznawalnym w otoczeniu centrum usługowym, zgodnym z inteligentnymi specjalizacjami.	1.5.1. Rewitalizacja centrum miasta poprzez wyznaczenie nowych funkcji i wspieranie projektów centrotwórczych. 1.5.2. Wykreowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych. 1.5.3. Działanie na rzecz przebudowy i zagospodarowania rejonu dworca kolejowego.	Kompleksowa rewitalizacja obszaru centrum miasta w sąsiedztwie Pałacu Kultury Zagłębia pod nowe funkcje z uwzględnieniem budynków, obiektów i elementów przemysłowych DFO DEFUM. Rewitalizacja terenów wokół dworca kolejowego i stworzenie w jego rejonie

	1.5.4.	Wspieranie rozwoju wyspecjalizowanych usług, w tym skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych.	nowoczesnego punktu przesiadkowego powiązanego z usługami, rekreacją i kulturą.
1.7. Dąbrowa Górnicza – miastem aktywnie współpracującym z lokalnym biznesem i promującym postawy przedsiębiorcze.	1.7.2. 1.7.3.	Kształtowanie i rozwijanie umiejętności i postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców. Zwiększenie aktywności zawodowej osób bezrobotnych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy.	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w Dąbrowie Górniczej, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów rewitalizowanych. Wspieranie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia, szczególnie na terenie obszarów rewitalizowanych Dąbrowy Górniczej.
2.3. Dąbrowa Górnicza - regionalnym liderem przedsiębiorczości społecznej i gospodarczej zapewniającym mieszkańcom rozwijanie indywidualnych kompetencji.	2.3.3.	Aktywizacja mieszkańców Dąbrowy Górniczej w sprawach społecznych i tworzenie lokalnej infrastruktury dla działań w zakresie przedsiębiorczości społecznej i gospodarczej.	DG Networking – system wsparcia dla MMSP na terenie Dąbrowy Górniczej.
3.5. Dąbrowa Górnicza – miastem wspierającym restart zawodowy i społeczny mieszkańców poprzez współpracę, edukację i kompleksową rewitalizację.	3.5.2. 3.5.3.	Wspieranie restartu zawodowego wszystkich grup społecznych. Kompleksowa aktywizacja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem na obszarach rewitalizowanych.	Realizacja projektów z zakresu aktywizacji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych społecznie.
3.6. Dąbrowa Górnicza - miastem oferującym mieszkańcom jednakową dostępność do infrastruktury komunalnej i wyrównany, wysoki standard usług publicznych.	3.6.1. 3.6.3. 3.6.5.	Ograniczenie procesu suburbanizacji poprzez podniesienie atrakcyjności mieszkaniowej Śródmieścia oraz osiedli zabudowy wielorodzinnej. Rewitalizacja terenów zdekapitalizowanego budownictwa mieszkaniowego i przemysłowego. Przywracanie atrakcyjności i charakteru centrów dzielnic poprzez poprawę ich walorów wizualnych i funkcjonalną przebudowę wytypowanych do rewitalizacji obiektów publicznych.	Rewitalizacja wybranych przestrzeni miejskich w oparciu o Program Rewitalizacji, w tym: - Kompleksowa rewitalizacja osiedla Łączna, - Kompleksowa rewitalizacja terenu w rejonie osiedla Mickiewicza i Norwida, - Kompleksowa rewitalizacja Zespołu „Sztygarka”, w tym przebudowa, termomodernizacja IV Pawilonu ZSZ „Sztygarka”, - Budowa nowych miejsc parkingowych wraz z modernizacją ciągów pieszych i komunikacyjnych, - Wsparcie społeczności lokalnych w obszarach rewitalizowanych.
3.7. Dąbrowa Górnicza - miastem zapewniającym wszystkim mieszkańcom wymagającym opieki z tytułu wieku, niepełnosprawności oraz zagrożenia wykluczeniem społecznym warunki życia odpowiadające współczesnym standardom cywilizacyjnym oraz zapewniającym wysoki standard usług medycznych.	3.7.7. 3.7.8.	Rozwój usług wspierających funkcjonowanie rodziny. Rozwój usług na rzecz osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych.	Zintegrowany system działań na rzecz grup defaworyzowanych – Aktywny Senior.
4.2. Dąbrowa Górnicza - miastem atrakcyjnych przestrzeni publicznych, dobrze wyposażonych w nowoczesną infrastrukturę aktywnych form spędzania czasu wolnego.	4.2.1. 4.2.2. 4.2.4.	Rewitalizacja istniejącej infrastruktury parkowej oraz wykorzystanie atutów bioróżnorodności miasta do stworzenia oferty aktywnego spędzania wolnego czasu dla wszystkich grup wiekowych i społecznych. Modernizacja bazy sportowo – rekreacyjnej i kulturalnej miasta wraz z aranżacją przestrzeni. Wspieranie zagospodarowania poprzemysłowych terenów	Kompleksowa rewitalizacja Parku Zielona, ze szczególnym uwzględnieniem międzygminnego projektu Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy. Kompleksowa rewitalizacja obszaru wokół jeziora Pogoria I wraz z przebudową układu komunikacyjnego, parkingu, rekultywacją plaży nad zbiornikiem wodnym Pogoria I oraz budową Ośrodka Sportów Wodnych przy

	4.2.5. pod usługi związane ze sportem, rekreacją i turystyką. Modernizacja, rozwijanie i integracja systemu szlaków, ścieżek i infrastruktury rowerowej.	ul. Żeglarskiej 34. Termomodernizacja budynku MBP – Filii nr 8 w Dąbrowie Górniczej, ul. Ofiar Katynia 93 wraz z modernizacją pomieszczeń wewnątrz budynku i zagospodarowaniem terenu. Rewitalizacja Domu „Kultury Ząbkowice” wraz z otoczeniem. Adaptacja budynku przy ul. Wojska Polskiego 52 na cele kulturalno - oświatowe.
4.4. Dąbrowa Górnicza - miastem kultywującym historyczne dziedzictwo i tożsamość regionalną oraz promującym aktywność kulturalną i stymulującym wzrost uczestnictwa w niej swych mieszkańców.	4.4.1. Ochrona i promocja obiektów historycznego dziedzictwa kulturowego miasta. 4.4.2. Rewitalizacja obiektów zabytkowych i przemysłowych oraz ich adaptacja na nowe formy działalności.	Modernizacja podziemnej trasy turystycznej Kopalni Ćwiczebnej Muzeum Miejskiego „Sztymbark” w zakresie podniesienia warunków bezpiecznego zwiedzania.

Źródło: opracowanie na podstawie *Strategii Rozwoju Miasta: Dąbrowa Górnicza 2022*, Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej, 2015

Niektóre z przedsięwzięć zawartych w strategii rozwoju miasta można wstępnie zakwalifikować jako instrumenty rewitalizacji wspierające projekty infrastrukturalne i społeczne poprzez tworzenie odpowiednich rozwiązań instytucjonalno-prawnych oraz mechanizmów finansowych. Szczegółowo są one opisane w rozdziale 9.3.

2.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Dąbrowa Górnicza

W *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Dąbrowa Górnicza*⁴ wyznaczono obszary wymagające przekształceń, zagospodarowania i rehabilitacji zabudowy miejskiej oraz obszary rewitalizacji przemysłowej, precyzując równocześnie główne kierunki zmian. Tabela 2 stanowi wykaz obszarów rewitalizacji wskazanych w studium.

Tabela 2. Obszary miasta wymagające rewitalizacji na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Dąbrowa Górnicza

Obszary rewitalizacji wyznaczone w studium	Kierunki zmian
Obszar rewitalizacji zabudowy w centrum miasta tzw. starym, z częściowo zachowanymi obiektami zabytkowymi oraz historycznie ukształtowaną kompozycją urbanistyczną, obejmujący zabudowę mieszkaniowo-usługową oraz obiekty użyteczności publicznej o zróżnicowanej randze, charakterze i wieku, położony po południowej i zachodniej stronie ciągu ulic: Sobieskiego, Królowej Jadwigi i Alei Róż	- wzmocnienie funkcji centrowych poprzez wprowadzenie usług typowych dla śródmieścia, o wysokim standardzie estetycznym i funkcjonalnym, realizacja dodatkowej zabudowy handlowo-usługowej, eliminacja obiektów i funkcji dysharmonizujących przestrzeń, - rewaloryzacja części przestrzeni publicznych i nadanie im reprezentacyjnego charakteru, - konsekwentne wzmocnianie rangi ul. Kościuszki, jednej z głównych osi centrum miasta, poprzez obudowę ulicy obiektami o randze ogólnomiejskiej, - rewaloryzacja zabudowy i infrastruktury technicznej, - podniesienie standardu wyposażenia lokali w infrastrukturę spełniającą współczesne wymagania, - eliminacja ogrzewania piecowego oraz niskosprawnych małych kotłowni na paliwa stałe, na rzecz rozwiązań niskoemisyjnych, - poprawa obsługi parkingowej.
Obszar rewitalizacji zabudowy w rejonie ulic: Kościuszki, Kolejowej i Konopnickiej.	- podkreślenie rangi ul. Kościuszki, jednej z głównych osi centrum miasta, poprzez obudowę ulicy obiektami o randze ogólnomiejskiej, handlowo-usługowej, - kompleksowe zagospodarowanie zespołu zabudowy kolejowej, wyposażenie w nowe

⁴ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Dąbrowa Górnicza*, Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXIII/374/08 Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej z dnia 30 stycznia 2008 r.

obejmujący zabudowę mieszkaniowo-usługową, historyczne obiekty kolejowe i przemysłowe o zróżnicowanym charakterze i wieku	funkcje, ożywienie „obumarłej” i zdegradowanej tkanki miejskiej, - podniesienie standardu wyposażenia lokali w infrastrukturę spełniającą współczesne wymagania, - eliminacja ogrzewania piecowego oraz niskosprawnych małych kotłowni na paliwa stałe, na rzecz rozwiązań niskoemisyjnych, - poprawa obsługi parkingowej.
Obszar rewitalizacji i przekształceń w kierunku tzw. „nowego” centrum miasta zabudowy, obejmujący tereny wokół centrum administracyjnego miasta w rejonie ulic: Łańcuckiego, Granicznej i Kruczkowskiego	- obudowanie istniejącego obiektu administracyjnego funkcjami i budynkami centrotwórczymi, o wysokim standardzie estetycznym i funkcjonalnym, realizacja nowej zabudowy użyteczności publicznej z zakresu kultury i rozrywki, nauki, biur i administracji, zdrowia i opieki społecznej, - wykreowanie przestrzeni publicznych i nadania im reprezentacyjnego charakteru, - rewaloryzacja istniejącej zabudowy i infrastruktury technicznej.
Obszar rewitalizacji zabytkowego zespołu zabudowy dworca kolejowego i towarzyszącej mu zabudowy mieszkaniowej w Ząbkowicach	- rewaloryzacja zabytkowego budynku dworca kolejowego wraz z najbliższym otoczeniem, - rewaloryzacja zabudowy mieszkaniowej i infrastruktury technicznej, eliminacja ogrzewania piecowego oraz niskosprawnych małych kotłowni na paliwa stałe, na rzecz rozwiązań niskoemisyjnych, - zaakcentowanie miejsca i ewentualnego uzupełnienia zagospodarowania o nowe funkcje usługowe wzbogacające atrakcyjność programu użytkowego.
Obszar rewitalizacji zabudowy, stanowiącej centrum Strzemieszyc , obejmujące zdegradowaną zabudowę usługowo-mieszkaniową i zabytkowy zespół dworca kolejowego w rejonie ulic: Ofiar Katynia, Warszawskiej, Transportowej i Modrzejowskiej	- wzmocnienie funkcji lokalnego centrum poprzez realizację dodatkowej zabudowy handlowo – usługowej i mieszkaniowej, eliminację obiektów w złym stanie technicznym, dysharmonizujących przestrzeń, - rewaloryzacja przestrzeni publicznych i przywrócenie charakteru – plac przed dworcem kolejowym, rewaloryzacja zespołu zabudowy kolejowej, - podniesienie standardu wyposażenia lokali w infrastrukturę spełniającą współczesne wymagania, - eliminacja ogrzewania piecowego oraz niskosprawnych małych kotłowni na paliwa stałe, na rzecz rozwiązań niskoemisyjnych, - poprawa obsługi parkingowej.
Zabytkowa kolonia robotnicza „Matheron” , zlokalizowana nad zbiornikiem Pogoria I, stanowiąca jednorodny pod względem urbanistyczno-architektonicznym zespół zabudowy robotniczej	- kompleksowa rewaloryzacja substancji budowlanej i infrastruktury technicznej, z zachowaniem specyficznych cech architektonicznych.
Osiedla wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej	- termomodernizacja budynków, remonty i modernizacja zabudowy oraz infrastruktury technicznej, - poprawa bezpieczeństwa publicznego, - przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych, - zagospodarowanie publicznych przestrzeni międzyblokowych.
Teren po byłej Kopalni Węgla Kamiennego „Paryż”	- nadanie nowej, trwałej funkcji gospodarczej, rekompensującej utracone miejsca pracy i wzmacniającej bazę ekonomiczną miasta.

Zródło: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Dąbrowa Górnicza (II Edycja), styczeń 2008, s. 195-196*

Stosując kryterium urbanistyczno-środowiskowe, na podstawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego można wstępnie wyznaczyć następujące typy obszarów rewitalizacji, które w dalszej części dokumentu będą szczególnie wnikliwie poddane diagnozie w wymiarze społecznym i gospodarczym:

- centrum miasta i centra dzielnicowe (Śródmieście, Ząbkowice, Strzemieszyce),
- osiedla mieszkaniowe i kolonie robotnicze,
- tereny przemysłowe (teren po KWK „Paryż”).

W Studium wyznaczono ponadto obszary wymagające rekultywacji. Jednakże ze względu na ich punktowy charakter oraz jednowymiarowość problemu, na tym etapie, nie będą one kwalifikowały się do objęcia kompleksowymi działaniami rewitalizacyjnymi.

2.3. Miejskie strategie i programy sektorowe

Program Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2023 jest interdyscyplinarnym programem operacyjnym, co oznacza, że obejmuje zestaw komplementarnych i spójnych działań w wymiarach społecznym, gospodarczym, infrastrukturalnym, urbanistycznym i środowiskowym. Dokument ten nie tylko jest zgodny z obowiązującymi w mieście strategiami i programami sektorowymi, ale wręcz stanowi swoisty łącznik pomiędzy nimi przyczyniając się do osiągnięcia efektu synergii w zakresie realizacji celów rozwojowych miasta. W Tabeli 3 przedstawiono zestawienie strategii i programów sektorowych obowiązujących w Dąbrowie Górniczej wraz z celami potencjalnie powiązanych z planowanymi w mieście działaniami rewitalizacyjnymi.

Tabela 3. Cele potencjalnie powiązane z działaniami rewitalizacyjnymi wynikające z miejskich strategii i programów sektorowych

Tytuł dokumentu	Cele potencjalnie powiązane z działaniami rewitalizacyjnymi
<i>Strategia rozwiązywania problemów społecznych Dąbrowy Górniczej na lata 2016-2020</i>	<ul style="list-style-type: none"> - zintegrowanie systemu pomocy społecznej, - stworzenie warunków mieszkaniowo - bytowych zaspokajających aktualne deficyty, - tworzenie warunków do promowania aktywności społecznej, - promowanie zatrudnienia i przedsiębiorczości,
<i>Program Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w Dąbrowie Górniczej na lata 2014 - 2020</i>	<ul style="list-style-type: none"> - osiągnięcie optymalnego poziomu uczestnictwa obywateli w życiu publicznym miasta, stanowiącego warunek konieczny dla stworzenia trwałych podstaw dla podmiotowej aktywności obywateli i ich wspólnot w kształtowaniu rozwoju Miasta Dąbrowa Górnicza, - rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego (ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej), - stworzenie adekwatnych do potrzeb Dąbrowy Górniczej mechanizmów funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego opartego o zasady pomocniczości, partycypacji, dialogu i partnerstwa pomiędzy administracją samorządową a aktorami społecznymi,
<i>Powiatowy Program Promocji Zatrudnienia i Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy na lata 2016-2020</i>	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie aktywności zawodowej osób bezrobotnych i poszukujących pracy, w tym przede wszystkim osób bezrobotnych długotrwale, do 30 roku życia, powyżej 50 roku życia, rozwój przedsiębiorczości, - rozwój kapitału ludzkiego oraz upowszechnianie uczenia się przez całe życie, - spadek bezrobocia dzięki wsparciu udzielanemu pracodawcom i współpracy z pracodawcami na rzecz pozyskiwania ofert zatrudnienia z otwartego rynku pracy.
<i>Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Dąbrowie Górniczej na lata 2017-2021</i>	<ul style="list-style-type: none"> - dostosowanie przestrzeni miejskiej do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz zapewnienie możliwości swobodnego przemieszczania się, w tym likwidacja barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej, - zapewnienie osobom niepełnosprawnym różnorodnych form wsparcia socjalnego umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym, - tworzenie warunków aktywności społecznej osób niepełnosprawnych, jako podstawy integracji społecznej, - usługi i instrumenty rynku pracy wspierające aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotne albo poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu,
<i>Polityka mieszkaniowa gminy Dąbrowa Górnicza na lata 2018-2027</i>	<ul style="list-style-type: none"> - odpowiedni stan techniczny zasobu mieszkaniowego gminy, - odpowiedni stan techniczny zasobów mieszkaniowych znajdujących się na terenie gminy, - obniżenie zapotrzebowania na energię cieplną w zasobach mieszkaniowych, - zadbane otoczenie budynków mieszkalnych, w tym poprawa estetyki i zagospodarowania terenów, - zaspokojone potrzeby mieszkaniowe najuboższych mieszkańców gminy, w tym przeciwdziałanie groźbie eksmisji i wykluczenia społecznego,
<i>Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy oraz zasobem tymczasowych pomieszczeń na lata 2018-2022</i>	<ul style="list-style-type: none"> - polityka czynszowej uwzględniającej koszty utrzymania zasobu (będzie dążyć się do samofinansowania zasobów poprzez zwiększenie skuteczności ściągalności czynszów, optymalizacji kosztów oraz podniesienie efektywności wsparcia gospodarstw domowych), - polityka prywatyzacyjnej prowadzonej w głównej mierze w budynkach wspólnot mieszkaniowych, w których gmina Dąbrowa Górnicza posiada udziały (będzie unikać się dalszej prywatyzacji zasobów poza tzw. „domykaniem” wspólnot mieszkaniowych, a więc zbywanie lokali w budynkach, gdzie gmina ma mniejszościowe udziały), - polityka zamian lokali dążącej do optymalnego wykorzystania lokali mieszkalnych w zasobie (zwiększenie dopasowania zasobów do potrzeb i możliwości beneficjentów), - polityce remontowej odpowiadającej potrzebom remontowym, - powiększaniu zasobu i podaży lokali mieszkalnych, lokali socjalnych oraz tymczasowych pomieszczeń.
<i>Gminny Program Wspierania Rodzin w Dąbrowie Górniczej</i>	<ul style="list-style-type: none"> - wzmacnianie ról rodzicielskich oraz integracji rodziny poprzez wsparcie w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.

<i>na lata 2018-2020</i>	<ul style="list-style-type: none"> - przeciwdziałanie uzależnieniom, - wzmacnianie spójności rodziny poprzez zapewnienie dostępu do specjalistycznego wsparcia, - wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, - przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych. - promowanie i wspieranie uczniów zdolnych, - tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi zainteresowań oraz aktywności sportowej wśród dzieci i młodzieży oraz ich rodzin.
<i>Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla miasta Dąbrowy Górniczej na lata 2013-2017 z perspektywą na lata 2018 - 2020</i>	<ul style="list-style-type: none"> - uzyskanie dobrej jakości powietrza atmosferycznego jako element trwałej poprawy standardu życia mieszkańców i utrzymania dobrego stanu środowiska, - zmniejszenie powierzchni obszarów objętych zasięgiem szkodliwego oddziaływania hałasu komunikacyjnego i przemysłowego, - wzmocnienie ochrony przyrody oraz doskonalenie harmonijnego, zrównoważonego rozwoju na obszarach prawnie chronionych lub kwalifikujących się do ochrony prawnej, w tym korytarzy ekologicznych, w szczególności poprzez procedury związane z planowaniem przestrzennym i realizacją procesów inwestycyjnych, - dostosowanie działań w zakresie planowania przestrzennego i lokalizacji inwestycji do specyfiki terenów zdegradowanych i poprzemysłowych,
<i>Program Zielone Zarządzanie Miastem – Lokalny Plan Wdrożeniowy dla Dąbrowy Górniczej na lata 2014 - 2020</i>	<ul style="list-style-type: none"> - zarządzanie miastem w sposób zrównoważony i ekologiczny, - promocja zrównoważonego transportu, - zwiększenie świadomości wśród mieszkańców dotyczącej ich wpływu na lokalną gospodarkę ekoenergetyczną, - systemy niezbędne do prawidłowego funkcjonowania miasta powinny być postrzegane przez mieszkańców jako przyjazne, - zwiększenie efektywności wykorzystania energii i paliw w budynkach, - zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, - promocja i wdrażanie idei budownictwa ekologicznego, - promocja efektywnego energetycznie oświetlenia,
<i>Strategia Rozwoju Turystyki w Gminie Dąbrowa Górnicza na lata 2012-2020</i>	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój turystyki zabytkowej poprzez rewitalizację obszarów i obiektów o znaczeniu historycznym i kulturowym, - rozwój turystyki przemysłowej poprzez rewitalizację obiektów poprzemysłowych oraz ich adaptację do działalności kulturalno-rozrywkowej,
<i>Polityka Rowerowa Miasta Dąbrowa Górnicza</i>	<ul style="list-style-type: none"> - popularyzacja proekologicznych zachowań transportowych mieszkańców miasta, - poprawa jakości przestrzeni życiowej w mieście – minimalizacja hałasu i ilości zanieczyszczeń, zmniejszenie zapotrzebowania na przestrzeń komunikacyjną.

Źródło: opracowanie na podstawie miejskich strategii i programów sektorowych

Nawiązując do obowiązujących w mieście strategii i programów sektorowych, planowane działania w ramach *Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2023* powinny:

- wpisywać się w zintegrowany system pomocy społecznej tworzony w Dąbrowie Górniczej,
- wspierać i wykorzystywać promowanie aktywności społecznej, zatrudnienia i przedsiębiorczości,
- przyczyniać się do zwiększania odporności miasta na fluktuację na lokalnym rynku pracy, poprzez rozwój zdwyersyfikowanych funkcji gospodarczych w obszarach rewitalizacji,
- wykorzystywać i wzmacniać potencjał instytucji społeczeństwa obywatelskiego,
- wykorzystywać innowacyjne mechanizmy współdziałania i partycypacji społecznej,
- wspierać i promować integrację i aktywność społeczną osób niepełnosprawnych,
- przyczyniać się do poprawy skuteczności gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy, w szczególności lokalami socjalnymi i pomieszczeniami tymczasowymi,
- przyczyniać się do podniesienia standardu zasobów mieszkaniowych,
- wspierać rozwiązania na rzecz lepszego dopasowania gminnych zasobów mieszkaniowych do potrzeb i możliwości gospodarstw domowych, a także zwiększać szanse większej rotacji lokali socjalnych poprzez wychodzenie z ubóstwa i aktywizację zawodową mieszkańców tych lokali,
- być komplementarne w stosunku do działań tworzących sprzyjające warunki rozwoju funkcji rodzicielskich i opiekuńczo-wychowawczych oraz wspierać działania na rzecz rozwoju dzieci i młodzieży,
- wspierać zrównoważony transport miejski, w szczególności rowerowy, zwiększać efektywność energetyczną zasobów i przyczyniać się do podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców,
- przyczyniać się do ograniczania uciążliwości przemysłowych i komunikacyjnych,
- chronić i eksponować dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze poprzez rozwój turystyki zabytkowej, industrialnej i biznesowej.

2.4. Lokalny Program Rewitalizacji Dąbrowy Górniczej do roku 2020 – podsumowanie działań realizowanych do roku 2014

Lokalny Program Rewitalizacji Dąbrowy Górniczej do roku 2020 (aktualizacja – 2014 r.), przyjęty został Uchwałą Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej Nr XXXV/693/14 z dnia 26 marca 2014 r. Dokument stanowi aktualizację Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Dąbrowa Górnicza na lata 2008–2020, przyjętego przez Radę Miejską 18 czerwca 2008 r. (Uchwała Rady Miejskiej Nr XXVIII/453/08). W okresie 2008–2014, program aktualizowany był pięciokrotnie. Zasadniczym celem kolejnych aktualizacji dokumentu było wprowadzenie do treści programu nowych projektów, zgłoszonych m.in. przez wydziały Urzędu Miejskiego, przedsiębiorców i wspólnoty mieszkaniowe. W programie zidentyfikowano dziesięć obszarów wskazanych do rewitalizacji. W grudniu 2014 r. Lokalny Program Rewitalizacji Dąbrowy Górniczej do roku 2020 obejmował 47 projektów, które zostały zrealizowane, pozostawały w trakcie realizacji, bądź planowano je realizować w kolejnych latach. Liczbę projektów, zgłoszonych w poszczególnych obszarach rewitalizacji objętych Programem, od chwili uchwalenia dokumentu przedstawiono w Tabeli 4.

Tabela 4. Liczba projektów w poszczególnych obszarach rewitalizacji, lata 2008-2014

Obszar	2008	2009	2012	2013	2014
Obszar I: Centrum Ogólnomiejskie – Śródmieście			8	10	9
Obszar II: Centrum Ogólnomiejskie – Reden	5	16	4	5	5
Obszar III: Centrum Ogólnomiejskie – Gołonóg			3	4	4
Obszar IV: Centrum Lokalne Ząbkowice	5	6	8	8	8
Obszar V: Centrum Lokalne Strzemieszyce	-	-	-	1	1
Obszar VI: Osiedla śródmieścia: Mydlice Płn i Mydlice Płd	-	-	4	4	4
Obszar VII: Osiedla Gołonoga: Osiedle Kasprzaka, Tysiąclecia i Morcinka	1	3	9	9	9
Obszar VIII: Śródmiejskie tereny przemysłowe	-	-	3	3	3
Obszar IX: Tereny przyrodniczo-rekreacyjne w zespole dzielnic Łęknice-Korzeniec-Pogoria	-	1	1	-	1
Obszar X: Tereny przyrodniczo-rekreacyjne w zespole dzielnic Łęka-Łosień-Okradzionów i dzielnicy Błędów	-	-	-	-	-
Projekty tematyczne – wspólne dla obszarów					3
W sumie	11	26	40	44	47

Źródło: opracowanie własne

W sumie, z 47 projektów objętych Programem, 24 realizowanych było lub będzie przez Gminę i jej jednostki organizacyjne. Tabela 5 ilustruje strukturę projektów rewitalizacyjnych ze względu na ich wnioskodawców.

Tabela 5. Struktura projektów rewitalizacji w podziale na wnioskodawców – lata 2008-2014

	2008	2009	2012	2013	2014
Projekty gminy i jednostek organizacyjnych	3	12 (+1 wspólnie z ArcelorMittal)	21 (+1 wspólnie z ArcelorMittal)	21	24
Projekty przedsiębiorców	-	1 (wspólnie z Gminą)	4 (w tym 1 wspólnie z Gminą)	8	8
Projekty spółdzielni mieszkaniowych	4	7	7	7	7
Projekty wspólnot mieszkaniowych	3	5	6	6	6
Projekty pozostałych beneficjentów	1	1	2	2	2
Liczba projektów ogółem	11	26	40	44	47

Źródło: opracowanie własne

Do czerwca 2015 zakończono realizację 23 projektów, a w trakcie wykonania pozostawało kolejnych osiem. Wartość zrealizowanych projektów przekracza 209,5 mln zł. Poszczególni beneficjenci korzystali z różnych źródeł dofinansowania. Z udziałem zewnętrznego wsparcia realizowane były m.in. przedsięwzięcia:

1. Projekty finansowane ze wsparciem Inicjatywy JESSICA:

- Baza noclegowa Expo Silesia i Nemo w Dąbrowie Górniczej (wdrażający: Hotel Commercial Investment spółka z ograniczoną odpowiedzialnością sp.k.),
- Rozbudowa budynku zlokalizowanego w Dąbrowie Górniczej przy ulicy 3 Maja 32 (wdrażający: Teresa Jachym – inwestor prywatny).

2. Projekty finansowane z dotacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013:

- Kompleksowa wymiana pokryć azbestowych na materiały nieszkodliwe na osiedlu Sikorskiego w Dąbrowie Górniczej (wdrażający: Wspólnota mieszkaniowa nr 36 ul. Piłsudskiego – lider projektu, partnerzy: Wspólnota mieszkaniowa budynku nr 20 ul. Piłsudskiego, Wspólnota mieszkaniowa budynku nr 22 ul. Piłsudskiego, Wspólnota mieszkaniowa budynku nr 34 ul. Piłsudskiego),
- Wymiana płyt aciekol-elewacyjnych na budynku Spółdzielni Mieszkaniowej „Lokator” zlokalizowanego w Centrum Ogólnomiejskim Śródmieście - Gołonóg przy ul. Kościuszki 19 (wdrażający: Spółdzielnia Mieszkaniowa „Lokator”),
- Rozbudowa miejsc parkingowych oraz przebudowa istniejącego układu komunikacyjnego na osiedlu Sikorskiego w Dąbrowie Górniczej II etap (wdrażający: Gmina Dąbrowa Górnicza).

3. Projekty finansowane z dotacji w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka:

- Aktywizacja ekonomiczna obszarów poprzemysłowych – hałda Jadwiga w Dąbrowie Górniczej (Etap I) (wdrażający: Gmina Dąbrowa Górnicza).

4. Projekty finansowane w ramach Funduszy Norweskich:

- Zagłębiowski Park Linearny - rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy (wdrażający: Gmina Dąbrowa Górnicza, projekt jest częścią przedsięwzięcia realizowanego w ramach Partnerstwa Gmin Zagłębia Dąbrowskiego, którego Liderem jest Dąbrowa Górnicza).

Realizację projektów wspierały również środki pozyskane przez beneficjentów m.in. z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Budżetu Państwa, pożyczki z możliwością częściowego umorzenia z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Korzystano także z dofinansowania do demontażu i utylizacji azbestu udzielanego przez Gminę Dąbrowa Górnicza oraz premii termomodernizacyjnej z Banku Gospodarstwa Krajowego.

3. Diagnoza zjawisk kryzysowych w Dąbrowie Górniczej

3.1. Kryteria oceny sytuacji kryzysowych w Dąbrowie Górniczej

Podstawowym celem diagnozy zjawisk kryzysowych była identyfikacja obszarów, gdzie z dużym nasileniem występują problemy depopulacji, bezrobocia, wykluczenia społecznego, zagrożenia bezpieczeństwa publicznego oraz niskiego poziomu przedsiębiorczości. W ujęciu przestrzennym analizę przeprowadzono na trzech poziomach. Po pierwsze dokonano agregacji danych przyjmując podział miasta na 7 dzielnic i zespołów dzielnic wyodrębnionych ze względu na funkcje i ich rangę. W drugim kroku, omówiono zróżnicowanie przestrzenne wybranych zjawisk kryzysowych uwzględniając podział miasta na 26 jednostek urbanistycznych (jednostek podstawowych), które powstały w wyniku niewielkiej modyfikacji obszarów wyodrębnionych na potrzeby Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego (DBP). W trzecim ostatnim kroku, wykorzystano najniższy poziom agregacji danych wskazując konkretne ulice, na których zjawiska kryzysowe występują z największą intensywnością.

Dysponując danymi zagregowanymi na poziomie ulic, w kilku przypadkach dokonano proporcjonalnego rozdzielenia danych dot. ulic przebiegających przez co najmniej dwie dzielnice. W szczególności dotyczyło to:

- ul. Tysiąclecia, której dane w ¼ przypisano do dzielnic: Brodway, Gołonóg, Stary Gołonóg i os. Kasprzaka;
- ul. Konopnickiej, której dane w ½ przypisano do dzielnic: Reden-Adamiecki, Zielona-Korzeniec-Dziewiąty;
- Al. Piłsudskiego, której dane w ¼ przypisano do dzielnic: Manhattan-Staszic-Podlesie, Stary Gołonóg, Gołonóg, Tworzeń;
- Al. Królowej Jadwigi, w całości przypisanej do dzielnicy Reden-Adamiecki;
- ul. 11 Listopada, w całości przypisanej do dzielnicy Aleje,
- ul. Legionów Polskich, w całości przypisanych do dzielnicy Mydlice Południowe-Stara Dąbrowa.

Tabela 6. Podział miasta na obszary, dzielnice oraz zespoły dzielnic dla potrzeb diagnozy sytuacji kryzysowych

DBP	Dzielnice	Funkcje
Śródmieście	Śródmieście	centrum miasta
Stara Dąbrowa-Mydlice Południowe	(w tym Park Hallera oraz tereny	
Mydlice Północne	pogórnice KWK Paryż)	
Reden-Adamiecki	Reden	
Aleje	Gołonóg	centra lokalne (dzielnicowe) wraz z otoczeniem
Brodway		
Gołonóg		
Stary Gołonóg		
Kasprzak		
Tworzeń		
Manhattan-Staszic-Podlesie		
Strzemieszyce Wielkie	Strzemieszyce	miejskie tereny zielone
Strzemieszyce Małe		
Ząbkowice	Ząbkowice	
Ujejsce		
Trzebiesławice		
Tucznawa-Bugaj-Sikorka	Zielone Pogorie	tereny nieurbanizowane (zabudowa jednorodzinna wraz z terenami zielonymi)
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty		
Marianki-Ratanice		
Piekło-Antoniów		
Łęknice		
Łosień	Zespół dzielnic wschodnich	
Łęka		
Okradzionów		
Kuźniczka Nowa		
Błędów		

Źródło: opracowanie własne

3.2. Problem depopulacji w Dąbrowy Górniczej

Na przestrzeni lat 2000 – 2014 liczba ludności miasta zmalała o blisko 9 proc. W roku 1999, w Dąbrowie Górniczej mieszkało ponad 130 tys. osób. Pod koniec 2014 r. niespełna 120 tys. Lata 2009-2013 to okres niewielkiego spadku liczby ludności Dąbrowy Górniczej ze 122,4 tys. do 120,7 tys. mieszkańców (zmiana o -1,41%). Analiza danych na poziomie 7 dzielnic i zespołów dzielnic, wskazuje prawidłowość związaną z wyludnianiem miasta, które dotyka przede wszystkim centrum, tj. dzielnic: Śródmieście, Reden i Gołonóg. Oznacza to, że obszar miasta charakteryzujący się największą intensywnością zagospodarowania i nagromadzeniem funkcji administracyjnych, biznesowych i usługowych o znaczeniu ponadlokalnym jest równocześnie miejscem największego spadku liczby mieszkańców. Z kolei przyrost liczby ludności jest

odnotowywany w dwóch zespołach dzielnic: Zielone Pogorie i dzielnice wschodnie, w których dominuje zabudowa jednorodzinna.

Tabela 7. Liczba mieszkańców w latach 2009-2013 wraz ze zmianą względem 2009 r. – dzielnice i zespoły dzielnic

Dzielnice	2009	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Śródmieście	25 195	25 307	25 015	24 699	24 499	0,44%	-0,71%	-1,97%	-2,76%
Reden	21 597	21 710	21 463	21 184	20 984	0,52%	-0,62%	-1,91%	-2,84%
Gołonóg	35 697	36 023	35 726	35 293	35 002	0,91%	0,08%	-1,13%	-1,95%
Strzemieszyce	9 730	9 768	9 783	9 787	9 767	0,39%	0,54%	0,59%	0,38%
Ząbkowice	16 027	16 205	16 224	16 149	16 054	1,11%	1,23%	0,76%	0,17%
Zielone Pogorie	9 109	9 227	9 204	9 203	9 228	1,30%	1,04%	1,03%	1,31%
Zespół dzielnic wschodnich	5 103	5 179	5 182	5 197	5 196	1,49%	1,55%	1,84%	1,82%
Dąbrowa Górnicza	122 457	123 418	122 596	121 511	120 730	0,78%	0,11%	-0,77%	-1,41%

Zródło: opracowanie na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej

Sytuacja jest bardziej zróżnicowana w przypadku analizy przeprowadzonej z uwzględnieniem 26 jednostek urbanistycznych. Największy przyrost liczby ludności odnotowano w badanym okresie w obszarach: Marianki-Ratanice oraz Piekło-Antoniów. Miejsca te, należy obecnie uznać za najbardziej atrakcyjne tereny w Dąbrowie Górniczej, przeznaczone pod jednorodziną zabudowę mieszkaniową. Wpływ na taki stan rzeczy ma przede wszystkim atrakcyjne sąsiedztwo terenów zielonych oraz dobra lokalizacja zapewniona skomunikowaniem z innymi częściami miasta i aglomeracji poprzez drogi: S1 oraz 86.

Największy spadek ludności odnotowano natomiast w dużych osiedlach mieszkaniowych, w szczególności tzw. blokowiskach (Łęknice, Mydlice Północne, Stary Gołonóg, Broadway) oraz w centrum miasta (Śródmieście, Reden). W przypadku osiedli mieszkaniowych sytuacji nie ratuje nawet atrakcyjne sąsiedztwo, czego przykładem jest Osiedle Łęknice. Osiedle pomimo bezpośredniego sąsiedztwa urządzonych terenów zielonych wokół zbiornika Pogoria III jest miejscem, w którym odnotowano największy spadek liczby mieszkańców.

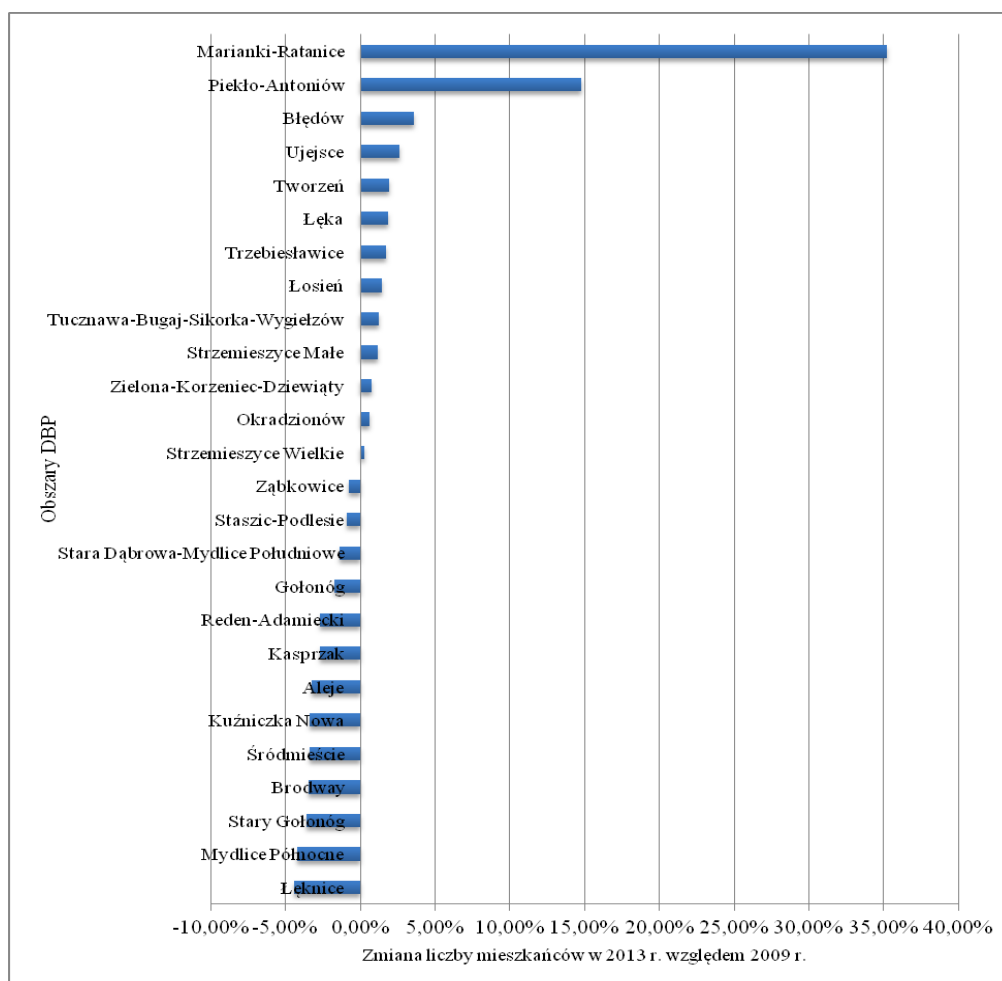
Tabela 8. Liczba mieszkańców Dąbrowy Górniczej w latach 2009-2013 wraz ze zmianą względem 2009 r. – obszary DBP

Obszary DBP	2009	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Aleje	6 433	6 483	6 368	6 274	6 225	0,78%	-1,01%	-2,47%	-3,23%
Błędów	1 716	1 743	1 742	1 770	1 777	1,57%	1,52%	3,15%	3,55%
Broadway	3 942	3 957	3 906	3 863	3 807	0,39%	-0,92%	-2,00%	-3,42%
Gołonóg	6 903	6 959	6 884	6 822	6 785	0,81%	-0,28%	-1,17%	-1,71%
Kasprzak	8 284	8 334	8 245	8 103	8 059	0,61%	-0,47%	-2,19%	-2,72%
Kuźniczka Nowa	237	232	230	230	229	-2,11%	-2,95%	-2,95%	-3,38%
Łęka	689	704	697	688	702	2,18%	1,16%	-0,15%	1,89%
Łęknice	2 961	2 973	2 923	2 892	2 831	0,41%	-1,28%	-2,33%	-4,39%
Łosień	1 449	1 480	1 486	1 489	1 470	2,14%	2,55%	2,76%	1,45%
Marianki-Ratanice	227	241	259	276	307	6,17%	14,10%	21,59%	35,24%
Mydlice Północne	7 228	7 221	7 107	7 016	6 924	-0,10%	-1,67%	-2,93%	-4,21%
Okradzionów	1 012	1 020	1 027	1 020	1 018	0,79%	1,48%	0,79%	0,59%
Piekło-Antoniów	901	949	992	1 014	1 034	5,33%	10,10%	12,54%	14,76%
Reden-Adamiecki	15 164	15 227	15 095	14 910	14 759	0,42%	-0,46%	-1,68%	-2,67%

Stara Dąbrowa-Mydlice Południowe	10 942	11 067	10 952	10 828	10 788	1,14%	0,09%	-1,04%	-1,41%
Stary Gołonóg	7 067	7 107	7 010	6 919	6 812	0,57%	-0,81%	-2,09%	-3,61%
Staszic-Podlesie	5 182	5 201	5 182	5 174	5 136	0,36%	0,00%	-0,15%	-0,89%
Strzemieszyce Małe	1 350	1 345	1 337	1 361	1 366	-0,37%	-0,96%	0,81%	1,19%
Strzemieszyce Wielkie	8 380	8 423	8 446	8 426	8 401	0,51%	0,79%	0,55%	0,25%
Śródmieście	7 025	7 019	6 956	6 855	6 787	-0,09%	-0,98%	-2,42%	-3,39%
Trzebieśławice	1 000	1 007	1 010	1 009	1 017	0,70%	1,00%	0,90%	1,70%
Tuczawa-Bugaj-Sikorka-Wygielzów	2 751	2 781	2 795	2 801	2 786	1,09%	1,60%	1,82%	1,27%
Tworzeń	4 320	4 466	4 501	4 413	4 404	3,37%	4,19%	2,15%	1,94%
Ujejsce	2 109	2 147	2 146	2 140	2 164	1,80%	1,75%	1,47%	2,61%
Ząbkowice	10 167	10 270	10 273	10 199	10 087	1,01%	1,04%	0,31%	-0,79%
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty	5 020	5 064	5 030	5 021	5 056	0,88%	0,20%	0,02%	0,73%
Dąbrowa Górnicza	122 457	123 418	122 596	121 511	120 730	0,78%	0,11%	-0,77%	-1,41%

Źródło: opracowanie na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górnicznej

Rysunek 4. Zmiana liczby mieszkańców Dąbrowy Górnicznej w latach 2009-2013 – obszary DBP

Źródło: opracowanie na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górnicznej

Dokonując szczegółowej analizy spadku liczby osób zamieszkałych przy poszczególnych ulicach należy uwzględnić zróżnicowanie występujące w obrębie poszczególnych dzielnic. Przykładem są Strzemieszyce

Wielkie, w których proces depopulacji koncentruje się w centralnej części dzielnicy (w szczególności ulice: Akacyjowa, Cmentarna, Krucza, Hetmańska, Orkana, Kozubka, Transportowa, Żurawia), natomiast przybywa ludności w części południowo-zachodniej graniczącej bezpośrednio z sosnowiecką dzielnicą Kazimierz (w szczególności ulice: Sezamkowa, Sosnowiecka, Roztoki, Kozłowskiego). W tym przypadku należy uznać, że w procesie delimitacji obszarów rewitalizacji, wyłączenie terenów położonych w południowej części dzielnicy pozwoli uzyskać właściwy obraz problemów demograficznych centralnej części dzielnicy Strzemieszyce Wielkie.

Tabela 9. Ulice w Dąbrowie Górniczej z największym spadkiem liczby ludności w latach 2009-2013 (przykładowe)

Obszar DBP	ulica	2009	2010	2011	2012	2013	% spadek 2009-2013
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty	Olszowa	36	33	29	25	25	-30,56%
Ząbkowice	Korczyńskiego	20	19	19	15	15	-25,00%
Brodway	Komuny Paryskiej	90	83	75	70	68	-24,44%
Ujejsce	40 lecia PRL	20	20	18	16	16	-20,00%
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty	Ciasna	38	36	36	35	31	-18,42%
Śródmieście	Dojazdowa	34	34	34	29	28	-17,65%
Tucznowa-Bugaj-Sikorka-Wygiełzów	Borowinowa	23	21	21	19	19	-17,39%
Ząbkowice	Targowa	18	17	15	15	15	-16,67%
Piekło-Antoniów	Zakładowa	31	30	30	27	26	-16,13%
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty	Dziewiąty	62	60	58	54	52	-16,13%
Tucznowa-Bugaj-Sikorka-Wygiełzów	Szpakowa	50	49	48	43	42	-16,00%
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty	Kasprowicza	25	24	24	23	21	-16,00%
Strzemieszyce Wielkie	Szałasowizna	70	67	65	65	60	-14,29%
Strzemieszyce Wielkie	Krucza	21	21	19	18	18	-14,29%
Strzemieszyce Wielkie	Hetmańska	36	35	31	31	31	-13,89%
Staszic-Podlesie	Wschodnia	42	40	41	38	37	-11,90%
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty	Adamskiego	43	43	40	38	38	-11,63%
Strzemieszyce Wielkie	Orkana	80	80	79	71	71	-11,25%
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty	Łącząca	78	76	75	71	70	-10,26%
Strzemieszyce Małe	Świerczyna	40	38	38	37	36	-10,00%
Strzemieszyce Wielkie	Kozubka	170	165	161	160	153	-10,00%
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty	Granitowa	40	38	36	37	36	-10,00%

Źródło: opracowanie na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej

3.3. Problem bezrobocia w dzielnicach Dąbrowy Górniczej

Bezrobotni dąbrowianie to obecnie blisko 6.000 osób. Na przestrzeni ostatnich pięciu lat, liczba mieszkańców pozostających bez pracy wahała się od 6054 w roku 2010, do 7166 w 2012 r., i 6.925 osób na koniec roku 2013. W tym czasie udział bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności miasta wynosił 5,74%. Dzielnicami, w których zjawisko bezrobocia występowało z największą intensywnością był zespół dzielnic Zielone Pogorie (6,79%). Najniższy poziom bezrobocia odnotowano z kolei w zespole dzielnic wschodnich (4,77%). Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób pozostających bez pracy, zarówno dla całego miasta, jak i większości dzielnic wynosi nieco ponad 50%. Oznacza to, że dla ponad połowy bezrobotnych ten stan jest trwały i wiąże się z coraz mniejszymi szansami na znalezienie pracy. Równocześnie osoby te są coraz bardziej uzależnione od pomocy społecznej. Szczególną uwagę należy

również zwrócić na poziom bezrobocia ludzi młodych (do 25 roku życia). W tym przypadku relatywnie duży odsetek osób jest w dzielnicy Ząbkowice (14,73% ogółu bezrobotnych).

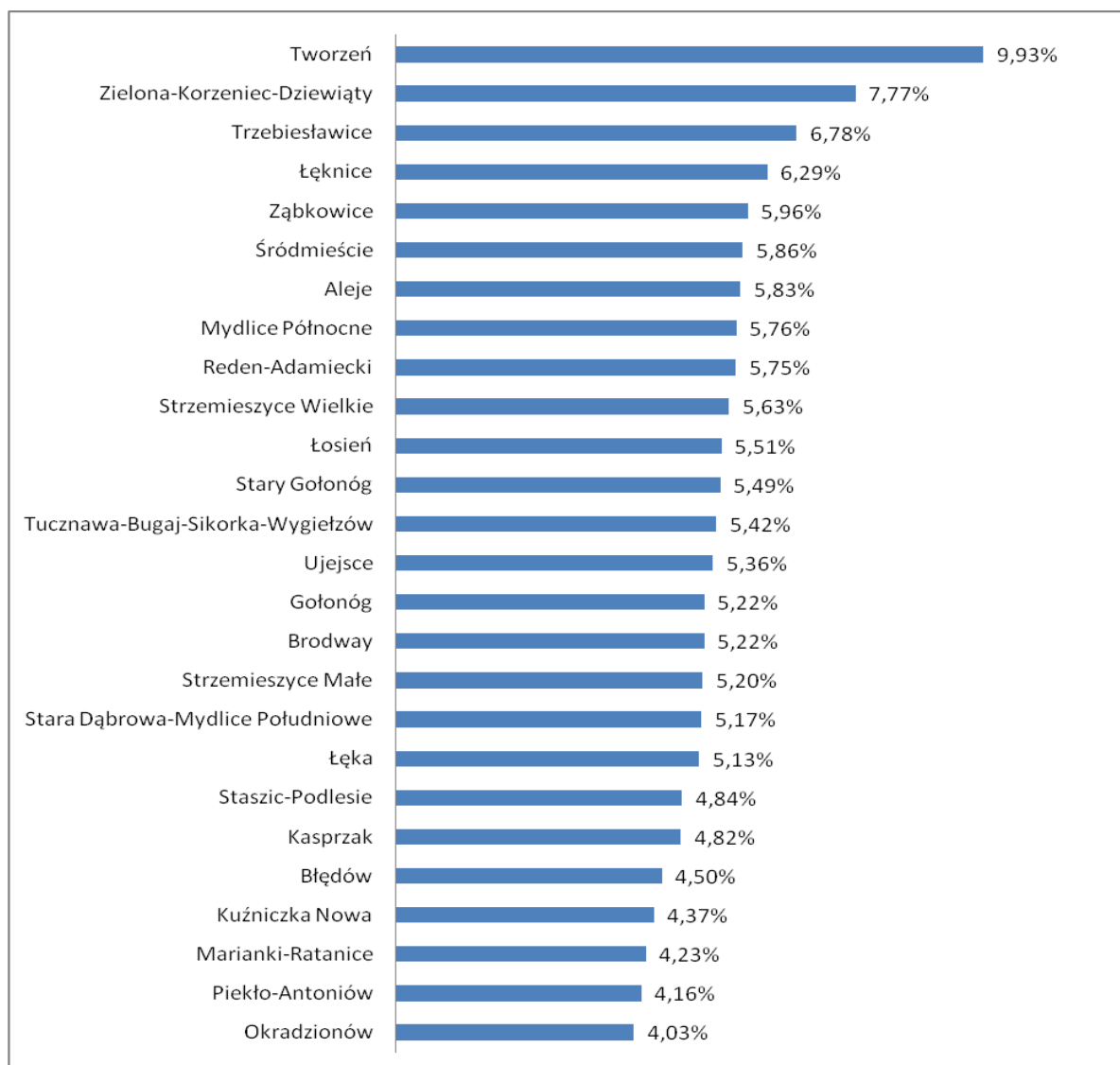
Tabela 10. Liczba i udział bezrobotnych w liczbie mieszkańców Dąbrowy Górniczej – dzielnice, 2013 r.

Dzielnica	bezrobotni	kobiety	młodzież	długotrwałe	mieszkańcy	% bezrobotnych	% kobiet	% młodzieży	% długotrwałe
Śródmieście	1355	715	152	704	24499	5,53%	52,77%	11,22%	51,96%
Reden	1212	622	131	636	20984	5,78%	51,32%	10,81%	52,48%
Gołonóg	2002	1022	230	1042	35002	5,72%	51,05%	11,49%	52,05%
Strzemieszyce	544	272	64	285	9767	5,57%	50,00%	11,76%	52,39%
Ząbkowice	937	515	138	475	16054	5,84%	54,96%	14,73%	50,69%
Zielone Pogorie	627	333	72	327	9228	6,79%	53,11%	11,48%	52,15%
Zespół dzielnic wschodnich	248	131	29	130	5196	4,77%	52,82%	11,69%	52,42%
Dąbrowa Górnicza	6925	3610	816	3599	120730	5,74%	52,13%	11,78%	51,97%

Źródło: opracowanie na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy oraz Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej

Wśród 26 jednostek urbanistycznych problem bezrobocia występuje z największą intensywnością w obszarach: Tworzeń, Zielona-Korzeniec-Dzięwiąty, Trzebieszawice, Łęknice, Ząbkowice, Śródmieście, Aleje, Mydlice Północne, Reden-Adamiecki. Bardziej szczegółowa obserwacja, przeprowadzona na poziomie ulic pozwala zidentyfikować miejsca szczególnej koncentracji problemu bezrobocia. W przypadku Łęknic wysoki odsetek osób bezrobotnych odnotowano na ulicach: Podłęknickiej i Topolowej. W Trzebieszawicach na większości ulic odnotowano przekroczenie wskaźnika średniego dla całego miasta. Ocena tej dzielnicy wymaga pogłębionej analizy, gdyż skala problemu jest relatywnie mała (69 bezrobotnych na 1017 mieszkańców) w porównaniu z dużymi dzielnicami, a teren w zakresie pozostałych dwóch wskaźników (demografia, pomoc społeczna) nie odnotowuje negatywnych ocen. W przypadku dzielnicy Tworzeń o przekroczeniu wskaźnika referencyjnego decyduje przede wszystkim koncentracja zjawiska bezrobocia na ulicy Łącznej (254 osoby bezrobotne na 910 mieszkańców – 27,91%). Na tej ulicy zlokalizowane jest skupisko lokali socjalnych. O znacznym problemie związanym z bezrobociem można też mówić w dzielnicy Ząbkowice, w której na 16 z 49 ulic wskaźnik referencyjny został przekroczony. Koncentracja problemu występuje na ulicach: Wapiennej, Dworcowej, Sikorskiego, Piastowskiej, Targowej, Dolomitowej. W dzielnicy Zielona-Korzeniec-Dzięwiąty, podobnie jak w Tworzniu koncentracja problemu bezrobocia występuje przede wszystkim na jednej ulicy, którą w tym przypadku jest ulica Robotnicza (119 bezrobotnych na 562 mieszkańców – 21,17%).

Rysunek 5. Udział osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców – obszary DBP

Źródło: opracowanie na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy oraz Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej

Tabela 11. Ulice w Dąbrowie Górniczej z największym udziałem bezrobotnych w liczbie mieszkańców - wybrane, 2013 r.

Obszary DBP	ulice	Liczba mieszkańców	bezrobotni	kobiety	młodzież	długotrwałe	% bezrobotnych
Reden-Adamiecki	Nowa	30	9	5	1	7	30,00%
Tworzeń	Łączna	910	254	128	34	163	27,91%
Trzebiesławice	Strażacka	21	5	1	1	3	23,81%
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty	Robotnicza	562	119	62	17	83	21,17%
Śródmieście	Przybylaka	24	5	3	1	4	20,83%
Ząbkowice	Wapienna	50	10	4	0	3	20,00%
Strzemieszycze Wielkie	Hotelowa	188	37	19	5	23	19,68%
Trzebiesławice	Uczniowska	51	10	2	1	6	19,61%
Ząbkowice	Dworcowa	124	19	13	1	11	15,32%

Źródło: opracowanie na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy oraz Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej

3.4. Problem wykluczenia społecznego w dzielnicach Dąbrowy Górniczej

W ciągu ostatnich pięciu lat wzrosła liczba osób i rodzin pobierających zasiłki z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej. W 2010 r. było to 757 osób i 819 rodzin (2.672 osób w rodzinach pobierających zasiłki), w roku 2013 odpowiednio: 760 osób, 940 rodzin i 3.221 osób w rodzinach, a w końcu roku 2014: 890 osób, 945 rodzin i 3.022 osób w rodzinach pobierających zasiłki. Znacznie wzrosła w tym czasie liczba osób aktywizowanych społecznie: ze 117 w roku 2010, do 158 w 2013 r. i 286 w roku 2014.

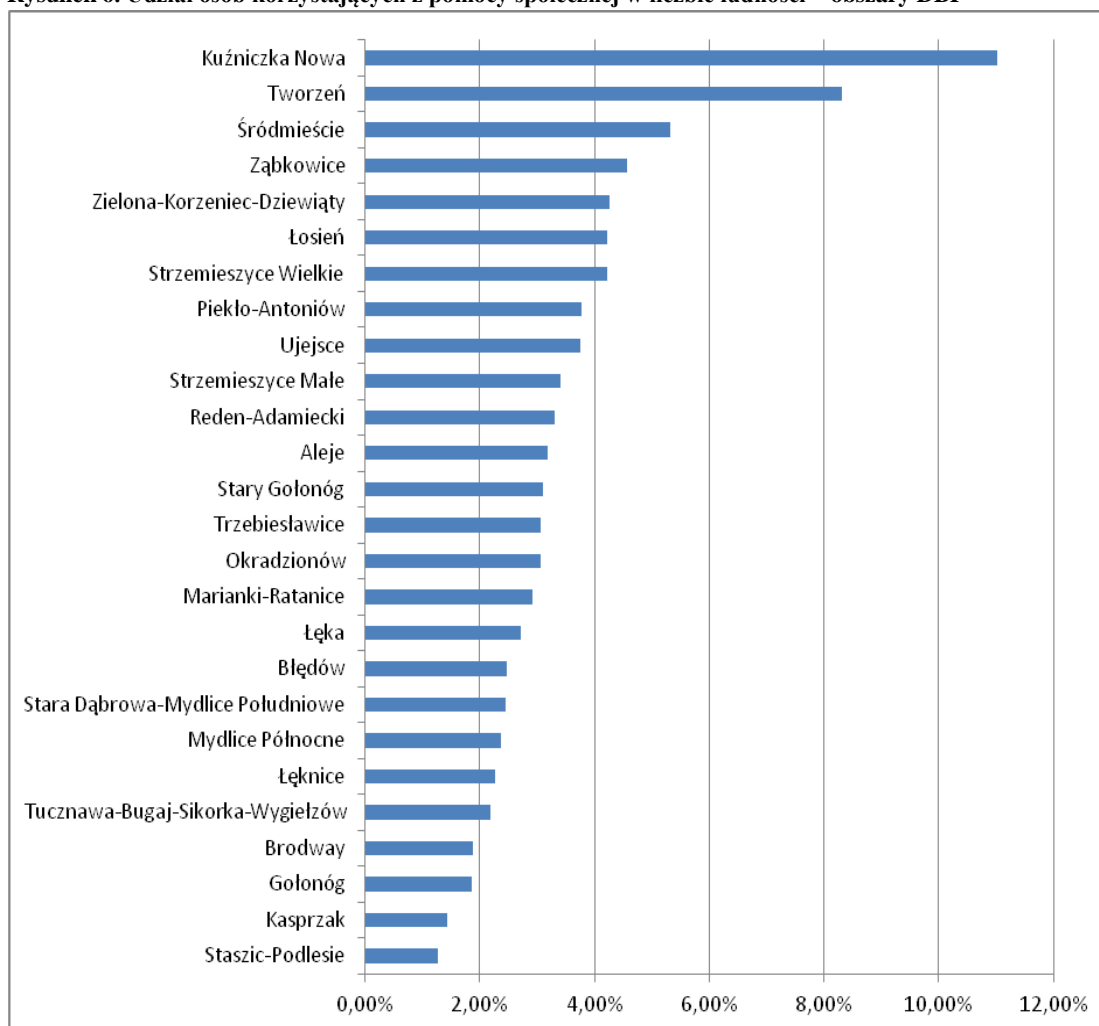
Uwzględniając problem wykluczenia społecznego, jako wskaźnik referencyjny przyjęto średni poziom liczby osób korzystających z pomocy społecznej do liczby ludności w całej Dąbrowie Górniczej (3,29%). Dzielnicami w których został przekroczony średni poziom dla całego miasta są: Kuźniczka Nowa, Łosień, Piekło-Antoniów, Reden-Adamiecki, Strzemieszyce Małe, Strzemieszyce Wielkie, Śródmieście, Tworzeń, Ujejsce, Ząbkowice, Zielona-Korzeniec-Dziewiąty.

Tabela 12. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby ludności dzielnic w 2013 r.

Dzielnica	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba mieszkańców	% osób korzystających z pomocy społecznej
Aleje	198	6 210	3,19%
Błędów	44	1 779	2,47%
Brodway	72	3 821,25	1,88%
Gołonóg	126	6 769	1,86%
Kasprzak	117	8 120	1,44%
Kuźniczka Nowa	25	227	11,01%
Łęka	19	701	2,71%
Łęknice	64	2 821	2,27%
Łosień	62	1 470	4,22%
Marianki-Ratanice	9	308	2,92%
Mydlice Północne	163	6 890	2,37%
Okradzionów	31	1 016	3,05%
Piekło-Antoniów	39	1 034	3,77%
Reden-Adamiecki	486	14 726	3,30%
Stara Dąbrowa-Mydlice Południowe	265	10 784	2,46%
Stary Gołonóg	211	6 798,5	3,11%
Staszic-Podlesie	64	5 060	1,27%
Strzemieszyce Małe	43	1 264	3,40%
Strzemieszyce Wielkie	353	8 381	4,21%
Śródmieście	360	6 756	5,33%
Trzebieszewice	31	1 016	3,05%
Tucznowa-Bugaj-Sikorka-Wygietłów	60	2 754	2,18%
Tworzeń	363	4 374	8,30%
Ujejsce	81	2 161	3,75%
Ząbkowice	461	10 096	4,57%
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty	211	4 970	4,26%
Dąbrowa Górnicza	3 960	120 308	3,29%

Zródło: opracowanie na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej

Rysunek 6. Udział osób korzystających z pomocy społecznej w liczbie ludności – obszary DBP

Zródło: opracowanie na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej

Koncentracja osób będących beneficjentami Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej jest silnie skorelowana z występowaniem problemu bezrobocia. W Dąbrowie Górniczej dotyczy to przede wszystkim ulic:

- Łącznej (Tworzeń): 290 osób na 891 mieszkańców, 32,55%;
- Sikorskiego (Ząbkowice): 135 osób na 416 mieszkańców, 32,45%;
- Robotniczej (Zielona-Korzeniec-Dziewiąty): 72 osoby na 557 mieszkańców, 12,93%.

Wstępnie należy założyć, że w dalszej części prac nad programem rewitalizacji, wysiłki w przypadku tych obszarów powinny być skoncentrowane na bardzo dokładnym rozpoznaniu motywacji działania mieszkańców (w szczególności potrzeb, jak i zachowań dzieci) i w efekcie wypracowania takiej koncepcji rewitalizacji, która w jak największym stopniu wykorzystywałaby ich zaangażowanie.

Tabela 13. Ulice z największym udziałem osób korzystających z pomocy społecznej w liczbie mieszkańców, 2013 r.

Obszar DBP	Ulica	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba mieszkańców	% mieszkańców korzystających z pomocy społecznej
Reden-Adamiecki	Nowa	25	30	83,33%
Strzemieszyce Wielkie	Hotelowa	68	185	36,76%
Tworzeń	Łączna	290	891	32,55%

Ząbkowice	Sikorskiego	135	416	32,45%
Brodway	Komuny Paryskiej	22	70	31,43%
Ząbkowice	Dworcowa	24	124	19,35%
Śródmieście	Kolejowa	8	42	19,05%
Strzemieszyce Wielkie	Orkana	10	71	14,08%
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty	Robotnicza	72	557	12,93%
Łosień	Przedziałowa	13	106	12,26%
Śródmieście	3 Maja	148	1210	12,23%
Kuźniczka Nowa	Kuźniczka Nowa	25	227	11,01%
Strzemieszyce Wielkie	Warszawska	49	475	10,32%

Zródło: opracowanie na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej

Około 200 dzieci, z rodzin które nie są w stanie właściwie wywiązywać się ze swoich funkcji rodzicielskich objętych jest różnymi formami pieczy zastępczej (63% w rodzinach spokrewnionych, 20% w rodzinach niezawodowych, 16% w rodzinach zastępczych). W mieście funkcjonuje jedna placówka opiekuńczo-wychowawcza, w której przebywa 50 wychowanków. Podejmowane w Dąbrowie Górniczej działania ukierunkowane są na ograniczanie instytucjonalnych form opieki na rzecz korzystniejszych z punktu widzenia rozwoju dziecka form rodzinnych (zwłaszcza w przypadku dzieci w wieku 0 – 6 lat). Stąd wynika potrzeba utworzenia rodzinnego domu dziecka, w którym będzie można umieścić 8 dzieci, oraz działań na rzecz rozwoju rodzin zastępczych na terenie miasta (tworzenie optymalnych warunków do wzrostu liczby rodzinnych form opieki nad dzieckiem, promowanie idei rodzicielstwa zastępczego wśród mieszkańców). Ważne jest również wzmacnianie i wsparcie istniejących rodzin zastępczych m.in. poprzez specjalistyczne szkolenia, możliwość indywidualnych konsultacji i doradztwa. Wsparcia wymagają również pełnoletni wychowankowie opuszczający pieczę zastępczą, w sferze uaktywnienia na rynku pracy (podniesienie kwalifikacji w dużej mierze będzie przeciwdziałać ich wykluczeniu społecznemu i ubóstwu) oraz dostępu do usług świadczonych w mieszkaniach chronionych dla pełnoletnich wychowanków.

3.5. Poziom przedsiębiorczości

Uwzględniając poziom aktywności gospodarczej mierzonej liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców, dzielnicą o najwyższym wskaźniku jest Śródmieście. Jest to zrozumiałe w związku z koncentracją w centrum miasta różnego rodzaju aktywności biznesowych. Wskaźniki dla pozostałych dzielnic są na zbliżonym poziomie. Wyjątek stanowi zespół dzielnic wschodnich, które są najmniej zaludnione i dominuje w nich zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna.

Tabela 14. Poziom aktywności przedsiębiorczej – dzielnice i zespoły dzielnic, 2013 r.

Dzielnica	Liczba firm	Liczba mieszkańców	liczba firm na 100 mieszk.
Śródmieście	3716	24499	15,17
Reden	1931	21006	9,19
Gołonóg	4073	35202	11,57
Strzemieszyce	956	9767	9,79
Ząbkowice	1648	16054	10,27
Zielone Pogorie	718	6175	11,63
Zespół dzielnic wschodnich	335	5196	6,45

Zródło: opracowanie na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej

Wśród 26 jednostek urbanistycznych największą liczbę podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców odnotowano w Tworzniu. Obszar ten ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo Huty ArcelorMittal jest

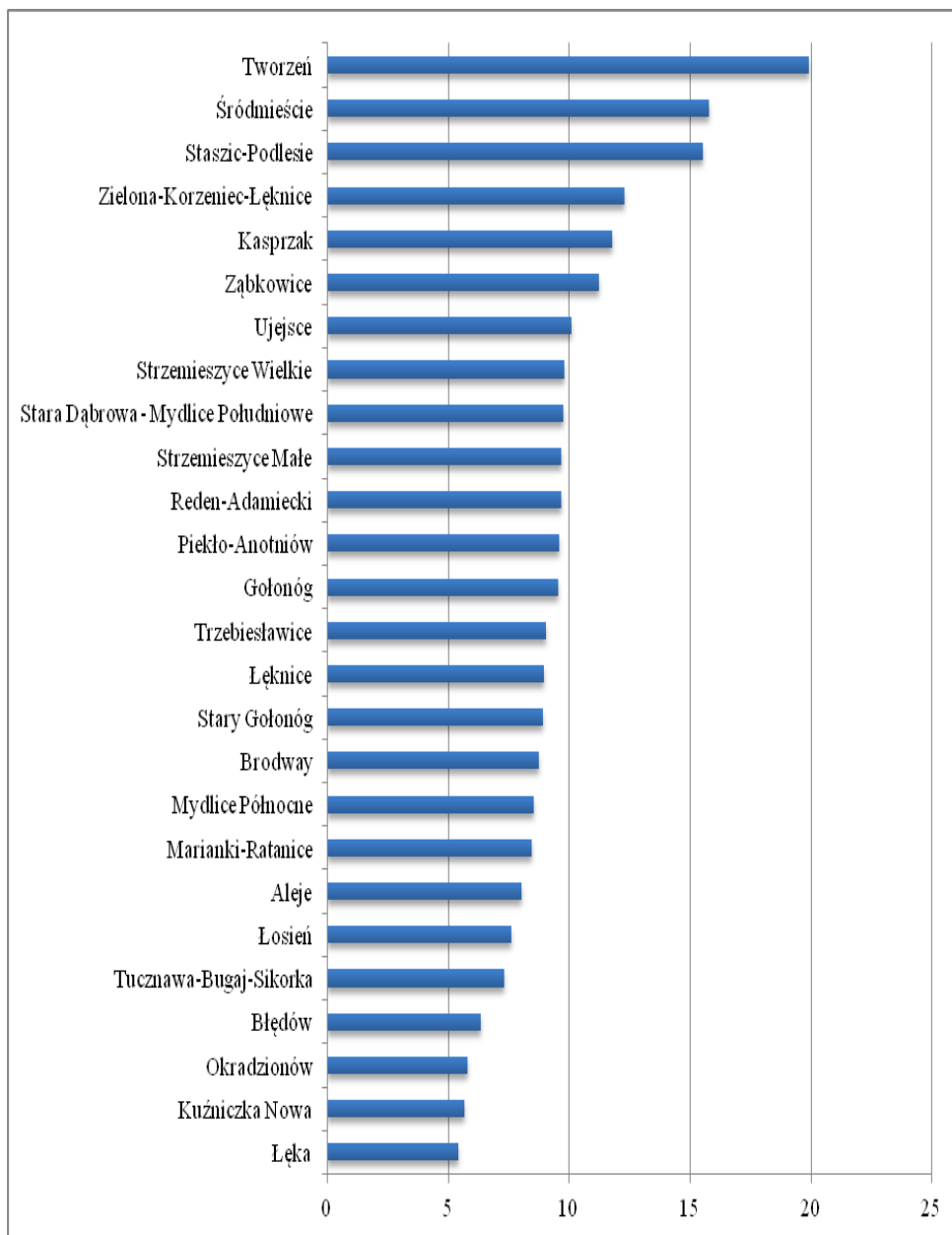
miejszem lokalizacji wielu firm kooperujących z dużym zakładem przemysłowym. Drugim w kolejności obszarem jest Śródmieście, w którym dominują firmy specjalizujące się w handlu, usługach, administracji, działalności kulturalnej oraz działalności non-profit. Obszarami o stosunkowo dużej liczbie firm przypadającej na 100 mieszkańców są również Staszic-Podlesie, Zielona-Korzeniec-Pogoria, os. Kasprzak i Ząbkowice. W kontekście planowanych działań rewitalizacji jest to o tyle istotne, że w niektórych z tych miejsc – w szczególności w Ząbkowicach oraz zespole dzielnic Zielona-Korzeniec-Pogoria, z dużą intensywnością występują problemy bezrobocia i wykluczenia społecznego. Potencjał, jakim jest relatywnie wysoki poziom przedsiębiorczości, należy wykorzystać na rzecz aktywizacji zawodowej mieszkańców oraz ograniczenia problemów społecznych.

Tabela 15. Poziom aktywności przedsiębiorczej – obszary DBP, 2013 r.

Obszary DBP	liczba firm	liczba mieszkańców	liczba firm na 100 miesz.
Aleje	484	6 025	8,03
Błędów	113	1 777	6,35
Brodway	226	2 590	8,72
Gołonóg	1015	10 659	9,52
Kasprzak	1380	11 709	11,78
Kuźniczka Nowa	13	229	5,67
Łęka	38	702	5,41
Łęknice	253	2 831	8,93
Łosień	112	1 470	7,61
Marianki-Ratanice	26	307	8,46
Mydlice Północne	592	6 924	8,54
Okradzionów	59	1 018	5,79
Piekło-Anotniów	99	1 034	9,57
Reden-Adamiecki	1447	14 981	9,65
Stara Dąbrowa - Mydlice Południowe	2052	10 788	9,75
Stary Gołonóg	348	3 898	8,92
Staszic-Podlesie	565	3 639	15,52
Strzemieszyce Małe	132	1 366	9,66
Strzemieszyce Wielkie	824	8 401	9,8
Śródmieście	1072	6 787	15,79
Trzebieszewice	92	1 017	9,04
Tuczawa-Bugaj-Sikorka	204	2 786	7,32
Tworzeń	539	2 707	19,91
Ujejsce	218	2 164	10,07
Ząbkowice	1134	10 087	11,24
Zielona-Korzeniec-Łęknice	593	4 834	12,26

Źródło: opracowanie na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej

Rysunek 7. Poziom aktywności przedsiębiorczej – obszary DBP

Źródło: opracowanie na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej

3.6. Poziom bezpieczeństwa publicznego

Z danych prezentowanych w rocznych sprawozdaniach z działalności Komendanta Miejskiego Policji w Dąbrowie Górniczej wraz informacją o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie miasta wynika, że poziom zagrożenia przestępczością w Dąbrowie Górniczej wykazuje tendencję spadkową. Najwyższy występuje w rejonach: centrum miasta i dzielnicy „Gołonóg”. Najczęstszymi zdarzeniami o charakterze kryminalnym w 2013 r. były: kradzieże rzeczy cudzej (907 wszczętych postępowań), kradzieże z włamaniem (444), przestępstwa o charakterze gospodarczym (367), przestępstwa drogowe (317), uszkodzenie rzeczy (305 wszczętych postępowań). W 2014 r. w Dąbrowie Górniczej stwierdzono popełnienie 4032 przestępstw, których sprawcami było 1567 osób podejrzanych. Sprawcami 260 czynów zabronionych było 65 osób nieletnich. Z analizy kategorii popełnionych przestępstw wynika, że najczęstszymi kategoriami przestępstw były: kradzieże (777 zdarzeń), przestępstwa o charakterze gospodarczym (389), oraz kradzieże z włamaniem (364 zdarzeń). Sporządzono 208 notatek urzędowych

o przemocy w rodzinie (Niebieskie Karty). W porównaniu do roku 2013 odnotowano wzrost o 58 wdrożonych „Niebieskich Kart”. W 2014 roku policjanci przeprowadzili łącznie 21.174 interwencji, w tym interwencji publicznych 18.666, a domowych 2.508. Do Izby Wytrzeźwień odwieziono ogółem 1.273 osoby. Najwięcej interwencji przeprowadzono w rejonie ul. Piłsudskiego: 1.931, ul. Kasprzaka: 894, ul. Legionów Polskich: 827, ul. Sobieskiego: 799, ul. Kościuszki: 780, ul. Królowej Jadwigi: 729, ul. Łącznej: 683.

W tabeli nr 16 zamieszczono zestawienie ulic, na których odnotowano najwięcej zdarzeń o charakterze kryminalnym. Należy jednak zauważyć, że w zdecydowanej większości są to równocześnie centralne ulice miasta, o dużej intensywności użytkowania (zarówno ruch pieszki jak i samochodowy) oraz dużej liczbie mieszkańców.

Tabela 16. Ulice w Dąbrowie Górniczej najbardziej zagrożone przestępczością, 2013 r.

Ulica	Ilość przestępstw	Kradzieże	Kradzieże pojazdu	Pobicia	Rozboje	Uszkodzenie ciała	Uszkodzenie pojazdu	Włamania	Włamania do pojazdu	Zniszczenie mienia
Piłsudskiego	111	53	11	2	4	1	12	22	3	3
Królowej Jadwigi	75	40			4	1	2	12	3	9
Kasprzaka	63	21	5		2	1	6	19	5	4
Sobieskiego	61	48	3			1	3	2	1	3
Kościuszki	50	28	1	2	2	2	2	7	1	5
Poniatowskiego	50	47	1		2					
Tysiąclecia	49	32	1		4	3	3	4		2
Legionów Polskich	38	21	3			2	7	4		1
Wojska Polskiego	27	7	3	1	1		5	5	1	4

Źródło: opracowanie na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Dąbrowie Górniczej

Ostateczna ocena poziomu bezpieczeństwa publicznego w poszczególnych dzielnicach miasta została przeprowadzona w oparciu o ocenę ekspercką wykonaną przez pracowników Komendy Miejskiej Policji w Dąbrowie Górniczej. Na jej podstawie stwierdzono, że dzielnicami o ponadprzeciętnym zagrożeniu różnymi zdarzeniami przestępczymi są: Śródmieście, Aleje, Broadway, Gołonóg, Kasprzaka oraz Strzemieszyce Wielkie.

3.7. Analiza problemów w podsystemie urbanistyczno-środowiskowym

Analizę problemów w podsystemie urbanistyczno-środowiskowym przeprowadzono wykorzystując szczegółowe dane dotyczące stanu budynków wielorodzinnych i obiektów (zarówno o funkcji mieszkaniowej, jak również użytkowej) administrowanych przez Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych w Dąbrowie Górniczej. Ponadto, w trakcie spotkań z mieszkańcami przeprowadzonymi w maju 2014 r., zidentyfikowano typy miejsc i obiektów wymagających naprawy wraz z konkretnymi wskazaniem na terenie miasta. Ocenę tkanki miejskiej przeprowadzono na podstawie kilku kryteriów, m.in.: potrzebie przeprowadzenia generalnego remontu, termomodernizacji, rozbiórki, poprawy jakości przestrzeni publicznych, czy konieczności przebudowy i remontu układów komunikacyjnych.

Z danych zebranych dla całego miasta (oceniono 385 budynków wielorodzinnych) wynika, że najczęściej odnotowywanym problemem była konieczność poprawy jakości przestrzeni publicznych wokół budynków oraz remonty dróg dojazdowych i chodników. Około 12% budynków wymaga generalnego remontu, a 22% podjęcia działań polegających na termomodernizacji. Stosunkowo niewiele obiektów spełnia natomiast

kryterium pustostanów, ugorów miejskich, czy też budynków przeznaczonych do rozbiórki (tylko 6 budynków, 1,5% ogółu). Z danych MZBM wynika, że obszarami w których występuje największa intensywność problemów związanych z niską jakością przestrzeni publicznych są: Broadway, Gołonóg, Manhattan, Strzemieszyce Wielkie, Tworzeń, Zielona-Korzeniec-Pogoria. Podobnie sytuacja przedstawia się w zakresie potrzeb związanych z remontami ulic i chodników. Z kolei stosunkowo dużo budynków wymaga termomodernizacji na obszarach: Aleje oraz Staszic-Podlesie. Należy również odnotować, że 100% budynków (4 obiekty) na obszarze Stara Dąbrowa wymaga generalnych remontów. Podsumowując, należy stwierdzić, że w pierwszej kolejności wsparcia działaniami rewitalizacyjnymi powinny zostać objęte te obszary, w których następuje koncentracja problemów technicznych i funkcjonalnych połączona z niską jakością najbliższego otoczenia.

Tabela 17. Matryca oceny tkanki miejskiej – budynki administrowane przez MZBM w poszczególnych jednostkach urbanistycznych, 2014 r.

Obszary	Generalny remont	Potrzeba termomodernizacji	Pustostany, ugory miejskie, obiekt przeznaczony do rozbiórki	Potrzeba poprawy jakości przestrzeni publicznych, terenów zielonych.	Przebudowa układów komunikacyjnych, remonty, podniesienie standardu dróg.
Aleje					
Ilość budynków w osiedlu	46				
występowanie problemu	0	19	2	35	35
% występowania problemu	0,00%	41,30%	4,35%	76,09%	76,09%
Broadway					
Ilość budynków w osiedlu	10				
występowanie problemu	5	1	0	9	9
% występowania problemu	50,00%	10,00%	0,00%	90,00%	90,00%
Gołonóg					
Ilość budynków w osiedlu	36				
występowanie problemu	1	3	1	30	30
% występowania problemu	2,78%	8,33%	2,78%	83,33%	83,33%
Kasprzak					
Ilość budynków w osiedlu	16				
występowanie problemu	1	4	0	11	10
% występowania problemu	6,25%	25,00%	0,00%	68,75%	62,50%
Łosień					
Ilość budynków w osiedlu	3				
Występowanie problemu	0	0	0	3	3
% występowania problemu	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Manhattan					
Ilość budynków w osiedlu	21				
występowanie problemu	0	17	0	21	21
% występowania problemu	0,00%	80,95%	0,00%	100,00%	100,00%
Mydlice Południe					
Ilość budynków w osiedlu	11				
występowanie problemu	3	2	0	6	8
% występowania problemu	27,27%	18,18%	0,00%	54,55%	72,73%
Okradzionów					
Ilość budynków w osiedlu	1				
występowanie problemu	0	1	0	1	1
% występowania problemu	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Reden					

Ilość budynków w osiedlu	31				
występowanie problemu	3	6	0	11	19
% występowania problemu	9,68%	19,35%	0,00%	35,48%	61,29%
Reden-Adamieckiego					
Ilość budynków w osiedlu	9				
występowanie problemu	1	2	0	7	7
% występowania problemu	11,11%	22,22%	0,00%	77,78%	77,78%
Stara Dąbrowa					
Ilość budynków w osiedlu	4				
występowanie problemu	4	0	0	4	4
% występowania problemu	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Stary Gołonóg					
Ilość budynków w osiedlu	72				
występowanie problemu	0	9	0	33	36
% występowania problemu	0,00%	12,50%	0,00%	45,83%	50,00%
Staszic Podlesie					
Ilość budynków w osiedlu	9				
występowanie problemu	0	7	2	7	5
% występowania problemu	0,00%	77,78%	22,22%	77,78%	55,56%
Strzemieszyce Małe					
Ilość budynków w osiedlu	2				
występowanie problemu	1	1	0	2	2
% występowania problemu	50,00%	50,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Strzemieszyce Wielkie					
Ilość budynków w osiedlu	14				
występowanie problemu	4	4	0	13	13
% występowania problemu	28,57%	28,57%	0,00%	92,86%	92,86%
Śródmieście					
Ilość budynków w osiedlu	20				
występowanie problemu	3	4	1	12	16
% występowania problemu	15,00%	20,00%	5,00%	60,00%	80,00%
Trzebieszowice					
Ilość budynków w osiedlu	1				
występowanie problemu	1	0	0	1	1
% występowania problemu	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Tworzeń					
Ilość budynków w osiedlu	43				
występowanie problemu	2	2	0	43	12
% występowania problemu	4,65%	4,65%	0,00%	100,00%	27,91%
Ząbkowice					
Ilość budynków w osiedlu	22				
występowanie problemu	10	3	0	15	15
% występowania problemu	45,45%	13,64%	0,00%	68,18%	68,18%
Zielona-Korzeniec-Pogoria					
Ilość budynków w osiedlu	13				
występowanie problemu	8	2	0	13	13
% występowania problemu	61,54%	15,38%	0,00%	100,00%	100,00%
Tucznawa-Bugaj-Sikorka					
Ilość budynków w osiedlu	1				
występowanie problemu	0	0	0	0	1
% występowania problemu	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Trzebieszowice					
Ilość budynków w osiedlu	1				
występowanie problemu	0	0	0	0	1

% występowania problemu	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Lęka					
Ilość budynków w osiedlu	1				
występowanie problemu	0	0	0	1	1
% występowania problemu	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Dąbrowa Górnicza					
Ilość budynków razem	385				
występowanie problemu	47	87	6	278	263
% występowania problemu	12,21%	22,60%	1,56%	72,21%	68,31%

Zródło: Miejski Zakład Budynków Mieszkalnych w Dąbrowie Górniczej

Na podstawie spotkań z mieszkańcami, przeprowadzonych w poszczególnych dzielnicach Dąbrowy Górniczej, podjęto próbę określenia miejsc i obiektów wymagających w pierwszej kolejności wsparcia działaniami rewitalizacyjnymi. Według uczestników spotkań, kluczowymi miejscami i obiektami są:

- tereny pokolejowe (problem w każdej z dużych dzielnic miasta),
- zaniedbane obiekty użyteczności publicznej (konieczność wprowadzenia nowych funkcji lub przywrócenia poprzednich, np. Komisariat Policji w Strzemieszycach),
- zaniedbane obiekty instytucji kultury (w szczególności w centrach dzielnicowych, gdzie wskazywano niedobór miejsc spędzania czasu wolnego),
- przestrzenie osiedlowe (w szczególności ze względu na niską jakość i funkcjonalność, wskazywane również w analizach sporządzonych przez MZBM),
- reprezentacyjne przestrzenie publiczne (zarówno w centrum miasta, jak i w centrach dzielnicowych m.in. wskazywano brak takiej przestrzeni w Gołonogu),
- tereny poprzemysłowe,
- tereny rekreacyjne i sportowe,
- miejsca cenne przyrodniczo, szczególnie w dzielnicach, gdzie występuje koncentracja działalności uciążliwych dla środowiska mieszkańcy traktują takie miejsca jako przeciwwagę (Strzemieszyce).

Tabela 18. Miejsca i obiekty wymagające podjęcia działań rewitalizacyjnych ustalone podczas spotkań z mieszkańcami

Typy miejsc i obiektów	Miejsca i obiekty – konkretne wskazania
Dworce kolejowe wraz z otoczeniem (tereny pokolejowe)	Dworzec PKP Dąbrowa Górnicza w Śródmieściu Dworzec PKP Gołonóg Dworce PKP w Strzemieszycach Płn. i Płd. wraz z otoczeniem (m.in. budynek byłej przychodni kolejowej, stołówki itp.) Dworzec PKP w Ząbkowicach wraz z terenami przyległymi Budynek byłego szpitala kolejowego przy ulicy Dworcowej (Ząbkowice)
Tereny poprzemysłowe	Tereny po KWK Paryż Tereny poprzemysłowe w Gołonogu Tereny i budynki Huty Szkła Gospodarczego przy ulicy Wapiennej (Ząbkowice) Tereny i budynki po zakładzie ERG (Ząbkowice)
Reprezentacyjne przestrzenie publiczne	Ulica 3 Maja wraz z ulicami przyległymi (Śródmieście) Ulica Warszawska w Strzemieszycach Centrum Gołonoga (wykreowanie, nadanie bardziej reprezentacyjnego charakteru)
Obiekty użyteczności publicznej	Budynki po administracji publicznej na ul. 3 Maja Otoczenie Domu Pomocy Społecznej „Pod Dębem” (Reden) Budynek po szkole dla dzieci niedowidzących przy ul. Kwiatkowskiego (Gołonóg) Budynek po Komisariacie Policji przy ul. Hetmańskiej w Strzemieszycach Pustostany przy ul. Żwirki i Wigury w Strzemieszycach
Obiekty instytucji kultury	Budynek po kinie Paw w Strzemieszycach Budynek po kinie Uciecha w Ząbkowicach Amfiteatr w Ząbkowicach wraz z otaczającą przestrzenią Budynek Domu Kultury w Ząbkowicach

Przestrzenie osiedlowe	Osiedle Mydlice Płn. i Płd. Osiedla mieszkaniowe w dzielnicy Gołonóg Byłe hotele robotnicze wraz z otoczeniem (Gołonóg) Osiedle Młodych Hutników (Ząbkowice)
Tereny sportowo-rekreacyjne	Park Podlesie Stadion Damel Tereny strzelniczy w Podlesiu Zaniedbany obiekt Klubu Sportowego Unia Ząbkowice
Tereny zielone i miejsca cenne przyrodniczo	Wzgórze Gołonoskie Srocza Góra (Strzemieszyce) Las w Sulnie (Strzemieszyce)

Źródło: opracowanie własne na podstawie spotkań w dzielnicach

W ramach podsystemu urbanistycznego wskazano również obszary miasta, które wymagają podjęcia działań rewitalizacyjnych ze względu na zagrożenia środowiskowe. Na tle województwa śląskiego Dąbrowa Górnicza jest miastem charakteryzującym się ponadprzeciętną ilością wyemitowanych zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska. W 2013 roku w Dąbrowie Górniczej wyemitowanych zostało 3,5 tys. t zanieczyszczeń pyłowych, co stanowi 33% ogólnej emisji w województwie śląskim. Największe ilości zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) w województwie wyemitowały zakłady zlokalizowane również w Dąbrowie Górniczej – 132,1 tys. t (18,5% ogółem emisji w województwie). W Tabeli 19 zaprezentowano obszary miasta szczególnie zagrożone negatywnymi zjawiskami środowiskowymi.

Tabela 19. Obszary zagrożenia środowiskowego w Dąbrowie Górniczej

Rodzaje zanieczyszczeń	Zagrożone dzielnice i osiedla
Najwyższe stężenia średnioroczne pyłu zawieszonego PM10	południowo-zachodnie części miasta (obszar dzielnic Korzeniec, Reden, Mydlice, Gołonóg oraz obszar dzielnic Piaski, Piekło i Strzemieszyce Wielkie);
Najwyższe stężenia 24-godz. pyłu zawieszonego PM10	Mydlice, Stara Dąbrowa, Reden, Korzeniec, Gołonóg, Strzemieszyce Wielkie, Piaski aż do dzielnicy Piekło oraz wzdłuż drogi krajowej S1 aż do granicy z powiatem będzińskim. Największe wartości wystąpiły w dzielnicy Mydlice i Stara Dąbrowa.
Stężenia średnioroczne benzo(a)pirenu	Południowo-zachodnia część miasta: Reden, Podlesie, Stara Dąbrowa i Dąbrowa oraz okoliczne osiedla: Mydlice, Sikorskiego, gen. J. Hallera.

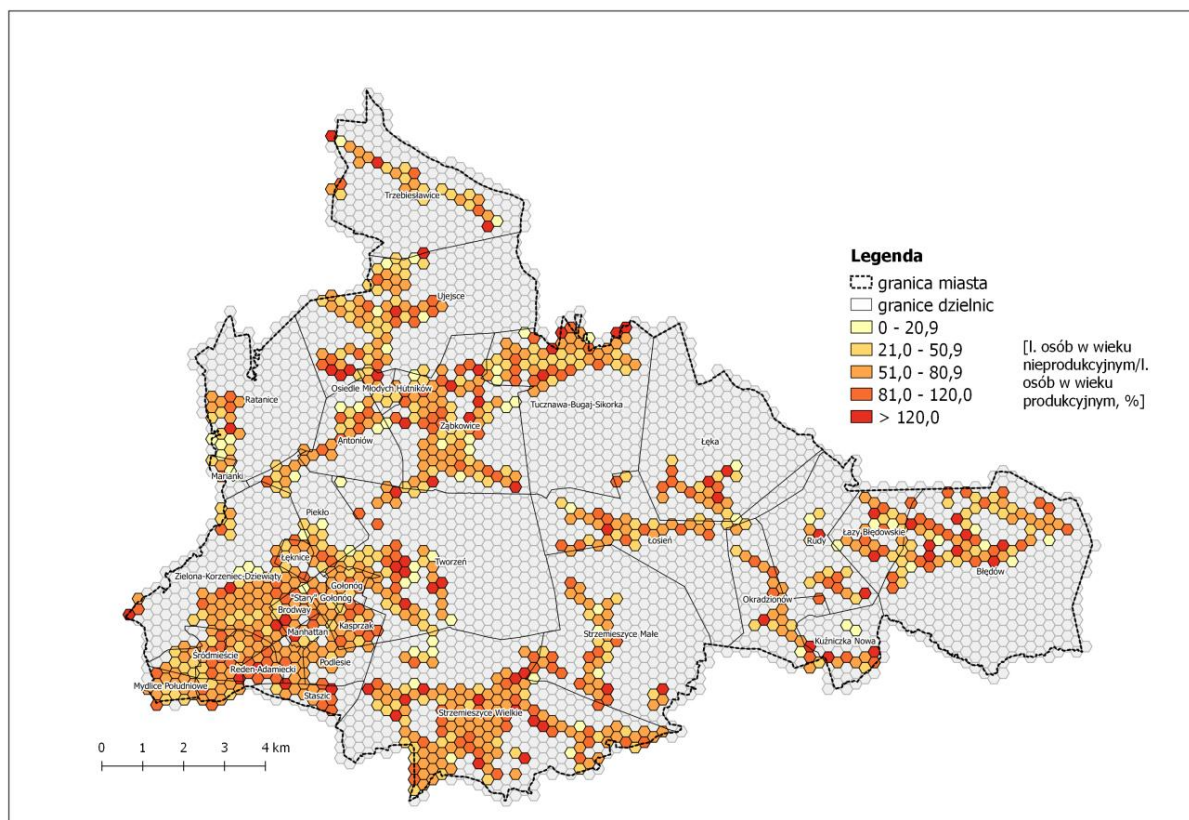
Źródło: Program ochrony powietrza dla stref województwa śląskiego, w którym stwierdzone zostały ponadnormatywne poziomy substancji w powietrzu – Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice, czerwiec 2010r.

Udziały poszczególnych źródeł emisji należy również analizować pod kątem wpływu poszczególnych miast aglomeracji na jakość powietrza w miastach sąsiednich. Analiza taka wykazała, iż największy udział w stężeniach średniorocznych na terenie miast mają źródła zlokalizowane w tych miastach. Udział miast sąsiednich ma znaczenie w przypadku punktów obliczeniowych znajdujących się w bliskiej odległości od granicy miasta, gdzie udziały te rosną (np.: dla Dąbrowy Górniczej znacząco rośnie udział źródeł z terenu Sosnowca nawet do 25% w jednym z punktów). Zastosowanie działań naprawczych nie może ograniczać się jedynie do działania na terenie jednego miasta za względu na wzajemne oddziaływania. Problem jakości powietrza należy rozpatrywać w obrębie całej strefy, a także poza nią i jedynie wspólnie prowadzone działania mogą przynieść efekt w postaci poprawy jakości powietrza na terenie miast Aglomeracji.

3.8. Analiza rozmieszczenia przestrzennego negatywnych zjawisk w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.

Zróznicowanie przestrzenne negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych w Dąbrowie Górniczej zostało przedstawione na kartogramach wykonanych przy wykorzystaniu narzędzia GIS z wykorzystaniem sieci grid

(siatka heksagonalna, złożona sześciokątów, o długości boku = 150 m), którą pokryto teren całego miasta⁵. W celu identyfikacji obszarów, na których w Dąbrowie Górniczej występuje koncentracja negatywnych zjawisk przeprowadzono diagnozę w sferach: społecznej (demografia, bezrobocie, pomoc społeczna, kapitał społeczny i uczestnictwo w życiu publicznym), gospodarczej (przedsiębiorczość), technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej (zielen urządzona oraz stan techniczny budynków) i środowiskowej (występowanie azbestu do usunięcia). Poniżej w syntetycznej formie zaprezentowano wybrane mapy wraz z wnioskami.

Mapa 1. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.

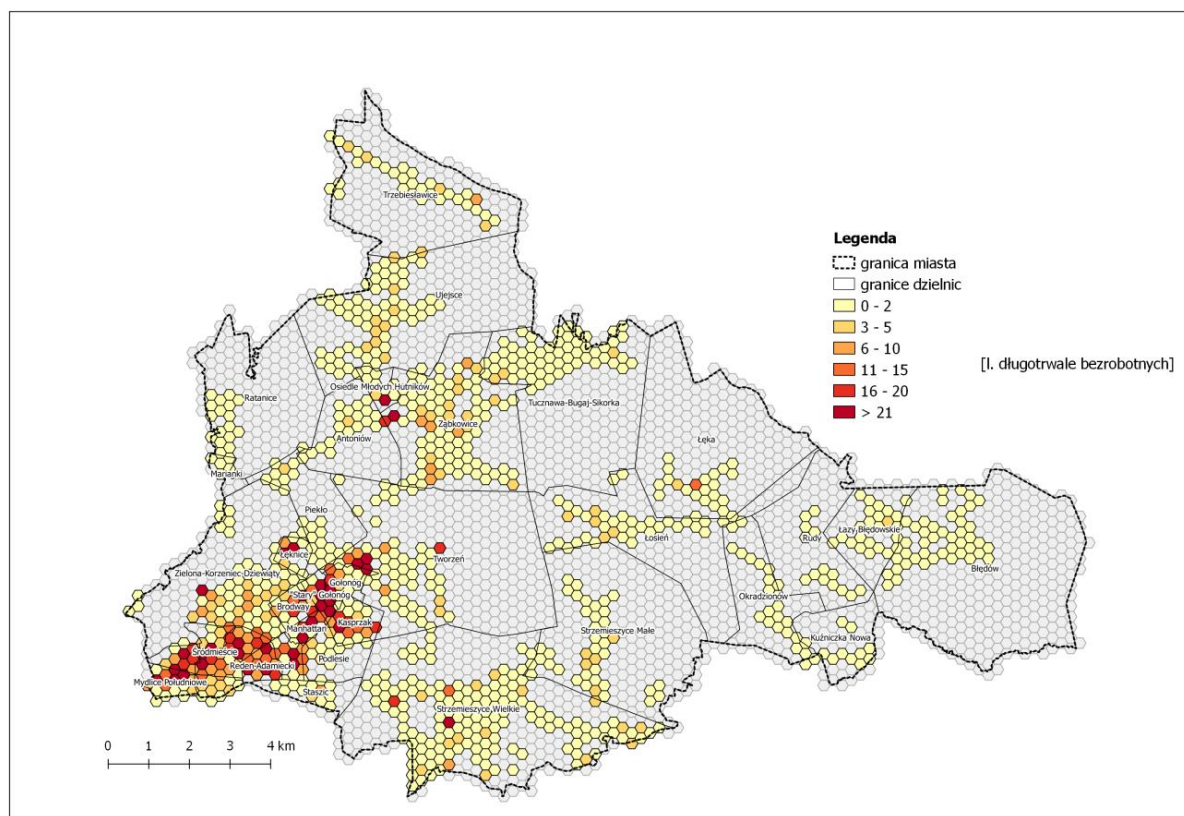
Źródło: *Analiza rozmieszczenia negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.*, Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej, listopad 2017, s. 25

Wskaźnik obciążenia demograficznego oznacza liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten należy uznać, za pojemny i syntetyczny miernik struktury populacji w mieście. W Dąbrowie Górniczej liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosiła 64,4 osoby (dla Polski wartość wskaźnika wyniosła 62 osoby, a dla województwa śląskiego 63 osoby). Miejscami, gdzie wskaźnik obciążenia demograficznego przyjmował najwyższe wartości były obszary w których odnotowano największą gęstość zaludnienia przy równoczesnym dużym odsetku osób w wieku poprodukcyjnym. W Dąbrowie Górniczej następuje proces starzenia się

⁵ Niniejszy fragment programu rewitalizacji został przygotowany na podstawie dokumentu pt. *Analiza rozmieszczenia negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych w Dąbrowie Górniczej w 2016 r. z wizualizacją na mapie, opatrzona komentarzem i rekomendacją ewentualnych zmian granic priorytetowych obszarów rewitalizacji wskazanych w Programie Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2022 (aktualizacja - 2016 r.)* przygotowanego w 2017 r. na zlecenie Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej przez Future Green Innovation S.A. z Krakowa.

społeczeństwa. Największa skala tego zjawiska jest oczywiście na terenach o największej gęstości zaludnienia (Centrum, Reden, Gołonóg, Ząbkowice i Strzemieszyce). Niemniej jednak również obszary mniej zurbanizowane położone w północnej i wschodniej części miasta doświadczają bardzo mocno tego problemu. Wiele starszych osób wymagających opieki mieszka w domach jednorodzinnych w Błędownie, Okradzionowie, Łęce i Łośniu.

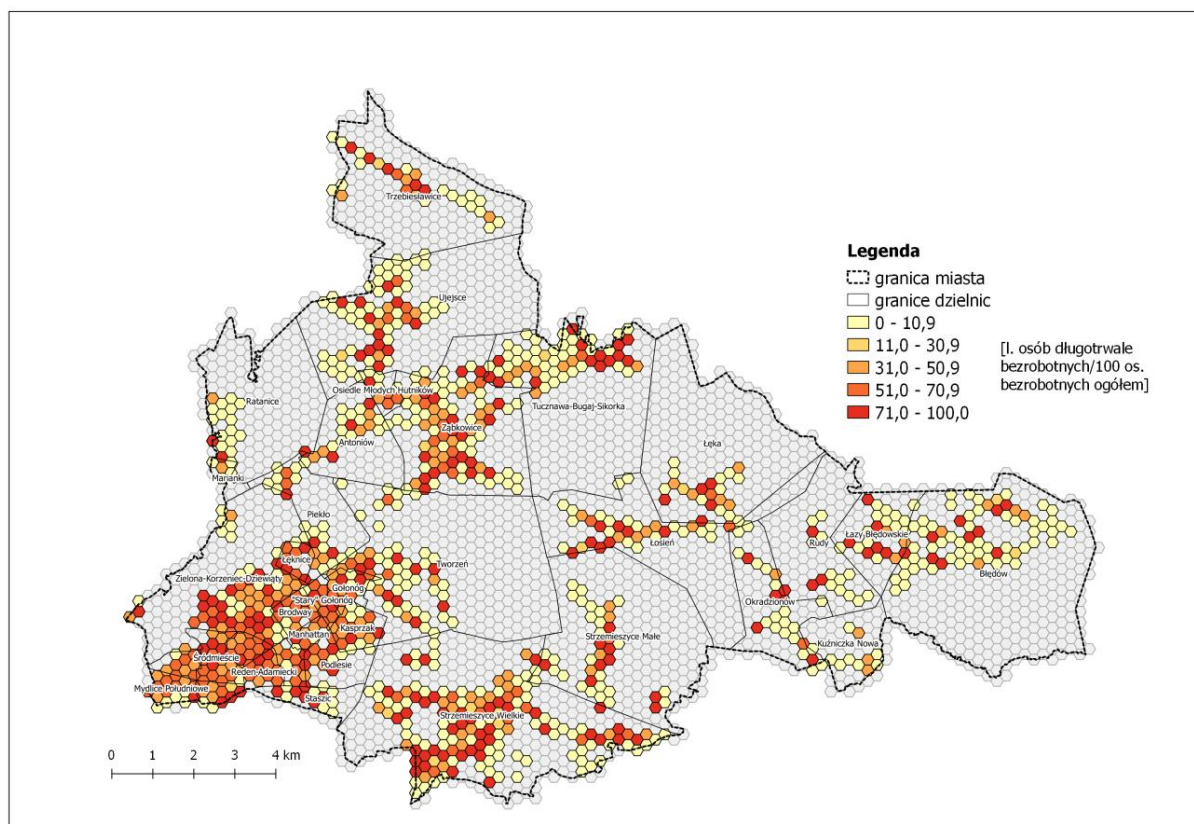
Mapa 2. Liczba osób długotrwale bezrobotnych w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.

Źródło: *Analiza rozmieszczenia negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.*, Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej, listopad 2017, s. 33

Łączna liczba osób długotrwale bezrobotnych zamieszkujących Dąbrowę Górniczą w 2016 r. wynosiła 2586 osób i stanowiła 57,6% ogółu osób bezrobotnych. Liczebna koncentracja osób trwale bezrobotnych miała miejsce przede wszystkim w centrum miasta oraz na osiedlach Gołonoga. Na Mapie 3 (poniżej) pokazano koncentrację przestrzenną zjawiska długotrwałego bezrobocia, mierzoną liczbą długotrwale bezrobotnych do ogółu bezrobotnych. Wysokie natężenie zjawiska występuje w południowo-zachodniej części Miasta, obejmującej dzielnice Śródmieście, Reden i Gołonóg, jak również w Ząbkowicach, Strzemieszycach Wielkich, Strzemieszycach Małych, Łośniu, Łęce, w północno-zachodniej części jednostki Trzebieszawice, w zachodniej części jednostki Tucznawa-Bugaj-Sikorka oraz w centralnej części jednostki Ujejsce.

Mapy na których pokazano rozkład przestrzenny osób długotrwale bezrobotnych wskazują na dwa wnioski. Po pierwsze największa liczba osób długotrwale bezrobotnych zamieszkuje centrum miasta. Osoby bardzo często mieszkają w zasobach komunalnych, w tym lokalach socjalnych, których najwięcej jest w centrum miasta i na Osiedlu Łączna. Równocześnie wyraźnie jednak widać, że problem długotrwałego bezrobocia jest problemem ogólnomiejskim i niejako systemowym, gdyż długotrwale bezrobotni stanowią ponad połowę ogółu bezrobotnych w mieście. Oznacza to, że działania rewitalizacyjne powinny w szczególności

sposób odpowiadać na wyzwania związane z aktywizacją zawodową osób, które z różnych przyczyn od dłuższego czasu nie podejmują bądź nie chcą podjąć pracy. Wymaga to najpewniej pogłębionej analizy przyczyn oraz każdorazowo jednostkowego podejścia w konstruowaniu narzędzi wsparcia tego typu osób.

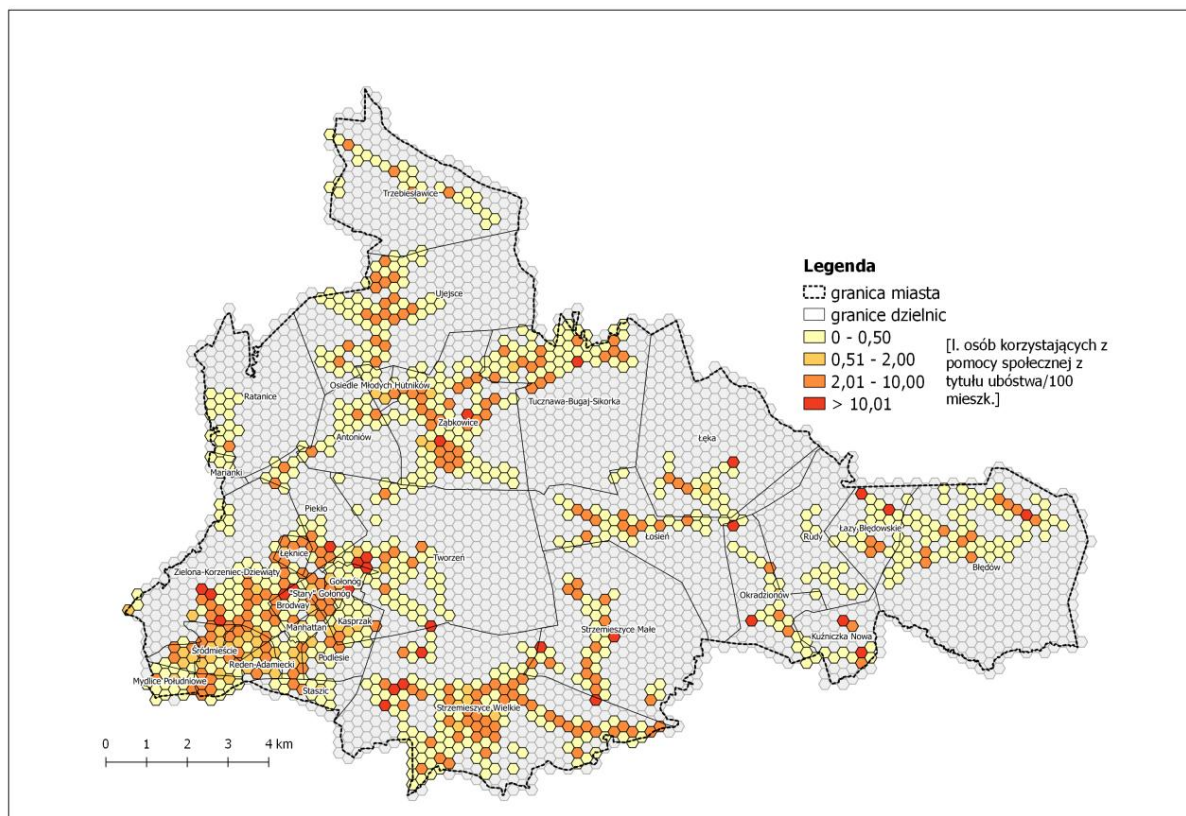

Mapa 3. Liczba osób długotrwale bezrobotnych w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.

Źródło: *Analiza rozmieszczenia negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.*, Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej, listopad 2017, s. 34

W 2016 r. w Dąbrowie Górniczej, 1431 mieszkańców korzystało z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa (0,73% wszystkich mieszkańców), 947 mieszkańców z tytułu bezrobocia (0,59% wszystkich mieszkańców) oraz 777 z tytułu niepełnosprawności (0,44% wszystkich mieszkańców). Największa liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa oraz bezrobocia zamieszkuje obszar centrum miasta oraz osiedla gdzie występuje koncentracja lokali socjalnych, tj. Osiedle Łączna na obszarze Tworzeń, osiedle przy ulicy Hotelowej w Strzemieszycach Wielkich oraz budynki socjalne w Zabkowicach.

W układzie przestrzennym miasta obszarem nagromadzenia zjawisk kryzysowych związanych z korzystaniem z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa mierzone liczbą osób korzystających z tego typu pomocy na 100 mieszkańców jest Centrum Miasta (Dzielnice Zielona-Korzeniec-Dziwiąty, Tworzeń, Broadway) oraz Dzielnice Strzemieszycze Wielkie, Zabkowice oraz Łazy Błędownskie i Kuźniczka Nowa (Mapa 4). W kilku miejscach wskaźnik liczby osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa na 100 osób przekracza 10 osób. W szczególności są to obszary, gdzie koncentrują się wcześniej omówione problemy związane z dużą liczbą osób długotrwale bezrobotnych.

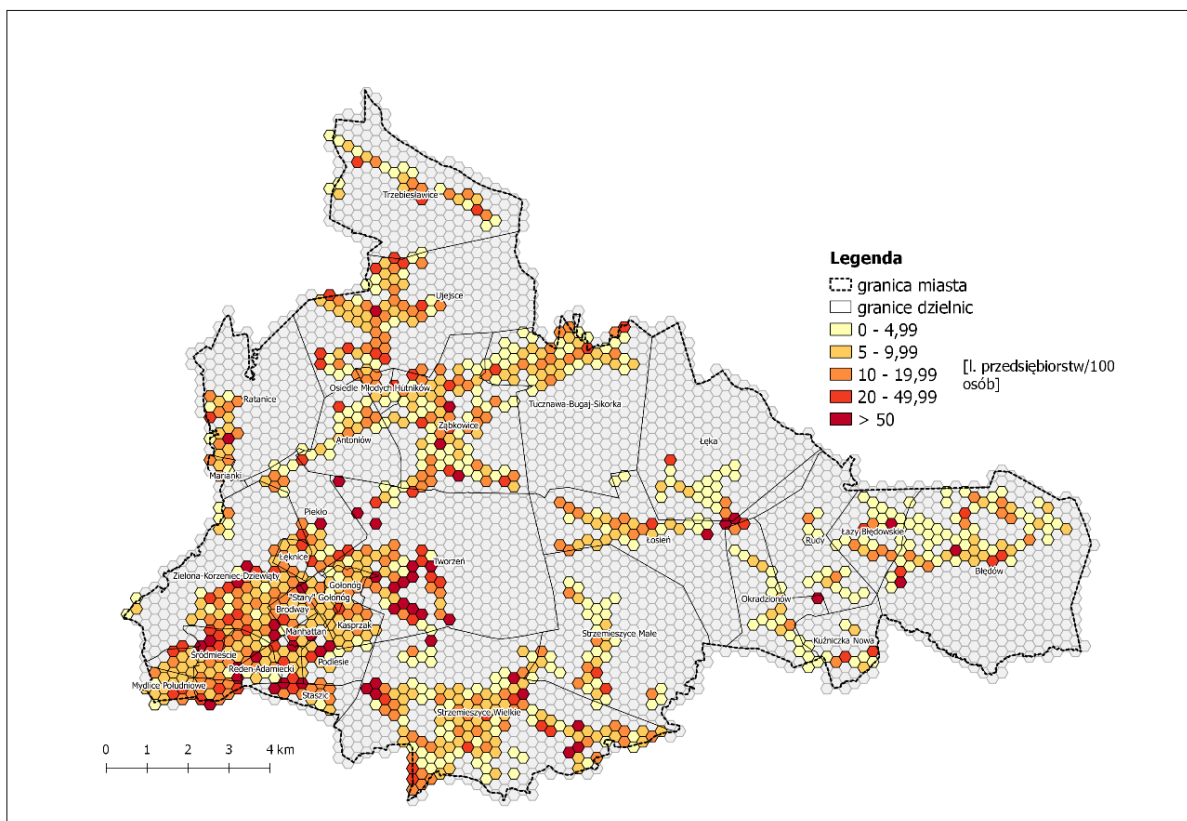
Mapa 4. Koncentracja osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.

Źródło: *Analiza rozmieszczenia negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.*, Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej, listopad 2017, s. 42

Liczba podmiotów gospodarczych w Dąbrowie Górniczej w 2016 r. ogółem wynosiła 12308, w tym 1731 stanowią filie. Najwyższą koncentrację liczby przedsiębiorstw mających siedzibę w Dąbrowie Górniczej, jak i liczby filii odnotowano w południowo-zachodniej części, obejmującej centrum miasta. Sytuacja ta jest ściśle związana z pełnieniem przez ten obszar funkcji miejskiego centrum o różnorodnych funkcjach: administracyjnej, handlowo-usługowej, mieszkaniowej, edukacyjnej i kulturalno-turystycznej. Najniższą liczbę przedsiębiorstw stwierdzono w najdalej oddalonych od centrum obszarach tj. w zachodniej części Miasta, obejmującej część jednostek Błędów, Łazy Błędowskie i Łęka.

Wśród wszystkich przedsiębiorstw w 2016 roku w Dąbrowie Górniczej dominowały przedsiębiorstwa zajmujące się:

- handlem detalicznym z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi (2105 przedsiębiorstw), w których najliczniejszą grupą były przedsiębiorstwa związane ze sprzedażą detaliczną prowadzoną w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych (375 przedsiębiorstw),
- handlem hurtowym, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi (1045 przedsiębiorstw), w których najliczniejszą grupą były przedsiębiorstwa zajmujące się sprzedażą hurtową niewyspecjalizowaną (256 przedsiębiorstw),
- robotami budowlanymi specjalistycznymi (842 przedsiębiorstwa), w których dominującą grupą były przedsiębiorstwa zajmujące się wykonywaniem instalacji wodno-kanalizacyjnych, ciepłych, gazowych i klimatyzacyjnych (164 przedsiębiorstwa),
- transportem lądowym oraz transportem rurociągowym (796 przedsiębiorstw), w których dominującą grupą były przedsiębiorstwa zajmujące się transportem drogowym towarów (599 przedsiębiorstw).

Mapa 5. Koncentracja liczby przedsiębiorstw na 100 mieszkańców w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.

Źródło: *Analiza rozmieszczenia negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.*, Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej, listopad 2017, s. 49

Podsumowując, analiza zróżnicowań przestrzennych negatywnych zjawisk w Dąbrowie Górniczej przeprowadzona przy wykorzystaniu narzędzi GIS w 2017 r. (w oparciu o dane z 2016 r.) potwierdziła trendy jakie obserwowane są w Dąbrowie Górniczej, w szczególności depopulację i starzenie się społeczności miasta na obszarach najbardziej zurbanizowanych dzielnic. Koncentrację problemów społecznych i bezrobocia na obszarach z dużą liczbą mieszkań komunalnych, w szczególności socjalnych. Konieczność podjęcia działań rewitalizacyjnych w dwóch dużych dzielnicach miasta, tj. Ząbkowicach i Strzemieszycach ze względu na zagrożenie marginalizacji tych obszarów w kontekście jakości zamieszkania oraz możliwości pracy.

3.9. Analiza rozmieszczenia przestrzennego negatywnych zjawisk w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.

Ponownie, kompleksową analizę zróżnicowań społeczno-ekonomicznych wewnątrz miasta przeprowadzono w 2019 r.⁶ Obszar Dąbrowy Górniczej podzielono na 39 jednostek strukturalnych, których suma liczby mieszkańców i powierzchni równa była liczbie mieszkańców i powierzchni miasta wg stanu na koniec 2018 r. Do badania wykorzystano 24 wskaźniki: 11 odnoszących się do sfery społecznej, 5 do sfery gospodarczej, 2 do sfery środowiskowej i po 3 do sfery technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej.

W sferze społecznej, szczegółowej analizie poddano zasięg oraz przyczyny objęcia osób i rodzin pomocą społeczną, w tym m.in. z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej, alkoholizmu, przemocy

⁶ Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Dąbrowa Górnicza (Instytut Rozwoju Miast i Regionów 2019 r.)

w rodzinie. Liczba korzystających z pomocy finansowej MOPS zmniejsza się w Dąbrowie Górniczej co rok. W 2018 było to nieco ponad 19 osób w rodzinach na tysiąc mieszkańców. W tym czasie 1,78% dąbrowian objętych było pomocą społeczną z powodu ubóstwa. Najtrudniejszą sytuację ustalono w jednostkach: Gołonóg – Spisaka - Łączna (wartość wskaźnika wyniosła 103,95, wobec średniej dla miasta wynoszącej 17,82), Korzeniec - Zielona (61,47), Sulno - Grabocin (39,39), Ząbkowice - Chemiczna (37,5). Konieczność pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności najbardziej zauważalna była w jednostkach: Gołonóg – Spisaka - Łączna (wartość wskaźnika: 34,51, podczas gdy dla całego miasta: 9,92), Korzeniec - Zielona (34,2) i Strzemieszyce Małe (26,96). Rok 2018 był kolejnym, w którym zmniejszyła się liczba osób bezrobotnych w mieście. Średnia wartość referencyjna dla miasta, mierzona liczbą osób bezrobotnych na 1 tysiąc mieszkańców, wyniosła 25,03. Najpoważniejszy kryzys zidentyfikowano w jednostkach: Gołonóg – Spisaka – Łączna (67,78), a dalej Korzeniec - Zielona (35,5), Centrum Śródmieście 1 (33,48), Gołonóg - Stary Gołonóg (30,66), Ząbkowice - Młodych Hutników (31,44) i Ząbkowice - Chemiczna (32,57). Wysoki udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej grupie mieszkańców pozostających bez stałego zatrudnienia odnotowano w jednostkach: Podlesie - Jamki (77,78) i Tworzeń – Huta Katowice (85,71), przy czym średnia wartość referencyjna dla miasta wyniosła 53,58.

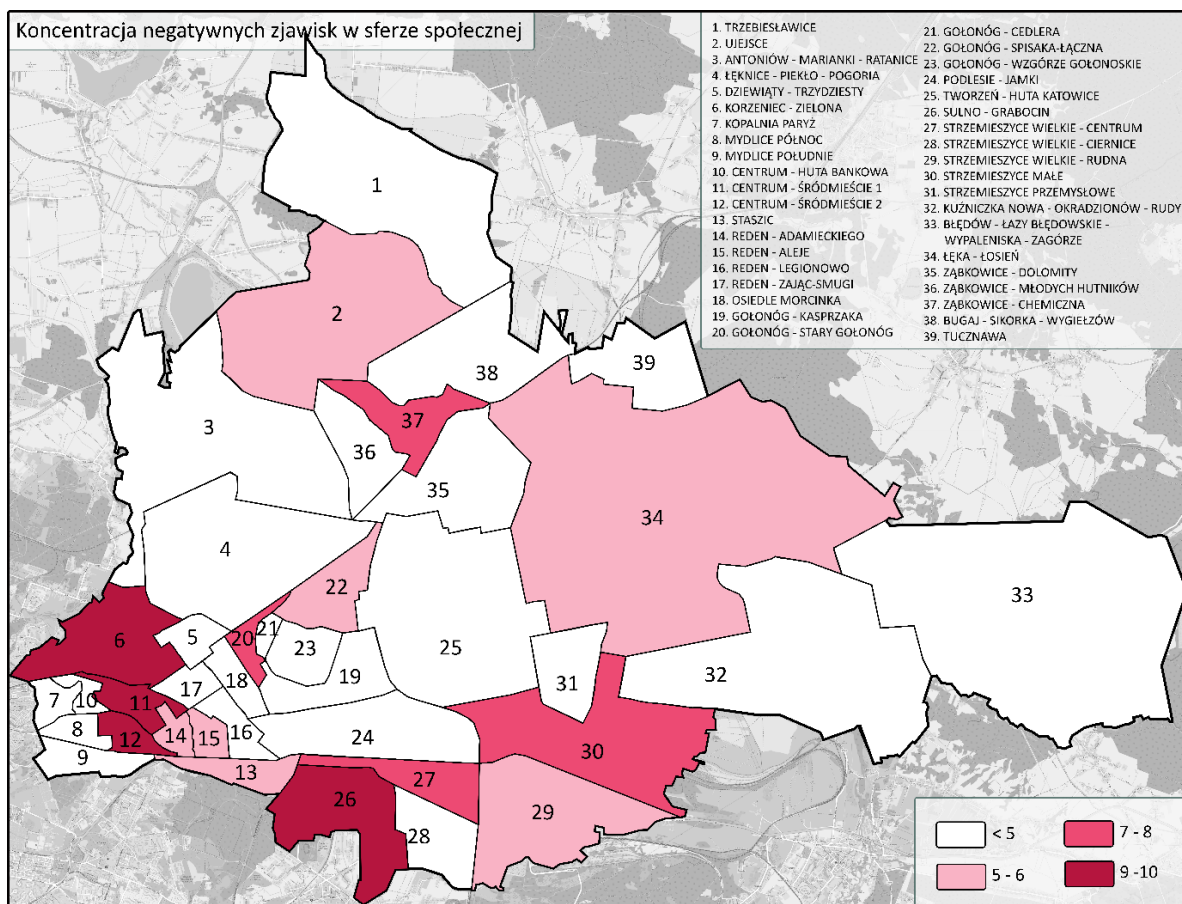
Na podstawie analizy liczby mieszkańców w latach 2010-2018 ustalono, które jednostki charakteryzuje największy proces depopulacji. Średnia wartość referencyjna dla miasta jest wartością ujemną i wynosi (-) 54,06, jednak rozkład tego wskaźnika w poszczególnych jednostkach jest bardzo zróżnicowany. Największy przyrost liczby mieszkańców w przeliczeniu na 1000 mieszkańców zanotowano w jednostce: Antoniów – Marianki – Ratanice (225,02). Największy odpływ mieszkańców zidentyfikowano w jednostkach: Mydlice Północ (-143,65), Centrum Śródmieście 2 (-138,05), Reden - Adamickiego (-137,83), Reden - Aleje (-130,48) i Ząbkowice - Młodych Hutników (-127,14). Innym badanym zjawiskiem demograficznym była liczba urodzeń żywych. Wartość referencyjna wyniosła dla miasta 3,65. Najmniej urodzeń w odniesieniu do wartości referencyjnej wystąpiło w jednostkach: Podlesie–Jamki (0), Reden-Adamickiego (0,71), Strzemieszyce Wielkie – Centrum (1,11).

Do pomiaru kapitału społecznego wybrano wskaźnik liczby mieszkańców miasta (podatników), którzy złożyli deklarację podatkową, korzystając z mechanizmu odliczania 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego. Wartość referencyjna wskaźnika jest w Dąbrowie Górniczej wysoka - wyniosła 404 osoby na 1000 mieszkańców. Najmniej osób korzystających z tego mechanizmu mieszkało w jednostce Gołonóg – Spisaka - Łączna (282,74) oraz Strzemieszyce Wielkie - Centrum (260,88). Pierwsza z wymienionych jednostka charakteryzuje się jednocześnie wysokim odsetkiem osób nieaktywnych zawodowo, natomiast w kolejnej skupia się wiele innych negatywnych czynników takich, jak: duża liczba osób pobierających świadczenia pieniężne z powodu ubóstwa, wysoki poziom wykluczenia społecznego z tytułu uzależnień czy bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Negatywnym zjawiskiem sfery społecznej jest również zadłużenie czynszowe. Badaniem objęto wyłącznie mieszkania wchodzące w skład gminnego zasobu komunalnego (analiza prowadzona była tylko w tych jednostkach, w których zlokalizowany jest gminny zasób mieszkaniowy). Wartość referencyjna wskaźnika zadłużenia z tytułu czynszu w zasobie gminnym na 1000 mieszkańców wyniosła 538803 zł. Największe odchylenia zidentyfikowano w jednostkach: Gołonóg – Spisaka – Łączna (5700393 zł co oznacza, że wartość wskaźnika przekroczyła dziesięciokrotnie średnią dla miasta), Sulno – Grabocin (1963258 zł), Gołonóg – Stary Gołonóg (1875724 zł), Gołonóg – Cedlera (1130782 zł).

Na mapie poniżej zaprezentowano rozkład przestrzenny łącznej liczby wskaźników (11) analizowanych w sferze społecznej. Największy kryzys zdiagnozowano w jednostkach: Korzeniec – Zielona, Centrum

– Śródmieście 1, Centrum – Śródmieście 2 i Sulno – Grabocin, w których odnotowano łącznie po 9 i 10 negatywnych zjawisk. Co najmniej po 5 czynników kryzysowych odnotowano w jednostkach: Ujejsce, Staszic, Reden – Adamickiego, Reden – Aleje, Gołonóg - Stary Gołonóg, Gołonóg – Spisaka - Łączna, Strzemieszyce Wielkie – Centrum, Strzemieszyce Wielkie – Rudna, Strzemieszyce Małe, Łęka – Łosień i Ząbkowice – Chemiczna.

Mapa 6. Rozkład przestrzenny kumulacji czynników kryzysowych w podsystemie społecznym w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.

W sferze gospodarczej, zestaw wskaźników obrazujących ograniczenia w dostępności do lokalnej, w tym wykwalifikowanej siły roboczej, tworzyły:

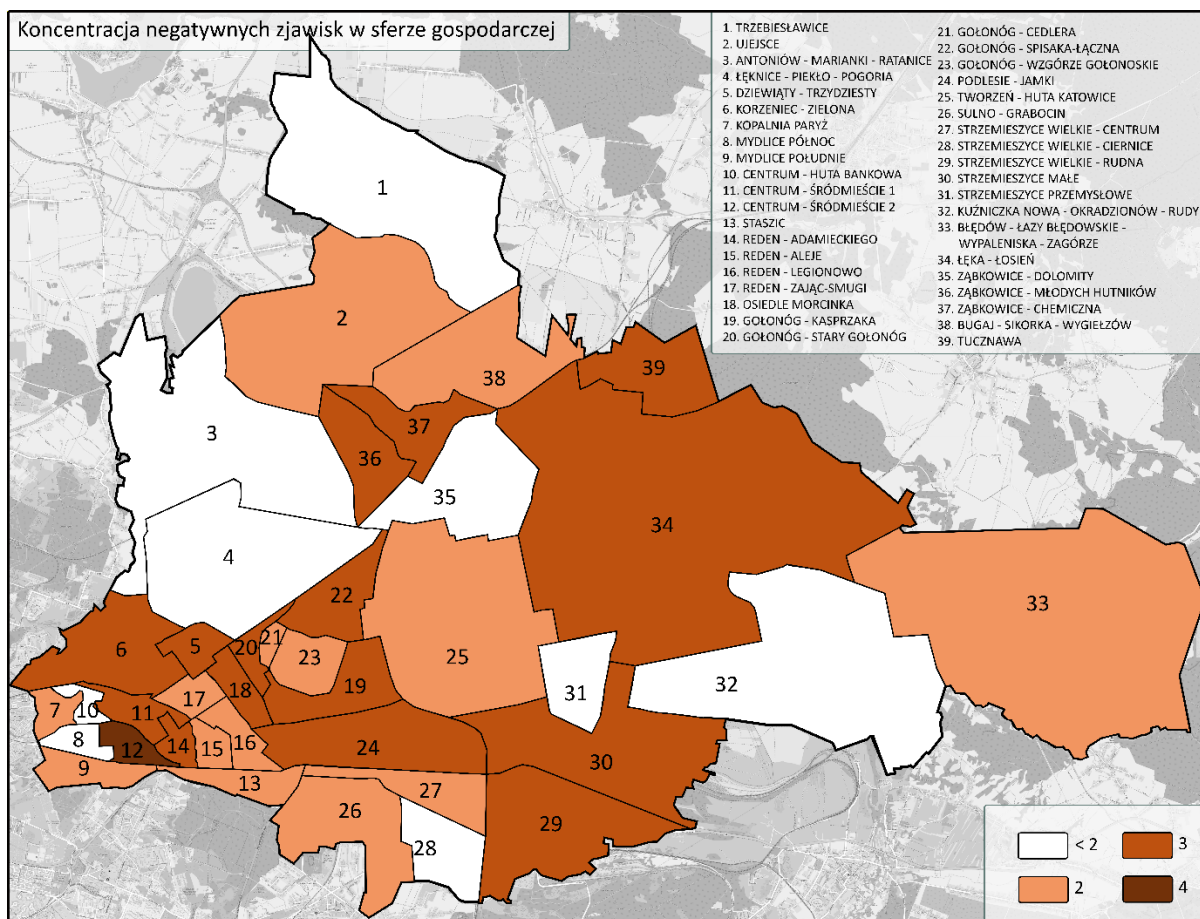
- liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na 1 tysięcy mieszkańców (wysoka potwierdza postępujący proces starzenia się społeczeństwa): średnia wartość wskaźnika wyniosła dla miasta 233,95. Najtrudniejszą sytuację zidentyfikowano w jednostkach: Reden – Adamickiego (327,4), Centrum Śródmieście 2 (267,49), Staszic (265,91), Strzemieszyce Wielkie – Rudna (265,19);

- liczba osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym na 1 tysięcy mieszkańców: w jednostce Gołonóg - Spisaka - Łączna, odnotowano najwyższą wartość wskaźnika tj. 27,86 (ponad pięciokrotnie przekroczona wartość referencyjna wynosząca w mieście 5,05). Dalej w kolejności były: Korzeniec – Zielona (10,82), Ząbkowice – Chemiczna (10,2). Sulno - Grabocin (9,09);

- liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia na 1 tysięcy mieszkańców: średnia wartość wskaźnika dla miasta wyniosła 1,67. Najwyższe wartości osiągnął w jednostkach: Gołonóg – Spisaka – Łączna (6,65), Dziewiąty – Trzydziesty (2,64), Centrum Śródmieście 1 (2,7), Strzemieszyce Małe (2,61), Ząbkowice – Chemiczna (2,96).

Analiza przestrzennego rozkładu wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych obrazuje kondycję lokalnego sektora małych i średnich przedsiębiorstw w 2018 r. Największa liczba wyrejestrowań z ewidencji działalności gospodarczej (CEIDG) wystąpiła w jednostkach: Tworzeń – Huta Katowice (10,71 wobec średniej dla miasta 3,64) oraz Ujejsce (6,73), Podlesie – Jamki (7,37). Najmniej nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców (średnia dla miasta: 60,04) zidentyfikowano w jednostkach: Gołonóg – Cedlera (24,57), Tucznawa (39,69), Ząbkowice – Młodych Hutników (31,9).

Największa koncentracja zjawisk kryzysowych w sferze gospodarczej (mapa niżej prezentuje przestrzenny rozkład łącznej liczby wskaźników) występuje w jednostkach: Dziewiąty - Trzydziesty, Korzeniec - Zielona, Centrum - Śródmieście 1, Centrum - Śródmieście 2, Reden - Adamickiego, Osiedle Morcinka, Gołonóg - Kasprzaka, Gołonóg - Stary Gołonóg, Gołonóg - Spisaka - Łączna, Strzemieszyce Wielkie - Rudna, Strzemieszyce Małe, Łęka - Łosień, Ząbkowice - Młodych Hutników, Ząbkowice - Chemiczna i Tucznawa.

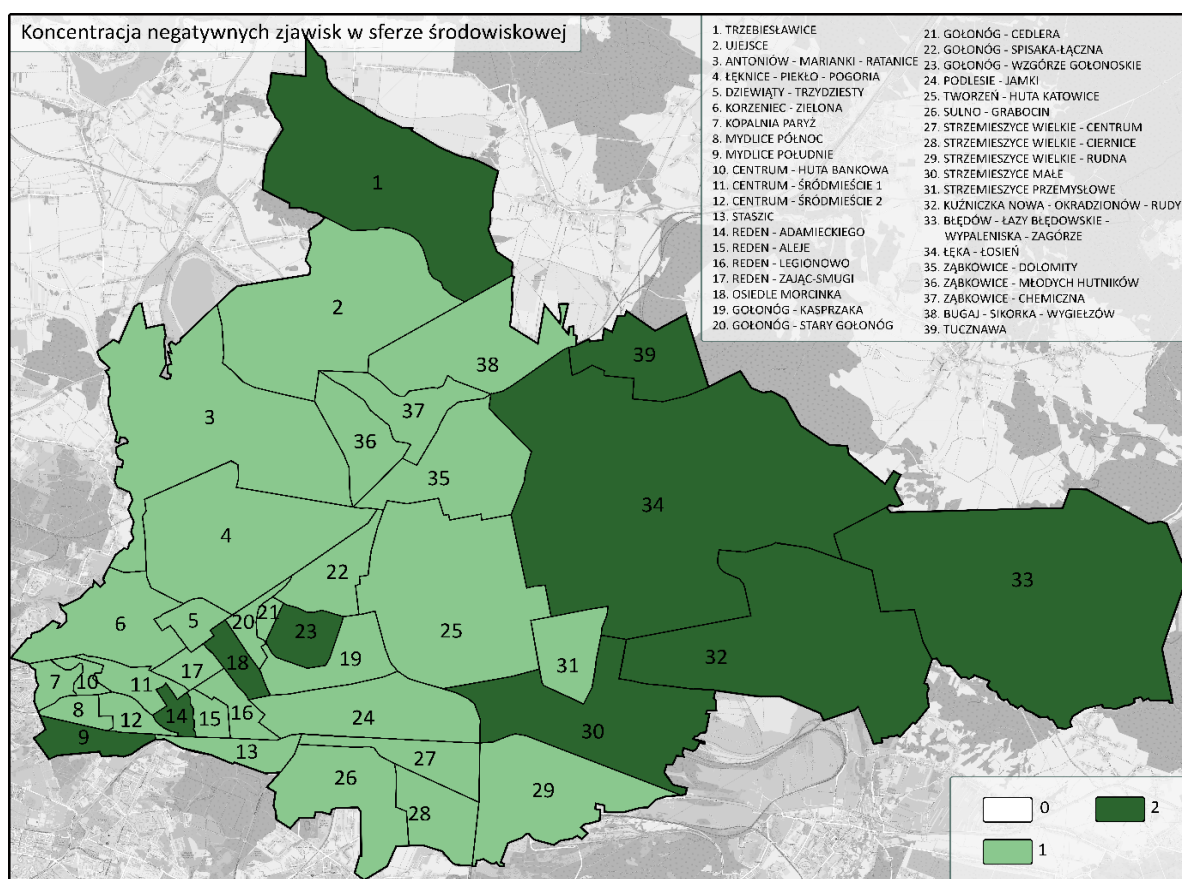

Mapa 7. Rozkład przestrzenny czynników kryzysowych w podsystemie gospodarczym w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.

Do analizy podsystemu środowiskowego wykorzystano m.in. rozkład masy wyrobów azbestowych na terenie miasta. Średnia wartość wskaźnika masy wyrobów azbestowych na 1000 mieszkańców w mieście wyniosła 65839,61 kg. Najwyższą odnotowano w jednostce Błędów - Łazy Błędowskie - Wypaleniska - Zagórze, gdzie wyniosła 315715 kg. Dalej w kolejności były: Osiedle Morcinka (296164 kg), Gołonóg - Wzgórze Gołonoskie (194119 kg). Innym przebadanym zjawiskiem dot. jakości środowiska było zanieczyszczenie powietrza pyłami PM10. Do analizy wykorzystano dane dot. średniodobowych stężeń pyłu PM10, dostępne w rejestrze monitoringu jakości powietrza, prowadzonym na terenie Dąbrowy

Górnicej w 2018 r.⁷ Z pomiarów jakości powietrza przeprowadzonych w okresie 15.01.2018 – 15.01.2019 przeanalizowano te dni, w których odnotowano wysokie stężenia pyłu PM10 – tj. przekroczenia norm średniodobowych (24-godzinnych).⁸ Do badania zróżnicowania wewnątrzmiastowego wybrano dane pochodzące z pomiarów odnotowanych w dniu 10 listopada 2018 r., z uwagi na ich najwyższe odchylenia od obowiązujących norm. Wyniki jakości powietrza zanotowane tego dnia w poszczególnych jednostkach zostały przeanalizowane przy zastosowaniu europejskich norm jakości powietrza⁹, w efekcie czego stwierdzono występowanie sytuacji kryzysowej w całym mieście, we wszystkich jednostkach strukturalnych. Tego dnia złe warunki aerosanitarne zidentyfikowano w jednostkach: Antoniów - Marianki - Ratanice, Gołonóg - Kasprzaka, Gołonóg - Stary Gołonóg, Gołonóg - Cedlera, Strzemieszyce Wielkie - Rudna, Kuźniczka Nowa - Okradzionów - Rudy i Bugaj - Sikorka - Wygielzów, natomiast bardzo złe we wszystkich pozostałych.

Za zdegradowane w kontekście środowiskowym (co prezentuje mapa niżej) trzeba uznać wszystkie jednostki. W największym natężeniu (średnia referencyjna została przekroczona w przypadku obu wskaźników) kryzys występuje w jednostkach: Trzebieszawice, Mydlice Południe, Reden - Adamieckiego, Osiedle Morcinka, Gołonóg - Wzgórze Gołonoskie, Strzemieszyce Małe, Kuźniczka Nowa - Okradzionów - Rudy, Błędów - Łazy Bł.- Wypaleniska - Zagórze, Łęka - Łosień i Tucznawa.

Mapa 8. Rozkład przestrzenny łącznej liczby czynników kryzysowych w podsystemie środowiskowym w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.

⁷ „Miejski model jakości powietrza na terenie miasta Dąbrowa Górnicza” Analiza, interpretacja i wnioski z badania rozkładu stężeń pyłów PM2,5 i PM10. Raport za okres 15.01.2018 – 15.01.2019. ATMOTERM S.A., 2019 r.

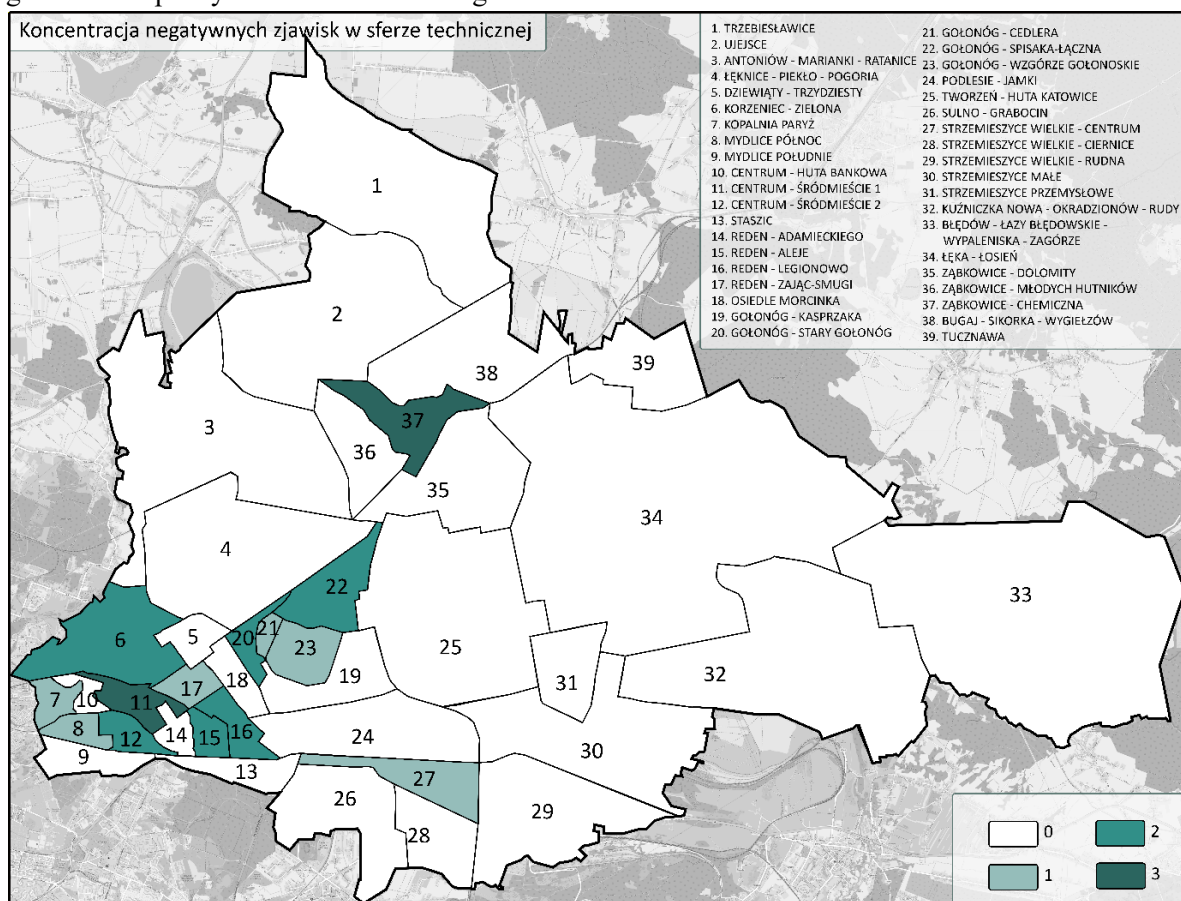
⁸ Norma średniodobowa (24-godzinna) to wyniki pomiarów zarejestrowane na stacji pomiarowej co godzinę w ciągu doby i uśrednione do jednej wartości 24-godzinnej lub zarejestrowane tylko raz w ciągu doby.

⁹ <https://airindex.eea.europa.eu/>

W ramach analizy podsystemu technicznego wzięto pod uwagę m.in. liczbę budynków mieszkalnych znajdujących się w zasobie komunalnym, które wymagają remontu. Wybór gminnego zasobu mieszkaniowego do badania zróżnicowania wewnątrzmijskiego uzasadniała ocena jego stanu przedstawiona w WPGZMG¹⁰. Średnia dla miasta wartość wskaźnika liczby budynków znajdujących się w zasobie gminnym i wymagających remontu na 1000 mieszkańców wyniosła 0,37. Najwięcej gminnych budynków mieszkalnych wymagających remontu znajduje się w jednostce Korzeniec - Zielona (4,76). Wysoka wartość wskaźnika została również odnotowana w jednostce Ząbkowice - Chemiczna (2,96). Diagnozą objęto również najstarszy zasób mieszkaniowy, mierzony liczbą budynków gminnych wzniesionych przed 1970 r. (średnia dla miasta wyniosła 2,06). Największe odchylenie od wartości średniej charakteryzuje jednostkę Gołonóg - Stary Gołonóg (16,61) oraz Reden - Aleje (7,91). W tych jednostkach występuje najstarszy zasób mieszkaniowy należący do gminy, wymagający największych nakładów modernizacyjnych. Analizie poddano także potrzeby termomodernizacyjne w zasobie mieszkaniowym gminy (średnia referencyjna dla miasta wyniosła 0,50). Najwięcej gminnych budynków mieszkalnych wymagających termomodernizacji charakteryzują jednostki: Reden - Aleje (wartość wskaźnika 3,24), Reden - Legionowo (2,17) i Reden - Zając - Smugi (2,15).

Na mapie poniżej zaprezentowano rozkład przestrzenny łącznej liczby wskaźników, które posłużyły do zdiagnozowania podsystemu środowiskowego.

Mapa 9. Rozkład przestrzenny łącznej liczby czynników kryzysowych w podsystemie technicznym w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.

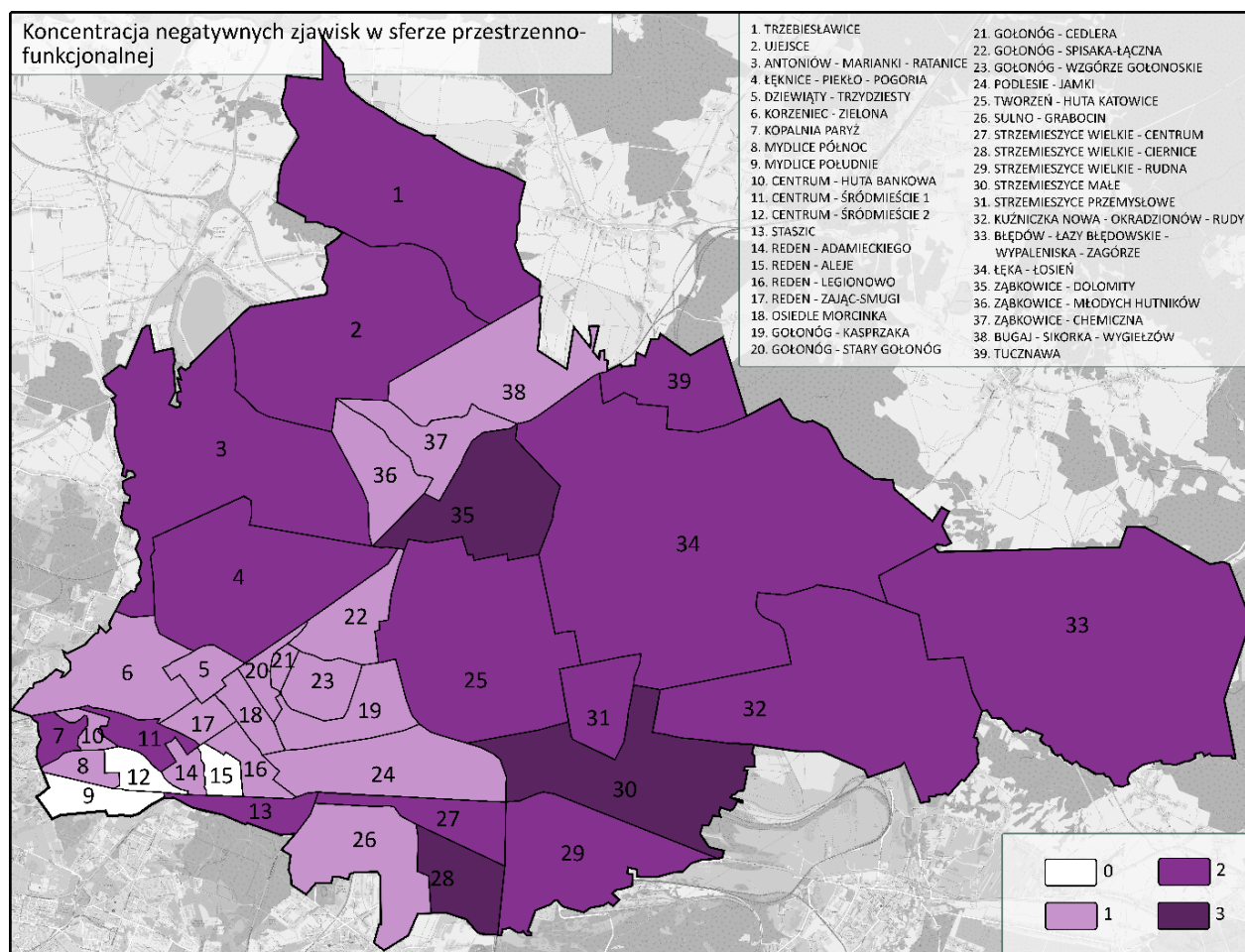
Za zdegradowane należy uznać jednostki: Korzeniec - Zielona, Kopalnia Paryż, Mydlice Północ, Centrum - Śródmieście 1, Centrum - Śródmieście 2, Reden - Aleje, Reden - Legionowo, Reden - Zając - Smugi,

¹⁰ Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy oraz zasobem tymczasowym pomieszczeń na lata 2018 -2022 (Uchwała Nr XXXIV/731/2017 Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej z dnia 13 grudnia 2017 r.)

Gołonóg - Stary Gołonóg, Gołonóg - Cedlera, Gołonóg - Spisaka - Łączna, Gołonóg - Wzgórze Gołonoskie, Strzemieszyce Wielkie - Centrum i Ząbkowice - Chemiczna.

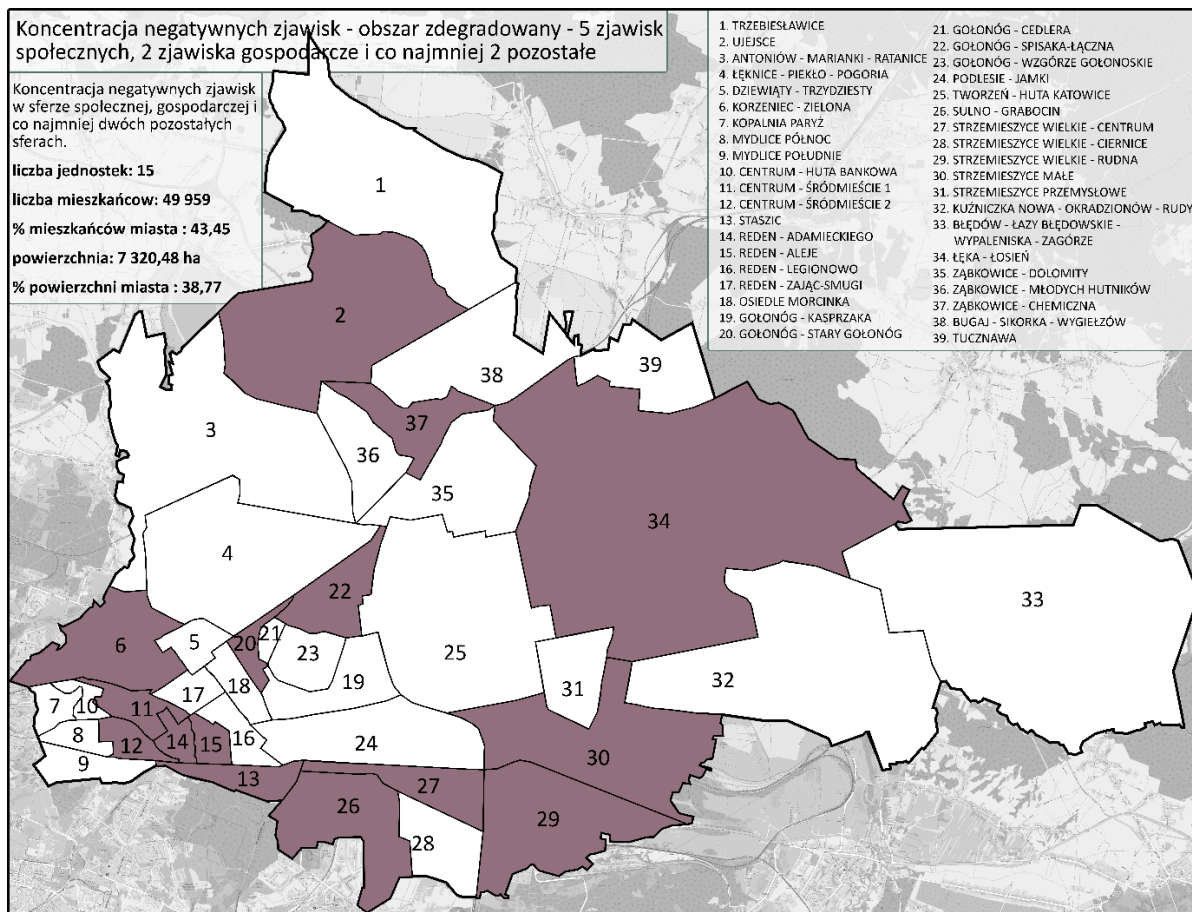
Dla oceny sfery podsystemu przestrzenno-funkcjonalnego zbadano występowanie terenów zieleni urządzonej i poprzemysłowych w sąsiedztwie osiedli mieszkaniowych. Ponadto przeanalizowano rozkład przestrzenny obiektów zabytkowych, które ze względu na stan i przepisy związane z ochroną wymagają niezwykle dużych nakładów finansowych. W przypadku wskaźnika liczby budynków zabytkowych na 1000 mieszkańców (średnia wartość dla miasta wyniosła 4,24), najwięcej zabytków, odnotowano w jednostkach: Kuźniczka Nowa - Okradzionów - Rudy (20,52), oraz Strzemieszyce Wielkie - Centrum (16,63) i Strzemieszyce Małe (17,39), Strzemieszyce Wielkie - Ciernice (15,67). W przypadku udziału terenów poprzemysłowych w jednostkach, które w większości pełnią funkcje mieszkaniowe średnia wartość wskaźnika dla miasta wyniosła 1,03. Sytuację kryzysową, rozumianą jako przekroczenie wartości referencyjnej, poza jednostkami Kopalnia Paryż i Ząbkowice - Dolomity, odnotowany został w jednostkach: Centrum - Śródmieście 1 (4,48), Strzemieszyce Wielkie - Ciernice (3,93), Strzemieszyce Przemysłowe (8,2).

Najwięcej negatywnych zjawisk (rozkład przestrzenny wskaźników badanych w ramach podsystemu przestrzenno-funkcjonalnego prezentuje mapa poniżej) występuje w jednostkach: Strzemieszyce Wielkie - Ciernice, Strzemieszyce Małe i Ząbkowice - Dolomity.

Mapa 10. Rozkład przestrzenny łącznej liczby czynników kryzysowych w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.

Wyniki badania zróżnicowania wewnątrzmiastowego w postaci sumy przekroczonych wskaźników wskazały, że największa liczba stwierdzonych zjawisk kryzysowych dotyczy jednostek: Centrum - Śródmieście 1, Korzeniec - Zielona (17), Centrum - Śródmieście 2 (16), Strzemieszyce Małe (16), Ząbkowice - Chemiczna (16), Gołonóg - Stary Gołonóg (14), Sulno - Grabocin (14). Mapa poniżej prezentuje obszary, które charakteryzują się najwyższą koncentracją negatywnych zjawisk, tj. noszą znamiona obszaru zdegradowanego.

Mapa 11. Obszary najwyższej koncentracji negatywnych zjawisk w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.

W celu oceny jednostek pod kątem konieczności kontynuowania działań rewitalizacyjnych zidentyfikowano jednostki strukturalne, które w całości lub w części objęte są obowiązującym programem rewitalizacji, są to: Centrum - Śródmieście 1, Korzeniec - Zielona, Ząbkowice - Chemiczna, Gołonóg - Spisaka - Łączna, Strzemieszyce Wielkie - Centrum i Reden - Aleje.

3.10. Wnioski z analizy danych w podsystemach społeczno-gospodarczym i urbanistyczno-środowiskowym

Diagnoza przeprowadzona zarówno w podsystemie społeczno-gospodarczym, jak i urbanistyczno-środowiskowym pozwala sformułować wnioski dotyczące zróżnicowania potencjału rozwojowego poszczególnych obszarów Dąbrowy Górniczej.

1. bardzo wyraźnie można dokonać podziału miasta na obszary wyludniające się oraz takie, gdzie liczba mieszkańców wzrasta. Ubytek ludności dotyka przede wszystkim dzielnice tworzące centrum miasta

(Śródmieście, Reden, Gołonóg) z tzw. „stara” zabudową mieszkaniową oraz duże osiedla mieszkaniowe (blokowiska). Wzrost liczby mieszkańców notują tereny peryferyjne, położone w sąsiedztwie zbiorników Pogoria, bądź w dzielnicach we wschodniej części miasta, słabo zurbanizowane z dominującą zabudową jednorodziną, niekiedy o dużym stopniu rozproszenia. W związku z tym formułując założenia programu rewitalizacji należy uwzględnić pierwsze wyzwanie, jakim jest **ograniczenie procesu suburbanizacji poprzez podniesienie atrakcyjności mieszkaniowej Śródmieścia oraz osiedli zabudowy wielorodzinnej**. Uwzględniając zmiany demograficzne, jako jedno z kryteriów delimitacji obszarów rewitalizacji, należy wstępnie uznać, że takimi miejscami są:

- Śródmieście wraz z osiedlami Mydlice Północ i Mydlice Południe,
- Reden wraz z Alejami,
- Gołonóg wraz z osiedlami Broadway i Kasprzaka,
- Łęknice.

2. istnieją cztery obszary w których następuje największa koncentracja negatywnych zjawisk społecznych związanych przede wszystkim z bezrobociem i uzależnieniem od wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Należy jednak dokonać podziału tych obszarów na dwie grupy. W przypadku Śródmieścia i Ząbkowic mamy do czynienia z kryzysem całych dzielnic. Wysoki poziom bezrobocia oraz duży udział osób korzystających z opieki społecznej odnotowano w wielu miejscach. Procesowi pauperyzacji towarzyszy wyludnianie się dzielnic. Dodatkowo w dzielnicach istnieje wiele zdegradowanych miejsc i obiektów, warunki mieszkaniowe w budynkach wielorodzinnych są w większości substandardowe. **Opierając się zarówno na danych społeczno-gospodarczych, jak i urbanistyczno-środowiskowych należy przyjąć, że dzielnice Śródmieście i Ząbkowice wymagają kompleksowej rewitalizacji.** Z kolei w przypadku dzielnic Tworzeń i Zielona-Korzeniec-Dziewiąty wysokie wskaźniki bezrobocia i korzystania z pomocy społecznej są wynikiem koncentracji lokali socjalnych w budynkach położonych przy ulicach Łącznej (Tworzeń) oraz Robotniczej (Zielona-Korzeniec-Dziewiąty). W związku z tym formułując założenia programu rewitalizacji należy uwzględnić drugie wyzwanie jakim jest **podniesienie skuteczności działań, których celem jest włączanie społeczne (inkluzja społeczna) członków gospodarstw domowych zagrożonych patologiami i uzależnionych od pomocy socjalnej. Powinno to skutkować większą niż dotychczas rotacją użytkowników lokali socjalnych.**

Analiza danych statystycznych wskazuje, że głównym wyzwaniem w przypadku problemu bezrobocia jest ograniczenie liczby osób długotrwale bezrobotnych. Konieczne jest więc uruchamianie projektów kompleksowych, łączących zwiększenie aktywności zawodowej (PUP) z ograniczeniem bezradności i bierności (MOPS). Projekty te powinny mieć charakter działań horyzontalnych, tzn. nie ograniczających się tylko do wybranych fragmentów miasta, ale obejmujących cały jego obszar.

3. uwzględniając wskaźnik przedsiębiorczości, mierzony liczbą podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców, można - podobnie jak w przypadku danych związanych z depopulacją, podzielić miasto na dwie części. Pierwsza, obejmująca centrum miasta (Śródmieście), sąsiadujące z nim osiedla mieszkaniowe oraz tereny będące w bezpośredniej w bliskości Huty ArcelorMittal (Tworzeń) charakteryzuje się ponadprzeciętnymi wskaźnikami przedsiębiorczości. Z kolei druga grupa, obejmująca dzielnice peryferyjne takie jak: Łosień, Łęka, Okradzionów, Błędów, Tucznawa-Bugaj-Sikorka cechuje się najniższymi wskaźnikami. Powyższy podział potwierdza sformułowane w pkt. 1 wnioski dotyczące procesu suburbanizacji. Dzielnic peryferyjne rozwijają się ze względu na atrakcyjność mieszkaniową, natomiast miejsca pracy pozostają w centrum miasta, które podlega procesowi wyludniania się. W związku z tym formułując założenia programu rewitalizacji należy uwzględnić trzecie wyzwanie jakim jest **podniesienie aktywności zawodowej członków gospodarstw domowych dotychczas wykluczonych lub zagrożonych**

wykluczeniem społecznym wykorzystując fakt, że obszary koncentrujące działalności gospodarcze sąsiadują bezpośrednio z miejscami koncentracji problemów społecznych (np. Tworzeń).

Działania (programy) mające na celu wzrost aktywności przedsiębiorczej mieszkańców Dąbrowy Górniczej powinny mieć wymiar horyzontalny (dotyczyć całego miasta) oraz kompleksowy (wsparcie PUP, MOPS i innych interesariuszy). Szczególnej uwagi wymagają obszary, które wykazują niski wskaźnik przedsiębiorczości przy równoczesnej koncentracji zjawisk kryzysowych związanych z bezrobociem i wykluczeniem społecznym.

4. uwzględniając wnioski z analizy podsystemu urbanistyczno-środowiskowego przeprowadzonej zarówno metodą ekspercką (ocena komunalnego zasobu mieszkaniowego), jak i warsztatową (spotkania z mieszkańcami poszczególnych dzielnic) należy przyjąć, że największe problemy związane są z jakością publicznych przestrzeni osiedlowych, funkcjonalnością układów komunikacyjnych obsługujących duże osiedla mieszkaniowe oraz postępującą degradacją miejsc i obiektów użyteczności publicznej (m.in. reprezentacyjne przestrzenie publiczne, dworce kolejowe, obiekty instytucji kultury). W związku z tym, formułując założenia programu rewitalizacji należy uwzględnić czwarte wyzwanie jakim jest **odbudowa i wzmocnienie potencjału różnych rodzajów miejskich przestrzeni publicznych w zakresie kreowania ogólnomiejskich funkcji centrotwórczych Śródmieścia oraz lokalnych centrów dzielnic: Ząbkowice, Strzemieszyce i Gołonóg, a także poprawy jakości życia w dużych osiedlach mieszkaniowych, które stanowią dominującą formę zabudowy w Dąbrowie Górniczej.**

5. uwzględniając wyniki analizy stanu bezpieczeństwa publicznego, przeprowadzonej w oparciu o dane statystyczne dotyczące występowania 7 kategorii przestępstw w przestrzeni miasta, jak również ocenę ekspercką przeprowadzoną przez pracowników Komendy Miejskiej Policji w Dąbrowie Górniczej należy stwierdzić, że największe zagrożenie bezpieczeństwa publicznego występuje w Śródmieściu, Gołonogu oraz dużych osiedlach mieszkaniowych sąsiadujących z tymi dzielnicami (Reden, Aleje, Broadway, Kasprzaka). Niski poziom bezpieczeństwa publicznego odczuwany jest też w dzielnicach: Zielona-Korzeniec-Dziewiąty oraz Strzemieszyce, co sygnalizowali mieszkańcy podczas spotkań.

6. uwzględniając zapisy obowiązującego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Dąbrowa Górnicza rewitalizacją powinny zostać objęte : **Śródmieście** (w szczególności obszary w rejonie ulic: Sobieskiego, Królowej Jadwigi, Alei Róż, Kościuszki, Kolejowej i Konopnickiej oraz teren po byłej Kopalni Węgla Kamiennego „Paryż”), **Zielona-Korzeniec-Dziewiąty** (w szczególności rejon ulic: Łańcuckiego, Graniczna, Kruczkowskiego), **Ząbkowice** (w szczególności obszar dworca kolejowego i towarzyszącej mu zabudowy oraz granicząca od południa z Ząbkowicami zabytkowa kolonia robotnicza „Matheron”), **Strzemieszyce** (w szczególności centrum tj. rejon ulic Ofiar Katynia, Warszawskiej, Transportowej i Modrzejowskiej)¹¹.

¹¹ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Dąbrowa Górnicza (II Edycja), styczeń 2008, s. 195-196*

Tabela 20. Zbiorcza ocena sytuacji w obszarach DBP w Dąbrowy Górniczej

DBP	Depopulacja	Bezrobocie	Pomoc społeczna	Przedsiębiorczość	Zabudowa mieszkaniowa	Miejsca i obiekty publiczne	Bezpieczeństwo publiczne	Stan środowiska	Studium uikzpm	Skala zjawisk kryzysowych
Śródmieście										8
Stara Dąbrowa-Mydlice Południowe										4
Mydlice Północne										5
Reden-Adamiński										5
Aleje										6
Brodway										5
Gołonóg										5
Stary Gołonóg										4
Kasprzak										5
Tworzeń										5
Manhattan-Staszic-Podlesie										4
Strzemieszyce Wielkie										6
Strzemieszyce Małe										2
Ząbkowice										7
Ujejsce										1
Trzebieszewice										1
Tucznawa-Bugaj-Sikorka										1
Zielona-Korzeniec-Dziewiąty										7
Marianki-Ratanice										0
Piekło-Antoniów										3
Łęknice										3
Łosień										2
Łęka										1
Okradzionów										1
Kuźniczka Nowa										3
Błędów										1

Kolor czerwony – wskaźniki na poziomie uzasadniającym podjęcie działań rewitalizacyjnych

Kolor jasnozielony – wskaźniki na poziomie niewskazującym na podjęcie działań rewitalizacyjnych

Kolor ciemnozielony – wskaźniki na poziomie najlepszym w skali całego miasta

Źródło: opracowanie na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Urzędu Pracy, Komendy Miejskiej Policji, Miejskiego Zarządu Budynków Mieszkalnych i Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej oraz Urzędu Statystycznego w Katowicach

Na podstawie danych przedstawionych w Tabeli 20 należy przyjąć, że obszarami w których koncentruje się najczęściej negatywnych zjawisk są dzielnice oznaczone **kolorem czerwonym** w ostatniej kolumnie tabeli:

- **Śródmieście**, które podlega procesowi wyludniania i jest miejscem koncentracji osób korzystających z pomocy społecznej, ponadto obszar posiada niską atrakcyjność mieszkaniową ze względu na dużą ilość substandardowej zabudowy, niezadawalającą jakością przestrzeni publicznych (w szczególności w okolicach dworca PKP) oraz niski poziom bezpieczeństwa publicznego, dodatkowo występują zagrożenia środowiskowe związane m.in. z zanieczyszczeniem powietrza i uciążliwościami powodowanymi nadmiernym ruchem samochodowym;
- **Ząbkowice**, które w skali miasta są dzielnicą koncentracji wszystkich najistotniejszych negatywnych zjawisk społecznych, tj. depopulacji, bezrobocia i wykluczenia społecznego, dodatkowo w dzielnicy znajduje się dużo zdegradowanych miejsc i obiektów użyteczności publicznej (wokół terenów kolejowych i zaniedbanych terenów parkowych) oraz skupiska substandardowej zabudowy, niska jest też jakość środowiska;
- **Zielona-Korzeniec-Dziewiąty**, które głównie za sprawą lokali socjalnych przy ulicy Robotniczej charakteryzuje się ponadprzeciętnym w skali miasta poziomem bezrobocia i wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, dodatkowo miejsce to cechuje się niskim standardem zabudowy i udogodnień miejskich, rozległy Park Zielona posiada duży potencjał w zakresie funkcji rekreacyjno-wypoczynkowych, jednakże ich realizacja wymaga podjęcia działań modernizacyjnych;
- **Strzemieszyce Wielkie**, które doświadczają największej ilości negatywnych zjawisk środowiskowych związanych z uciążliwą działalnością gospodarczą prowadzoną na terenie dzielnicy, dodatkowo w obszarze znajduje się sporo zdegradowanych obiektów publicznych (m.in. dworzec PKP, byłe kino „Paw”) oraz miejsc koncentracji problemów społecznych z niskim poziomem bezpieczeństwa publicznego;
- **Aleje**, które podlegają procesowi wyludniania oraz co wynika z bardziej pogłębionych analiz także procesowi starzenia, na obszarze odnotowano również duży w stosunku do średniej miejskiej poziom bezrobocia, problemy społeczne potęgowane są ponadto relatywnie wyższym niż w całym mieście zagrożeniem bezpieczeństwa publicznego.

W drugiej kolejności należy wymienić dzielnice, które w nieco mniejszym stopniu niż cztery wcześniej wymienione, doświadczają negatywnych zjawisk w wymiarach społeczno-gospodarczym i urbanistyczno-środowiskowym. Wspólną cechą tych obszarów są ponadprzeciętne w skali miasta procesy wyludniania się. Niska atrakcyjność zamieszkania potęgowana jest problemami związanymi występowaniem dysfunkcji publicznych przestrzeni międzyosiedlowych i niskim poziomem bezpieczeństwa oraz jakości środowiska. Jest to dziewięć dzielnic (oznaczonych **kolorem pomarańczowym** w ostatniej kolumnie tabeli).

Dokonując ostatecznej delimitacji obszarów kryzysowych należy ponadto uwzględnić ocenę jakościową, ustaloną w wyniku spotkań z mieszkańcami poszczególnych obszarów. **Wnioski płynące z dwóch tur spotkań warsztatowych przeprowadzonych w dzielnicach** wskazują, że w koncepcji rewitalizacji istotne będzie:

- skoncentrowanie się na budowaniu potencjału gospodarczego obszaru oraz rozwijaniu lokalnej przedsiębiorczości;
- wypracowanie kompleksowego systemu zagospodarowania i zarządzania przestrzeniami publicznymi, zarówno reprezentacyjnymi, jak i osiedlowymi;
- ponowne wykorzystanie miejsc i obiektów, które stanowią rdzeń urbanistyczny obszaru (zaniedbane miejsca centralne, opuszczone obiekty użyteczności publicznej);
- dbałość o kwestie środowiskowe, zarówno poprawę jakości środowiska poprzez ograniczenie uciążliwości związanych z działalnością gospodarczą (Strzemieszyce, Ząbkowice), jak i wykorzystanie walorów przyrodniczych poszczególnych miejsc;

- kreowanie miejsc spędzania czasu wolnego, przyczyniających się do poprawy jakości życia i integracji lokalnych społeczności.

4. Delimitacja obszarów rewitalizacji w Dąbrowie Górniczej

Zasięg przestrzenny obszarów rewitalizacji Dąbrowy Górniczej został wyznaczony w oparciu o wnioski wynikające z:

- diagnozy zjawisk kryzysowych w podsystemach: społeczno-gospodarczym i urbanistyczno-środowiskowym;
- spotkań z mieszkańcami, warsztatów strategicznych oraz wizyt studialnych, w trakcie których zidentyfikowano miejsca i obiekty, które ze względu na swój potencjał rozwojowy zasługują na objęcie działaniami rewitalizacyjnymi;
- analizy aktualnych miejskich dokumentów strategicznych, programowych i planistycznych, w zakresie komplementarności rozstrzygnięć w nich zawartych z możliwymi do podjęcia działaniami rewitalizacyjnymi.

Uwzględniając trzy powyższe kryteria delimitacji wyodrębniono dwa typy obszarów wymagających podjęcia interwencji w ramach programu rewitalizacji: obszary zdegradowane i priorytetowe obszary rewitalizacji.

Obszary zdegradowane miasta Dąbrowa Górnicza stanowią tereny, na których zidentyfikowano stan kryzysowy, przejawiający się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności depopulacją, ubóstwem, bezrobociem na poziomach przekraczających przeciętne wskaźniki określone dla całego miasta. Ponadto, w obszarach zdegradowanych Dąbrowy Górniczej stan kryzysowy wynikający z problemów społecznych jest potęgowany występowaniem co najmniej jednego z następujących zjawisk: niskiego poziomu przedsiębiorczości, niskiego poziomu bezpieczeństwa publicznego, degradacji technicznej infrastruktury oraz zaniedbania miejskich przestrzeni publicznych, niskiej jakości środowiska wynikającej z przekroczenia norm środowiskowych i negatywnych skutków uciążliwych dla środowiska działalności gospodarczych.

Priorytetowe obszary rewitalizacji miasta Dąbrowa Górnicza stanowią części (podobszary) obszarów zdegradowanych, które ze względu na skalę i istotność występujących zjawisk kryzysowych, jak również konieczność kontynuacji działań rewitalizacyjnych przeprowadzonych w ramach poprzedniej edycji programu rewitalizacji powinny zostać objęte interwencją w pierwszej kolejności. Wyodrębnienie priorytetowych obszarów rewitalizacji pozwala na skoncentrowanie wysiłków oraz ograniczonych środków finansowych na rozwiązaniu najbardziej istotnych i pilnych problemów. Przyjęto założenie, że do 2023 roku, stanowiącego horyzont czasowy programu, w ramach obszarów zdegradowanych istnieje możliwość wyznaczenia kolejnych priorytetowych obszarów rewitalizacji, pojawiających się sukcesywnie, w miejsce uwalniane przez obszary, w których podejmowane działania rewitalizacyjne przyniosą zakładane efekty. **Uwzględniając zasadę koncentracji, łącznie priorytetowe obszary rewitalizacji nie będą obejmować terenów większych niż 20% powierzchni miasta i zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców.**

Na podstawie diagnozy zjawisk kryzysowych w Dąbrowie Górniczej zidentyfikowano cztery obszary zdegradowane:

1. Obszar zdegradowany Dąbrowa, obejmujący swym zasięgiem dzielnicę i osiedla: Śródmieście, Mydlice Północ, Mydlice Południe, Reden i Adamiecki, Aleje, Zielona-Korzeniec-Dziewiąty oraz tereny po KWK Paryż;

- 2. Obszar zdegradowany Gołonóg**, w skład którego wchodzi osiedla: Gołonóg, Stary Gołonóg, Kasprzak, Tworzeń, a także Manhattan oraz Broadway;
- 3. Obszar zdegradowany Ząbkowice**, obejmujący swym zasięgiem dzielnicę Ząbkowice;
- 4. Obszar zdegradowany Strzemieszyce**, który tworzą: Strzemieszyce Wielkie, Strzemieszyce Małe i hałda Kazdębie.

W skład obszarów zdegradowanych wchodzi wszystkie dzielnice, w których odnotowano wysoką koncentrację negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych oraz degradację w wymiarze urbanistyczno-środowiskowym (kolory czerwony lub pomarańczowy w Tabeli 20).

W każdym z obszarów zdegradowanych istnieją miejsca koncentracji negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych. Równocześnie zidentyfikowano w nich miejsca i obiekty, które w wyniku procesu rewitalizacji zachowują swoje wartości historyczne, kulturowe i przyrodnicze przyczyniając się jednocześnie do poszerzenia oferty spędzania czasu wolnego, większej integracji społeczności lokalnej oraz wzrostu aktywności obywatelskiej i zawodowej. Wskazane w programie obszary zdegradowane, są w wymiarze urbanistycznym kluczowymi obszarami miasta, w których jednym z podstawowych wyzwań jest przywrócenie lub wzmocnienie funkcji centrotwórczych (w przypadku Śródmieścia funkcji centrum miasta, natomiast w Ząbkowicach, Strzemieszycach i Gołogogu odtworzenie centrów dzielnicowych).

Uwzględniając skalę występowania zjawisk kryzysowych, a także konieczność kontynuacji już podjętych działań rewitalizacyjnych, w ramach obszarów zdegradowanych zostało wyznaczonych 6 priorytetowych obszarów rewitalizacji. Dwa z nich tj. Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum oraz Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, składają się z podobszarów. Zgodnie bowiem z wytycznymi Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020 (Rozdział 3: Kwestie definicyjne, wyjaśnienie pojęć) z dnia 3 lipca 2015 r. oraz art. 10 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary nie posiadające ze sobą wspólnych granic. Ponadto niezamieszkałe tereny przemysłowe, na których występują negatywne zjawiska gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne mogą wejść w skład obszaru rewitalizacji w przypadku gdy działania możliwe do przeprowadzenia na tych terenach przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym. Powyższe warunki spełnia teren po kopalni węgla kamiennego „Paryż” będący podobszarem obszaru rewitalizacji Centrum oraz teren hałdy Kazdębie, który jest podobszarem obszaru rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane. Obydwa tereny doświadczają negatywnych zjawisk będących następstwem ich przemysłowego charakteru (pogłębione analizy problemów przedstawiono odpowiednio w punktach 4.1. i 4.5.). Z kolei zarówno wizje, cele, kierunki działań, jak również planowane do realizacji projekty na obydwu terenach przemysłowych przyczynią się do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej Centrum i dzielnicy Strzemieszyce.

- 1. Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum**, który tworzą: Podobszar Śródmieście i Podobszar: tereny dawnej KWK „Paryż” ze względu na koncentrację problemów społecznych i konieczność zagospodarowania terenów przemysłowych w ścisłym Śródmieściu (tereny DEFUM i okolice dworca kolejowego), a także ze względu na konieczność wprowadzenia nowych funkcji na zdegradowanym terenie przemysłowym bezpośrednio sąsiadującym z obszarem śródmiejskim (tereny po KWK Paryż);
- 2. Priorytetowy obszar rewitalizacji Park Zielona i osiedle przy ul. Robotniczej**, ze względu na konieczność odnowy dużych terenów cennych przyrodniczo w powiązaniu z aktywnością mikrospołeczności zdegradowanego i zmarginalizowanego osiedla przy ulicy Robotniczej;

4. Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida, ze względu na koncentrację wyzwań demograficznych i społecznych oraz konieczność podjęcia dalszych kompleksowych działań rewitalizacyjnych zapoczątkowanych modernizacją przestrzeni publicznej Alei Majakowskiego;

4. Priorytetowy obszar rewitalizacji Ząbkowice, ze względu na kumulację zarówno problemów społeczno-gospodarczych, jak i urbanistyczno-środowiskowych, skutkujących zagrożeniem marginalizacji dzielnicy mającej potencjał centrum lokalnego;

5. Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, który obejmuje Podobszar Strzemieszyce Wielkie oraz Podobszar Hałda Kazdębie, ze względu na koncentrację problemów społecznych połączonych z degradacją przestrzeni publicznych oraz dużymi uciążliwościami związanymi z zanieczyszczeniem środowiska, skutkującymi zagrożeniem marginalizacji dzielnicy mającej potencjał centrum lokalnego. Ponadto ze względu na konieczność wprowadzenia nowych funkcji w strategicznie zlokalizowanym terenie przemysłowym Hałda Kazdębie, konieczność wsparcia Małych i Średnich Przedsiębiorstw (MŚP), dywersyfikację i uporządkowanie terenów przemysłowych co przyczyni się również do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej Strzemieszyc;

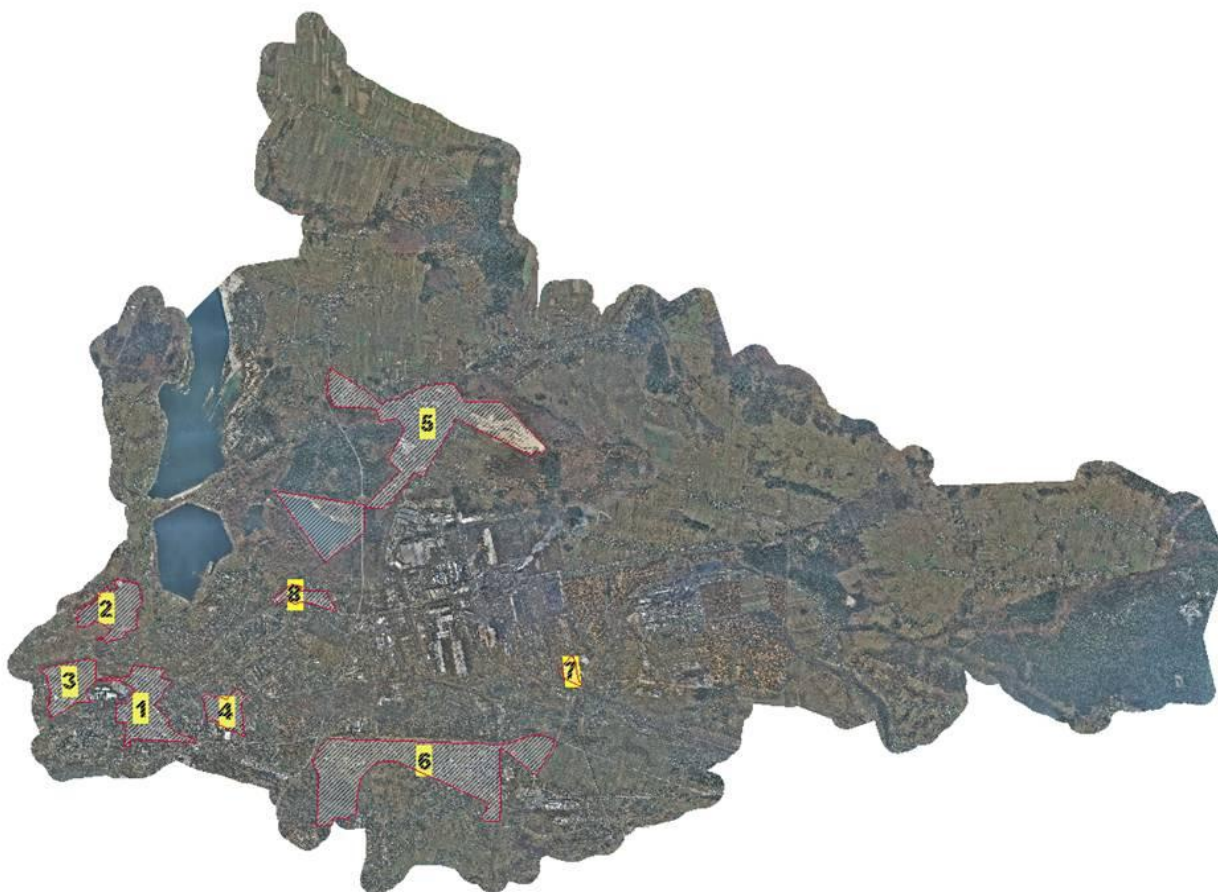
6. Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Łączna, ze względu na koncentrację problemów społecznych i konieczność wsparcia integracji i spójności mikrospołeczności osiedla socjalnego i sąsiadującego z nim terenu (zabudowa przy ulicy Spisaka).

W Tabeli 21 przedstawiono listę obszarów zdegradowanych oraz wchodzących w ich skład priorytetowych obszarów rewitalizacji miasta Dąbrowa Górnicza.

Tabela 21. Obszary zdegradowane i priorytetowe obszary rewitalizacji Dąbrowy Górniczej (wg danych na koniec 2014 r.)

Obszary zdegradowane miasta Dąbrowa Górnicza	Priorytetowe obszary rewitalizacji miasta Dąbrowa Górnicza (podobszary obszarów zdegradowanych)	Powierzchnia [km ²]	% powierzchni miasta	Liczba ludność	% ludności miasta
Obszar zdegradowany Dąbrowa	Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum	2,111 km ²	1,11%	12 817	10,70%
	<i>Podobszar: Śródmieście</i>	1,293 km ²	0,68%	12 817	10,70%
	<i>Podobszar: tereny byłej KWK „Paryż”</i>	0,818 km ²	0,43%	0	0,00%
	Priorytetowy obszar rewitalizacji Park Zielona i osiedle przy ul. Robotniczej	0,966 km ²	0,51%	659	0,55%
	Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida	0,500 km ²	0,26%	7 974	6,66%
Obszar zdegradowany Ząbkowice	Priorytetowy obszar rewitalizacji Ząbkowice	5,012 km ²	2,65%	8 930	7,46%
Obszar zdegradowany Strzemieszyce	Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane	4,342 km ²	2,29%	3 843	3,21%
	<i>Podobszar: Strzemieszyce Wielkie</i>	4,22 km ²	2,23%	3 843	3,21%
	<i>Podobszar: Hałda Kazdębie</i>	0,122 km ²	0,06%	0	0,00%
Obszar zdegradowany Gołonóg	Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Łączna	0,312 km ²	0,16%	894	0,75%
Suma		13,243 km²	6,98%	35 117	29,32%

Źródło: opracowanie własne

Mapa 12. Priorytetowe obszary rewitalizacji Dąbrowy Górniczej:

- 1: Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum, *Podobszar: Śródmieście*
- 2: Priorytetowy obszar rewitalizacji Park Zielona i osiedle przy ul. Robotniczej
- 3: Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum, *Podobszar: tereny byłej KWK „Paryż”*
- 4: Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida
- 5: Priorytetowy obszar rewitalizacji Ząbkowice
- 6: Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, *Podobszar: Strzemieszyce Wielkie*
- 7: Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, *Podobszar: Hałda Kazdębie*
- 8: Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Łączna

4.1. Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum, Podobszar: Śródmieście

Powierzchnia obszaru: 1,293 km² (0,68% powierzchni miasta)

Liczba mieszkańców: 11 799 osób (10,38% ogółu mieszkańców miasta)

Mapa 13. Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum, Podobszar: Śródmieście

Podobszar: Śródmieście jest częścią **Priorytetowego obszaru rewitalizacji Centrum**, który wchodzi w skład obszaru zdegradowanego Dąbrowa. Granica podobszaru biegnie wzdłuż ulicy Limanowskiego do Przybyłaka, omijając tereny Centrum Handlowego „Pogoria” i dalej ulicą Kościuszki, Sobieskiego, Sienkiewcza do ulicy Dąbrowskiego, a stąd do ulicy 3 Maja i dalej Górnica do Legionów Polskich, uwzględniając teren i obiekty Muzeum Miejskiego „Szytgarka”, Zespołu Szkół Zawodowych Szytgarka oraz Parafii p.w. Św. Barbary. Dalej granica podobszaru biegnie wzdłuż ul. Legionów Polskich (poniżej linii zabudowy) do Al. Róż i dalej przechodząc przez Królowej Jadwigi do ulicy Kołłątaja, następnie Augustynika, Kopernika, Konopnickiej do skrzyżowania z ulicą Limanowskiego. Podobszar obejmuje Park Hallera po obu stronach Alei Róż.

Podobszar obejmuje następujące ulice: 3 Maja, Aleja Róż, Księdza Grzegorza, Augustynika, Cieplaka (fragment od ul. Górników Redenu do ul. Ks. G. Augustynika, w tym: nr 1B, 1C, 1D, 1E itd., bez numerów po przeciwnej stronie ul. Ks. G. Augustynika tj.: nieparzyste od 1A do 23, parzyste: od 4 do 24 i 24A), Dąbrowskiego (fragment od nr 1 do nr 22), Dojazdowa, Górnica, Górników Redenu, Juliusza Kadana-Bandrowskiego, Kolejowa, Kołłątaja, Konopnickiej (fragment od nr 1, przez nr 40 i 40A do skrzyżowania z ul. Limanowskiego, ostatnim budynkiem z numerów nieparzystych jest: 23, a z numerów parzystych: 48),

Kopernika (fragment: od numeru 2 do nr 40), Aleja Tadeusza Kościuszki, Królowej Jadwigi (fragment: od nr 1 do nr 21D – numery nieparzyste, a z parzystych do nr 12 włącznie), Limanowskiego, Nowa, Okrzei, Paryska, Plac Wolności, Przybyłaka, Sienkiewicza, Kardynała Stefana Wyszyńskiego (dawna Stanisława Skibińskiego), Jana III Sobieskiego (fragment: numery nieparzyste od nr 1 do 25), Spokojna, Stara, Wąska, Wierzbowa.

W Śródmieściu zgrupowane są najistotniejsze z punktu widzenia wizerunku miasta reprezentacyjne przestrzenie publiczne oraz tereny, które do takiego miana pretendują. W szczególności są to: ulica Kościuszki skupiająca instytucje i obiekty kultury (m.in. Miejską Bibliotekę Publiczną i wymagający rewitalizacji poprzemysłowy obszar po dawnej fabryce DEFUM, budynek po kinie „Ars”, Plac Wolności ze zmodernizowanym Pałacem Kultury Zagłębia oraz ulica 3 Maja, która pełniła kiedyś funkcję tradycyjnej głównej ulicy handlowej w mieście. W tej części miasta znajdują się obiekty pełniące istotne funkcje symboliczno-historyczne dla jego mieszkańców. Są to: Muzeum Miejskie „Sztęgarka” wraz z Kopalnią Ćwiczebną, Zespół Szkół Zawodowych „Sztęgarka”, Młodzieżowy Ośrodek Pracy Twórczej oraz Bazylika Matki Boskiej Anielskiej i kościół pw. św. Barbary.

Tabela 22. Podstawowe dane dotyczące ulic wchodzących w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji Centrum, Podobszaru: Śródmieście w latach 2014 i 2019

ulica	Liczba mieszkańców 2014 / 2019	Liczba bezrobotnych 2014 / 2019	Liczba długotrwale bezrobotnych 2014 / 2019	Liczba rodzin pobierających świadczenia finansowe z ustawy o pomocy społecznej 2014 / 2019	Liczba osób w rodzinach pobierających świadczenia finansowe z ustawy o pomocy społecznej 2014 / 2019
3 Maja	1191 / 1119	81 / 61	49 / 30	29 / 9	72 / 26
Aleja Róż	0	0	0	0	0
Księdza Grzegorza Augustynika	1090 / 1072	44 / 21	32 / 10	12 / 10	15 / 25
Cieplaka	518 / 510	22 / 8	11 / 3	2 / 4	6 / 4
Dąbrowskiego (fragment)	1444 / 1277 cała ulica: 2889/ 2555	71 / 42	40 / 16	9 / 7	18 / 22
Dojazdowa	32 / 30	1 / 1	1 / 0	0 / 0	0 / 0
Górnicza	40 / 37	1 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Górników Redenu	132 / 110	6 / 4	6 / 3	1 / 2	4 / 6
Juliusza Kadena- Bandrowskiego	101 / 79	8 / 3	5 / 2	3 / 2	0 / 2
Kolejowa	45 / 49	8 / 2	4 / 1	1 / 1	3 / 5
Kołątąja	352 / 331	29 / 9	19 / 5	12 / 7	43 / 20
Konopnickiej (fragment)	147 / 151 cała ulica: 439/ 453	11 / 8	6 / 6	3 / 8	7 / 13
Kopernika (fragment)	182 / 172 cała ulica: 908/858	13 / 19	7 / 7	3 / 6	4 / 9
Al. Tadeusza	2812 / 2506	149 / 53	72 / 26	56 / 27	87 / 70

Kościuszki					
Królowej Jadwigi (fragment)	909 / 795 cała ulica: 1817/1590	110 / 43	66 / 22	27 / 14	21 / 25
Limanowskiego	592 / 578	52 / 19	29 / 8	16 / 13	41 / 21
Nowa	30 / 36	7 / 0	4 / 0	4 / 3	4 / 3
Okrzei	361 / 337	17 / 9	8 / 7	5 / 5	7 / 12
Paryska	288 / 247	6 / 10	4 / 5	2 / 1	7 / 2
Plac Wolności	0	0	0	0	0
Przybyłaka	24 / 24	2 / 1	1 / 0	2 / 0	2 / 0
Sienkiewicza	1417 / 1295	79 / 20	37 / 10	34 / 8	80 / 17
Kardynała Stefana Wyszyńskiego (d. Skibińskiego)	416 / 394	21 / 5	9 / 4	4 / 4	4 / 7
Jana III Sobieskiego	373 / 325	23 / 14	15 / 6	6 / 9	17 / 25
Spokojna	4 / 4	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Stara	305 / 304	7 / 11	5 / 4	3 / 0	4 / 0
Wąska	7 / 11	2 / 1	1 / 0	0 / 0	0 / 0
Wierzbowa	5 / 6	1 / 1	0 / 0	1 / 0	4 / 0
Suma	12 817 / 11799	771 / 365	431 / 175	235 / 140	450 / 314

Liczba mieszkańców Śródmieścia zmniejsza się w szybszym tempie aniżeli w innych obszarach miasta. Podczas gdy w latach 2010 – 2014 liczba ludności Dąbrowy Górniczej zmalała o 3%, dla Śródmieścia wskaźnik ten wynosi 4,7%. Dla ulic o liczbie mieszkańców przekraczającej 1 000 osób, najdotkliwiej stan ten odczuwany jest w przypadku m.in. ul. Sienkiewicza (-7,3%), Dąbrowskiego (- 6,2%), Augustynika (- 5,5%), 3 Maja (-5,1%). Jednocześnie wzrasta liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną. W 2010 roku pod opieką MOPS pozostawało w centrum miasta 97 osób i 137 rodzin. Na koniec roku 2014 liczby te wynosiły odpowiednio 107 i 141. W przypadku ulicy Sienkiewicza wskaźnik obrazujący liczbę korzystających z pomocy MOPS wzrósł z 2,95% w roku 2010 do 6,21% w roku 2014, z kolei dla ul. Kopernika zwiększył się w tym czasie z 1,49% do 2,93%, a dla ul. Kościuszki z 3,72% do 4,02%.

Problemem pozostaje bezrobocie. W roku 2010 pozostający bez pracy mieszkańcy Śródmieścia stanowili 14,67% ogółu bezrobotnych dąbrowian. Na koniec 2014 r. wskaźnik ten wynosił 15,24%. Największy wzrost bezrobocia mierzonego w tym przypadku udziałem bezrobotnych w liczbie mieszkańców danej ulicy, wystąpił w następujących miejscach: ul. Kadena Bandrowskiego, gdzie udział bezrobotnych wzrósł z 4,76% w roku 2010 do 7,92% w roku 2014, w przypadku ul. Skibińskiego z 3,26% do 5,05%, ul. Kopernika z 4,99% do 6,92%, Cieplaka z 2,85% do 4,25%, Konopnickiej 4,9% do 7,27%, Limanowskiego z 6,12% do 8,78%, a dla Kolejowej z 9,38 do aż 17,78. Na koniec roku 2014, w porównaniu z rokiem 2010, liczba bezrobotnych mieszkańców Dąbrowy Górniczej była niższa o 1,1%. W obszarze Centrum wyższa o 2,8%

W okresie 2011-2014 następował systematyczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych zlokalizowanych w podobszarze Śródmieście. W 2014 r. firm było 2067, podczas gdy w 2011 r. 1972. Większość podmiotów gospodarczych to firmy mikro lub małe, odpowiednio 1966 i 82 podmioty w 2014 r. Na każdym 100 mieszkańców obszaru przypadało 16 firm. Uwzględniając specyfikę centrum miasta, wiele firm prowadzi działalność handlową i usługową zlokalizowaną na kilku największych ulicach miasta: Kościuszki, Królowej Jadwigi, Sobieskiego czy 3 Maja.

W latach 2015 – 2017 utrzymała się tendencja szybszego, w porównaniu z innymi terenami miasta, tempa ubytku ludności. Liczba mieszkańców obszaru zmniejszyła się w tym czasie o 3,14%, podczas gdy wskaźnik ten dla całego miasta wynosi 1,93%. Pod względem udziału osób bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców Śródmieście należy do terenów tworzących obszar rewitalizacji, gdzie wskaźnik ten jest wyższy niż średnia w mieście. W 2015 r. wynosił 4,88%, a na koniec 2017 r.: 3,23%, podczas gdy średnia dla całego miasta odpowiednio: 4,31% i 2,91%. W przypadku osób korzystających ze świadczeń pieniężnych MOPS, w 2015 r. taką pomocą objętych było w Śródmieściu 3,33%, a w 2017 r.: 2,83%. W tym czasie średnia dla całego miasta wynosiła odpowiednio: 3,02% i 2,28. Korzystniejsze wartości w porównaniu ze średnią dla miasta, odnotowano natomiast w przypadku liczby podmiotów w bazie REGON na 100 mieszkańców. Dla miasta średnia ta wynosiła 10,5 na 100 mieszkańców w 2015 r. i 10,7 w 2017 r., a dla obszaru odpowiednio: 13 i 11,6. Nie zmienia to faktu, że liczba przedsiębiorstw w obszarze, w latach 2015 – 2017, zmniejszyła się.

Podobnie w kolejnych latach, dynamika ubytku ludności w obszarze była wyższa od średniej dla całego miasta i na koniec 2019 (w porównaniu z 2015 r.) wyniosła 6,6%, podczas gdy średnia ogólnomiejska 4,11%. Z roku na rok obniżała się liczba bezrobotnych oraz osób objętych pomocą społeczną, ale i tak, wskaźniki ilustrujące problem bezrobocia i biedy w obszarze przekraczały średnią dla miasta. W 2019 r. mieszkało tu 17% ogółu bezrobotnych dąbrowian. Stanowili oni 2,46% mieszkańców obszaru, podczas gdy wskaźnik dla całego miasta wynosił 1,89%. Wskaźnik liczby osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych wynikających z ustawy o pomocy społecznej na 1 tysiąc mieszkańców wynosił w tym czasie dla miasta 15,13, a dla obszaru 21,13. Postępował natomiast wzrost liczby podmiotów w bazie REGON na 100 mieszkańców – dla miasta była to wartość 10,69, a dla obszaru 13,39.

Z badań ankietowych przeprowadzonych w 2009 roku na próbie 1000 osób wynika, że dla większości respondentów, centrum Dąbrowy Górniczej jest tylko punktem przesiadkowym na mapie miasta, miejscem dokonywania zakupów lub pracy. Dla większości osób biorących udział w badaniu, centrum Dąbrowy Górniczej jest przeciętnie interesujące, a prawie 60% z nich odpowiedziało, że obszar ten nie posiada raczej funkcji, które byłyby w stanie zainteresować i przyciągnąć potencjalnych użytkowników spoza miasta. Mimo ogólnie dobrej oceny dostępności komunikacyjnej, negatywnie oceniano możliwość poruszania się rowerem po centrum miasta (49,27%) oraz dostępność miejsc parkingowych (53,46%). Stan podstawowych elementów infrastruktury technicznej w centrum Dąbrowy Górniczej jest oceniany jako przeciętny lub poniżej przeciętnej. Niecałe 10% bardzo dobrze ocenia stan techniczny infrastruktury parkowej oraz skwerów i miejskiej zieleni urządzonej. Poczucie bezpieczeństwa, zwłaszcza w porze nocnej oceniane negatywnie przez 45,29%, odczuwane jest zagrożenie związane z chuligaństwem (51,44%) oraz wandalizmem (50,94%). Stan udogodnień dla niepełnosprawnych tylko 2,62% oceniło jako bardzo dobry, a 17,21% jako zły. Mieszkańcy wskazują, że w pierwszej kolejności brakuje miejsc gdzie istniałaby możliwość spędzenia miło czasu wolnego (ponad 50% - restauracji, kawiarni, pubów oraz klubów), a w następnej kolejności hoteli i miejsc noclegowych oraz reprezentacyjnych przestrzeni publicznych. Niespełna 1/3 wskazuje na brak znaczących imprez kulturalnych i sportowych. Ponad 55 % mając możliwość wyboru zdecydowałoby się na zamieszkanie poza centrum¹².

¹² Analiza preferencji społecznych w zakresie rewitalizacji centrum Dąbrowy Górniczej, dr Adam Polko, Katedra Gospodarki Przestrzennej Akademia Ekonomiczna im. Karola Adameckiego w Katowicach, Dąbrowa Górnicza, kwiecień 2009

W 2011 r. przeprowadzone zostały warsztaty „charrette”, których celem była m.in. diagnoza sytuacji w śródmieściu Dąbrowy Górniczej¹³. W ramach prac warsztatowych ustalono, że na liście najważniejszych problemów gospodarczych rozwoju dzielnicy są: znaczna ilość terenów i obiektów przemysłowych, zdegradowane tereny kolejowe, zła kondycja finansowo-gospodarcza niektórych przedsiębiorstw, brak przestrzeni biurowych na wysokim poziomie, nadal występująca produkcja przemysłu ciężkiego, relatywny upadek handlu na ul. 3-go Maja i innych (trudność z żywieniem handlu), brak życia miejskiego wieczorami (zagrożenie dla małych firm sektora gastronomicznego). Wśród najważniejszych problemów kulturowych wskazano: bariery architektoniczne w obiektach kultury, zagospodarowanie budynku kina ARS, rozbudowę Młodzieżowego Ośrodka Pracy Twórczej, uatrakcyjnienie terenu PKZ (ogródki kawowe), niewystarczające środki finansowe na zwiększenie różnorodności oferty kulturalnej, niewystarczającą liczbę miejsc (rozwój talentów), niewykorzystany potencjał artystów lokalnych, brak placów zabaw, brak warsztatów rozwoju teatrolonii. W sferze problemów środowiskowych najczęściej wymieniano: niezagospodarowane nieużytki, spadek ilości terenów zielonych, niską emisję (tradycyjne systemy grzewcze), emisję komunikacyjną, znaczną ilość obiektów ocieplanych azbestem, niską świadomość ekologiczną, wzmożony hałas komunikacyjny, małą ilość tras rowerowych. Na liście najważniejszych problemów społecznych znalazły się: dominująca liczba ludzi starszych dla których organizowanie wydarzeń kulturalnych jest uciążliwe, funkcjonujące małe skupiska ludzi ubogich zagrożonych marginalizacją, bariery architektoniczne dla niepełnosprawnych i matek z dziećmi, brak zintegrowanych rozkładów jazdy komunikacji miejskiej i dobrych połączeń z terenami zielonymi, kwestia poczucia bezpieczeństwa, żebractwo dzieci, brak miejsc spędzania wolnego czasu, skupiska bezdomnych w wieżowcach, lokale o niskim standardzie przyciągające osoby z nizin społecznych.

Wśród najważniejszych wyzwań dla rozwoju centrum wymieniono: uporządkowanie spraw związanych z zagospodarowaniem dworca kolejowego PKP (61,83%), wykreowanie odpowiednich miejsc związanych ze spędzaniem czasu wolnego (55,67%), poprawę wizerunku miasta (ponad 50%), poprawę ładunku przestrzennego i estetyki obiektów (41,90%). Za obszary i obiekty które najbardziej wymagają zmian uznano: dworzec PKP, DEFUM (46,79%), budynek po dawnym kinie ARS (ok. 30%), stan techniczny budynków zlokalizowanych w centrum (64,18%). Według mieszkańców centrum powinno być miejscem oferującym dużej rangi wydarzenia kulturalne (43,02%), gdzie miło można spędzić czas wolny (42,81%), oferującym wysokiej jakości handel i usługi, przyjaznym dla mieszkańców i przyjezdnych. Konieczna jest poprawa miejskich przestrzeni publicznych, kreowania rozpoznawalnych obiektów stanowiących „magnesy” przyciągające i zatrzymujące ludzi w centrum¹⁴.

Podobszar rewitalizacji Śródmieście ze względu na rangę miejsca ma priorytetowy charakter. Uwzględniając duży potencjał w postaci miejsc o dużych walorach kulturowych i przyrodniczych oraz instytucji działających w centrum miasta, należy dążyć przede wszystkim do kreowania trwałych i efektywnych ekonomicznie funkcji centrotwórczych. Do 2023 r. kluczową sprawą jest zagospodarowanie terenów po fabryce DEFUM. Centralna lokalizacja, skala istniejących obiektów i dodatkowo uregulowana sytuacja własnościowa dają duże możliwości wypracowania i wdrożenia koncepcji nowego centrum miasta.

¹³ Dąbrowa Górnica – Śródmieście. Raport z warsztatów „Charrette” – konsultacji społecznych, przeprowadzonych w dniach 9-11.02.2011 dotyczących uszczegółowienia Lokalnego Programu Rewitalizacji, dr hab. inż. arch. Piotr Lorens, współpraca redakcyjna: mgr Wojciech Nowik, Gdańsk, kwiecień 2011r.

¹⁴ Analiza preferencji społecznych w zakresie rewitalizacji centrum Dąbrowy Górniczej, dr Adam Polko, Katedra Gospodarki Przestrzennej Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Dąbrowa Górnica, kwiecień 2009

W 2017 r. w ramach projektu „Fabryka Pełna Życia” przeprowadzono kompleksową analizę społeczno-ekonomiczną priorytetowego obszaru rewitalizacji Centrum, wykorzystując zróżnicowane metody badań ilościowych i jakościowych w oparciu o szeroko zakrojone konsultacje społeczne, warsztaty eksperckie, działania animacyjne oraz zadania edukacyjno-informacyjne.

Badaniami objęto: mieszkańców, przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz jednostek samorządowych i instytucji kultury, a także pracowników szkół, uczniów i studentów. W grupie respondentów znalazło się prawie 3 tys. osób o mocno zróżnicowanych cechach demograficzno-ekonomicznych, potrzebach i punktach widzenia. W analizie zgromadzonych informacji wyraźnie uwypuklała się zgodność respondentów co do tego, że rewitalizacja śródmiejskiej przestrzeni miasta jest koniecznością.

Uczestnicy badania jako najbardziej problemowe obszary wskazali: złą jakość środowiska naturalnego (55,5% wskazań), dostępność miejsc parkingowych (43% wskazań) oraz możliwość znalezienia pracy w Śródmieściu (23% wskazań). Przeciętnie przez respondentów zostały ocenione: oferta dla seniorów (28,5% wskazań) oraz dostępność instytucji kultury (23,5% wskazań).

Przeciętny dąbrowianin centrum umiejscawia pomiędzy dworcem kolejowym a ulicą Legionów Polskich oraz rondem u zbiegu ulicy Królowej Jadwigi i alei Róż a ulicą 3 Maja. Jednocześnie dąbrowianie wskazują na ograniczoność funkcji miastotwórczych przestrzeni, w której znajduje się centrum Dąbrowy Górniczej. Brakuje kawiarni, lokali gastronomicznych, małej architektury, lokali rozrywkowych i usługowych, a także miejsc pełniących funkcje reprezentacyjne, będących wizytówką miasta. W toku prowadzonych prac centrum Dąbrowy Górniczej zaczęło się jawić jako przestrzeń podzielona na 4 strefy, której centralną część stanowi rondo u zbiegu ulic Kościuszki i Królowej Jadwigi. Każda ze stref ma określone funkcje i jest oddzielona od pozostałych siecią szerokich ulic i torów tramwajowych. Panujący układ drogowy i niefunkcjonalne rozwiązania ciągów pieszych będące spuścizną dawnych założeń planistycznych powodują, że przemieszczanie się pomiędzy poszczególnymi strefami stanowi nie lada wyzwanie. Zmusza do korzystania z oddalonych od siebie nielicznych przejść podziemnych i naziemnych. Dlatego tereny dawnych zakładów Defum postrzegano w kontekście przyszłego rozwoju miasta i funkcji miastotwórczych, takich jak: usługi, mały handel, rozrywka, oferta gastronomiczna oraz te elementy, które tradycyjnie są lokowane na rynkach miast. Przedsiębiorcy, którzy brali udział w badaniu, jako priorytet wskazywali zagospodarowanie terenu i szansę na rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

Najważniejsze wnioski są następujące:

- 1/ Śródmieście Dąbrowy Górniczej będące „sercem miasta” nie jest sprecyzowane, w mieście brak miejsca najważniejszego.
- 2/ Zauważalny jest nadmierny ruch samochodów w centrum miasta, wywołujący hałas, powodujący bariery w przemieszczaniu się zwłaszcza pieszych po centrum miasta, brak poczucia bezpieczeństwa.
- 3/ Dużym problemem centrum Dąbrowy Górniczej jest zbyt duża liczba obiektów o niskiej wartości, które zaśmiecają przestrzeń publiczną.
- 4/ Dostrzegalny jest deficyt multifunkcyjnych przestrzeni publicznych, które angażowałyby ich użytkowników.
- 5/ Wyrażna jest duża potrzeba budowania tożsamości miejskiej bazującej nie tylko na historii miasta i regionu, lecz także na współczesnych potrzebach związanych ze sposobem spędzania czasu wolnego.
- 6/ Wysoka ocena transportu publicznego jest sprzeczna z realnym udziałem użytkowników w przestrzeni publicznej.
- 7/ Ze względu na bariery architektoniczne zminimalizowane jest uczestnictwo w przestrzeni publicznej śródmieścia osób z niepełnosprawnościami, w tym osób starszych.
- 8/ Przedsiębiorcy, oprócz zwiększenia liczby miejsc postojowych, wskazują na konieczność zadbania o ciągi piesze, co według nich zwiększy liczbę klientów.

9/ Wyraźny jest brak infrastruktury rowerowej w centrum miasta przy ogólnym wzroście tendencji i potrzeb związanych z korzystaniem z rowerów¹⁵.

Uwzględniając wyżej wymienione wnioski podejmowane są w trybie ciągłym działania animacyjne ożywiające przestrzeń (inicjatywy podejmowane przez mieszkańców, organizacje pozarządowe i instytucje miejskie). Ponadto wypracowano tzw. społeczną koncepcję funkcjonalno-przestrzenną dla priorytetowego obszaru rewitalizacji Centrum ze szczególnym uwzględnieniem obszaru „Fabryki Pełnej Życia”. Koncepcja stanowi wstępną propozycję uporządkowania przestrzeni centrum miasta, przebudowy układu komunikacyjno-drogowego oraz wprowadzenia nowych funkcji stanowiących odpowiedź na potrzeby i aspiracje mieszkańców miasta. Kolejnym etapem było opracowanie w 2018 r. przez eksperta kluczowego autorskiej koncepcji funkcjonalno-przestrzennej uwzględniającej założenia koncepcji społecznej i komercyjny charakter projektu, a następnie ogłoszenie konkursu na opracowanie koncepcji architektoniczno-urbanistycznej Priorytetowego Obszaru Rewitalizacji CENTRUM, ze szczególnym uwzględnieniem terenu Fabryki Pełnej Życia.

W efekcie, nowe centrum Dąbrowy Górniczej zostało zaprojektowane tak, by wszystkie obiekty były dostępne dla osób starszych i niepełnosprawnych. Wewnętrzną część Fabryki Pełnej Życia stanowią zabudowania, pomiędzy którymi, przewidziano trakty do ruchu pieszego, ograniczając dostęp samochodów dla dostaw towarów oraz okazjonalnych imprez. Fabryka Pełna Życia ma być polem różnego rodzaju aktywności, interakcji i inwestycji – w istocie planowane działania dotyczą szerokiego spektrum zagadnień, takich jak transport, wsparcie przedsiębiorczości, rozwój kultury czy wreszcie rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Do osiągnięcia założonego celu, tj. wyprowadzenia obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego i nadaniu mu nowych funkcji centrotwórczych za niezbędne uznano: niekonwencjonalny pomysł na istniejące budynki poprzemysłowe oraz spójne wkomponowanie nowych obiektów i przestrzeni publicznych, wykorzystanie potencjału lokalizacji dla realizacji funkcji centrotwórczych, odpowiedni kapitał, który w efektywny sposób będzie inwestowany, pasję zespołu realizującego najważniejsze w wymiarze społecznym przedsięwzięcie w mieście.

Prowadzone w kolejnych latach procesy rewitalizacyjne będą się wyróżniać: efektywnością energetyczną (realizacja obiektów kubaturowych oraz przestrzeni publicznych z wykorzystaniem energooszczędnych materiałów i odnawialnych źródeł energii), oszczędnością i poszanowaniem zasobów, racjonalną i oszczędną gospodarką wodną i ponownym wykorzystaniem odpadów.

Nowe centrum Dąbrowy Górniczej będzie miejscem wpisującym się w koncepcję „slow city”, w której dąży się do poprawy jakości życia, wspiera się różnorodność, promuje lokalne produkty. Wszelkie działania zostaną nakierowane na stworzenie miejsca bezpiecznego, przyjaznego mieszkańcom (przestrzeń włączająca) poprzez uwzględnienie w projektowanych przedsięwzięciach potrzeb wszystkich grup społecznych: dzieci, młodzieży, osób w wieku produkcyjnym, przedsiębiorców, seniorów, osób z niepełnosprawnościami. Będzie to obszar funkcjonowania lokalnych usług dla mieszkańców (oferta „ginących zawodów”), przestrzenie publiczne i półpubliczne/współdzielone zostaną zaprojektowane odpowiednio do ludzkiej skali i potrzeb poprzez: wyłączenie ruchu kołowego na obszarze Fabryki Pełnej Życia i wprowadzenie strefy uspokojonego ruchu w POR Centrum, dominującą rolę zieleni miejskiej, małej architektury, rozbudowaną ofertę gastronomiczną, kulturalną, rozrywkową i rozwoju przedsiębiorczości. W obszarze projektu planuje się rozwijać koncepcję miasta aktywnego, w której istotne znaczenie ma zaangażowanie mieszkańców w inicjatywy społeczne. Ponadto Fabryka Pełna Życia będzie miejscem aktywności przemysłów kreatywnych skupiającym talent, technologię, tolerancję.

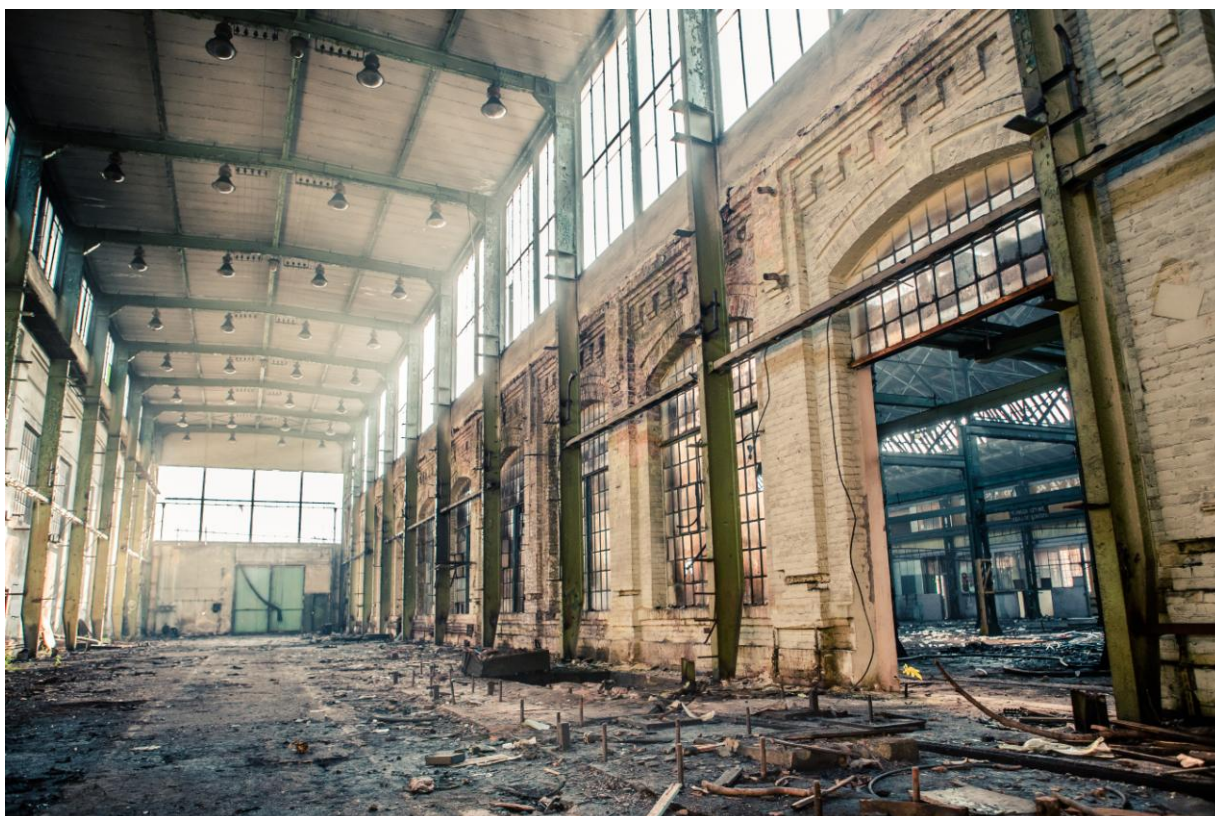
¹⁵ Informacje pochodzą ze strony internetowej projektu: Fabryka Pełna Życia – rewitalizacja śródmieścia Dąbrowy Górniczej (www.fabrykapelnazycia.pl)

Zdjęcie 1. Tereny po byłym zakładzie produkcji maszyn DEFUM, ul. Kolejowa (Autor: Adam Polko)

Zdjęcie 2. Nieczynny budynek dworca PKP Dąbrowa Górnicza (Autor: Adam Polko)

Zdjęcie 3. Tereny dawnej fabryki DEFUM, ul. Kolejowa (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)

Zdjęcie 4. Tereny dawnej fabryki DEFUM, ul. Kolejowa (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)

Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum, Podobszar: tereny po KWK „Paryż”

Powierzchnia obszaru: 0,818 km² (0,43% powierzchni miasta)

Liczba mieszkańców: 0 (0% ogółu mieszkańców miasta)

Mapa 15. Priorytetowy obszar rewitalizacji: Centrum, Podobszar: tereny po KWK „Paryż”

Podobszar rewitalizacji – tereny po KWK „Paryż” położony jest w **Priorytetowym obszarze rewitalizacji Centrum**, w obrębie obszaru zdegradowanego Dąbrowa. Lokalizację terenu z punktu widzenia wyzwań rozwojowych całego miasta należy uznać za strategiczną. Podobszar od strony zachodniej graniczy z miastem Będzin, które w tej części (dzielnica Koszlew) charakteryzuje się niską jakością zamieszkania i prawdopodobnie także wymaga wsparcia rewitalizacyjnego. Od strony północnej granica podobszaru opiera się na linii kolejowej (trasa Katowice-Warszawa). Ze względu na gospodarczy charakter terenu pozostałości bocznicy kolejowej wraz z infrastrukturą wchodzi w centralną część podobszaru rewitalizacji. Wschodnią granicę wyznaczają nieruchomości Huty Bankowej, Natomiast od strony południowej podobszar domknięty jest ulicą Sobieskiego.

Granice podobszaru rewitalizacji objęte są ulice: Filtrowa, Stanisława Moniuszki, Perla, Siemońska, Jana III Sobieskiego (numery parzyste od 10 do 16, wraz z 10A i 16A).

Tabela 23. Podstawowe dane dotyczące ulic wchodzących w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji – teren po KWK Paryż, 2014 r.)

ulica	Liczba mieszkańców 2014/2019	Liczba przedsiębiorstw 2014/2019	Liczba mikro firm 2014/2019	Liczba małych firm 2014/2019	Liczba średnich firm 2014/2019	Liczba dużych firm 2014/2019
Filtrowa	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Stanisława Moniuszki	0 / 0	4 / 4	4 / 4	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Perla	0 / 0	91 / 91	79 / 81	9 / 8	3 / 2	0 / 0
Siemońska	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Jana III Sobieskiego (fragment, numery 10-16)	0 / 0	14 / 31	10 / 25	2 / 4	2 / 2	0 / 0
Suma	0 / 0	109 / 126	93 / 110	11 / 12	5 / 4	0 / 0

Podobszarem rewitalizacji objęty jest zdegradowany teren dawnej KWK „Paryż” (zlikwidowanej w 1996 r.), nadal czekający na rostrzygnięcia, które umożliwią jego gospodarczą reaktywację, rozwój i zmianę wizerunku. Zdaniem osób posiadających prawo własności lub będących użytkownikami wieczystymi nieruchomości znajdujących się na terenie byłej kopalni Paryż w Dąbrowie Górniczej największymi barierami dla rozwoju obszaru jest jakość dróg dojazdowych do działek (17,39%), dostępność i stan infrastruktury technicznej oraz poziom bezpieczeństwa publicznego (po16,30%). Ankietowani zapytani o plany dotyczące użytkowania nieruchomości w ciągu najbliższych 5 lat deklarowali chęć sprzedaży nieruchomości (33,33%) lub chęć zachowania prawa do niej i rozwijania na niej swojej działalności gospodarczej (29,63%), co oznacza, że obszar jest dość wysoko zróżnicowany pod względem prognoz użytkowania terenu¹⁶. W 2014 r. w podobszarze rewitalizacji – tereny po KWK „Paryż” zarejestrowanych było 109 podmiotów gospodarczych. Większość z nich stanowiły mikro i małe firmy, zajmujące się różnorodną działalnością gospodarczą związaną z przeróbką węgla, produkcją, usługami transportowymi, składami i magazynami. Wśród firm średnich w obszarze zlokalizowane są m.in.: Zakład Przeróbki Mechanicznej Węgla „Dąbrowa” sp. z o.o., „Ekobud-W” sp. z o.o. oraz Powiatowy Urząd Pracy. Ilość firm zarejestrowanych wykazuje tendencję wzrostową, w porównaniu z 2011 r., kiedy to na analizowanym terenie zlokalizowanych było 89 podmiotów gospodarczych. W latach 2015 – 2017 liczba przedsiębiorstw na terenie strefy zwiększyła się o 13,5%.

W granicach podobszaru pozostaje również hałda Jadwiga, przemysłowy teren o powierzchni blisko 12 ha. Hałda, będąca pozostałością po działalności górnictwa węgla kamiennego o objętości 380 tys. m³, utworzona z odpadów górniczych powstała w latach 60- tych ubiegłego wieku w wyniku działalności kopalni „Paryż”. Nieruchomość nie jest zabudowana i obecnie nie jest wykorzystywana gospodarczo. Teren należy do największych, zdegradowanych obszarów miasta.

W koncepcji programowo-przestrzennej zagospodarowania terenu, wypracowanej w ramach realizacji projektu: Aktywizacja ekonomiczna obszarów przemysłowych – Hałda Jadwiga w Dąbrowie Górniczej (Etap I) zaproponowany sposób zagospodarowania przeznacza teren Hałdy Jadwiga pod obiekty produkcyjne¹⁷. Ideą jest rewitalizacja tego terenu poprzez nadanie mu stabilnej i jednoznacznie określonej funkcji. Zakład produkcyjny m.in. z uwagi na wielkość środków jakie będzie należało przeznaczyć na realizację przedsięwzięcia, a także późniejsze dążenie do zrealizowania założonego planu biznesowego stwarza największe szanse powodzenia przedsięwzięcia i przewidywalne efekty. Realizacja zakładu produkcyjnego wiąże się także z generalnym uporządkowaniem terenu i wprowadzeniem nowej jakości przestrzeni. Teren przestaje być nieużytkiem, o niskim poziomie bezpieczeństwa i nieproduktywnej powierzchni. W przygotowanym projekcie dokonano podziału terenu na trzy obszary – co tworzy różne oferty inwestycyjne. Teren został otoczony zazielenionymi wałami ziemnymi o wysokości 2m o funkcji izolacyjnej, dostosowano się do 20% wskaźnika powierzchni biologicznie czynnej. Założono spełnienie warunku ustalonego przez obowiązujący miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego o realizacji przedsięwzięć o potencjalnie znaczącym oddziaływaniu na środowisko i ewentualnej uciążliwości ograniczonej do granic działki własnej – powyższe stanowi gwarancję realizacji inwestycji przyjaznych środowisku. Dla jednego z wyznaczonych obszarów zaprojektowano bocznice kolejową, która wzbogaca

¹⁶ Raport z badań ankietowych nt. zagospodarowania terenu po kopalni Paryż w Dąbrowie Górniczej Studenckiego Koła Naukowego Nieruchomości działającego przy Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach, 2013 r. (badania kwestionariuszowe wśród osób posiadających prawo własności lub będących użytkownikami wieczystymi nieruchomości znajdujących się na terenie byłej kopalni Paryż w Dąbrowie Górniczej).

¹⁷ Wariantowa koncepcja gospodarczego wykorzystania terenu, TERRABUD POLSKA Sp. z o.o. 2013, w ramach projektu: Aktywizacja ekonomiczna obszarów przemysłowych - Hałda Jadwiga w Dąbrowie Górniczej (Etap I), współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Poddziałania 6.2.2. Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013

ofertę inwestycyjną i jest atutem terenu. Istotnymi atutami terenu są: korzystne położenie w obszarze dzielnicy śródmiejskiej, możliwość dobrego skomunikowania z pozostałymi dzielnicami miasta oraz miastami aglomeracji i regionu, możliwość zagospodarowania obszaru na cele gospodarcze, możliwość rekultywacji i wykorzystania odpadów w pracach inżynierskich lub w budownictwie drogowym.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta (II edycja) wyznacza obszar rewitalizacji przemysłowej, obejmujący teren po byłej Kopalni Węgla Kamiennego „Paryż”, wymagający nadania nowej, trwałej funkcji gospodarczej, rekompensującej utracone miejsca pracy i wzmacniającej bazę ekonomiczną miasta. Jako przyszłe funkcje obszaru preferowane będą usługi oraz działalność produkcyjna nie stwarzająca uciążliwości dla mieszkańców, których lokalizacja przyczyni się do podniesienia standardu funkcjonalnego i estetyki zabudowy. Przekształcenia zagospodarowania obszaru mogą następować etapowo, a docelowo istniejąca zabudowa powinna być zastąpiona obiektami o architekturze dostosowanej do lokalizacji na obrzeżu śródmieścia¹⁸. Układ przestrzenny Zespołu kopalni węgla kamiennego „Paryż” wskazany jest w Studium jako obszar, gdzie należy dążyć do ich zachowania i adaptacji, uporządkowania otoczenia z wprowadzeniem komponowanej zieleni. Dodatkową wartość stanowi część terenu z zachowanymi obiektami z XIX/XX w. i z lat międzywojennych XX w. przy ul. Perla o walorach kulturowych. Wśród innych zabytków nieruchomych wymienione są:

- ul. Perla: Zespół zabudowy kopalni węgla kamiennego "Paryż". Zespół kilkunastu budynków przemysłowych (w tym szyby "Paryż" i "Cieszkowski", hale, warsztaty) i magazynowych z XIX/XX w. W części podziemnej m.in. wykuta w węglu kaplica górnicza p.w. św. Barbary.
- ul. Perla 7: Dom osiedla robotniczego;
- ul. Perla 8: Dom osiedla robotniczego.

Uwzględniając po pierwsze strategiczną lokalizację obszaru rewitalizacji, tj. bezpośrednie sąsiedztwo centrum Dąbrowy Górniczej oraz bliskość Będzina; po drugie potencjał gospodarczy oparty na lokalnych przedsiębiorcach, po trzecie zachowane walory dziedzictwa kultury przemysłowej przyjęto założenie, że tereny po KWK „Paryż” w procesie rewitalizacji staną się miejscem koncentracji zróżnicowanej aktywności biznesowej¹⁹.

Zdjęcie 5. Tereny byłej KWK „Paryż” (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)

¹⁸ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta (II edycja), 2008 r.

¹⁹ Projekt: Paryż nie śpi realizowany wspólnie ze Stowarzyszeniem Architektów Polskich o/Katowice w ramach Miejskich Innowacji Rewitalizacyjnych w Dąbrowie Górniczej, 2013 – 2014.

4.2. Priorytetowy obszar rewitalizacji Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej

Powierzchnia obszaru: 0,966 km² (0,51% powierzchni miasta)

Liczba mieszkańców: 600 osób (0,53% ogółu mieszkańców miasta)

Mapa 16. Priorytetowy obszar rewitalizacji: Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej

Priorytetowy obszar rewitalizacji Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej jest częścią obszaru zdegradowanego Śródmieście. Od zachodu obszar graniczy z miastem Będzin, a część granicy wyznaczona jest przebiegiem rzeki Przemsa. Główną częścią obszaru jest Park Zielona. Od strony południowej granicę obszaru wyznacza osiedle budynków socjalnych położonych przy ulicy Robotniczej.

Obszar tworzą ulice: Robotnicza (budynki o nr 23, 25, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 33A, 33B, 33C, 33D, 33E, 33F, 34, 38, 40, Letnia (budynki nr 9, 10) i Zielona.

Tabela 24. Podstawowe dane dotyczące ulic wchodzących w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji Park Zielona i osiedle przy ulicy Robotniczej, w latach 2014 i 2019 r.

Ulica	Liczba mieszkańców 2014 / 2019	Liczba bezrobotnych 2014 / 2019	Liczba długotrwale bezrobotnych 2014 / 2019	Liczba rodzin pobierających świadczenia finansowe z ustawy o pomocy społecznej 2014 / 2019	Liczba osób w rodzinach pobierających świadczenia finansowe z ustawy o pomocy społecznej 2014 / 2019
Robotnicza	575 / 516	106 / 25	71 / 17	91 / 49	143 / 112
Letnia	73 / 74	3 / 2	3 / 1	0 / 0	0 / 0
Zielona	11 / 10	2 / 0	2 / 0	0 / 0	0 / 0
Suma	659 / 600	111 / 27	76 / 18	91 / 49	143 / 112

Liczba ludności obszaru, w ciągu pięciu lat tj. w okresie 2010 – 2014, zmniejszyła się o 3,8%. Ubytek mieszkańców dotyczy ul. Robotniczej, gdzie wskaźnik ten wyniósł 6,1%. Problemy społeczne obszaru koncentrują się w osiedlu budynków socjalnych położonych przy ulicy Robotniczej. W porównaniu z rokiem 2010 liczba osób objętych pomocą społeczną wzrosła o 11,8%. W 2010 r. z zasiłków MOPS korzystało 20 osób i 41 rodzin (149 osób w rodzinach), natomiast na koniec roku 2014 liczby te wynosiły: 46 osób i 44 rodziny (143 osoby w rodzinach). Wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej objętych jest ponad 32,8 % wszystkich mieszkańców osiedla. Udział bezrobotnych w całej populacji osiedla jest wysoki i wynosi ponad 18,4%. Długotrwale bezrobotni stanowią 67% wszystkich pozostających bez pracy. W porównaniu z 2010 r. liczba bezrobotnych w osiedlu wzrosła o 19,3%, a liczba długotrwale bezrobotnych o 100%.

Podobnie, jak w całym mieście, w latach 2015 – 2017 zmniejszyła się liczba mieszkańców objętych pomocą społeczną oraz osób bezrobotnych. Z uwagi na lokalizację na tym terenie mieszkań socjalnych wskaźniki dot. bezrobocia były wyższe i wynosiły 14% w 2015 r. i 9,86% na koniec roku 2017 (udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców). Nadal, długotrwale bezrobotni są znaczną grupą wśród mieszkańców obszaru pozostających bez pracy (74%). Ponad 50% osób bezrobotnych posiada wykształcenie gimnazjalne. Osoby w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych MOPS stanowiły 29,96% mieszkańców obszaru w 2015 r. i 22,73% w 2017 r.

Taki stan utrzymywał się także na koniec 2019 r. Osoby bezrobotne stanowiły 4,5% mieszkańców obszaru (wskaźnik dla miasta: 1,89%), a bezrobotni długotrwale 3% mieszkańców obszaru (wskaźnik dla miasta: 0,92%). Długotrwale bezrobotni to prawie 67% ogółu bezrobotnych w obszarze. Bezrobotni, legitymujący się co najwyżej wykształceniem gimnazjalnym stanowili już jednak mniejszość w grupie mieszkańców obszaru pozostających bez pracy. Blisko 19%, mieszkańców (osoby w rodzinach) korzystało ze świadczeń pieniężnych wynikających z ustawy o pomocy społecznej, 14% z powodu ubóstwa.

Względem obszaru zdegradowanego Śródmieście osiedle przy ul. Robotniczej ma peryferyjne położenie i jest zagrożone dalszą postępującą marginalizacją. Negatywnym zjawiskiem społecznym towarzyszą problemy infrastrukturalne. Substandardowa zabudowa mieszkaniowa oraz zaniedbana przestrzeń osiedlowa stanowią o niskiej jakości zamieszkania. Obszar charakteryzuje się też relatywnie niskim poziomem przedsiębiorczości. Na 100 mieszkańców przypada nieco ponad 7 podmiotów gospodarczych. W 2014 r. zarejestrowanych było 49 firm, w tym 46 mikro firmy oraz 3 małe firmy. Przedsiębiorstwa działające w obszarze reprezentują różne branże, w szczególności handlowe i usługowe (m.in. transportowe, remontowe, kosmetyczne). W okresie 2011-2014 ilość firm w obszarze wykazywała względną stabilność – nastąpił przyrost o 6,5%, przy nie zmienionej strukturze pod względem wielkości zatrudnienia. Dynamika wzrostu aktywności gospodarczej jest mniejsza w porównaniu z innymi obszarami miasta.

Dużym potencjałem, jest bezpośrednio sąsiedztwo Parku Zielona, obszaru o istotnym znaczeniu w polityce rozwoju miasta. Rewitalizacja zarówno parku, jak i osiedla daje szanse na tworzenie kompleksowych projektów poprawiających równocześnie atrakcyjność wypoczynkowo-rekreacyjną parku i atrakcyjność zamieszkania przy ulicy Robotniczej. Podczas konsultacji społecznych, w ramach realizacji projektu: Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy, w drodze głosowania za pośrednictwem ankiet konsultacyjnych mieszkańcy Dąbrowy Górniczej, uznali za najbardziej interesującą propozycję zagospodarowania dla Parku Zielona wariant: „sportowo-rodzinno-wypoczynkowy” (46,23%). Opcja ta uzyskała wyraźną przewagę nad pozostałymi sugestiami zagospodarowania wyżej wymienionego obszaru czyli wariantami: „sportowo-rekreacyjnym” (33,43%

głosów) i „historyczno-edukacyjnym” (20,35% wskazań). Sondaż wskazał, że mieszkańcy oczekują nadania temu terenowi uniwersalnego charakteru o jasno wydzielonych strefach aktywności²⁰.

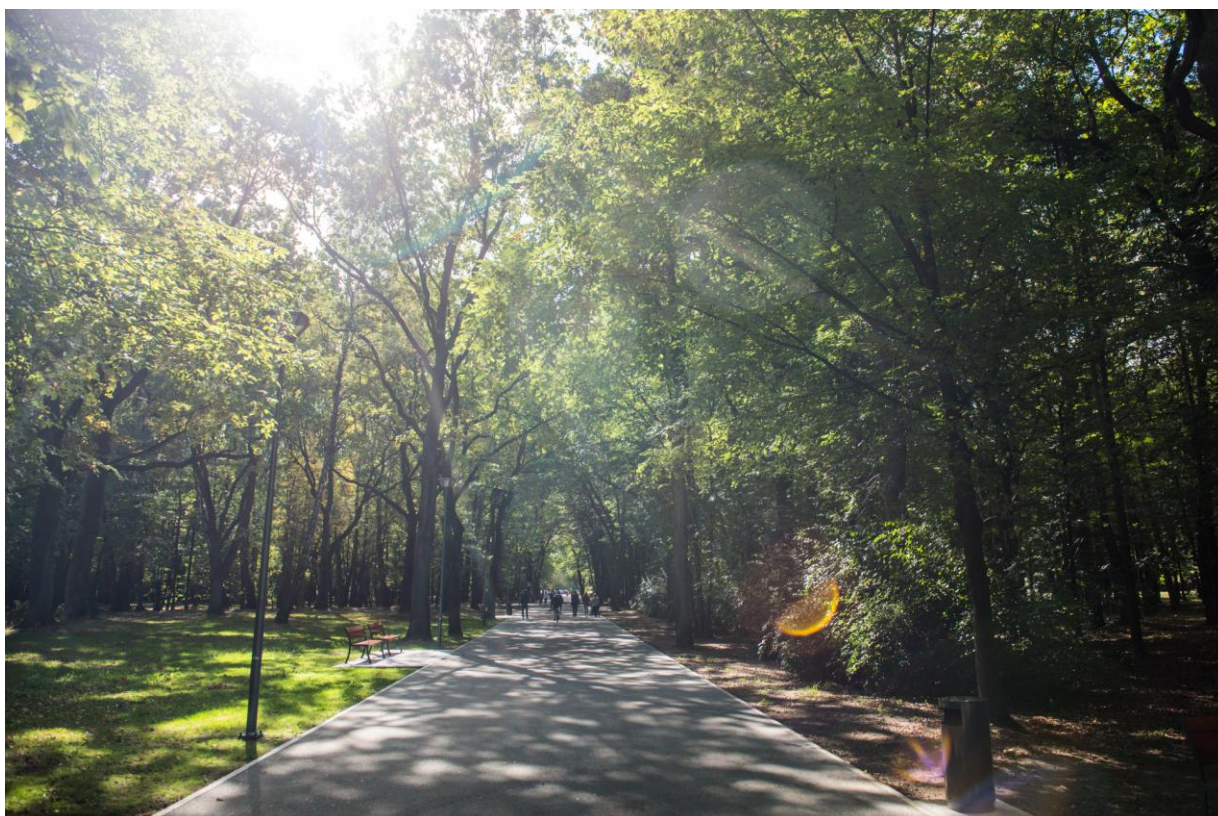
W 2018 r. został zrealizowany projekt pn. Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy – Miasto Dąbrowa Górnicza, którego przedmiotem była ochrona, poprawa i odtworzenie stanu siedlisk przyrodniczych dwóch obszarów zlokalizowanych w Dąbrowie Górniczej tj. Parku Zielona wraz z użytkiem ekologicznym "Uroczysko Zielona" i użytku ekologicznego "Pogorii II" poprzez zmniejszenie presji ruchu turystycznego za pomocą budowy infrastruktury użytku publicznego. Projekt obejmował m.in. odnowienie alejek, ścieżek i mostków oraz wykonanie nowych nawierzchni w taki sposób, aby posiadały funkcję edukacyjną, montaż elementów małej architektury, nasadzenie zieleni, urządzenie placu zabaw z uwzględnieniem elementów edukacyjnych, montaż toalet publicznych, oczyszczenie stawu, wykonanie punktowej infrastruktury widokowej służącej obserwacji przyrody. Nowe zagospodarowanie przestrzeni Parku Zielona, nadało temu terenowi uniwersalnego charakteru o jasno wydzielonych strefach.

Zdjęcie 6. Osiedle przy ulicy Robotniczej (Autor: Adam Polko)

²⁰ Raport z konsultacji społecznych, live planning oraz badań ilościowych w formie ankiet konsultacyjnych, Mariusz Kwaśniak, Katowice 2014

Projekt: Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy” realizowany w ramach wdrażanego przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju Programu Regionalnego „Rozwój miast poprzez wzmocnienie kompetencji jednostek samorządu terytorialnego, dialog społeczny oraz współpracę z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego”, dofinansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego EOG i środków krajowych na lata 2009-2014.

Zdjęcie 7. Odnowiony Park Zielona (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)

Zdjęcie 8. Park Zielona po modernizacji (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)

zasiłkami pomocy społecznej. W 2010 roku z pomocy takiej korzystało 47 osób, 56 rodzin (184 osób w rodzinach). Na koniec 2014 roku wskaźniki te wynosiły odpowiednio: 36 osób, 55 rodzin i 175 osób w rodzinach. Największy wzrost odnotowano wśród mieszkańców ul. Mickiewicza, gdzie liczba rodzin objętych pomocą MOPS wzrosła w tym czasie z 16 do 24, a liczba osób w rodzinach korzystających z zasiłków z 47 do 82. W przypadku Osiedla Mickiewicza/Norwida wskaźniki świadczące o problemach społecznych są rozłożone w miarę równomiernie w podziale na poszczególne ulice. Nie jest to obszar, w którym ogniskują się negatywne zjawiska związane np. patologiami społecznymi. Ze względu na wyzwania demograficzne, w szczególności starzenie się społeczności dzielnicy, istnieje zagrożenie wykluczenia społecznego ze względu właśnie na wiek mieszkańców, w tym niepełnosprawność. Szczególnie intensywnie zjawisko widoczne jest w przypadku ulic: Korczaka, Norwida i Słowackiego, gdzie niemal co 3 mieszkańiec jest w wieku 60+.

Tabela 25. Podstawowe dane dotyczące ulic wchodzących w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida, w latach 2014 i 2019 r.

ulica	Liczba mieszkańców 2014 / 2019	Liczba bezrobotnych 2014 / 2019	Liczba długotrwale bezrobotnych 2014 / 2019	Liczba rodzin pobierających świadczenia finansowe z ustawy o pomocy społecznej 2014 / 2019	Liczba osób w rodzinach pobierających świadczenia finansowe z ustawy o pomocy społecznej 2014 / 2019
Krasińskiego	1233 / 1156	68 / 20	41 / 6	10 / 1	19 / 1
Janusza Korczaka	1871 / 1730	89 / 31	57 / 14	8 / 11	13 / 22
Majakowskiego	922 / 848	26 / 18	26 / 4	8 / 4	10 / 7
Mickiewicza	2099 / 1950	93 / 43	51 / 22	29 / 11	82 / 27
Norwida	1021 / 954	56 / 14	36 / 5	18 / 3	21 / 7
Przemysłowa	0	0	0	0	0
Słowackiego	228 / 209	13 / 2	5 / 2	2 / 0	7 / 0
Wyspiańskiego	401 / 359	24 / 10	13 / 3	10 / 4	12 / 10
6 Sierpnia	0	0	0	0	0
11 Listopada (fragment)	199 / 178	9 / 3	5 / 3	6 / 5	11 / 10
Suma	7974 / 7384	378 / 141	234 / 59	164 / 39	175 / 84

W obszarze rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida w 2014 r. zarejestrowanych było 657 podmiotów gospodarczych; spośród nich 622 stanowiły firmy mikro, 30 małe firmy i 5 firmy średnie. W porównaniu z 2011 r. liczba podmiotów wzrosła o 8%. Na każdych 100 mieszkańców obszaru przypadało w 2014 r. 8 podmiotów gospodarczych. Większość firm zlokalizowana jest wzdłuż alei Majakowskiego oraz w kompleksie biurowo-usługowym przy ulicy 11 Listopada 1.

W ciągu lat 2015 – 2017, liczba ludności zmniejszyła się o 3,22% (wskaźnika dla miasta: 1,93%). Z 4,22% w 2015 r. do 2,72% na koniec 2017 r. obniżył się udział osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców obszaru ogółem. Natomiast liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych MOPS wynosiła: 2,03% w 2015 r. i 1,01% w roku 2017. Liczba podmiotów gospodarczych w obszarze, zarejestrowanych w bazie REGON, w porównaniu z 2015 r. wzrosła i na koniec 2017 r. wynosiła 9,3 na 100 mieszkańców. Jest jednak niższa od średniej w mieście, która wynosi 10,7.

Sytuacja niewiele zmieniła się w 2019 r. Dynamika ubytku ludności (w latach 2015 – 2019) wyniosła 6,38%. Niższe wartości od średniej ogólnomiejskiej posiadał wskaźnik osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych wynikających z ustawy o pomocy społecznej, a porównywalne wskaźnik dotyczący udziału osób bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców. Liczba podmiotów gospodarczych w obszarze, zarejestrowanych w bazie REGON na 100 mieszkańców wynosiła 9,6 i była niższa od średniej dla całego miasta (10,69).

Spotkania z mieszkańcami dzielnicy wykazały, że największym wyzwaniem rewitalizacji tego obszaru jest wypracowanie działań stanowiących kontynuację kończącego się w 2015 roku projektu rewitalizacji przestrzeni publicznej, w tym modernizacji ulicy Majakowskiego (tzw. Alei). Do tej pory, działania rewitalizacyjne koncentrowały się na modernizacji infrastruktury, przebudowie układu komunikacyjnego oraz urządzeniu przestrzeni zgodnie z sugestiami mieszkańców, które stanowiły wytyczne dla projektantów. Obecnie, konieczne jest wypracowanie oferty w sferze społecznej, na rzecz aktywizacji i integracji mieszkańców. Ponadto wskazywano na potrzebę kontynuacji projektu, tzn. kreowanie działań realizowanych w pozostałych częściach osiedla, a głównie skoncentrowanych na poprawie jakości zamieszkania poprzez podniesienie funkcjonalności, estetyki i bezpieczeństwa przestrzeni wewnątrzosiedlowych. W trakcie przeprowadzonego wówczas socjologicznego projektu badawczego zidentyfikowano preferencje mieszkańców w zakresie kierunku i formy dalszych działań rewitalizacyjnych, m.in. postulowano, że konieczność podjęcia kompleksowych działań renowacyjnych (kanalizacja, nawierzchnia dróg, place zabaw dla dzieci) w całej dzielnicy. Zwracano też uwagę na konieczność wypracowania całościowego programu zmian, który obejmie współpracę ze wspólnotami mieszkańców i dotyczyć będzie zmian w otoczeniu ulicy²¹.

Ulicę Majakowskiego wraz z otoczeniem zaliczyć można do obszarów o ważnym znaczeniu dla rozwoju lokalnego, a jednocześnie miejsce gdzie z uwagi na liczbę mieszkańców zagrożonych wykluczeniem z powodu wieku, w tym niepełnosprawności należy podjąć próbę wdrożenia przemyślanych pilotażowych projektów adresowanych do osób w wieku 60+, które następnie będzie można zastosować w innych obszarach rewitalizacji. Niemniej istotne jest podejmowanie działań na rzecz aktywizacji osób pozostających bez stałego zatrudnienia, organizacja przedsięwzięć na rzecz włączenia zawodowego i społecznego osób i rodzin pozostających pod opieką MOPS, wreszcie integracji społeczności osiedla, w tym poprzez podnoszenie atrakcyjności zamieszkania m.in. w sferze tworzenia nowoczesnej infrastruktury sprzyjającej atrakcyjnemu spędzaniu czasu wolnego, przyjaznej dzieciom i osobom starszym.

---

²¹ *Rewitalizacja społeczna przestrzeni publicznych ulica Majakowskiego w Dąbrowie Górniczej. Raport z konsultacji społecznych*, Krzysztof Bierwiaczonek, Tomasz Nawrocki, Dąbrowa Górnicza 2013

Zdjęcie 9. Zmodernizowana Aleja Majakowskiego (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)

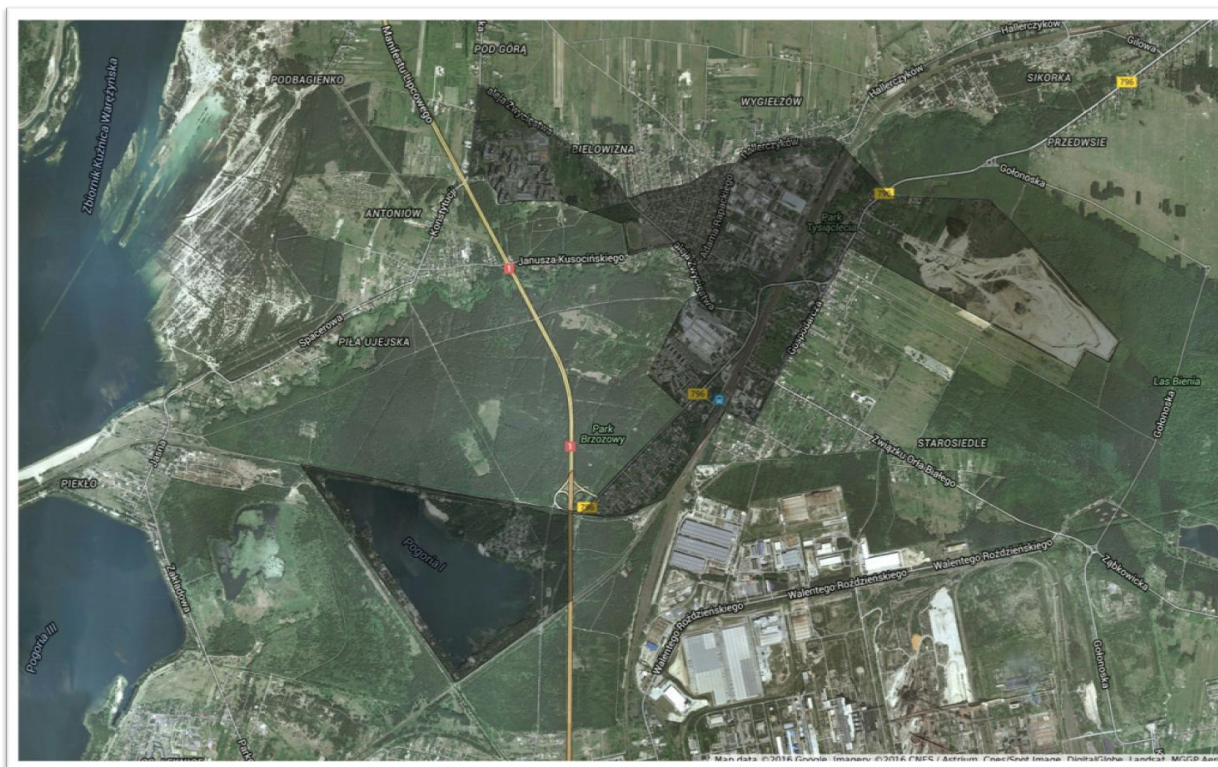

Zdjęcie 10. Osiedle Mickiewicza (Autor: Adam Polko)

4.4. Priorytetowy obszar rewitalizacji Ząbkowice

Powierzchnia obszaru: 5,012 km² (2,65% powierzchni miasta)

Liczba mieszkańców: 8 347 osób (7,35% ogółu mieszkańców miasta)

Mapa 18. Priorytetowy obszar rewitalizacji Ząbkowice

Priorytetowy obszar rewitalizacji Ząbkowice pokrywa się terytorialnie z obszarem zdegradowanym Ząbkowice. Zasadniczą część obszaru rewitalizacji stanowi centralna część dzielnicy. Granica wschodnia obszaru przebiega wzdłuż ulic Wapiennej i Gospodarczej obejmując swym zasięgiem między innymi pozostałości obiektów po Hucie Szkła Gospodarczego. Dalej granica skręca w kierunku wschodnim obejmując w całości teren PPUH „Dolomit” Kopalnia Ząbkowice SA. Granica północnej części obszaru biegnie wzdłuż granicy zakładów ERG a następnie przez ulicę Oświecenia dochodzi do Alei Zwycięstwa. Zachodnią część obszaru stanowi Osiedle Młodych Hutników. Granica dalej ciągnie się w kierunku wschodnim obejmując między innymi tereny klub sportowego „Unia Ząbkowice”, następnie wzdłuż terenów zakładów URSA dochodzi do osiedla Robotniczego, potem graniczy z obszarem Parku Brzozowego i wzdłuż ulicy Armii Krajowej domyka obszar przy zbiorniku Pogoria I. Południowa część obszaru obejmuje swym zasięgiem zbiornik wodny Pogoria I wraz z tradycyjną kolonią robotniczą „Matheron” oraz ośrodkami wypoczynkowymi położonymi przy ulicy Żeglarskiej oraz wokół zbiornika.

Obszar tworzą ulice: Aleja Zwycięstwa, Armii Krajowej, Chemiczna, Marii Dąbrowskiej, Dolomitowa, Dreszera, Dworcowa, Aleksandra Fredry, Gospodarcza, Stanisława Kontkiewicza (dawna Korczyńskiego), Bielowizna (dawna Langego), Łakowa, Jana Mizerkiewicza, Młynarska, Zofii Nałkowskiej, Osiedle Robotnicze, Oświecenia, Piastowska, Projektowana, Adama Rapackiego, Władysława Sikorskiego, Marii Skłodowskiej-Curie, Szosowa, Targowa, Kazimierza Przerwy-Tetmajera, Tulipanowa, Wapienna, Willowa, Franciszka Zabłockiego, Zagłębiowska, Zdrojowa, Pogoria, Żeglarska.

Tabela 26. Podstawowe dane dotyczące ulic wchodzących w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji Ząbkowice w latach 2014 i 2019 r.

ulica	Liczba mieszkańców 2014 / 2019	Liczba bezrobotnych 2014 / 2019	Liczba długotrwale bezrobotnych 2014 / 2019	Liczba rodzin pobierających świadczenia finansowe z ustawy o pomocy społecznej 2014 / 2019	Liczba osób w rodzinach pobierających świadczenia finansowe z ustawy o pomocy społecznej 2014 / 2019
Aleja Zwycięstwa	3643 / 3293	229 / 86	126 / 42	41 / 28	103 / 62
Armii Krajowej	719 / 718	31 / 11	17 / 6	5 / 4	7 / 9
Chemiczna	532 / 484	35 / 9	21 / 3	4 / 2	13 / 3
Marii Dąbrowskiej	102 / 112	8 / 5	4 / 3	6 / 2	9 / 3
Dolomitowa	53 / 56	6 / 2	3 / 1	2 / 1	0 / 1
Dreszera	58 / 44	2 / 0	1 / 0	0 / 1	0 / 1
Dworcowa	120 / 121	9 / 4	7 / 3	9 / 3	26 / 7
Aleksandra Fredry	52 / 51	3 / 0	2 / 0	0 / 1	0 / 1
Gospodarcza	211 / 203	4 / 1	1 / 0	3 / 1	9 / 4
Stanisława Kontkiewicza (dawna Korczyńskiego)	16 / 15	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Bielowizna (dawna Langego)	146 / 139	7 / 2	4 / 1	0 / 0	0 / 0
Łąkowa	36 / 33	0 / 2	0 / 1	0 / 0	0 / 0
Jana Mizerkiewicza	146 / 147	1 / 2	1 / 1	0 / 0	0 / 0
Młynarska	14 / 13	0 / 1	0 / 0	0 / 1	0 / 1
Zofii Nałkowskiej	72 / 71	5 / 0	4 / 0	0 / 0	0 / 0
Osiedle Robotnicze	884 / 799	32 / 11	18 / 3	13 / 6	19 / 7
Oświecenia	198 / 194	6 / 2	3 / 1	2 / 1	2 / 1
Piastowska	29 / 26	2 / 0	2 / 0	0 / 0	0 / 0
Projektowana	48 / 46	1 / 0	1 / 0	0 / 0	0 / 0
Adama Rapackiego	451 / 406	30 / 9	21 / 5	9 / 0	20 / 0
Władysława Sikorskiego	422 / 416	47 / 20	31 / 10	38 / 27	74 / 65
Marii Skłodowskiej-Curie	44 / 43	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Szosowa	316 / 309	7 / 4	3 / 2	9 / 4	12 / 4
Targowa	17 / 15	0 / 0	0 / 0	1 / 1	0 / 1
Kazimierza Przerwy-Tetmajera	48 / 42	4 / 1	2 / 1	2 / 1	0 / 1
Tulipanowa	9 / 10	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Wapienna	49 / 50	15 / 3	4 / 2	1 / 0	0 / 0
Willowa	26 / 32	1 / 1	1 / 1	0 / 0	0 / 0
Franciszka Zabłockiego	97 / 95	1 / 1	1 / 0	0 / 1	0 / 1
Zagłębiowska	163 / 151	2 / 1	2 / 1	1 / 0	0 / 0
Zdrojowa	2 / 1	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Pogoria	202 / 207	15 / 6	9 / 3	9 / 4	15 / 9
Żeglarska	5 / 5	0 / 1	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Suma	8930 / 8347	503 / 185	289 / 90	155 / 89	309 / 181

Z części diagnostycznej opracowania wynika, że dzielnica Ząbkowice jest najbardziej zdegradowanym i zmarginalizowanym obszarem miasta uwzględniając zarówno aspekty społeczne, urbanistyczne i infrastrukturalne. Problemy społeczne zogniskowane są w centrum dzielnicy, w szczególności w rejonie ulic: Osiedle Robotnicze oraz Sikorskiego, a także w osiedlu Młodych Hutników. Wśród podstawowych problemów wskazanych przez mieszkańców w trakcie spotkania diagnostycznego były: zły stan techniczny majątku PKP, brak oferty spędzania wolnego czasu, brak reprezentacyjnych miejsc, które można uznać za wizytówkę dzielnicy oraz substandardową zabudowę mieszkaniową osiedli (głównie Osiedle Młodych Hutników).

Od 2010 do 2014 roku liczba mieszkańców obszaru zmniejszyła o 2,8%. Największy ubytek mieszkańców zauważalny jest w przypadku Osiedla Robotniczego (- 6,5%) oraz Alei Zwycięstwa (- 3,2%). Nie zmienia się poziom bezrobocia. W roku 2010 bez stałego zatrudnienia pozostawało 500 mieszkańców obszaru (5,44% ogółu ludności). W roku 2014 było ich 504 (5,64% ogółu ludności). Najsilniej zjawisko odczuwalne jest w przypadku ulic: Sikorskiego (11,14% mieszkańców to osoby bezrobotne), Pogoria (7,4%), Chemicznej (6,6%) oraz Alei Zwycięstwa (6,29%). Niepokojąco wzrasta liczba osób długotrwale bezrobotnych, ze 181 w roku 2010 (stanowili wówczas 36,2 % ogółu bezrobotnych) do 279 osób w roku 2014 (55,3% ogółu bezrobotnych). Najsilniej zjawisko to występuje w przypadku: Al. Zwycięstwa, Chemicznej, Rapackiego i Sikorskiego. Wzrasta liczba osób objętych zasiłkami pomocy społecznej. W roku 2010 było to: 46 osób, 66 rodzin i 244 osoby w rodzinach (3,16% ogółu mieszkańców obszaru), podczas gdy na koniec 2014 roku: 58 osób, 99 rodzin i 309 osób w rodzinach (4,11% ogółu mieszkańców). Największy wzrost odnotowano przy Alei Zwycięstwa, gdzie liczba rodzin korzystających z zasiłków MOPS wzrosła z 22 do 32, a liczba osób w rodzinach z 84 do 103 oraz ulicy Sikorskiego, gdzie w 2010 roku zasiłki MOPS pobierało: 5 osób, 12 rodzin (43 osoby w rodzinach), a w 2014 r. już 13 osób, 25 rodzin (74 osoby w rodzinach). Na tle pozostałych obszarów miasta, niezadawalającą przedstawia się też sytuacja gospodarcza dzielnicy. W okresie 2011-2014 nastąpił ubytek firm (o nieco ponad 4%). W 2014 r. zarejestrowanych było 696 podmiotów gospodarczych podczas, gdy w 2011 r. było ich o 30 więcej. W strukturze firm dominują firmy najmniejsze, zatrudniające do 9 pracowników. Takich firm w 2014 r. było 652 (w roku 2011 – 681).

Liczba ludności obszaru, w latach 2015 – 2017 obniżyła się o 2,38% i jest to wskaźnik wyższy niż średnia dla miasta. Z 5,11% do 3,55% zmniejszył się udział bezrobotnych mieszkańców w liczbie mieszkańców ogółem, a z 4,13% do 2,44% obniżyła się liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych MOPS. Nadal maleje liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON. W 2015 r. działało ich w obszarze 713, a dwa lata później 652. Oznacza to, że na 100 mieszkańców obszaru, w 2015 r. przypadało 8 firm, a w 2017 r. niecałe 7,6 (średnia dla miasta wynosi 10,7).

Na koniec 2019 r. ubytek ludności obszaru, w porównaniu z 2015 r. wyniósł 5,28% (średnia w mieście: 4,11%). Podobnie, jak w innych obszarach, zmniejszyła się liczba bezrobotnych mieszkańców, do 2,22% (średnia dla miasta: 1,89%), a także osób korzystających ze świadczeń pieniężnych wynikających z ustawy o pomocy społecznej do 21,68 osób w rodzinach na 1 tysiąc mieszkańców (średnia w mieście: 15,13). W 2019 r. zahamowany został spadek liczby podmiotów w bazie REGON na 100 mieszkańców, choć nadal wskaźnik dla obszaru wynoszący 8,1 był niższy od średniej w mieście (10,69).

W trakcie przeprowadzonych badań socjologicznych, na pierwszym miejscu mieszkańcy wskazywali konieczność rewitalizacji całej dzielnicy bez wyjątku (37,3 % ogółu badanych), a wymieniając w kolejności: obszar dworca PKP Ząbkowice, obszar wokół ulicy Armii Krajowej i Osiedla Robotniczego w kierunku wybudowania pasażu handlowego i obszaru reprezentacyjnego, nowego lokalnego centrum Ząbkowic,

Osiedle Młodych Hutników, obszar przy szkole nr 21, budynek Domu Kultury, dawny szpital geriatryczny z parkiem. Na liście przedsięwzięć niezbędnych dla dzielnicy wskazano: wytworzenie centrum Ząbkowic, odrestaurowanie historycznych budynków Ząbkowic (dworca PKP, budynku Naczelnika), powstanie nowych mieszkań, także socjalnych, poprawę standardu mieszkań już istniejących, w tym socjalnych, poprawę wyglądu budynków i ulic, stworzenie zaplecza dla handlu i usług, stworzenie miejsc dla rekreacji i sportu, stworzenie miejsc dla edukacji dzieci i młodzieży, stworzenia miejsc do spotkań sąsiadów i ich rodzin (domy osiedlowe, sale środowiskowe, ogródki jordanowskie dla dzieci i dorosłych)²².

Obszar posiada duże znaczenie dla rozwoju lokalnego. W procesie rewitalizacji wykorzystany może być funkcjonujący tu Dom Kultury. Obiekt wymaga jednakże remontu i modernizacji. Działaniami konieczne będzie objęcie również zaniedbanych, posiadających spory potencjał terenów wokół zbiornika Pogoria I wraz z zabytkową kolonią robotniczą Matheron.

W ramach projektu pn. Promowanie zielonej mobilności na terenie Gminy Dąbrowa Górnicza - Etap I, w 2019 r. zrealizowano m.in. prace w obrębie dworca PKP Ząbkowice. W pobliżu stacji kolejowej PKP Dąbrowa Górnicza – Ząbkowice, powstało centrum przesiadkowe wraz z niezbędną infrastrukturą. Zrewitalizowano obszar dworca PKP Ząbkowice oraz obszar wokół ulicy Armii Krajowej.

Zdjęcie 11. Odnowiony amfiteatr w Ząbkowicach (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)

²² Społeczno-kulturowe uwarunkowania procesu rewitalizacji w dzielnicy Ząbkowice, Raport Badawczy, Dąbrowa Górnicza 2008, dr hab. Krzysztof Czekaj, dr Monika Zwartka-Czekaj, dr Łukasz Trembaczowski

Zdjęcie 12. Odnowiony amfiteatr w Zabkowicach (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)

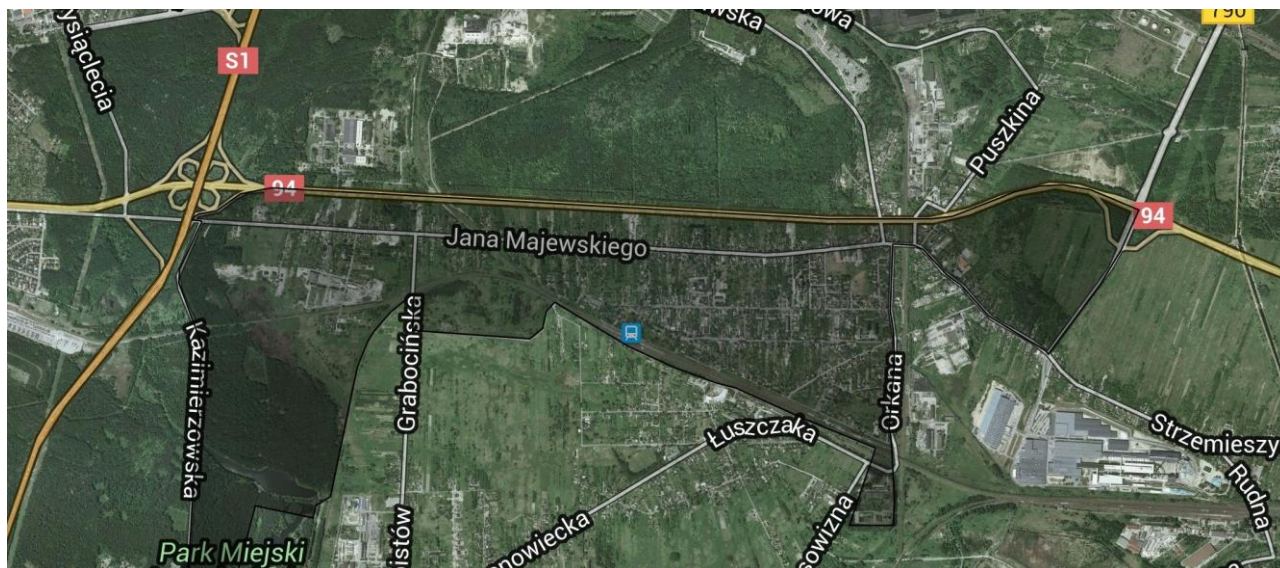

Zdjęcie 13. Pustostany w Zabkowicach, ul. Sikorskiego (Autor: Adam Polko)

4.5. Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, Podobszar: Strzemieszyce Wielkie

Powierzchnia obszaru: 4,22 km² (2,23% powierzchni miasta)

Liczba mieszkańców: 3 546 osób (3,12% ogółu mieszkańców miasta)

Mapa 19. Priorytetowy obszar rewitalizacji: Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, Podobszar: Strzemieszyce Wielkie

Podobszar Strzemieszyce Wielkie wchodzący w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, stanowi znaczącą część obszaru zdegradowanego dzielnicy Strzemieszyce. Północna granica podobszaru przebiega wzdłuż drogi krajowej 94 (ul. Katowicka na odcinku dąbrowskim) mając swój początek przy zjeździe na drogę E75, a koniec przy zjeździe na drogę w kierunku Kazdębina i Strzemieszyce Małych. Wschodnia część obszaru obejmuje tereny zielone tzw. Sroczą Górę. Następnie granica przebiega wzdłuż ulicy Strzemieszyckiej, skręcając wzdłuż torów kolejowych w Narutowicza i dalej przechodząc w ul. Orkana. Południowa część obszaru uwzględnia tereny po byłej oczyszczalni Strzemieszyce. Dalej w kierunku zachodnim granica przebiega wzdłuż linii kolejowej, uwzględniając tereny dworca PKP Dąbrowa Górnicza-Strzemieszyce oraz niezagospodarowany teren poniżej linii kolejowej, zawarty między ulicami: Grabocińską i Środkową. Następnie, zgodnie z przebiegiem linii kolejowej, skręca w kierunku południowym, dochodząc do granicy z Sosnowcem. Zachodnio-południową część podobszaru stanowią głównie tereny zielone – tzw. las na Sulnie. Następnie granica wzdłuż ulicy Kazimierzowskiej dochodzi do ul. Katowickiej domykając zasięg przestrzenny podobszaru.

Podobszar Strzemieszyce Wielkie tworzą ulice: Akacjowa, Hetmańska, Hotelowa, Kozubka, Łazienna, Modrzejowska, Obrońców Pokoju, Oddziału AK Ordona (dawna Jana Majewskiego), Ofiar Katynia, Rybna, Sosnowa, Stacyjna, Studzienna, Szarych Szeregów, Transportowa, Tylna, Warszawska, Zielna, Źródłana, Źwirki i Wigury.

Liczba ludności podobszaru w ciągu ostatnich pięciu lat (2010 – 2014) zmniejszyła się o 1,21%. Chociaż na porównywalnym poziomie pozostaje bezrobocie (248 osób w 2010 r., 251 w roku 2014), istotnie wzrosła liczba długotrwale bezrobotnych z 78 w roku 2010 do 140 w roku 2014., tj. prawie o 79,5%. Osoby

pozostające bez stałego zatrudnienia stanowią 6,5% ogółu mieszkańców podobszaru. Wzrasta liczba osób korzystających z pomocy społecznej. W 2010 r. zasiłkami z MOPS objętych było: 52 osoby i 36 rodzin (137 osób w rodzinach) natomiast na koniec 2014 r. było to już 67 osób i 53 rodziny (179 w rodzinach). W podobszarze Strzemieszyce Wielkie w 2014 r. zarejestrowanych było 377 podmiotów gospodarczych. Większość z nich stanowiły mikro i małe firmy – odpowiednio 355 i 22 podmioty. W porównaniu z 2011 r. kiedy to na tym terenie funkcjonowały 354 firmy, nastąpił wzrost o 6,5%. Działające w podobszarze podmioty gospodarcze to najczęściej firmy rodzinne skoncentrowane na działalności handlowej i usługowej. Na każdym 100 mieszkańców obszaru przypada niespełna 10 podmiotów gospodarczych.

Tabela 27. Podstawowe dane dotyczące ulic wchodzących w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, Podobszar: Strzemieszyce Wielkie, w latach 2014 i 2019 r.

ulica	Liczba mieszkańców 2014 / 2019	Liczba bezrobotnych 2014 / 2019	Liczba długotrwale bezrobotnych 2014 / 2019	Liczba rodzin pobierających świadczenia finansowe z ustawy o pomocy społecznej 2014 / 2019	Liczba osób w rodzinach pobierających świadczenia finansowe z ustawy o pomocy społecznej 2014 / 2019
Akacyjowa	4 / 6	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Hetmańska	32 / 32	1 / 0	1 / 0	1 / 0	0 / 0
Hotelowa	190 / 173	39 / 7	27 / 4	45 / 25	42 / 41
Kozubka	152 / 114	11 / 5	9 / 3	5 / 2	3 / 5
Łazienna	73 / 84	2 / 1	2 / 1	1 / 0	0 / 0
Oddziału AK Ordona (dawna Majewskiego)	1291 / 1211	66 / 19	34 / 7	20 / 6	33 / 14
Modrzejowska	143 / 133	6 / 1	3 / 1	2 / 0	2 / 0
Obrońców Pokoju	35 / 30	1 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Ofiar Katynia	863 / 774	39 / 7	17 / 3	10 / 7	10 / 12
Rybna	11 / 12	1 / 0	1 / 0	0 / 0	0 / 0
Sosnowa	59 / 47	4 / 1	3 / 0	1 / 0	2 / 0
Stacyjna	116 / 98	8 / 1	3 / 0	8 / 0	20 / 0
Studzienna	41 / 40	6 / 1	3 / 0	0 / 0	0 / 0
Szarych Szeregów	97 / 88	4 / 2	3 / 1	2 / 0	4 / 0
Transportowa	117 / 108	7 / 1	4 / 1	2 / 1	4 / 4
Tylna	59 / 59	6 / 1	0 / 1	0 / 0	0 / 0
Warszawska	473 / 458	38 / 18	24 / 7	17 / 6	52 / 28
Zielna	28 / 27	0 / 0	0 / 0	1 / 0	3 / 0
Źródlana	49 / 48	5 / 1	3 / 0	4 / 0	4 / 0
Żwirki i Wigury	10 / 4	4 / 0	3 / 0	1 / 0	0 / 0
Suma	3843 / 3546	248 / 66	140 / 29	120 / 47	179 / 104

W latach 2015 – 2017 liczba mieszkańców obniżyła się o 2,45% (średnia dla miasta wynosi 1,93%). Osoby bezrobotne, w 2017 r. stanowiły 3,6% ogółu mieszkańców obszaru, podczas gdy w 2015 r. było to 5,3%. Zmniejsza się również liczba mieszkańców objętych pomocą w postaci świadczeń pieniężnych MOPS. W 2015 r. osoby te stanowiły 4,9% mieszkańców, a 4% na koniec 2017 r. (średnia dla całego miasta wynosiła w tym czasie odpowiednio: 3,02% i 2,28). Na podobnym poziomie utrzymuje się liczba podmiotów zarejestrowanych w bazie REGON. W 2015 r. na terenie obszaru działało 376 firm, a dwa lata później było ich o 9 mniej. Na 100 mieszkańców w obszarze działa około 10 firm.

Do 2019 r., w porównaniu z 2015 r., liczba mieszkańców obszaru była niższa o 6,49% (średnia ubytku ludności dla miasta: 4,11%). Utrzymywała się tendencja spadku liczby bezrobotnych oraz osób objętych pomocą społeczną. 2,9% mieszkańców korzystało ze świadczeń pieniężnych wynikających z ustawy o pomocy społecznej. 2,59% objętych było taką pomocą z powodu ubóstwa. Osoby bezrobotne stanowiły 1,86% mieszkańców obszaru co dało wynik porównywalny ze średnią dla miasta (1,89%). Poniżej średniej ogólnomiejskiej była liczba długotrwale bezrobotnych. Wskaźnik liczby podmiotów na terenie obszaru zarejestrowanych w bazie REGON na 100 mieszkańców wzrósł do 10,43 i był niewiele niższy od średniej dla miasta (10,69).

Wśród podstawowych problemów wskazanych przez mieszkańców w trakcie spotkania diagnostycznego były: bardzo zły stan środowiska, ze względu na lokowanie w dzielnicy najbardziej uciążliwych działalności, w tym związanych z przetwarzaniem odpadów, ponadto zły stan infrastruktury kolejowej oraz brak urządzonych terenów zielonych z rozwiniętymi funkcjami wypoczynkowymi i rekreacyjnymi. Pomimo zagrożeń związanych z negatywnymi skutkami środowiskowymi spowodowanymi uciążliwą działalnością realizowaną w dzielnicy, zidentyfikowano również kilka potencjałów, stanowiących fundament przyszłych działań rewitalizacyjnych. Pierwszym z nich jest duża aktywność obywatelska mieszkańców dzielnicy oraz silne poczucie tożsamości lokalnej. Drugim jest istnienie miejsc i obiektów, które mogą spełniać funkcje lokalnego centrum (np. obiekt biblioteki publicznej) lub miejsc aktywnego spędzania czasu wolnego (m.in. Srocza Góra). Obszar ma więc istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego.

W 2018 r. zakończona została realizacja projektu pn. Termomodernizacja budynku MBP - Filii nr 8 w Dąbrowie Górniczej ul. Ofiar Katynia 93 wraz z modernizacją pomieszczeń wewnątrz budynku i zagospodarowaniem terenu. Powstało lokalne centrum kultury tzw. biblioteka +, które służy aktywizacji społeczności lokalnej i przeciwdziałaniu marginalizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także może spełniać funkcje lokalnego centrum lub miejsce aktywnego spędzania czasu wolnego

Zdjęcie 14. Odnowiona budynek biblioteki w Strzemieszycach Wielkich (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)

Zdjęcie 15. Pustostany w Strzemieszycach Wielkich przy ul. Warszawskiej (Autor: Adam Polko)

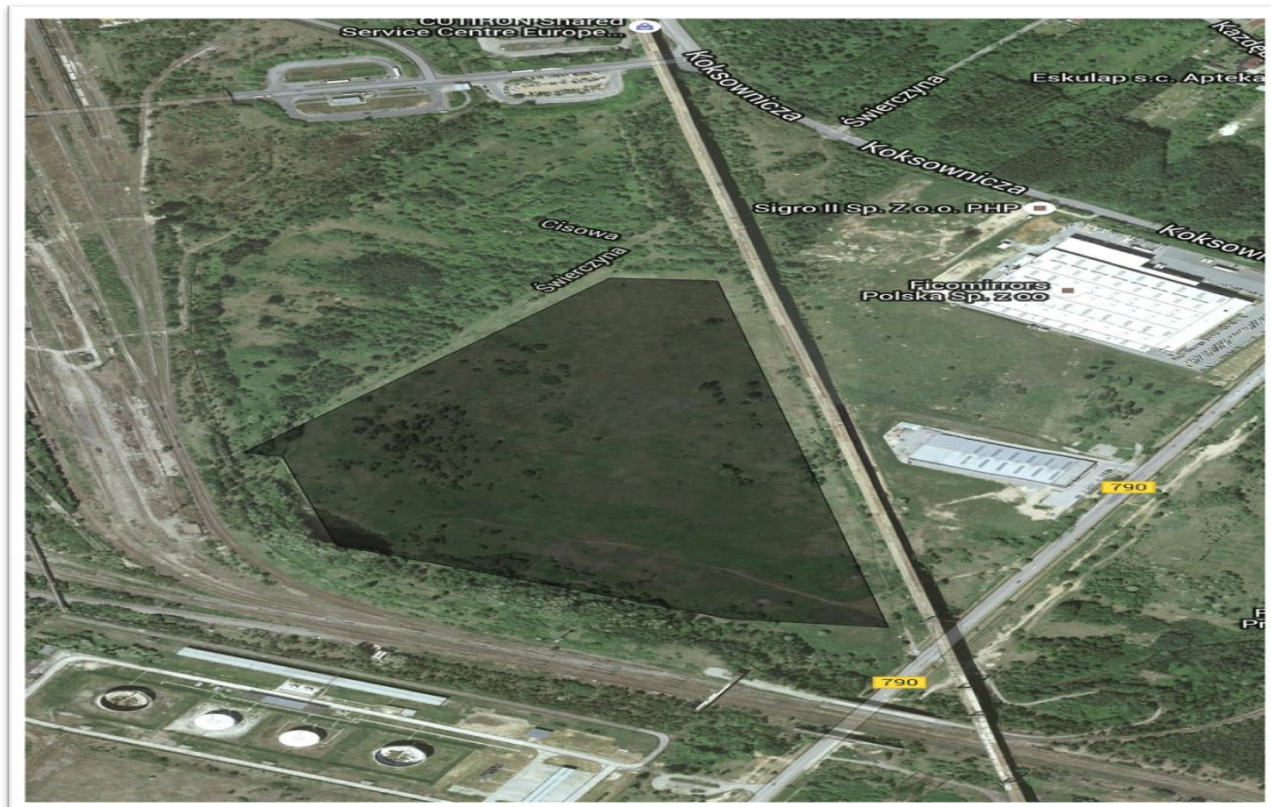
Zdjęcie 16. Budynek po byłym kinie „Paw” w Strzemieszycach Wielkich przy ulicy Warszawskiej (Autor: Adam Polko)

Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, Podobszar: Hałda Kazdębie

Powierzchnia obszaru: 0,122 km² (0,06% powierzchni miasta)

Liczba mieszkańców: 0 osób (0,00% ogółu mieszkańców miasta)

Mapa 20. Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, Podobszar: Hałda Kazdębie

Granicami podobszaru objęty jest teren inwestycyjny: Kazdębie.

Hałda Kazdębie jest częścią Priorytetowego obszaru rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, wchodzącego w skład obszaru zdegradowanego Strzemieszyce. Teren położony jest przy drodze nr 790, prowadzącej do dzielnicy Łosień. Graniczy z działką, na której usytuowana jest estakada taśmociągu surowcowego do ArcelorMittal Poland SA. Teren jest przeznaczony na działalność produkcyjno-usługową. Przeznaczenie podstawowe: zabudowa produkcyjno-usługowa, obiekty i urządzenia produkcyjne, składy, magazyny; obiekty i urządzenia usług komercyjnych, w tym w szczególności usługi handlu detalicznego i hurtowego, gastronomii, edukacji, obsługi finansowej, biurowo-administracyjnej i inne. Przeznaczenie dopuszczalne: budynki gospodarcze, urządzenia i sieci infrastruktury technicznej; tereny komunikacji; zieleń urządzone; zieleń o funkcjach izolacyjnych; parkingi niezbędne do obsługi wyznaczonych terenów zabudowy produkcyjno-usługowej. Działka objęta jest granicami Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, Podstrefy Sosnowiecko – Dąbrowskiej.

Głównymi problemami terenu są: degradacja środowiskowa związana z istnieniem nasypu pohutniczego, brak układu komunikacyjnego i uzbrojenia terenu. Celem rewitalizacji Hałdy Kazdębie jest kompleksowe przygotowanie terenu pod działalność małych i średnich przedsiębiorstw. Podział terenu na działki

o powierzchni od 0,5 ha do 1,5 ha będzie odpowiadał na zapotrzebowanie Małych i Średnich Przedsiębiorstw (MŚP) i tym samym niwelował deficyt tego typu terenów w obecnej ofercie inwestycyjnej miasta. Przebudowa znajdującej się w bezpośrednim sąsiedztwie Hałdy Kazdębie drogi DW 790, stanowiącej dojazd do terenu inwestycyjnego Tucznawa, sprzyja wzrostowi zainteresowania firm sektora MŚP terenem hałdy. W ramach projektu: Aktywizacja ekonomiczna obszarów przemysłowych - Hałda Jadwiga i Kazdębie w Dąbrowie Górniczej, wykonano m.in. badania geotechniczne oraz aktualizację dokumentacji technicznej i projektowo – budowlanej dla terenu Kazdębie²³.

Zdjęcie 17. Hałda Kazdębie (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)

²³ Projekt współfinansowany jest przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Poddziałania 6.2.2. Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013

4.6. Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Łączna

Powierzchnia obszaru: 0,312 km² (0,16% powierzchni miasta)

Liczba mieszkańców: 810 osoby (0,71% ogółu mieszkańców miasta)

Mapa 21. Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Łączna

Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Łączna wchodzi w skład obszaru zdegradowanego Gołonóg. Granica obszaru od południa wyznaczona jest wzdłuż Alei Józefa Piłsudskiego. Następnie na wysokości skrzyżowania Alei z ulicą Gwardii Ludowej skręca w stronę północną, przebiegając wzdłuż ulicy Swobodnej, do granic osiedla Łączna. Od strony zachodniej granica obszaru przebiega wzdłuż linii wyznaczonej od ronda przy Alei Józefa Piłsudskiego do ul. Łącznej obejmując wszystkie zabudowania osiedla Łączna.

Granicami obszaru objęte są ulice: Łączna.

Tabela 28. Podstawowe dane dotyczące Priorytetowego obszaru rewitalizacji Osiedle Łączna, w latach 2014 i 2019 r.

Ulica	Liczba mieszkańców 2014 / 2019	Liczba bezrobotnych 2014 / 2019	Liczba długotrwale bezrobotnych 2014 / 2019	Liczba rodzin pobierających świadczenia finansowe z ustawy o pomocy społecznej 2014 / 2019	Liczba osób w rodzinach pobierających świadczenia finansowe z ustawy o pomocy społecznej 2014 / 2019
Łączna	894 / 810	210 / 92	145 / 57	171 / 67	262 / 117
Suma	894 / 810	210 / 92	145 / 57	171 / 67	262 / 117

Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Łączna jest miejscem koncentracji negatywnych zjawisk społecznych. Lokalizacja dużego skupiska lokali socjalnych przy ulicy Łącznej powoduje, że wskaźniki dotyczące skali bezrobocia i korzystania z pomocy społecznej przekraczają znacznie wyniki dla całego miasta. Z danych za 2014 rok wynika, że wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w sumie, objętych było 357 osób. Stanowi to 39,9% wszystkich mieszkańców obszaru. W porównaniu z rokiem 2010 liczba osób objętych pomocą społeczną wzrosła o blisko 12% (wówczas wsparciem objętych było 319 osób). 40,8% mieszkańców osiedla żyje w skrajnym ubóstwie.

Prawie co czwarty mieszkaniec ulicy Łącznej (23,5%) nie ma pracy. W porównaniu z 2010 r. liczba bezrobotnych mieszkańców obszaru wzrosła o 6,6% (ze 197 do 210 osób). Większość bezrobotnych mieszkańców obszaru to ludzie pozostający długotrwale bez zatrudnienia (69% wszystkich bezrobotnych), a ich liczba ze 105 w 2010 r. wzrosła do 145 osób na koniec 2014 r. (tj. o 38%). Blisko połowa bezrobotnych mieszkańców osiedla to kobiety (102 osoby). Nieco ponad połowa (110 osób) to bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym, a kolejnych 70 osób posiada wykształcenie zawodowe. 9,5% bezrobotnych (20 osób) to osoby, które nie ukończyły 25 roku życia.

Społeczność obszaru, w szczególności osoby i całe rodziny mieszkające w budynkach socjalnych można w wielu przypadkach uznać za wykluczone, bądź zagrożone wykluczeniem społecznym. Utrwalanie negatywnych postaw przejawiających się w bierności zawodowej, niezaradności życiowej i patologiami (przemoc domowa, alkoholizm) rzutuje szczególnie negatywnie na rozwój osobowy dzieci i młodzieży zamieszkujących osiedle Łączna, które narażone są na dziedziczenie biedy.

W stosunku do miasta i dzielnicy Gołonóg obszar rewitalizacji Osiedle Łączna ma peryferyjne położenie i jest zagrożony marginalizacją. Teren jest słabo wyposażony w funkcje handlowe i usługowe, brakuje miejsc i oferty spędzania czasu wolnego. Budynki socjalne są w dużym stopniu zdewastowane, a najbliższe otoczenie, tj. przestrzeń osiedlowa jest zaniedbana, nieestetyczna i pozbawiona udogodnień, w tym elementów małej architektury. Na terenie osiedla działa Noclegownia Caritas Diecezji Sosnowieckiej. W bezpośrednim sąsiedztwie osiedla, przy ul. Swobodnej zlokalizowane są: Hala Sportowa oraz Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Słabo Widzących i Niewidomych. Sąsiedztwo obydwu obiektów należy uznać, że szansę rewitalizacji osiedla Łączna; hala sportowa może stać się miejscem spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży, a ośrodek szkolno-wychowawczy może pełnić funkcje integracyjne o profilu edukacyjnym i kulturowym. Potencjałem obszaru rewitalizacji osiedla Łączna jest też stosunkowo duża liczba podmiotów gospodarczych zlokalizowanych w obszarze lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie. W 2014 r. na ulicy Łącznej zarejestrowanych było 160 firm, w tym 143 stanowiły firmy zatrudniające do 9 osób, a 17 firm zatrudniające mniej niż 50 pracowników. W porównaniu z 2011 r., kiedy to liczba firm zlokalizowanych przy ul. Łącznej wynosiła 136, nastąpił wzrost liczby przedsiębiorstw o 17%. Na każdych 100 mieszkańców zamieszkujących obszar przypada prawie 18 podmiotów gospodarczych, istnieje więc możliwość bezpośredniego zaangażowania się lokalnych przedsiębiorców w proces aktywizacji zawodowej mieszkańców osiedla Łączna.

Na koniec 2017 r. liczba mieszkańców obszaru nie przekraczała 800. 17,5% stanowiły osoby bezrobotne. Prawie 72% tej grupy mieszkańców to długotrwale bezrobotni, a blisko 48% osób pozostających bez stałego zatrudnienia posiadało co najwyżej wykształcenie gimnazjalne. Ponad 38% mieszkańców, w 2017 r. objętych było pomocą MOPS w postaci świadczeń pieniężnych i w porównaniu do 2015 r. jest to bardzo niewielki spadek. W latach 2015 – 2017, liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON zmniejszyła się o 5,4%. Pod względem liczby firm przypadających na 100 mieszkańców obszaru wskaźnik utrzymuje się nadal na wysokim poziomie i wynosi ponad 22,2. Pogłębiona analiza sytuacji

w obszarze rewitalizacji Osiedle Łączna ujawnia też możliwe zagrożenia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej przez niektórych przedsiębiorców. Związane jest to z niezadawalającym stanem technicznym i standardem ich budynków (często o dużej kubaturze) oraz prowadzoną przez nich działalnością handlową i usługową, która współcześnie nie wytrzymuje konkurencji ze strony dużych, wyspecjalizowanych firm.

W 2019 r. liczba mieszkańców obszaru nieznacznie wzrosła. Ze świadczeń pieniężnych wynikających z ustawy o pomocy społecznej, z powodu ubóstwa korzystało 24,69% mieszkańców. Bez stałego zatrudnienia pozostawało w tym czasie 11,36%, przy czym 7% to mieszkańcy długotrwale bezrobotni. Połowa bezrobotnych osób posiadała co najwyżej wykształcenie gimnazjalne. Mimo korzystniejszych niż w poprzednich latach wskaźników ilustrujących zasięg bezrobocia oraz pomocy społecznej, z racji specyfiki obszaru, który tworzą budynki z mieszkaniami socjalnymi, ich wartości zdecydowanie przekraczają średnie dla całego miasta.

Podjęcie działań na rzecz próby włączenia społecznego i wspierających aktywizację zawodową mieszkańców, integrujących rodziny i społeczność są dużym wyzwaniem uzasadniającym podjęcie działań rewitalizacyjnych. Także próba zapobieganiu przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej przez młodzież. W procesie tym obok działań instytucjonalnych istotna będzie aktywność organizacji pozarządowych. Ważne będą działania na rzecz wzmocnienia więzi sąsiedzkich i podniesienie poziomu zaufania pomiędzy mieszkańcami budynków socjalnych przy ulicy Łącznej a osobami mieszkającymi w zabudowie szeregowej przy ulicy Spisaka. Ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo mieszkańcy obu ulic tworzą mikrospołeczność, w której ze względu na wspomniane problemy konieczna jest bliższa współpraca i porozumienie.

Zdjęcie 18. Osiedle Łączna (Autor: Adam Polko)

Zdjęcie 19. Osiedle Łączna (Autor: Adam Polko)

5. Analiza strategiczna obszarów zdegradowanych Dąbrowy Górniczej

5.1. Założenia analizy strategicznej obszarów zdegradowanych Dąbrowy Górniczej

Celem analizy strategicznej, przeprowadzonej w ramach programu rewitalizacji Dąbrowy Górniczej, była identyfikacja:

- silnych stron, inaczej potencjałów w oparciu o które można tworzyć projekty rewitalizacji oraz słabych stron, inaczej barier, które należy likwidować bądź ograniczać, gdyż w przeciwnym razie będą blokowały realizację projektów rewitalizacji;
- szans, inaczej sposobności, które należy starać się wykorzystać w związku z realizacją projektów rewitalizacji oraz zagrożeń, inaczej wyzwań, którym należy sprostać realizując projekty rewitalizacji.

Analiza strategiczna została przeprowadzona poziomie czterech obszarów zdegradowanych Dąbrowy Górniczej, ze szczególnym uwzględnieniem czynników strategicznych dotyczących ośmiu priorytetowych obszarów rewitalizacji. W przygotowaniu analiz strategicznych metodyką SWOT dla poszczególnych obszarów zdegradowanych przyjęto następujące założenia. Za czynniki wewnętrzne (siły i słabości) uznano takie, które związane są bezpośrednio z danym obszarem zdegradowanym wraz z aktywnością podmiotów wewnętrznych (mieszkańców, właścicieli nieruchomości, lokalnych przedsiębiorców itp.). Czynniki wewnętrzne to takie, które pozostają pod bezpośrednim wpływem potencjalnych interesariuszy procesów rewitalizacyjnych danego obszaru, tzn. mogą być one przez nich kreowane lub zmieniane. Za czynniki zewnętrzne (szanse i zagrożenia) uznano z kolei te, które wynikają z bliższego i dalszego sąsiedztwa obszaru rewitalizowanego, wiążą się z aktywnością podmiotów zewnętrznych. Czynniki zewnętrzne to takie, na które potencjalni interesariusze procesów rewitalizacyjnych nie mają bezpośredniego wpływu, tzn. mogą na nie jedynie reagować (wykorzystywać je lub ich unikać), natomiast nie mogą ich tworzyć lub zmieniać.

Lista czynników sytuacyjnych powstała na podstawie zgromadzonych danych ilościowych oraz m.in. spotkań warsztatowych z mieszkańcami i obejmuje zarówno uwarunkowania społeczno-ekonomiczne, jak również urbanistyczne, infrastrukturalne i środowiskowe. Kolejną czynnością było rozpoznanie sieci powiązań pomiędzy poszczególnymi czynnikami, poprzez odpowiedzi na następujące pytania:

- w jakim stopniu posłużenie się siłą pozwala na wykorzystanie szansy? (S-O)
- w jakim stopniu posłużenie się siłą pozwala na przeciwstawienie się skutkom zagrożeń? (S-T)
- w jakim stopniu słabość utrudnia wykorzystanie szansy? (W-O)
- w jakim stopniu słabość potęguje skutki zagrożenia? (W-T)

W ujęciu macierzowym przedstawiono siły oddziaływania pomiędzy poszczególnymi czynnikami, przyjmując następujące kryteria oceny siły wpływu:

- 0 – brak oddziaływania
- 1 – słabe oddziaływanie
- 2 – silne oddziaływanie

Dla każdego z obszarów zdegradowanych, biorąc pod uwagę wyniki przeprowadzonych analiz sformułowano cel główny oraz cele operacyjne.

5.2. Analiza SWOT obszaru zdegradowanego Dąbrowa

Tabela 29. Wewnętrzne i zewnętrzne czynniki strategiczne realizacji celów obszaru zdegradowanego Dąbrowa (2014 r.)

Siły	Słabości
S1. Reprezentacyjne miejsca i obiekty (symbole, wizytówki miasta, w tym przestrzenie publiczne).	W1. Niezadawalający stan techniczny infrastruktury komunalnej (jezdnie, chodniki, miejsca parkingowe, infrastruktura sieciowa).
S2. Instytucje i obiekty z ofertą kulturalną, edukacyjną,	

<p>sportową o charakterze ponadlokalnym (PKZ, MBP).</p> <p>S3. Rezerwy terenów inwestycyjnych, w szczególności tereny poprzemysłowe po Kopalni Węgla Kamiennego Paryż.</p> <p>S4. Parki miejskie, tereny zieleni urządzonej, obszary cenne przyrodniczo (Park Hallera, Park Zielona)</p> <p>S5. Wprowadzenie nowych funkcji i aktywności na obszarze zrewitalizowanych Alei (ulica Majakowskiego).</p> <p>S6. Tereny poprzemysłowe DEFUM zlokalizowane w centrum, na zagospodarowanie których samorząd ma wpływ.</p>	<p>W2. Niezadawalający stan techniczny niektórych zasobów mieszkaniowych.</p> <p>W3. Ograniczona współpraca pomiędzy poszczególnymi właścicielami i zarządcami nieruchomości w zakresie zagospodarowania przestrzeni wewnątrzosiedlowych.</p> <p>W4. Poczucie niskiego poziomu bezpieczeństwa publicznego.</p> <p>W5. Niska estetyka przestrzeni, w szczególności zbyt chaotyczna kolorystyka osiedli i problem reklam.</p> <p>W6. Wyludnianie się i starzenie społeczności dzielnicy.</p> <p>W7. Wysoka koncentracja gospodarstw domowych uzależnionych od wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.</p> <p>W8. Wysoka koncentracja osób bezrobotnych, w tym młodych do 25 roku, bezrobotnych kobiet oraz bezrobotnych długookresowo – wskazująca na niedopasowanie ich kwalifikacji do potrzeb rynku pracy.</p> <p>W9. Brak pasażu pieszego stanowiącego tradycyjne miejsce spotkań.</p> <p>W10. Dominacja ruchu samochodowego w centrum miasta.</p> <p>W11. Niska estetyka przestrzeni wokół dworca PKP i terenów DEFUM.</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>O1. Duży potencjał organizacji pozarządowych, działających w różnych sferach funkcjonowania miasta, zainteresowanych jego rozwojem.</p> <p>O2. Różnorodne źródła finansowania kompleksowych projektów rewitalizacyjnych (np. EFRR, EFS, JESSICA).</p> <p>O3. Dostęp do koncepcji, rozwiązań i instrumentów wdrażania procesów rewitalizacji (tzw. dobre praktyki).</p> <p>O4. Rozstrzygnięcia polityczno-strategiczne w zakresie rewitalizacji (Krajowa Polityka Miejska, Regionalna Polityka Miejska oraz Narodowy Program Rewitalizacji).</p> <p>O5. Bliskie sąsiedztwo dużych dzielnic mieszkaniowych Sosnowca (Zagórze) i Będzina (Ksawera).</p> <p>O6. Ulgi w podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje i tworzących miejsca pracy.</p>	<p>T1. Niepewne wyniki negocjacji z PKP w sprawie zagospodarowania przestrzeni i obiektów kolejowych i pokolejowych.</p> <p>T2. Ograniczone możliwości prawne wywierania wpływu na zachowania inwestycyjne właścicieli nieruchomości.</p> <p>T3. Wyższa atrakcyjność mieszkaniowa terenów podmiejskich</p> <p>T4. Sprzyjający bierności zawodowej system zasiłków społecznych.</p>

Zródło: opracowanie własne

Tabela 30. Macierz SWOT dla obszaru zdegradowanego Dąbrowa

	O1	O2	O3	O4	O5	O6	Σ	T1	T2	T3	T4	Σ
S1	2	0	0	1	1	0	4	0	0	2	0	2
S2	2	1	1	0	1	0	5	0	0	2	1	3
S3	1	2	2	1	1	2	9	2	1	0	0	3
S4	1	0	1	0	1	0	3	0	0	2	0	2
S5	1	0	1	0	0	2	4	0	1	0	0	1
S6	1	2	1	1	1	2	8	1	2	2	0	5
Σ	8	5	6	3	5	6	33	3	4	8	1	16
W1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	2	0	4
W2	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2	0	3
W3	1	2	1	1	0	0	5	0	2	2	0	4
W4	1	1	0	0	2	0	2	0	1	2	0	3
W5	1	1	0	0	1	0	2	0	1	2	0	3
W6	1	1	0	0	0	0	2	1	0	1	2	4

W7	1	1	0	0	0	0	2	0	0	1	2	3
W8	1	1	0	0	0	0	2	0	0	1	2	3
W9	1	0	0	0	1	0	2	0	2	2	0	4
W10	0	0	0	0	1	1	2	0	1	1	0	2
W11	0	0	0	0	2	0	2	0	1	1	0	2
Σ	6	7	1	1	9	1	31	2	10	17	6	35

Zródło: opracowanie własne

W obszarze zdegradowanym **Dąbrowa** dominują silne relacje pomiędzy słabościami a zagrożeniami. W szczególności dużo czynników wewnętrznych negatywnych, wynikających ze słabej oferty obszaru, jak i problemów społecznych potęguje zagrożenie w związane z wyższą atrakcyjnością mieszkaniową terenów podmiejskich. Słabości nie sprzyjają też wykorzystaniu szans w postaci zewnętrznych źródeł finansowania oraz mobilizacji sektora obywatelskiego. Potencjałami o największej randze w zakresie ożywienia obszaru śródmiejskiego są rozległe tereny przemysłowe KWK „Paryż” oraz zlokalizowane w ścisłym centrum miasta tereny po zakładzie DEFUM. W pierwszym przypadku największym wyzwaniem jest zróżnicowana sytuacja własnościowa, która ogranicza możliwość realizacji kompleksowych projektów, w drugim przypadku istnieje duża szansa wykreowania centrum miasta, gdyż władze lokalne posiadać będą realny wpływa na urządzenie terenu.

5.3. Analiza SWOT obszaru zdegradowanego Ząbkowice

Tabela 31. Wewnętrzne i zewnętrzne czynniki strategiczne realizacji celów obszaru zdegradowanego Ząbkowice (2014 r.)

Sily	Słabości
<p>S1. Rezerwy terenów inwestycyjnych, w szczególności tereny przemysłowe.</p> <p>S2. Silna tożsamość mieszkańców dzielnicy i zadawalający poziom samoorganizacji.</p> <p>S3. Parki miejskie, tereny zieleni urządzonej, obszary cenne przyrodniczo.</p> <p>S4. Poprawa dostępności komunikacyjnej i silne wsparcie dla rozwoju terenu inwestycyjnego w Tucznowie.</p> <p>S5. Aktywność dużych podmiotów gospodarczych działających w strefach przemysłowych dzielnicy.</p>	<p>W1. Niezadawalający stan techniczny infrastruktury komunalnej (jezdnie, chodniki, miejsca parkingowe, infrastruktura sieciowa).</p> <p>W2. Niezadawalający stan techniczny niektórych zasobów mieszkaniowych.</p> <p>W3. Ograniczona współpraca pomiędzy poszczególnymi właścicielami i zarządcami nieruchomości w zakresie zagospodarowania przestrzeni wewnątrzosiedlowych.</p> <p>W4. Niewystarczająca liczba miejsc oraz słabo wykształcona oferta spędzania czasu wolnego.</p> <p>W5. Zbyt duża koncentracja lokali socjalnych w konkretnych miejscach dzielnicy.</p> <p>W6. Brak reprezentacyjnego centrum, stanowiącego wizytówkę dzielnicy.</p> <p>W7. Niska estetyka przestrzeni, w szczególności zbyt chaotyczna kolorystyka osiedli i problem reklam.</p> <p>W8. Wyludnianie się i starzenie społeczności dzielnicy.</p> <p>W9. Wysoka koncentracja gospodarstw domowych uzależnionych od wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.</p> <p>W10. Wysoka koncentracja osób bezrobotnych, w tym młodych do 25 roku, bezrobotnych kobiet oraz bezrobotnych długookresowo – wskazująca na niedopasowanie ich kwalifikacji do potrzeb rynku pracy.</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>O1. Duży potencjał organizacji pozarządowych, działających w różnych sferach funkcjonowania miasta, zainteresowanych jego rozwojem..</p> <p>O2. Różnorodne źródła finansowania kompleksowych projektów rewitalizacyjnych (np. EFRR, EFS, JESSICA).</p>	<p>T1. Niepewne wyniki negocjacji z PKP w sprawie zagospodarowania przestrzeni i obiektów kolejowych i pokolejowych.</p> <p>T2. Zanieczyszczenie środowiska, w szczególności niska jakość powietrza będąca skutkiem aktywności gospodarstw domowych i firm.</p>

<p>O3. Dostęp do koncepcji, rozwiązań i instrumentów wdrażania procesów rewitalizacji (tzw. dobre praktyki).</p> <p>O4. Rozstrzygnięcia polityczno-strategiczne w zakresie rewitalizacji (Krajowa Polityka Miejska, Regionalna Polityka Miejska oraz Narodowy Program Rewitalizacji).</p> <p>O5. Ulgi w podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje i tworzących miejsca pracy.</p>	<p>T3. Ograniczone możliwości prawne wywierania wpływu na zachowania inwestycyjne właścicieli nieruchomości.</p> <p>T4. Sprzyjający bierności zawodowej system zasiłków społecznych.</p> <p>T5. Wysoka kapitałochłonność i możliwe wyzwania techniczne w zakresie modernizacji Osiedla Młodych Hutników.</p>
--	--

Źródło: opracowanie własne

Tabela 32. Macierz SWOT dla obszaru zdegradowanego Ząbkowice

	O1	O2	O3	O4	O5	Σ	T1	T2	T3	T4	T5	Σ
S1	0	2	1	1	2	6	1	1	2	1	0	5
S2	2	1	2	1	0	6	0	0	1	1	1	3
S3	1	1	1	1	0	4	0	1	0	0	0	1
S4	0	2	1	1	1	5	1	0	0	1	0	2
S5	1	1	0	0	1	3	1	1	1	2	0	5
Σ	4	7	5	4	4	24	3	3	4	5	1	16
W1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	3
W2	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	4
W3	1	2	1	1	0	5	0	0	2	0	1	3
W4	2	1	0	0	0	3	0	0	0	1	0	1
W5	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	4
W6	1	1	1	0	0	3	1	0	0	1	0	2
W7	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	3
W8	1	1	0	0	0	2	1	0	0	2	1	4
W9	1	1	0	0	0	2	0	1	1	2	0	4
W10	1	1	0	0	0	2	0	1	1	2	0	4
Σ	7	7	2	1	0	17	4	5	7	10	6	32

Źródło: opracowanie własne

W **Ząbkowicach** dominują silne relacje pomiędzy słabościami a zagrożeniami. W szczególności dużo czynników wewnętrznych negatywnych potęguje zagrożenie związane ze systemem zasiłków społecznych, sprzyjających bierności zawodowej oraz ograniczeniem wpływu na właścicieli nieruchomości. Procesy restrukturyzacyjne spowodowały, że Ząbkowice utraciły swoją bazę ekonomiczną. Tracą na znaczeniu gospodarczym, słabnie też atrakcyjność miejsca zamieszkania. Marginalizacja dzielnicy jest widoczna, głównie poprzez zaniedbane obiekty użyteczności publicznej (dworzec PKP, ruiny kina „Uciecha”, itp.) oraz pustostany. Słabości nie sprzyjają też wykorzystaniu szans w postaci zewnętrznych źródeł finansowania oraz mobilizacji sektora obywatelskiego. Siłą na której powinno budować się działania rewitalizacyjne jest natomiast mocne utożsamianie się mieszkańców z dzielnicą i względnie dobry poziom samoorganizacji. Dotyczy to zarówno centralnej części dzielnicy, jak również Osiedla Młodych Hutników, którego mieszkańcy wykazują inicjatywę na rzecz poprawy jakości miejsca zamieszkania.

5.4. Analiza SWOT obszaru zdegradowanego Strzemieszyce

Tabela 33. Wewnętrzne i zewnętrzne czynniki strategiczne realizacji celów obszaru zdegradowanego Strzemieszyce (2014 r.)

Sily	Słabości
S1. Rezerwy terenów inwestycyjnych, w szczególności tereny poprzemysłowe – Hałda Każdębie.	W1. Niezadawalający stan techniczny niektórych zasobów mieszkaniowych.

<p>S2. Silna tożsamość mieszkańców dzielnicy i zadawalający poziom samoorganizacji.</p> <p>S3. Parki miejskie, tereny zieleni urządzonej, obszary cenne przyrodniczo (Srocza Góra, Las na Sulnie).</p> <p>S4. Aktywność dużych podmiotów gospodarczych działających w strefach przemysłowych dzielnicy.</p> <p>S5. Tradycje handlowe ulicy Warszawskiej, jako reprezentacyjnej przestrzeni dzielnicy.</p>	<p>W2. Ograniczona współpraca pomiędzy poszczególnymi właścicielami i zarządcami nieruchomości w zakresie zagospodarowania przestrzeni wewnątrzsiedlowych.</p> <p>W3. Niewystarczająca liczba miejsc oraz słabo wykształcona oferta spędzania czasu wolnego.</p> <p>W4. Brak reprezentacyjnego centrum, stanowiącego wizytówkę dzielnicy.</p> <p>W5. Niska estetyka przestrzeni i problem reklam.</p> <p>W6. Wysoka koncentracja gospodarstw domowych uzależnionych od wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.</p> <p>W7. Niski poziom bezpieczeństwa publicznego.</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>O1. Duży potencjał organizacji pozarządowych, działających w różnych sferach funkcjonowania miasta, zainteresowanych jego rozwojem.</p> <p>O2. Różnorodne źródła finansowania kompleksowych projektów rewitalizacyjnych (np. EFRR, EFS, JESSICA).</p> <p>O3. Dostęp do koncepcji, rozwiązań i instrumentów wdrażania procesów rewitalizacji (tzw. dobre praktyki).</p> <p>O4. Rozstrzygnięcia polityczno-strategiczne w zakresie rewitalizacji (Krajowa Polityka Miejska, Regionalna Polityka Miejska oraz Narodowy Program Rewitalizacji).</p> <p>O5. Ulgi w podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje i tworzących miejsca pracy.</p> <p>O6. Sąsiedztwo sosnowieckiej dzielnicy Kazimierz Górniczy – możliwość realizacji wspólnych projektów dotyczących terenów rekreacyjnych.</p>	<p>T1. Niepewne wyniki negocjacji z PKP w sprawie zagospodarowania przestrzeni i obiektów kolejowych i pokolejowych.</p> <p>T2. Zanieczyszczenie środowiska, w szczególności niska jakość powietrza będąca skutkiem aktywności uciążliwych działalności gospodarczych.</p> <p>T3. Ograniczone możliwości prawne wywierania wpływu na zachowania inwestycyjne właścicieli nieruchomości.</p> <p>T4. Sprzyjający bierności zawodowej system zasiłków społecznych.</p>

Zródło: opracowanie własne

Tabela 34. Macierz SWOT dla obszaru zdegradowanego Strzemieszyce

	O1	O2	O3	O4	O5	O6	Σ	T1	T2	T3	T4	Σ
S1	0	2	1	1	2	0	4	1	1	2	1	5
S2	2	1	2	1	0	1	6	0	0	1	1	2
S3	1	1	1	1	0	2	4	0	1	0	0	1
S4	1	1	0	0	1	0	2	1	1	1	2	5
S5	2	1	1	0	1	0	4	0	0	1	1	2
Σ	7	8	6	3	4	3	24	2	4	6	5	14
W1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2
W2	1	2	1	1	0	0	5	0	0	2	0	2
W3	2	1	0	0	0	2	5	0	0	0	1	1
W4	1	1	1	0	0	0	3	1	0	0	1	2
W5	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	0	2
W6	1	1	0	0	0	0	2	0	1	1	2	4
W7	2	1	1	1	0	0	5	1	1	2	2	6
Σ	7	6	3	2	1	2	21	4	4	6	6	20

Zródło: opracowanie własne

W **Strzemieszycach** istnieje lekka przewaga silnych stron skorelowanych z szansami nad pozostałymi kombinacjami czynników strategicznych. Istotną siłą jest utożsamianie się mieszkańców z dzielnicą i względnie duży poziom samoorganizacji i aktywności obywatelskiej. Poprawę warunków należy też

opierać na wykorzystaniu w większym stopniu walorów przyrodniczych co jest szczególnie istotne w perspektywie ograniczania największego zagrożenia, jakim są negatywne efekty środowiskowe, związane z uciążliwą działalnością przemysłową prowadzoną zarówno w dzielnicy, jak i w bezpośrednim sąsiedztwie. Dużym problemem jest też marginalizacja dzielnicy, poprzez ograniczoną ofertę spędzania czasu wolnego oraz zanikające funkcje handlowe i usługowe. Duża aktywność podmiotów gospodarczych powinna zostać przekształcona w atut umożliwiający wykorzystywanie szans i ograniczający zagrożenia. Silną stroną są tereny inwestycyjne, w szczególności tzw. Hałda Kazdębie, która może przyczynić się do poprawy poziomu przedsiębiorczości w dzielnicy, poprzez jej zrewitalizowanie i udostępnienie dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw.

5.5. Analiza SWOT obszaru zdegradowanego Gołonóg

Tabela 35. Wewnętrzne i zewnętrzne czynniki strategiczne realizacji celów obszaru zdegradowanego Gołonóg (2014 r.)

Sily	Słabości
<p>S1. Rezerwy terenów inwestycyjnych, w szczególności Tworzeń.</p> <p>S2. Parki miejskie, tereny zieleni urządzonej, obszary cenne przyrodniczo (Park Podlesie, Wzgórze Gołonoskie).</p> <p>S3. Bezpośrednie sąsiedztwo centrum miasta, dobre skomunikowanie.</p> <p>S4. Aktywność dużych podmiotów gospodarczych działających w strefach przemysłowych dzielnicy</p> <p>S5. Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze Wzgórza Gołonoskiego.</p> <p>S6. Instytucje i obiekty sprzyjające ograniczeniu problemów wykluczenia społecznego, m.in. Hala Sportowa przy ulicy Swobodnej oraz Specjalny Ośrodek Szkolno Wychowawczy dla Dzieci Słabo Widzących i Niewidomych.</p>	<p>W1. Niezadawalający stan techniczny infrastruktury komunalnej (jezdnie, chodniki, miejsca parkingowe, infrastruktura sieciowa).</p> <p>W2. Niezadawalający stan techniczny niektórych zasobów mieszkaniowych.</p> <p>W3. Ograniczona współpraca pomiędzy poszczególnymi właścicielami i zarządcami nieruchomości w zakresie zagospodarowania przestrzeni wewnątrzsiedlowych.</p> <p>W4. Poczucie niskiego poziomu bezpieczeństwa publicznego</p> <p>W5. Niewystarczająca liczba miejsc oraz słabo wykształcona oferta spędzania czasu wolnego.</p> <p>W6. Zbyt duża koncentracja lokali socjalnych w konkretnych miejscach dzielnicy (osiedle Łączna).</p> <p>W7. Brak reprezentacyjnego centrum, stanowiącego wizytówkę dzielnicy.</p> <p>W8. Niska estetyka przestrzeni, w szczególności zbyt chaotyczna kolorystyka osiedli i problem reklam.</p> <p>W9. Wysoka koncentracja gospodarstw domowych uzależnionych od wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.</p> <p>W10. Wysoka koncentracja osób bezrobotnych, w tym młodych do 25 roku, bezrobotnych kobiet oraz bezrobotnych długookresowo – wskazująca na niedopasowanie ich kwalifikacji do potrzeb rynku pracy.</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>O1. Duży potencjał organizacji pozarządowych, działających w różnych sferach funkcjonowania miasta, zainteresowanych jego rozwojem.</p> <p>O2. Różnorodne źródła finansowania kompleksowych projektów rewitalizacyjnych (np. EFRR, EFS, JESSICA).</p> <p>O3. Dostęp do koncepcji, rozwiązań i instrumentów wdrażania procesów rewitalizacji (tzw. dobre praktyki).</p> <p>O4. Rozstrzygnięcia polityczno-strategiczne w zakresie rewitalizacji (Krajowa Polityka Miejska, Regionalna Polityka Miejska oraz Narodowy Program Rewitalizacji).</p>	<p>T1. Niepewne wyniki negocjacji z PKP w sprawie zagospodarowania przestrzeni i obiektów kolejowych i pokolejowych.</p> <p>T2. Duże uzależnienie przyszłości dzielnicy od działań ArcelorMittal.</p> <p>T3. Zanieczyszczenie środowiska, w szczególności niska jakość powietrza będąca skutkiem aktywności gospodarstw domowych i firm.</p> <p>T4. Ograniczone możliwości prawne wywierania wpływu na zachowania inwestycyjne właścicieli nieruchomości.</p> <p>T5. Wyższa atrakcyjność mieszkaniowa terenów podmiejskich.</p> <p>T6. Sprzyjający bierności zawodowej system zasiłków społecznych.</p>

Źródło: opracowanie własne

Tabela 36. Macierz SWOT dla obszaru zdegradowanego Gołonóg

	O1	O2	O3	O4	Σ	T1	T2	T3	T4	T5	T6	Σ
S1	0	1	1	1	3	1	2	1	2	1	0	7
S2	2	1	0	2	5	0	0	2	0	2	0	4
S3	1	1	0	1	3	0	0	0	0	1	0	1
S4	1	1	0	1	3	1	2	0	0	1	2	6
S5	2	1	1	1	5	0	0	1	0	1	2	4
S6	2	0	1	1	4	0	1	0	0	0	2	3
Σ	8	5	3	7	23	2	5	4	2	6	6	25
W1	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	0	4
W2	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	0	4
W3	1	2	1	1	5	1	0	1	2	2	0	6
W4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
W5	1	0	0	0	1	0	0	0	0	2	1	3
W6	1	1	1	1	4	0	0	1	0	2	2	5
W7	1	0	0	0	1	1	0	0	0	2	0	3
W8	1	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	2
W9	1	1	0	0	2	0	1	0	0	1	2	4
W10	1	1	0	0	2	0	1	0	0	1	2	4
Σ	7	5	2	2	16	4	2	4	2	17	8	37

Źródło: opracowanie własne

W **Gołonogu** dominują silne relacje pomiędzy słabościami a zagrożeniami. W szczególności dużo czynników wewnętrznych negatywnych potęguje zagrożenie w związane z wyższą atrakcyjnością mieszkaniową terenów podmiejskich. Słabości nie sprzyjają też wykorzystaniu szans w postaci zewnętrznych źródeł finansowania oraz mobilizacji sektora obywatelskiego. Silną stroną, na wykorzystaniu której należałoby się skupić są walory przyrodnicze dzielnicy, związane ze Wzgórzem Gołonoskim i terenami zielonymi. W kontekście problemów związanych z dużym skupiskiem lokali socjalnych (osiedle przy ulicy Łącznej) potencjałem, który należałoby w większym stopniu wykorzystywać są położone w bezpośrednim sąsiedztwie: hala sportowa przy ul. Swobodnej oraz Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Słabo Widzących i Niewidomych. Działania integracyjne sprzyjać będą inkluzji społecznej oraz ograniczaniu zagrożeń związanych z konfliktami sąsiedzkimi.

6. Wizja, cele i kierunki działań priorytetowych obszarów rewitalizacji Dąbrowy Górniczej

6.1. Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum

Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji:			
Centrum miasta to miejsce oferujące wysoką jakość zamieszkania, z nowymi, różnorodnymi funkcjami miejskimi w kwartale ulic Kościuszki, Kolejowej i Konopnickiej, a także wysokiej jakości reprezentacyjnymi przestrzeniami publicznymi atrakcyjnymi dla mieszkańców oraz terenami i obiektami otwartymi na biznes, kulturę i działania sektora obywatelskiego.			
Sąsiadujący z centrum miasta teren po KWK "Paryż" miejscem otwartym na innowacyjne projekty biznesowe, naukowe i kulturowe. Nowoczesna oferta gospodarcza tworzona jest na tym terenie z zachowaniem i wzmocnieniem wartości historycznego dziedzictwa kulturowego obszaru.			
Cel rewitalizacji: : Wykreowanie koncepcji a następnie realizacja	Cel rewitalizacji: Tworzenie nowych oraz wzmacnianie	Cel rewitalizacji: Aktywowanie potencjałów	Cel rewitalizacji: Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej terenów

<p>wielofunkcyjnej i reprezentacyjnej przestrzeni śródmiejskiej -ze szczególnym uwzględnieniem terenów przemysłowych DEFUM oraz sąsiednich terenów dworca kolejowego.</p>	<p>istniejących funkcji biznesowych, administracyjnych, kulturalnych w obrębie ścisłego centrum miasta wyznaczonego ulicami Kościuszki, Sobieskiego, Królowej Jadwigi oraz 3 Maja wraz z otoczeniem.</p>	<p>zawodowych i obywatelskich oraz wzmacnianie integracji i spójności społeczności zamieszkującej i działającej w centrum Dąbrowy Górniczej.</p>	<p>poprzemysłowych KWK "Paryż" oraz Hałdy Jadwiga wraz z wykreowaniem nowych aktywności gospodarczych, zachowujących i eksponujących dziedzictwo kulturowe miasta.</p>
<p>Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Nowe funkcje na terenach przemysłowych w centrum miasta. 2. Zwiększenie atrakcyjnej powierzchni mieszkaniowej, usługowej i biznesowej. 3. Modernizacja istniejących i kreowanie nowych, wysokiej jakości przestrzeni publicznych. 4. Podniesienie dostępności komunikacyjnej poprzez tzw. "zieloną mobilność".</p>	<p>Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Adaptacja budynków użyteczności publicznej pod nowe funkcje. 2. Modernizacja obiektów Muzeum Miejskiego oraz Zespołu Szkół Zawodowych "Szttygarka". 3. Zwiększenie oferty biznesowej i okołobiznesowej. 4. Poprawa jakości przestrzeni publicznej, infrastruktury drogowej i podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego.</p>	<p>Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Utworzenie inkubatorów aktywności lokalnej i kreatywności. 2. Kompleksowe działania MOPS, PUP i NGO na rzecz spójności społecznej obszaru. 3. Rozwój przedsiębiorczości lokalnej (mikro, małe i średnie firmy).</p>	<p>Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Poprawa dostępności komunikacyjnej, jakości infrastruktury technicznej oraz bezpieczeństwa. 2. Rekultywacja terenu oraz adaptacja istniejącej zabudowy do nowych funkcji. 3. Tworzenie zaplecza technicznego i instytucjonalnego do innowacyjnych projektów biznesowych. 4. Współpraca z właścicielami obiektów o wartości historycznej w sferze ochrony i utrzymania we właściwym stanie technicznym, a także możliwości ich wykorzystania do działań edukacyjnych i promocji miasta. 5. Kreowanie komplementarnych projektów rozwojowych sprzyjających współpracy sektora prywatnego i publicznego.</p>

6.2. Priorytetowy obszar rewitalizacji Park Zielona i osiedle przy ul. Robotniczej

<p>Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji: Park Zielona miejscem spędzania wolnego czasu mieszkańców Dąbrowy Górniczej oraz miast sąsiednich poprzez aktywny wypoczynek, sport i rekreację. Park Zielona jest dobrze skomunikowany z centrum miasta, posiada bogatą ofertę wydarzeń oraz cechuje się nowoczesną infrastrukturą parkową oraz wysoką jakością środowiska przyrodniczego. Sąsiadujące z Parkiem Zielona osiedle przy ul. Robotniczej oferuje dobre warunki mieszkaniowe oraz kompleksowe wsparcie stanowiące bodziec do aktywności zawodowej oraz wykazywania postaw obywatelskich we wspólnych działaniach na rzecz mikrospołeczności.</p>		
<p>Cel rewitalizacji: Kreowanie nowej i wzbogacanie istniejącej</p>	<p>Cel rewitalizacji: Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym</p>	<p>Cel rewitalizacji: Poprawa jakości zamieszkania oraz tworzenie i wzmacnianie</p>

oferty aktywnego spędzania czasu wolnego oraz promowanie zdrowego stylu życia w śródmiejskich terenach zielonych.	zamieszkujących tereny koncentracji substandardowej – ulica Robotnicza.	udogodnień miejskich na obszarze osiedla przy ul. Robotniczej.
Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Zachowanie bioróżnorodności terenów zielonych. 2. Modernizacja infrastruktury parkowej umożliwiającej wzmacnianie oferty spędzania czasu wolnego. 3. Poprawa dostępności terenu w oparciu o tzw. "zieloną mobilność.	Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Praca w oparciu o indywidualne plany działania ze ściśle wyselekcjonowaną grupą osób bezrobotnych i dysfunkcyjnych. 2. Integracja i aktywizacja mikrospołeczności z wykorzystaniem instrumentów animacji lokalnej.	Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Podniesienie standardu zasobów mieszkaniowych. 2. Zagospodarowanie sąsiedztwa budynków socjalnych sprzyjające integracji mieszkańców.

6.3. Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida

Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji: Osiedle Mickiewicza jest miejscem oferującym wysoką jakość zamieszkania oraz funkcji handlowo-usługowych oraz udogodnień miejskich łączących zaspokajanie potrzeb zarówno seniorów jak i ludzi młodych. Osiedle Mickiewicza jest dobrze skomunikowane i bezpieczne, a mieszkańcy nastawieni na współdecydowanie i współodpowiedzialność za losy mikrospołeczności w której funkcjonują.	
Cel rewitalizacji: Podniesienie atrakcyjności zamieszkania na Osiedlu Mickiewicza/Norwida poprzez tworzenie nowoczesnej infrastruktury aktywnych form spędzania czasu wolnego przyjaznej dzieciom i osobom starszym, a także tworzenie oferty usługowej w obrębie zmodernizowanej ulicy Majakowskiego.	Cel rewitalizacji: Wspieranie integracji społeczności lokalnej osiedla na rzecz aktywizacji zawodowej oraz aktywności obywatelskich usprawniających funkcjonowanie obszaru.
Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Poprawa standardu infrastruktury komunalnej oraz usprawnienie systemu komunikacyjnego ulic, parkingów na osiedlu Mickiewicza. 2. Modernizacja i kreowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych w tym tworzenie udogodnień miejskich. 3. Podniesienie standardu zasobów mieszkaniowych.	Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Tworzenie i wspieranie projektów, wydarzeń które wzmacniają więzi i pobudzają działania mikrospołeczności dzielnicy na rzecz jej rozwoju. 2. Kompleksowe działania MOPS, PUP i NGO na rzecz spójności społecznej obszaru. 3. Wspieranie rozwoju mikro, małej i średniej przedsiębiorczości. 4. Wykorzystanie przestrzeni wspólnej do kreowania projektów na rzecz aktywizacji i integracji mieszkańców.

6.4. Priorytetowy obszar rewitalizacji Ząbkowice

Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji: Dzielnica Ząbkowice jest ważnym centrum lokalnym integrującym mieszkańców północnych i wschodnich dzielnic Dąbrowy Górniczej. W dzielnicy odbudowane są funkcje: gospodarcza, usługowo-handlowa i kulturalno-rekreacyjna. Ranga dzielnicy jest wzmacniana poprzez duży kapitał społeczny przejawiający się w wielu inicjatywach obywatelskich, a także silnym poczuciu tożsamości i przywiązania do dzielnicy.		
Cel rewitalizacji: Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zamieszkujących tereny koncentracji substandardowej zabudowy centrum dzielnicy (zwłaszcza okolice Dworca	Cel rewitalizacji: Tworzenie nowych oraz wzmacnianie istniejących funkcji biznesowych, kulturalnych i rekreacyjnych w zdegradowanych miejscach	Cel rewitalizacji: Poprawa jakości zamieszkania oraz tworzenie i wzmacnianie udogodnień miejskich na obszarze osiedli mieszkaniowych (w tym Osiedle Młodych Hutników,

Kolejowego Żąbkowice: ulice Dworcowa, Sikorskiego), Osiedla Robotniczego, Osiedla Młodych Hutników.	i obiektach.	Osiedle Robotnicze, Osiedle Matheron).
Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Praca w oparciu o indywidualne plany działania ze ściśle wyselekcjonowaną grupą osób bezrobotnych i dysfunkcyjnych. 2. Integracja i aktywizacja mikrospołeczności z wykorzystaniem instrumentów animacji lokalnej.	Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Partnerstwo różnego rodzaju interesariuszy w planowaniu i wdrażaniu działań modernizacyjnych. 2. Kreowanie oferty społecznej, gospodarczej, kulturalnej, rekreacyjnej w kluczowych miejscach i obiektach.	Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Podniesienie standardu zasobów mieszkaniowych. 2. Zagospodarowanie sąsiedztwa budynków socjalnych sprzyjające integracji mieszkańców. 3. Wykorzystanie przestrzeni publicznej do kreowania projektów na rzecz aktywizacji i integracji mieszkańców.

6.5. Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane

Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji: Dzielnica Strzemieszyce jest ważnym centrum lokalnym integrującym mieszkańców południowych i wschodnich dzielnic Dąbrowy Górniczej. W dzielnicy odbudowane są zwłaszcza funkcje: usługowo-handlowa i kulturalno-rekreacyjna. Działalności przemysłowe prowadzone są z poszanowaniem środowiska oraz uwzględnieniem potrzeb mieszkańców. Priorytetem jest poprawa jakości życia poprzez ograniczanie negatywnych skutków działalności gospodarczej oraz podnoszenie walorów przyrodniczych obszaru. Ranga dzielnicy jest wzmacniana poprzez duży kapitał społeczny przejawiający się w wielu inicjatywach obywatelskich, a także silnym poczuciu tożsamości i przywiązania do dzielnicy. Hałda Każdębie to zrehabilitowany teren, na którym nowoczesna działalność sektora małych i średnich przedsiębiorstw realizowana jest z poszanowaniem wartości ekologicznych oraz z uwzględnieniem potrzeb społeczności dzielnicy Strzemieszyce.			
Cel rewitalizacji: Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zamieszkujących tereny koncentracji substandardowej zabudowy w centrum dzielnicy, a także miejsca koncentracji lokali socjalnych (ulica Hotelowa).	Cel rewitalizacji: Tworzenie nowych oraz wzmacnianie istniejących funkcji biznesowych, kulturalnych i rekreacyjnych w zdegradowanych miejscach i obiektach, zwłaszcza centrum dzielnicy wyznaczonego przez ulice Warszawską i Ofiar Katynia oraz zdegradowanych terenach przemysłowych w tym po oczyszczalni.	Cel rewitalizacji: Kreowanie i wzbogacanie oferty aktywnego spędzania wolnego czasu oraz promowanie zdrowego stylu życia na terenach zielonych dzielnicy (Sroczka Góra, Las na Sulnie).	Cel rewitalizacji: Kompleksowe przygotowanie terenu przemysłowego Hałda Każdębie na potrzeby działalności gospodarczej, tj. małych i średnich przedsiębiorstw.
Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Praca w oparciu o indywidualne plany działania ze ściśle wyselekcjonowaną grupą osób bezrobotnych i dysfunkcyjnych. 2. Integracja	Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Partnerstwo różnego rodzaju interesariuszy w planowaniu i wdrażaniu działań modernizacyjnych. 2. Kreowanie oferty społecznej, gospodarczej, kulturalnej, rekreacyjnej z wykorzystaniem potencjału	Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Zachowanie bioróżnorodności terenów zielonych. 2. Modernizacja zielonej infrastruktury umożliwiającej wzmacnianie oferty spędzania czasu wolnego.	Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Wypracowanie koncepcji terenu i podział na mniejsze działki. 2. Uzbrojenie terenu. 3. Tworzenie zaplecza technicznego i instytucjonalnego dla innowacyjnych projektów

i aktywizacja mikrospołeczności z wykorzystaniem instrumentów animacji lokalnej.	miejsc i obiektów o kluczowym znaczeniu dla rozwoju dzielnicy.	3. Poprawa dostępności komunikacyjnej terenów zielonych.	biznesowych. 4. Animacja współpracy biznesowej uwzględniającej potrzeby małych i średnich przedsiębiorstw.
--	--	--	---

6.6. Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Łączna

Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji: Osiedle przy ul. Łącznej oferuje dobre warunki mieszkaniowe oraz kompleksowe wsparcie stanowiące bodziec do aktywności zawodowej oraz wykazywania postaw obywatelskich we wspólnych działaniach. na rzecz mikrospołeczności.		
Cel rewitalizacji: Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zamieszkujących tereny koncentracji substandardowej zabudowy – ulica Łączna.	Cel rewitalizacji: Wzmacnianie potencjału rozwojowego dzieci i młodzieży i kształtowanie wśród nich i ich opiekunów postaw obywatelskich.	Cel rewitalizacji: Poprawa jakości zamieszkania oraz tworzenie i wzmacnianie udogodnień miejskich na obszarze Osiedla Łączna.
Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Praca w oparciu o indywidualne plany działania ze ściśle wyselekcjonowaną grupą osób bezrobotnych i dysfunkcyjnych. 2. Integracja i aktywizacja mikrospołeczności z wykorzystaniem instrumentów animacji lokalnej.	Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Ograniczenie dysfunkcji w rodzinach z problemami wychowawczymi. 2. Wspieranie rozwoju zainteresowań i pasji wśród dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem i dziedziczeniem biedy. 3. Zwiększanie mobilności zawodowej i społecznej wśród młodzieży i ich opiekunów z osiedla socjalnego.	Kierunki działań rewitalizacyjnych 1. Podniesienie standardu zasobów mieszkaniowych. 2. Zagospodarowanie sąsiedztwa budynków socjalnych sprzyjające integracji mieszkańców. 3. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości lokalnej

7. Projekty rewitalizacji obszarów Dąbrowy Górniczej

Wyróżniono dwa rodzaje projektów rewitalizacji obszarów wskazanych na terenie Dąbrowy Górniczej. Pierwszą kategorię stanowią projekty realizowane w kilku obszarach rewitalizacji, określane jako projekty ogólnomiejskie. Każdy z projektów tej grupy, pod względem tematycznym jest wspólny dla co najmniej dwóch obszarów rewitalizacji oraz jest realizowany przez podmiot wykonujący swe zadania na terenie całego miasta. Nie jest natomiast ogólnomiejski w ujęciu przestrzennym. Oznacza to, że pomimo wspólnego tematu jest zawsze dedykowany konkretnym grupom mieszkańców w poszczególnych obszarach rewitalizacji, jako próba przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym, zdiagnozowanym w konkretnych miejscach Dąbrowy Górniczej. Nie wyklucza się natomiast objęcia podobnymi działaniami osób wymagających wsparcia, zamieszkałych poza obszarami rewitalizacji. Działania te nie będą miały priorytetowego charakteru. Podejmowane będą w miarę możliwości organizacyjnych i finansowych, jeśli nie będzie to zagrażało sprawnej realizacji projektów w obszarach rewitalizacji.

Dobrym przykładem takiego podejścia jest projekt *O3 Wsparcie społeczności lokalnych w obszarach*

rewitalizowanych Dąbrowy Górniczej. Etap I, Etap II. Będzie on realizowany w trzech obszarach rewitalizacji, przy czym w Osiedlu Łączna będzie koncentrował się na wsparciu rozwoju dzieci i młodzieży, w Osiedlu Młodych Hutników będzie dedykowany długotrwale bezrobotnym, natomiast w Osiedlu Mickiewicza-Norwida będzie wiązał się z realizacją zadań mających na celu ograniczenie wykluczenia społecznego wśród seniorów. Wybór poszczególnych grup beneficjentów w ramach projektu O5 jest wynikiem pogłębionej diagnozy, opartej na analizie danych ilościowych oraz konsultacjach społecznych. Wśród wyżej wymienionych typów projektów są zarówno takie, które skupiają zadania społeczne („miękkie”), jak i inwestycje infrastrukturalne („twarde”). Projekty tego typu oznaczone są symbolem **O**.

Drugą grupę stanowią projekty realizowane w konkretnych, wyznaczonych w programie obszarach zdegradowanych. Są one oznaczone odpowiednio: **C** (obszar zdegradowany Dąbrowa), **Z** (obszar zdegradowany Ząbkowice), **S** (obszar zdegradowany Strzemieszyce), **G** (obszar zdegradowany Gołonóg). Projekty te wchodzi w skład sześciu priorytetowych obszarów rewitalizacji, bądź też jak w przypadku zdegradowanych obszarów Dąbrowa i Gołonóg, tworzą pulę pozostałych projektów zlokalizowanych poza obecnie ustalonymi priorytetowymi obszarami rewitalizacji.

Poniższe tabele zawierają pełen zestaw projektów rewitalizacji miasta Dąbrowa Górnicza w podziale na ogólnomiejskie projekty rewitalizacji, projekty priorytetowych obszarów rewitalizacji oraz pozostałe projekty realizowane w obszarach zdegradowanych. Ponadto w każdym priorytetowym obszarze rewitalizacji zawarto wybrane projekty ogólnomiejskie, które będą w nim realizowane. Opis każdego projektu rewitalizacji zawiera:

- numer projektu rewitalizacji,
- nazwę projektu rewitalizacji,
- nazwę podmiotu zgłaszającego projekt i odpowiedzialnego za jego realizację,
- lokalizację w której projekt będzie realizowany (wskazanie ulicy, bądź nazwy terenu, np. Park Zielona. w przypadku projektów ogólnomiejskich mających charakter działań społecznych lokalizacja nie jest doprecyzowana. Przyjęto założenie, że projekty tego typu mogą być realizowane we wszystkich priorytetowych obszarach rewitalizacji),
- syntetyczny opis działań składających się na projekt z prognozowanymi rezultatami i sposobem pomiaru,
- okres realizacji projektu rewitalizacji,
- szacunkowy koszt realizacji projektu rewitalizacji.

W trakcie aktualizacji programu rewitalizacji w latach 2018 i 2020 projekty, których realizacja została zakończona pozostawiono w poniższych tabelach, każdorazowo informując o zakończeniu prac w ramach danego przedsięwzięcia. Projekty te stanowią elementy wiązki projektów w poszczególnych priorytetowych obszarach rewitalizacji, wpisując się w logikę interwencji oraz będąc komplementarnymi w stosunku do innych przedsięwzięć.

W związku z aktualizacją programu rewitalizacji w 2018 r. uwzględniono następujące nowe projekty, które zostały zgłoszone w trakcie naborów projektów i uzyskały pozytywną opinię Komitetu ds. Rewitalizacji:

- 1/ Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w Dąbrowie Górniczej.
- 2/ Integra III – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej.
- 3/ Nowe życie Sztygarki – rewitalizacja obiektów wraz z zagospodarowaniem terenu na potrzeby Regionalnego Centrum Edukacyjno – Kulturalnego (Tytuł projektu zmodyfikowano w trakcie I etapu konsultacji obejmującego zbieranie uwag do obowiązującego programu rewitalizacji oraz przedstawionych kierunków zmian w treści dokumentu. Tytuł projektu zgłoszony w trakcie naboru i przedstawiony do

zaopiniowania Komitetowi rewitalizacji brzmiał: Nowe życie „SztYGarki” - Rewitalizacja części powierzchniowej i podziemnej trasy turystycznej w Kopalni Ćwiczebnej Muzeum Miejskiego „SztYGarka” w zakresie podniesienia warunków bezpieczeństwa zwiedzania).

4/ Rewitalizacja budynku Szybu „PARYŻ” oraz warsztatu szybowego.

5/ Rewitalizacja budynku w Dąbrowie Górniczej w celu utworzenia Centrum Usług Społecznych oraz mieszkań chronionych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich rodzin.

6/ Utworzenie skansenu etnograficznego „Zagroda zagłębiowska” Muzeum Miejskiego „SztYGarka”.

Dwa kolejne projekty zgłoszone zostały w trakcie pierwszego etapu konsultacji podczas aktualizacji dokumentu, stąd opiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji poddane zostały w trakcie drugiego etapu konsultacji aktualizacji dokumentu. Są to projekty:

1/ Świadomy i aktywny senior.

2/ Modernizacja kortów tenisowych przy ul. Tysiąclecia 21a w Dąbrowie Górniczej.

Podczas aktualizacji programu w 2020 r., w wyniku przeprowadzonego naboru projektów, do dokumentu włączono przedsięwzięcia:

1/ Fabryka Pełna Życia – nowe centrum Dąbrowy Górniczej,

2/ Oaza dla seniora,

3/ Półkolonie,

4/ Lepiej zapobiegać niż leczyć.

W przypadku kilku innych projektów wnioskodawcy zaktualizowali dane dot. terminu ich realizacji, zakresu, wartości szacunkowej itp. Szczegółowe informacje dotyczące poszczególnych projektów zawarte są w „Kartach projektów”, których złożenie w Urzędzie Miejskim w Dąbrowie Górniczej, jest warunkiem wstępnym zgłoszenia przedsięwzięcia do Programu Rewitalizacji. Tryb zgłaszania projektów reguluje Zarządzenie Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza.

Wykreślono natomiast 4 projekty związane z modernizacją przejść podziemnych i przebudową układu komunikacyjnego, które realizowane będą w ramach nowych zadań o szerszym zakresie.

W trakcie pierwszego etapu konsultacji zgłoszono następujące projekty:

1/ Dąbrowska strefa aktywizacji,

2/ Podniesienie jakości powierzchni biurowo usługowej w budynku GN Park w Dąbrowie Górniczej przy ul. Łącznej 39,

3/ Rewitalizacja budynku typu „Lipsk” na cele zakładu produkcyjno – usługowo - magazynowego z częścią mieszkalną na cele produkcji stolarki PCV, aluminiowej i drewnianej.

4/ Kamienica 1907

Wykreślono natomiast projekt: Inkubator aktywności lokalnej na tereny rewitalizacyjne w Dąbrowie Górniczej, na wniosek wydziału, który realizuje zawarte w nim zadania w ramach bieżących działań merytorycznych.

7.1. Ogólnomiejskie projekty rewitalizacji Dąbrowy Górniczej

Tabela 37. Projekty realizowane w kilku obszarach rewitalizacji oraz projekty ogólno miejskie

Numer projektu	Tytuł projektu	Zgłaszający	Lokalizacja	Syntetyczny opis działań / prognozowane rezultaty / sposób pomiaru	Okres realizacji	Szacunkowy koszt realizacji projektu w zł
O1	Integra II – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej	teren miasta, w tym obszar rewitalizacji Os. Łączna (Gołonóg)	Działania: realizacja wsparcia dla osób mających największe trudności w integracji społeczno-zawodowej przejawiającymi się trudnościami w codziennym funkcjonowaniu oraz brakiem zdolności do wejścia na rynek pracy osób i grup doświadczających wykluczenia społecznego lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Rezultaty: podniesienie poziomu aktywności społecznej i zawodowej, poprzez zwiększenie kompetencji i umiejętności zawodowych, zmniejszenie poziomu wykluczenia społecznego i zmniejszenie skali uzależnień. Sposób pomiaru: 1/ liczba osób, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie, 2/ liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie, 3/ liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu, 4/ liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu, 5/ liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek).	2015 - 2017	1.480.507,33
O3	Wsparcie społeczności lokalnych w obszarach rewitalizowanych Dąbrowy Górniczej. Etap I, Etap II	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Rozwoju, Przedsiębiorczości i Obsługi Inwestorów	wszystkie obszary ze szczególnym uwzględnieniem: os. Łączna (Gołonóg) Os. Młodych Hutników (Ząbkowice)	Działania: działania dedykowane grupom wymagającym wsparcia, zwłaszcza dzieciom i młodzieży zamieszkałym w osiedlach/budynkach socjalnych, bezrobotnym oraz osobom zagrożonym marginalizacją ze względu na wiek, w tym niepełnosprawnym (obszar pilotażowy: os. Łączna, os. Młodych Hutników, os. Mickiewicza – etap I) Rezultaty: ograniczanie poziomu wykluczenia społecznego,	2015 - 2021	1.509.063,00

			Os. Mickiewicza-Norwida, Strzemieszyce	wzrost aktywności obywatelskiej, w tym partycypacji na rzecz zagospodarowania i rozwoju najbliższego otoczenia. Sposób pomiaru: 1/ liczba środowisk objętych programami aktywności lokalnej, 2/ liczba projektów zrealizowanych w pełni lub częściowo przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe.		
O4	Rewitalizacja przestrzeni publicznych i terenów zdegradowanych w Dąbrowie Górniczej	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji i Remontów	wszystkie obszary zdegradowane ze szczególnym uwzględnieniem Os. Łączna, Park Hallera, Os. Mickiewicza/ Norwida	Działania: projekt realizowany w obszarach rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem: os. Łączna, Osiedla Młodych Hutników, os. Mickiewicza – Norwida. Urządzenie/ poprawa jakości zagospodarowania przestrzeni publicznych, w tym układu komunikacyjnego oraz małej architektury (m.in. budowa placów zabaw). Rezultaty: podniesienie jakości zamieszkania, wzrost integracji społecznej na osiedlach, podniesienie poziomu inicjatyw obywatelskich na rzecz poprawy stanu najbliższego sąsiedztwa. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni publicznych, 2/ ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich (osoby).	2016 - 2021	25.503.219,60
O5	Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych na potrzeby działalności gospodarczej w Dąbrowie Górniczej	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji i Remontów	Hałda Kazdębie i Hałda Jadwiga	Działania: likwidacja pokopalnianej hałdy. Przygotowanie zdegradowanego terenu przemysłowego do ponownego, gospodarczego wykorzystania i udostępnienia inwestorom. Wzmocnienie infrastruktury lokalnego obszaru aktywności gospodarczej. Rezultaty: podniesienie atrakcyjności terenu inwestycyjnego oraz wzrost aktywności gospodarczej na rewitalizowanym obszarze. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych (ha).	2015 - 2020	32.000.000,00
O6	DG Networking – wsparcie dla MMSP na terenie Dąbrowy Górniczej	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Rozwoju, Przedsiębiorczości i Obsługi Inwestorów	całe miasto ze szczególnym uwzględnieniem obszarów rewitalizacji	Działania: wsparcie doradczo-szkoleniowe właścicieli i kadry zarządzającej mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w Dąbrowie Górniczej oraz osób zamierzających podjąć działalność gospodarczą. Wsparcie będzie mieć formę szkoleń, doradztwa oraz animowania	2018 - 2020	300.000,00

				<p>współpracy gospodarczej firm przyczyniającej się do wzmocnienia MMŚP, prowadzące również do internacjonalizacji; inkubowanie nowych przedsiębiorstw.</p> <p>Rezultaty: wzrost poziomu mikro, małej i średniej przedsiębiorczości na terenie miasta.</p> <p>Sposób pomiaru: 1/ liczba mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, które zrealizowały swój cel rozwojowy w programie dzięki udziałowi, 2/ liczba mikro, małych i średnich przedsiębiorstw objętych usługami rozwojowymi w programie.</p>		
O7	Promowanie zielonej mobilności na terenie gminy Dąbrowa Górnicza	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji Drogowych	całe miasto ze szczególnym uwzględnieniem obszarów rewitalizacji	<p>Działania: wykonanie koncepcji sieci tras rowerowych w Dąbrowie Górniczej uwzględniając konsultacje społeczne, opracowanie dokumentacji budowlanej, wybudowanie lub zmodernizowanie tras rowerowych oraz stworzenie węzłów przesiadkowych bike&ride.</p> <p>Rezultaty: podniesienie poziomu dostępności poprzez zwiększenie ilości tras rowerowych, zwiększenie bezpieczeństwa i komfortu jazdy na rowerze w mieście.</p> <p>Sposób pomiaru: 1/ długość zmodernizowanych i nowo wybudowanych tras rowerowych, 2/ liczba węzłów przesiadkowych bike&ride.</p>	2015 - 2023	246.068.906,40
O9	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w Dąbrowie Górniczej	Powiatowy Urząd Pracy	teren miasta ze szczególnym uwzględnieniem obszarów rewitalizacji Dąbrowy Górniczej	<p>Działania: m.in. poradnictwo, szkolenia zawodowe, pośrednictwo pracy, staże na rzecz podniesienia zdolności do podjęcia zatrudnienia przez osoby bezrobotne/ nieaktywne zawodowo, (osoby długotrwale bezrobotne, bezrobotne kobiety, osoby pow. 50 r.ż., osoby o niskich kwalifikacjach, osoby niepełnosprawne) z powodu m.in. braku umiejętności poszukiwania zatrudnienia, kwalifikacji zawodowych, doświadczenia zawodowego, utraconego nawyku pracy, ograniczonej mobilności np. osoby wychowujące dzieci (w szczególności kobiety).</p> <p>Rezultaty: objęcie wsparciem min. 80 osób, w tym długotrwale bezrobotnych oraz w wieku pow. 50 lat, z których min. 30 uzyska kwalifikacje.</p> <p>Sposób pomiaru: 1/liczba osób objętych wsparciem</p>	2019 - 2022	1.493.700,00

				2/ liczba osób bezrobotnych objętych wsparciem 3/ liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem 4/liczba osób w wieku pow. 50 lat objętych wsparciem 5/ liczba osób, które uzyskały kwalifikacje		
O10	Integra III – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	miasto Dąbrowa Górnicza	<p>Działania: kompleksowe wsparcie dostosowane do indywidualnych potrzeb uczestników celem poprawy funkcjonowania społecznego, a docelowo powrotu do aktywności zawodowej, w tym poradnictwo specjalistyczne w ramach Klubu Integracji Społecznej (spotkania z pracownikiem socjalnym, terapeutą, konsultantem ds. doradztwa zawodowego, konsultantem ds. uzależnień, psychologiem, treningi umiejętności społecznych); doradztwo psychologiczne oraz zawodowe; szkolenia/ kursy zawodowe; opieka nad dziećmi; organizacja Programu Aktywności Lokalnej na terenie miasta; praca socjalna, wsparcie finansowe.</p> <p>Rezultaty: wzrost zdolności do zatrudnienia oraz integracji społeczno - zawodowej 150 osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej w okresie 2018 - 2020r.</p> <p>Sposób pomiaru: 1/ liczba osób, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie, 2/ liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie, 3/ liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu, 4/ liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu, 5/ liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek).</p>	2018 - 2021	1.771.881,96
O11	Świadomy i aktywny senior	NEMO – WODNY ŚWIAT Dąbrowa Górnicza Sp. z o.o.	miasto Dąbrowa Górnicza	<p>Działania: aktywizacja i poprawa jakości życia seniorów zajęcia ruchowe w strefie basenowej, seanse haloterapii w grocie solnej – wyposażonej w tężnię solankową, imprezy rekreacyjno-rozrywkowe, imprezy muzyczno-kulturalne</p>	2018 - 2022	988.246,68

				<p>Rezultaty: zwiększenie zainteresowania seniorów aktywnym stylem życia i aktywną formą spędzania wolnego czasu; poprawa jakości życia seniorów.</p> <p>Sposób pomiaru: liczba uczestników projektu.</p>		
O12	Oaza dla seniora	NEMO – WODNY ŚWIAT Dąbrowa Górnicza Sp. z o.o.	miasto Dąbrowa Górnicza	<p>Działania: aktywizacja i poprawa jakości życia seniorów, zajęcia ruchowe w strefie basenowej (nauka pływania, gimnastyka w wodzie), seanse haloterapii w grocie solnej wyposażonej w tężnię solankową, zajęcia ruchowe w strefie suchej, zajęcia integracyjne.</p> <p>Rezultaty: aktywizacja i wzrost kompetencji społecznych seniorów, zwiększenie dostępności do różnorodnych form spędzania wolnego czasu, poprawa jakości życia seniorów.</p> <p>Sposób pomiaru: liczba uczestników projektu.</p>	2020 - 2022	199.000,00
O13	Półkolonie	NEMO – WODNY ŚWIAT Dąbrowa Górnicza Sp. z o.o.	miasto Dąbrowa Górnicza	<p>Działania: zajęcia ruchowe w strefie basenowej (nauka pływania, gry i zabawy w wodzie), seanse haloterapii w grocie solnej wyposażonej w tężnię solankową, zajęcia ruchowe w strefie suchej, zajęcia taneczne.</p> <p>Rezultaty: wzrost kompetencji społecznych dzieci, zwiększenie dostępu do różnorodnych form spędzania wolnego czasu, zwiększenie zainteresowania dzieci aktywnym stylem życia; poprawa jakości życia dzieci.</p> <p>Sposób pomiaru: liczba uczestników projektu.</p>	2020 - 2022	346.500,00
O14	Lepiej zapobiegać niż leczyć	NEMO – WODNY ŚWIAT Dąbrowa Górnicza Sp. z o.o.	miasto Dąbrowa Górnicza	<p>Działania: zajęcia ruchowe w strefie basenowej (m.in. gimnastyka korekcyjna), seanse haloterapii w grocie solnej wyposażonej w tężnię solankową.</p> <p>Rezultaty: zwiększenie dostępności do różnorodnych form spędzania wolnego czasu, zwiększenie zainteresowania aktywnym stylem życia; poprawa jakości życia i aktywizacja społeczna mieszkańców Gminy.</p> <p>Sposób pomiaru: liczba uczestników projektu.</p>	2020-2022	232.000,00
O15	Dąbrowska strefa aktywizacji	Fundacja Imago, Wrocław	obszar miasta ze szczególnym uwzględnieniem terenów rewitalizowanych, w tym: Park Hallera, Strzemieszyce,	<p>Działania: kompleksowy program integracji na rzecz zwiększenia poziomu samodzielności i aktywności społeczno zawodowej mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym: indywidualne wsparcie reintegracyjne, usługi asystenckie, staże i szkolenia, pośrednictwo pracy, aktywizacja młodzieży.</p> <p>Rezultaty: efektywność społeczno-zatrudnieniowa, zmiana sytuacji uczestnika projektu od chwili rozpoczęcia w nim</p>	2021 - 2022	1.469.860,22

			Ząbkowice	udziału, aktywizacja społeczna, edukacyjna, prozatrudnieniowa . Sposób pomiaru: liczba uczestników projektu, którzy podjęli zatrudnienie lub poszukują pracy (25%), objęci zostali usługami aktywnej integracji o charakterze społecznym, edukacyjnym lub zdrowotnym (34%).		
--	--	--	-----------	---	--	--

Źródło: opracowanie własne

7.2. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Centrum

Tabela 38. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Centrum

Numer projektu	Tytuł projektu	Zgłaszający	Lokalizacja	Syntetyczny opis działań / prognozowane rezultaty / sposób pomiaru	Okres realizacji	Szacunkowy koszt realizacji projektu w zł
PRIORYTETOWY OBSZAR REWITALIZACJI CENTRUM						
C1	Kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych terenów przy ul. Konopnickiej i Kolejowej na potrzeby Akademickiego Inkubatora Kreatywności oraz innych działań naukowych, edukacyjnych i społecznych	Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej	ul. Konopnickiej /ul. Kolejowa	Działania: utworzenie Akademickiego Inkubatora Kreatywności oraz stworzenie przestrzeni do prowadzenia innych działań naukowych, edukacyjnych i społecznych w obecnie nieużytkowanym budynku; budowa miejsc parkingowych na terenie przyległym. Celem jest rozszerzenie zakresu usług i działań podejmowanych przez uczelnię, wspierających przedsiębiorczość w sektorach kreatywnych, a także związanych z innymi priorytetami działalności uczelni. W ramach działań planowane jest utworzenie Akademickiego Inkubatora Kreatywności oraz stworzenie przestrzeni do prowadzenia innych działań naukowych, edukacyjnych i społecznych w obecnie nieużytkowanym budynku – koszt 9 000 000,00 zł W kolejnych etapach (po 2023 r.) planowane jest zagospodarowanie Inkubatora oraz budowa miejsc parkingowych na terenie przyległym. Rezultaty: wzrost poziomu przedsiębiorczości, w szczególności w oparciu o rozwój przemysłów	2016 - 2023	9.000.000,00

				<p>kreatywnych, wzrost kapitału społecznego w regionie, poprawa poziomu wiedzy i kompetencji osób korzystających z działań naukowych, edukacyjnych i społecznych Akademii WSB.</p> <p>Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanego obszaru , w tym powierzchnia użytkowa budynków, 2/ liczba nowo powstałych start-upów.</p>		
C2	<p>Adaptacja dawnego budynku kina „Ars” w Dąbrowie Górniczej na potrzeby powstania nowoczesnego obiektu usługowo-biurowego</p>	<p>Henryk Podgórski, Rafał Podgórski – inwestorzy prywatni</p>	<p>ul. Kościuszki</p>	<p>Działania: adaptacja budynku na potrzeby powstania nowoczesnych powierzchni biurowych, restauracji oraz zadaszonego punktu widokowego. Utworzenie miejsca spotkań społeczności lokalnej w historycznym budynku dawnego kina „ARS” w centrum miasta.</p> <p>W ramach działań planowane są: - zakup budynku po dawnej Telepizy - prace remontowo-wykończeniowe budynku dawnej Telepizy - prace przy zatoce parkingowej - prace odświeżające elewację budynku od strony ulicy Kościuszki</p> <p>Koszt: – 1 500 000 zł</p> <p>W kolejnych etapach (po 2023 r.) planowane jest przygotowanie lokali pod powierzchnie biurowe do wynajęcia oraz przygotowanie tarasu widokowego</p> <p>Rezultaty: zwiększenie atrakcyjności śródmieścia Dąbrowy Górniczej poprzez: zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego, estetyki przestrzeni.</p> <p>Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanego obszaru, w tym powierzchnia użytkowa budynków, 2/ liczba wydarzeń społecznych zorganizowanych w zrewitalizowanych obiektach.</p>	<p>2020 - 2023</p>	<p>1.500.000,00</p>
C3	<p>Nowe życie Szttygarki – rewitalizacja obiektów wraz z zagospodarowaniem terenu na potrzeby Regionalnego Centrum Edukacyjno – Kulturalno - Usługowego</p>	<p>Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji Miejskich Wydział Inwestycji i Remontów / Muzeum Miejskie „Szttygarka”</p>	<p>ul. Górnicza</p>	<p>Działania: - w części powierzchniowej: oddanie zachodniego skrzydła pawilonu na potrzeby CUW. W ramach etapu pierwszego zostanie również wyburzony Pawilon V i sąsiadujący komin</p> <p>Koszt realizacji: 12.000.000,00 zł</p>	<p>2019 - 2023</p>	<p>20.000.000,00</p>

				<p>- w części podziemnej:</p> <p>a. Budowa obiektu naziemnego Kopalni Ćwiczebnej z funkcją obsługi ruchu turystycznego.</p> <p>b. Prace modernizacyjne w części podziemnej Koszt: 8.000.000,00 zł</p> <p>W kolejnych etapach (po 2023 r.) planowane jest przystosowanie zabudowań do realizacji nowych funkcji, odbudowa Pawilonu IV, budowa obiektu z funkcją obsługi ruchu turystycznego, a także dalsze prace podziemne związane z podniesieniem atrakcyjności turystycznej kopalni ćwiczebnej,</p> <p>Rezultaty: poprawa obsługi ruchu turystycznego w obiekcie i bezpieczeństwa osób w nim przebywających, poprawa komfortu pracy pracowników Kopalni Ćwiczebnej, poprawa stanu technicznego części rewitalizowanych, zwiększenie przepustowości ruchu turystycznego w wyrobiskach Kopalni Ćwiczebnej, a tym samym zwiększenie atrakcyjności turystycznej obiektu, co wiąże się ze zwiększeniem atrakcyjności industrialnej gminy.</p> <p>Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni i obiektów, 2/ liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obiektów 3/ liczba podmiotów gospodarczych i instytucji korzystających z pomieszczeń.</p>		
C4	Baza noclegowa Expo Silesia i Nemo w Dąbrowie Górniczej REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Hotel Commercial Investment spółka z ograniczoną odpowiedzialnością sp.k.	Al. Róż	<p>Działania: wielofunkcyjne wykorzystanie obszarów zdegradowanych i odnowa dekapitalizowanej infrastruktury miejskiej. Budowa obiektu oferującego zarówno usługi hotelowe, jak i konferencyjne. Hotelowe centrum konferencyjne przygotowane zostanie pod kątem biznesowym.</p> <p>Rezultaty: podniesienie atrakcyjności śródmieścia Dąbrowy Górniczej, wzrost ilości miejsc noclegowych oferowanych w mieście, wzrost ilości wydarzeń biznesowych organizowanych w mieście.</p> <p>Sposób pomiaru: 1/ liczba osób korzystających z oferty obiektu, 2/ liczba imprez (konferencji, eventów) organizowanych</p>	2012 - 2016	69.498.533,80

				w obiekcie.		
C5	Fabryka pełna życia – rewitalizacja śródmieścia Dąbrowy Górniczej REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Gmina Dąbrowa Górnica - Wydział Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej	teren między ul. Kolejową a Kościuszki	Działania: przygotowanie kompleksowej rewitalizacji północnej części śródmieścia ze szczególnym uwzględnieniem obszaru byłej Dąbrowskiej Fabryki Obrabiarek DEFUM i terenów przyległych do dworca kolejowego. Wiodący obszar tematyczny projektu: kształtowanie przestrzeni miejskiej. Rezultaty: podniesienie atrakcyjności śródmieścia, zwiększenie dywersyfikacji funkcji miejskich, zwiększenie integracji społecznej, podniesienie świadomości dotyczącej dziedzictwa kulturowego miasta. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni i obiektów, 2/ liczba nowych aktywności gospodarczych na zrewitalizowanym obszarze, 3/ liczba wydarzeń społecznych organizowanych na zrewitalizowanym obszarze, 4/ liczba procesów włączenia mieszkańców w proces rewitalizacji obszaru	2016 - 2019	4.369.000,00
C6	Rewitalizacja obiektów przemysłowych dawnej kopalni Paryż celem nadania im nowych, trwałych funkcji gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz kreowaniu bezpieczeństwa i estetyki okolicznych terenów	Gospodarstwo Rolne Hodowla Dżdżownic sp. z o.o.	ul. Perla 10	Działania: modernizacja budynków pokopalnianych oraz infrastruktury w sąsiedztwie w celu wykreowania nowych funkcji gospodarczych (powierzchnie komercyjne) i społecznych (powierzchnie garażowe dla mieszkańców) oraz propagowanie dziedzictwa przemysłowego i podniesienie estetyki terenu. Rezultaty: nadanie zmodernizowanym budynkom nowych funkcji gospodarczych, zwiększenie ilości miejsc garażowych, podniesienie bezpieczeństwa publicznego i estetyki miejsca. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia gruntów oraz powierzchnia użytkowa budynków poddanych procesowi rewitalizacji, 2/ powierzchnia wynajęta pod działalność gospodarczą.	2017 – 2019	6.500.000,00
C7	Rewitalizacja budynku Szybu „PARYŻ” oraz warsztatu szybowego	EUTRADE Spółka z .o.o.	teren byłej KWK „Paryż” w Dąbrowie Górniczej	Działania: rewitalizacja budynków szybu „Paryż” oraz warsztatu szybowego z zachowaniem ich wartości historycznych (remont i przebudowa kompleksu budynków – nadanie nowych funkcji użytkowych; realizacja celów społecznych: stworzenie części muzealno- wystawienniczej	2020 - 2021	9.100.000,00

				<p>z wykorzystaniem ekspozycji maszyn i urządzeń pokopalnianych oraz nowoczesnych technologii komputerowych, udostępnienie powierzchni biurowo – konferencyjnych celem m.in. integrowania społeczności lokalnej, stymulowania działalności organizacji pozarządowych oraz ułatwienia rozwoju własnej działalności gospodarczej młodym przedsiębiorcom.</p> <p>Rezultaty: nadanie nowej, trwałej funkcji gospodarczej, wzmacniającej bazę ekonomiczną miasta, zwiększenie konkurencyjności gminy, zachowanie dziedzictwa przemysłowego, zmiana estetyki terenów pokopalnianych, zwiększenie powierzchni użytkowej budynków o 121% w stosunku do powierzchni aktualnej; stworzenie 160m² powierzchni wystawienniczo-muzealnej.</p> <p>Wskaźniki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - możliwość prowadzenia działalności w zrewitalizowanym kompleksie przez 40 podmiotów gospodarczych, - rewitalizacja 5 budynków przemysłowych o pow. użytkowej 1315,89m² i przystosowanie pod działalność gospodarczą, - rewitalizacja 3962 m² terenów przemysłowych jako infrastruktury przemysłowej. <p>Sposób pomiaru:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1/ powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni i obiektów (powierzchnia użytkowa budynków), 2/ liczba podmiotów gospodarczych korzystających ze zrewitalizowanych obiektów. 		
C8	Rewitalizacja budynku w Dąbrowie Górniczej w celu utworzenia Centrum Usług Społecznych oraz mieszkań chronionych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich rodzin	BARAŃSKI JACEK Firma „Jacek”	ul. 3 Maja 21	<p>Działania: utworzenie Centrum Usług Społecznych oraz 14 mieszkań chronionych (usługi szkoleń m.in. motywujących do powrotu na rynek pracy, szkolenia poprawiające kwalifikacje, pomoc w znalezieniu pracy, wsparcie podstawowych potrzeb mieszkaniowych). CUS prowadzić ma usługi z zakresu pracy socjalnej, poradnictwa specjalistycznego (psychologicznego i prawnego), usługi: opiekuńcze i asystenckie, treningi m.in. umiejętności praktycznych, finansowy, kulinarny, interpersonalny, , umiejętności spędzania czasu wolnego. Wsparcie kierowane do osób w wieku pow. 45 lat, bezrobotnych,</p>	2018 - 2021	4.212.976,96

				<p>z wykształceniem co najwyżej średnim, niepełnosprawnych ruchowo, posiadających dzieci i z rodzin wielodzietnych, zagrożonych utratą pracy, po odbyciu kary więzienia, dotknięte przemocą rodzinną, osoby bezdomne.</p> <p>Rezultaty: rewitalizacja budynku, w którym realizowane będą usługi aktywizacji społeczno-zawodowej, utworzenie 14 mieszkań chronionych o łącznej pow. 548,28 m² z możliwością obsługi 41 osób, w tym niepełnosprawnej, utworzenie CUS o łącznej pow. 106,46 m² z możliwością jednoczesnej obsługi 60 osób.</p> <p>Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni i obiektów, 2/ liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obiektów</p>		
C23	Fabryka Pełna Życia – nowe centrum Dąbrowy Górniczej	Fabryka Pełna Życia Spółka z o.o.	Teren POR Centrum ze szczególnym uwzględnieniem obszaru Fabryki Pełnej Życia oraz terenów przyległych do dworca kolejowego	<p>Działania: ETAP I – ORGANIZACYJNY, do końca roku 2020</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizacja spółki rewitalizacyjnej Fabryka Pełna Życia Sp. z o.o. - wyburzenie budynków (magazyn modeli, biurowiec od strony ul. Kościuszki) - przygotowanie i ogłoszenie postępowania na dzierżawę browaru miejskiego - przygotowanie i ogłoszenie przetargu na projekt budowlano-wykonawczy pierwszego etapu inwestycji - opracowanie scenariusza i realizacja wydarzeń Fabryki Pełnej Życia (wsparcie lokalnych podmiotów gospodarczych i organizacji pozarządowych) - aranżacja i realizacja projektu akustycznego Warsztatu Fabryki Pełnej Życia. - wykonanie zielonego placu w miejscu wyburzonych budynków od strony PKZ - otwarcie nowego ogrodu społecznościowego - organizacja strefy gastronomiczno-eventowej w sąsiedztwie Warsztatu FPŻ - opracowanie strategii komercjalizacji - przygotowanie dokumentacji dla partnerów komercyjnych i pozyskanie partnerów 	2020 - 2023	77.180.357,00

				<p>do budowy obiektów - uzupełnienie źródeł finansowania projektu (Coal Regions in Transition, OZE etc.). PRZEWIDYWANE KOSZTY REALIZACJI ETAPU I – 7 000 000 zł</p> <p>ETAP II – PROJEKTOWY, do końca roku 2021 - zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obszarze Fabryki Pełnej Życia i terenów bezpośrednio przylegających w obrębie ulic: Konopnickiej, Kościuszki, Kolejowej - dokonanie nowych podziałów geodezyjnych w obszarze Fabryki Pełnej Życia - zakończenie projektowania (projekt budowlany i wykonawczy) MIEJSKIEGO etapu inwestycji, - rozpoczęcie realizacji zadań związanych z połączeniem obszaru Fabryki Pełnej Życia ze śródmiejskim układem komunikacyjnym (centrum przesiadkowe PKP Dąbrowa Górnicza Centrum, ul. Konopnickiej, plac Wolności, ul. Królowej Jadwigi, ul. Sobieskiego) w ramach tzw. Zielonej Mobilności (koordynacja inwestycji - Fabryka Pełna Życia Sp. z o.o.) - ogłoszenie przetargu na budowę obiektów tzw. MIEJSKIEGO etapu inwestycji. PRZEWIDYWANE KOSZTY REALIZACJI ETAPU II – 12 000 000 zł</p> <p>ETAP III – MIEJSKI, lata 2022-2023 Etap III nazwano MIEJSKIM, gdyż jego zakończenie domknie układ urbanistyczny nowego centrum Dąbrowy Górniczej. Etap ten został podzielony na trzy zadania: - przebudowa, wymiana infrastruktury (drogi, mała architektura, zieleń, instalacja wodociągowa, sanitarna, deszczowa i zraszaczowa, oświetlenie zewnętrzne, kanalizacja teletechniczna, zasilanie, instalacja fotowoltaiczna). - remont i przebudowa budynku H1 (browar miejski z restauracją)</p>		
--	--	--	--	--	--	--

				<p>- budowa budynku B9 (biurowiec z funkcją usługowo-handlową w parterze)</p> <p>PRZEWIDYWANE KOSZTY REALIZACJI – 58 180 357 zł</p> <p>Po 2023 r. zaplanowane zostały inwestycje związane z budową, przebudową i modernizacją kolejnych budynków na obszarze dawnej fabryki dopełniające przestrzeń nowego rynku miejskiego.</p> <p>Mierzalne efekty projektu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uporządkowanie przestrzeni byłych zakładów „Defum”, stworzenie stref Fabryki Pełnej Życia, w tym: strefy rekreacyjnej, historycznej, gastronomicznej, kulturalnej, społecznej, - skomunikowanie przyszłego centrum miasta z nowopowstałym układem komunikacyjnym (centrum przesiadkowe PKP Dąbrowa Górnicza Centrum, ul. Konopnickiej, plac Wolności, ul. Królowej Jadwigi, ul. Sobieskiego) w ramach tzw. Zielonej Mobilności, - przebudowa, wymiana infrastruktury Fabryki Pełnej Życia (drogi, mała architektura, zieleń, instalacja wodociągowa, sanitarna, deszczowa i zraszaczowa, oświetlenie zewnętrzne, kanalizacja teletechniczna, zasilanie, instalacja fotowoltaiczna). - 3 nowe budynki (multimedialny Warsztat Fabryki Pełnej Życia, browar miejski z restauracją, biurowiec z funkcją usługowo-handlową w parterze), - zatrudnienie dla 600 osób, - 100 000 osób rocznie korzystających z przestrzeni nowego centrum Dąbrowy Górniczej. <p>Sposób pomiaru:</p> <p>1/ powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni i obiektów, 2/ liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obiektów.</p>	
--	--	--	--	--	--

C24	Kamienica 1907	Karolina Więckowska-Kasner	ul. Dąbrowskiego 22	<p>Działania: W ramach realizowanej inwestycji planowany jest remont zabytkowej kamienicy pochodzącej z 1907 r. Po przeprowadzeniu remontu w parterze kamienicy przygotowane zostaną lokale usługowe na wynajem, na piętrze powstaną natomiast powierzchnie biurowe. Część lokali będzie przeznaczona na wykorzystanie „pro publico bono”.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Remont kamienicy 2. Wynajem lokali usługowych 3. Cele społeczne (zatrudnienie osób niepełnosprawnych, monitoring, bezpłatne zajęcia dla osób potrzebujących) <p>Mierzalne efekty projektu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rewitalizacja budynku - cele społeczne – zatrudnienie osób niepełnosprawnych, bezpłatne zajęcia dla potrzebujących - pożytki cywilne (dochody z najmu lokali) <p>Sposób pomiaru:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1/ powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni 2/ liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych 3/ liczba bezpłatnych przeprowadzonych zajęć dla osób potrzebujących 4/ wysokość dochodu z tytułu najmu 	2020-2021	1 500 000 zł
O5	Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych na potrzeby działalności gospodarczej w Dąbrowie Górniczej					
O6	DG Networking – wsparcie dla MMSP na terenie Dąbrowy Górniczej. Etap I i Etap II					
O7	Promowanie zielonej mobilności na terenie gminy Dąbrowa Górnicza					
O9	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w Dąbrowie Górniczej					
O10	Integra III – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej					
O11	Świadomy i aktywny senior					
O12	Oaza dla seniora					
O13	Półkolonie					
O14	Lepiej zapobiegać niż leczyć					
O15	Dąbrowska strefa aktywizacji					

Źródło: opracowanie własne

7.3. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej

Tabela 39. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej

Numer projektu	Tytuł projektu	Zgłaszający	Lokalizacja	Syntetyczny opis działań / prognozowane rezultaty / sposób pomiaru	Okres realizacji	Szacunkowy koszt realizacji projektu w zł
PRIORYTETOWY OBSZAR REWITALIZACJI PARK ZIELONA I OSIEDLE PRZY ULICY ROBOTNICZEJ						
C9	Zagłębiowski Park Linearny - rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy (obszar: Dąbrowa Górnicza, Etap I: Opracowanie dokumentów diagnostyczno-analitycznych, koncepcyjnych i wykonawczych do przygotowania oraz kompleksowej realizacji Parku Linearnego) REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji Miejskich	Obszar 7 gmin w dolinie rzek Przemszy i Brynicy (w Dąbrowie Górniczej - Park Zielona)	Działania: projekt obejmuje opracowanie niezbędnych dokumentów diagnostyczno-analitycznych, koncepcyjnych i wykonawczych będących podstawą przygotowania oraz kompleksowej realizacji zespołu Parku Linearnego Doliny Przemszy i Brynicy, jako elementu trwałych przekształceń przestrzennych towarzyszących procesom transformacji przemysłowych obszaru Zagłębia Dąbrowskiego. Rezultaty: wypracowanie strategii obszaru funkcjonalnego – Zielona Infrastruktura Zagłębia Dąbrowskiego, koncepcji urbanistyczno-architektonicznej i dokumentacji projektowej i budowlano-wykonawczej (Park Zielona). Sposób pomiaru: 1/ stwierdzenie wykonania opracowań i dokumentacji.	2014 – 2016	2.685.375,00
C10	Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy – Miasto Dąbrowa Górnicza REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji Miejskich	tereny Parku Zielona i Pogorii II	Działania: zachowanie i ochrona bioróżnorodności obszarów zielonych, w tym: pielęgnacja zieleni, szlaki turystyczne (m.in. ścieżki rowerowe, dydaktyczne, przyrodnicze i edukacyjne), oznakowanie obszarów chronionych, infrastruktura ochrony zwierząt leśnych (paśnik dla zwierząt), nasadzenia roślin, tematycznie – edukacyjne place zabaw, usługi ekosystemowe, infrastruktura użytku publicznego (m. in. stanowiska obserwacyjne, oznakowanie, tablice informacyjne parku linearnego), mała architektura, kładki, mostki, uporządkowanie terenu, monitoring, oświetlenie,	2017 – 2018	34.800.000,00

				miejsca parkingowe, remont fontanny, układ komunikacyjny. Rezultaty: uzyskanie lepszego statusu ochrony dla siedlisk wspieranych. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia uzyskanych siedlisk objętych ochroną.		
C11	Utworzenie skansenu etnograficznego „Zagroda zagłębiowska” Muzeum Miejskiego „SztYGarka”	Muzeum Miejskie „SztYGarka”	Park Zielona	Działania m.in.: rekonstrukcja chałup zagłębiowskich, rekonstrukcja kuźni z paleniskiem, budowa drewnianej wiaty (stodoły), sceny, wyznaczenie miejsca na palenisko i imprezy plenerowe (Pieczonki Zagłębiowskie, jako impreza cykliczna), sklepiku z pamiątkami i wyrobami rękodzielniczymi, w II etapie: rekonstrukcja karczmy z browarzystką (tradycje browarnicze Zagłębia Dąbrowskiego), budowa studni z kołowrotem, ustawienie małej architektury sakralnej – kapliczki i krzyże przydrożne. Rezultaty: zachowanie tradycji kultury i tożsamości zagłębiowskiej, stworzenie atrakcji turystycznej, zadania edukacyjne. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanego obszaru.	2021 - 2023	12.000.000,00
O7	Promowanie zielonej mobilności na terenie gminy Dąbrowa Górnica					
O9	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w Dąbrowie Górniczej					
O10	Integra III – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej					
O11	Świadomy i aktywny senior					
O12	Oaza dla seniora					
O13	Półkolonie					
O14	Lepiej zapobiegać niż leczyć					
O15	Dąbrowska strefa aktywizacji					

Źródło: opracowanie własne

7.4. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida

Tabela 40. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Osiedle Mickiewicza

Numer projektu	Tytuł projektu	Zgłaszający	Lokalizacja	Syntetyczny opis działań / prognozowane rezultaty / sposób pomiaru	Okres realizacji	Szacunkowy koszt realizacji projektu w zł

PRIORYTETOWY OBSZAR REWITALIZACJI OSIEDLE MICKIEWICZA/NORWIDA						
C12	Zagospodarowanie terenu w rejonie osiedla Mickiewicza i Norwida w Dąbrowie Górnicznej, w tym: Etap I ul. Majakowskiego REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji Miejskich	ul. Majakowskiego	Działania: uporządkowanie sieci wodno-kanalizacyjnej w ul. Majakowskiego, przebudowa układu drogowego i budowa ronda przy skrzyżowaniu z ul. 11 Listopada. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej, w tym: drogi rowerowe, aranżacja zieleni, mała architektura. Rezultaty: podniesienie jakości zamieszkania poprzez zwiększenie funkcjonalności przestrzeni, poprawę bezpieczeństwa oraz estetyki przestrzeni. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanego obszaru.	2011 - 2015	55.597.532,93
C13	Przebudowa Przedszkola nr 11 w Dąbrowie Górnicznej	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji i Remontów	ul. Krasieńskiego	Działania: rozbudowa i termomodernizacja budynku wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu. Rezultaty: poprawa warunków socjalnych, zwiększenie liczby miejsc w placówce oświatowej, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną. Sposób pomiaru: 1/ liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej.	2015 - 2020	13.334.114,36
C14	Rewitalizacja os. Korczaka poprzez zmianę elewacji budynków i poprawienie ich charakterystyki energetycznej REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Lokator”	ul. Korczaka 6, 7, 9, 10, 11, 12	Działanie: usunięcie azbestu wraz z jego utylizacją oraz zastąpienie go atrakcyjnymi elewacjami wykonanymi w systemie BSO, dostosowanie budynków do aktualnie obowiązujących norm cieplnych. Rezultaty: podniesienie jakości zamieszkania, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.	2015 – 2018	8.007.090,00
O3	Wsparcie społeczności lokalnych w obszarach rewitalizowanych Dąbrowy Górnicznej. Etap I, Etap II					
O4	Rewitalizacja przestrzeni publicznych i terenów zdegradowanych w Dąbrowie Górnicznej					
O9	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w Dąbrowie Górnicznej					
O10	Integra III – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górnicznej					
O11	Świadomy i aktywny senior					
O12	Oaza dla seniora					
O13	Półkolonie					
O14	Lepiej zapobiegać niż leczyć					

O15 Dąbrowska strefa aktywizacji

Źródło: opracowanie własne

7.5. Pozostałe projekty rewitalizacji obszaru zdegradowanego Dąbrowa

Tabela 41. Pozostałe projekty rewitalizacji obszaru zdegradowanego Dąbrowa

Numer projektu	Tytuł projektu	Zgłaszający	Lokalizacja	Syntetyczny opis działań / prognozowane rezultaty / sposób pomiaru	Okres realizacji	Szacunkowy koszt realizacji projektu w zł
POZOSTAŁE PROJEKTY REWITALIZACJI OBSZARU ZDEGRADOWANEGO DĄBROWA						
C15	Rewitalizacja os. Mydlice Południe poprzez zmianę elewacji budynków i poprawienie ich charakterystyki energetycznej REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Lokator”	Legionów Polskich 95, 111, 113, 115, 123, 133, 137, 141, 145, 147, 149, Ludowa 9, 17, 19, 21, Dąbskiego 7, 11	Działanie: usunięcie azbestu wraz z jego utylizacją oraz zastąpienie go atrakcyjnymi elewacjami wykonanymi w systemie BSO, dostosowanie budynków do aktualnie obowiązujących norm cieplnych. Rezultaty: podniesienie jakości zamieszkania, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.	2015 – 2018	22.067.000,00
C16	Rewitalizacja os. Mydlice Północ poprzez zmianę elewacji budynków i poprawienie ich charakterystyki energetycznej	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Lokator”	ul. Łukasieńskiego 11/17, Dąbrowskiego 24, 30, 34, 36, 38, 42, 44, Żeromskiego 12/13, Sienkiewicza 7/16, Chopina 32	Działanie: zastąpienie istniejącej elewacji, nową, atrakcyjną elewacją wykonaną w systemie BSO, dostosowanie budynków do aktualnie obowiązujących norm cieplnych. Rezultaty: podniesienie jakości zamieszkania, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.	2016 – 2023	31.000.000,00
C17	Adaptacja pomieszczeń po Zespole Szkół Specjalnych nr 5, ul. Mireckiego 28 w Dąbrowie Górniczej na potrzeby Żłobka Miejskiego	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji Miejskich	ul. Mireckiego	Działania: prace związane z wyburzeniami, montażem nowych ścian, wymianą stolarki okiennej i drzwiowej, dociepleniem ścian, stropów, fundamentów, wymiana instalacji c.o., elektroenergetycznych, wentylacji. Rezultaty: poprawa warunków socjalnych, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną.	2015 - 2016	4.128.039,14

	REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA			Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.		
C18	Termomodernizacja placówek oświatowych – Szkoła Podstawowa Nr 20 REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji Miejskich	ul. Adamieckiego	Działania: termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 20 w Dąbrowie Górniczej przy ul. Adamieckiego 12, obejmująca docieplenie budynku, modernizację źródła ciepła oraz modernizację instalacji c.o. wentylacji i c.w.u. Rezultaty: poprawa warunków socjalnych, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.	2014 - 2017	15.325.060,35
C19	Termomodernizacja placówek oświatowych – Zespół Szkół Sportowych REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji Miejskich	ul. Chopina	Działania: doprowadzenie budynku do stanu technicznego zgodnego z obowiązującymi przepisami, dostosowanie do potrzeb Zespołu Szkół Sportowych, oszczędność energii, pełne wykorzystanie kubatury budynku, uatrakcyjnienie oferty szkoły. Rezultaty: poprawa warunków socjalnych, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.	2015 - 2018	28.000.000,00
C20	Termomodernizacja placówek oświatowych – Zespół Szkół Muzycznych – Etap II	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji i Remontów	ul. Dąbskiego	Działanie: powstanie Auli Muzycznej połączonej łącznikiem z budynkiem szkoły (pow. użytkowa 558,78 m ² , kubatura 2 667,66 m ³), zaprojektowanej jako obiekt wielofunkcyjny, dający możliwość przeprowadzenia koncertów, pokazów multimedialnych i konferencji. Powstanie boisk sportowych: do koszykówki, siatkówki i piłki ręcznej, bieżni, skoczni w dal i rzutni kulą wraz z ciągami komunikacyjnymi i oświetleniem terenu szkoły. Rezultaty: poprawa warunków socjalnych, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną, zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków, 2/ liczba osób korzystających z nowopowstałych obiektów.	2016 - 2022	8.200.000,00

C21	Budowa ronda na skrzyżowaniu ulic: ul. Konopnickiej z ul. Poniatowskiego ul. Limanowskiego z ul. Konopnickiej ul. Ciepłaka z ul. Augustynika ul. Augustynika z ul. Wojska Polskiego ul. Augustynika z ul. Kopernika REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Komunikacji i Drogownictwa	ul. Konopnickiej, ul. Poniatowskiego, ul. Limanowskiego, ul. Ciepłaka, ul. Augustynika, ul. Wojska Polskiego, ul. Kopernika – dzielnica Centrum – Reden	Działania: przebudowa pięciu skrzyżowań zlokalizowanych na drogach powiatowych i gminnych wraz z budową, przebudową i zabezpieczeniem infrastruktury technicznej. Rezultaty: usprawnienie układu komunikacyjnego, poprawa dostępności, poprawa bezpieczeństwa i uporządkowanie ruchu. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanego obszaru, 2/ liczba wypadków na rewalizowanym obszarze.	2016 - 2017	4.270.964,88
-----	---	--	---	---	-------------	--------------

Źródło: opracowanie własne

7.6. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Ząbkowice

Tabela 42. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Ząbkowice

Numer projektu	Tytuł projektu	Zgłaszający	Lokalizacja	Syntetyczny opis działań / prognozowane rezultaty / sposób pomiaru	Okres realizacji	Szacunkowy koszt realizacji projektu w zł
PRIORYTETOWY OBSZAR REWITALIZACJI ZĄBKOWICE						
Z1	Kompleksowy program rewitalizacji Osiedla Młodych Hutników w Dąbrowie Górniczej	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Koksik”	Osiedla Młodych Hutników	Działania: termomodernizacja trzysegmentowego budynku, zabudowa instalacji OZE, modernizacja oświetlenia. Rezultaty: podniesienie jakości zamieszkania, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń pyłowo-gazowych do atmosfery, zmniejszenie zapotrzebowania na energię i zużycia energii elektrycznej, obniżenie opłat za energię, poprawa stanu środowiska. Sposób pomiaru:	2020 - 2022	2.500.000,00

				1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.		
Z2	Termomodernizacja budynków mieszkalnych położonych w Dąbrowie Górniczej – Ząbkowicach przy ul. Osiedle Robotnicze nr 3A, 4A, 5A, 7A i 8A	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Metalurg”	ul. Osiedle Robotnicze	Działania: Termomodernizacja budynków . Rezultaty: podniesienie jakości zamieszkania, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.	2015 - 2022	2.344.000,00
Z3	Budowa budynku komunalnego w Dąbrowie Górniczej – Ząbkowicach REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji Miejskich	ul. Armii Krajowej	Działania: budowa budynku komunalnego o czterech kondygnacjach. Rezultaty: zwiększenie ilości mieszkań przeznaczonych na wynajem. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia nowopowstałych obiektów, 2/ liczba osób korzystających z nowopowstałych obiektów.	2015 - 2016	4.267.259,76
Z4	Rewitalizacja terenu Huty Szkła Gospodarczego w Ząbkowicach	MEGA-MET Polska Sp. z o.o. Sp. k.	ul. Wapienna	Działania: wprowadzenie nowych funkcji gospodarczych, społecznych, kulturalnych oraz krajobrazowo-przyrodniczych z zachowaniem elementów krajobrazu przemysłowego. Rezultaty: podniesienie atrakcyjności gospodarczej obszaru, poprzez wykreowanie przestrzeni, zwiększenie ilości działających w obszarze firm, ograniczenie poziomu bezrobocia. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanego obszaru, 2/ liczba osób pracujących na zrewitalizowanym obszarze.	2015 – 2022	50.000.000,00
O3	Wsparcie społeczności lokalnych w obszarach rewitalizowanych Dąbrowy Górniczej. Etap I, Etap II					
O4	Rewitalizacja przestrzeni publicznych i terenów zdegradowanych w Dąbrowie Górniczej					
O6	DG Networking – wsparcie dla MMSP na terenie Dąbrowy Górniczej. Etap I i Etap II					
O7	Promowanie zielonej mobilności na terenie gminy Dąbrowa Górnicza					
O9	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w Dąbrowie Górniczej					
O10	Integra III – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej					
O11	Świadomy i aktywny senior					
O12	Oaza dla seniora					
O13	Półkolonie					
O14	Lepiej zapobiegać niż leczyć					

O15 Dąbrowska strefa aktywizacji

Źródło: opracowanie własne

7.7. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Strzemieszycze Wielkie i sąsiednie obszary zdegradowane

Tabela 43. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Strzemieszycze Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane

Numer projektu	Tytuł projektu	Zgłaszający	Lokalizacja	Syntetyczny opis działań / prognozowane rezultaty / sposób pomiaru	Okres realizacji	Szacunkowy koszt realizacji projektu zł
PRIORYTETOWY OBSZAR REWITALIZACJI STRZEMIESZYCE WIELKIE I SĄSIEDNIE TERENY ZDEGRADOWANE						
S1	Termomodernizacja budynku MBP – Filii nr 8 w Dąbrowie Górniczej, ul. Ofiar Katynia 93 wraz z modernizacją pomieszczeń wewnątrz budynku i zagospodarowaniem terenu REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji Miejskich	ul. Ofiar Katynia	Działanie: modernizacja funkcjonalna i technologiczna, rozbudowa budynku biblioteki wraz z dostosowaniem do nowych standardów użytkowych i technicznych. Budowa dwóch nowych budynków. Budowa miejsc postojowych. Rezultaty: zwiększenie ilości i różnorodności wydarzeń kulturalnej oraz stworzenie miejsca integrującego społeczność lokalną. Sposób pomiaru: 1/ ilość imprez i wydarzeń kulturalnych i społecznych realizowanych w bibliotece, 2/ ilość uczestników imprez i wydarzeń kulturalnych i społecznych realizowanych w bibliotece.	2014 - 2018	7.791.774,00
O3	Wsparcie społeczności lokalnych w obszarach rewitalizowanych Dąbrowy Górniczej. Etap I, Etap II					
O5	Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych na potrzeby działalności gospodarczej w Dąbrowie Górniczej					
O6	DG Networking – wsparcie dla MMSP na terenie Dąbrowy Górniczej. Etap I i Etap II					
O7	Promowanie zielonej mobilności na terenie gminy Dąbrowa Górnicza					
O9	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w Dąbrowie Górniczej					
O10	Integra III – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej					
O11	Świadomy i aktywny senior					
O12	Oaza dla seniora					
O13	Półkolonie					
O14	Lepiej zapobiegać niż leczyć					
O15	Dąbrowska strefa aktywizacji					

Źródło: opracowanie własne

7.8. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Osiedle Łączna

Tabela 44. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Osiedle Łączna

Numer projektu	Tytuł projektu	Zgłaszający	Lokalizacja	Syntetyczny opis działań / prognozowane rezultaty / sposób pomiaru	Okres realizacji	Szacunkowy koszt realizacji projektu w zł
PRIORYTETOWY OBSZAR REWITALIZACJI OSIEDLE ŁĄCZNA						
G1	Przebudowa budynku socjalnego przy ulicy Łącznej 27 REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych w Dąbrowie Górniczej	ul. Łączna 27 / Gołonóg	Działania: przebudowa budynku w celu uzyskania nowych 11 lokali socjalnych z odrębnymi wejściami do każdego lokalu z zewnątrz budynku. Rezultaty: zwiększenie ilości lokali socjalnych oraz podniesienie jakości zamieszkania. Sposób pomiaru: 1/ liczba nowych lokali socjalnych, .	2015	1.928.879,23
G2	Przebudowa budynku przy ulicy Łącznej w Dąbrowie Górniczej wraz z otoczeniem REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji Miejskich	ul. Łączna 7 Gołonóg	Działania: przebudowa zdegradowanego budynku w celu adaptacji na mieszkania socjalne oraz rozbudowa o nowy segment. Rezultaty: zwiększenie ilości lokali socjalnych oraz podniesienie jakości zamieszkania. Sposób pomiaru: 1/ liczba nowych lokali socjalnych.	2015 - 2018	8.396.525,00
G14	Podniesienie jakości powierzchni biurowo usługowej w budynku GN Park w Dąbrowie Górniczej przy ul. Łącznej 39	Milliarium Bogdan Stopka, Żywiec	ul. Łączna 39	Działania: przygotowanie powierzchni biurowo-usługowej dla małych i średnich firm. Komercjalizacja budynku w skali powyżej 80%, zmniejszenie zużycia energii cieplnej, wytwarzanie energii elektrycznej na potrzeby własne budynku, wymiana stolarki okiennej, budowa instalacji fotowoltaicznej, docieplenie budynku, remont powierzchni biurowej i usługowej. Rezultaty: przygotowanie 1600 m2 nowoczesnej powierzchni biurowo-usługowej, zmniejszenie zamówionej mocy cieplnej o 30%, wytworzenie minimum 80% energii elektrycznej potrzebnej w budynku x własnej instalacji fotowoltaicznej, wymiana	2020 - 2022	1.500.000,00

				stolarce okiennej. Sposób pomiaru: 1/ wielkość powstałej powierzchni biurowo-usługowej		
G15	Rewitalizacja budynku typu „Lipsk” na cele zakładu produkcyjno – usługowo - magazynowego z częścią mieszkalną na cele produkcji stolarki PCV, aluminiowej i drewnianej	Maciej Brwiliński Bachleda-Curuś	ul. Łączna 24	Działania: uruchomienie zakładu produkcyjnego, przestrzeni biurowo-rozwojowej i magazynowej, przygotowanie mieszkań pracowniczych, modernizacja elewacji oraz usunięcie azbestu, dachu, instalacji wewnętrznych, zagospodarowanie terenu. Rezultaty: aktywizacja zawodowa, w tym osób niepełnosprawnych (utworzenie nowych miejsc pracy, uruchomienie produkcji stolarki okiennej i drzwiowej), środowiskowe (usunięcie azbestu, wymiana elewacji). Sposób pomiaru: 1/ wielkość zrewitalizowanej powierzchni	2020 - 2023	5.000.000,00
O1	Integra II – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej					
O3	Wsparcie społeczności lokalnych w obszarach rewitalizowanych Dąbrowy Górniczej. Etap I, Etap II					
O4	Rewitalizacja przestrzeni publicznych i terenów zdegradowanych w Dąbrowie Górniczej					
O7	Promowanie zielonej mobilności na terenie gminy Dąbrowa Górnicza					
O9	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w Dąbrowie Górniczej					
O10	Integra III – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej					
O11	Świadomy i aktywny senior					
O12	Oaza dla seniora					
O13	Półkolonie					
O14	Lepiej zapobiegać niż leczyć					
O15	Dąbrowska strefa aktywizacji					

Źródło: opracowanie własne

7.9. Pozostałe projekty rewitalizacji zdegradowanego obszaru Gołonóg

Tabela 45. Pozostałe projekty rewitalizacji zdegradowanego obszaru Gołonóg

Numer projektu	Tytuł projektu	Zgłaszający	Lokalizacja	Syntetyczny opis działań / prognozowane rezultaty / sposób pomiaru	Okres realizacji	Szacunkowy koszt realizacji projektu w zł
POZOSTAŁE PROJEKTY REWITALIZACJI W OBSZARZE ZDEGRADOWANYM GOŁONÓG						

G3	Termomodernizacja budynku mieszkalnego położonego w Dąbrowie Górniczej – Gołonóg, przy ul. Tierieszkowej 5 REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Spółdzielnia Mieszkaniowa Metalurg	ul. Tierieszkowej 5	Działanie: termomodernizacja budynku. Rezultaty: podniesienie jakości zamieszkania, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.	2016	706.879,20
G4	Rewitalizacja os. Piłsudskiego i Morcinka poprzez zmianę elewacji budynków i poprawienie ich charakterystyki energetycznej REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Lokator”	ulice: Piłsudskiego 30, 32, Morcinka 10 i Tysiąclecia 4, 8, 10, 12	Działanie: usunięcie azbestu wraz z jego utylizacją oraz zastąpienie go atrakcyjnymi elewacjami wykonanymi w systemie BSO, dostosowanie budynków do aktualnie obowiązujących norm cieplnych. Rezultaty: podniesienie jakości zamieszkania, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.	2015 – 2018	23.810.000,00
G5	Rewitalizacja os. Łęknice poprzez zmianę elewacji budynków i poprawienie ich charakterystyki energetycznej REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Lokator”	ul. Topolowa 22, 24, 30, 32	Działania: usunięcie azbestu wraz z jego utylizacją oraz zastąpienie go atrakcyjnymi elewacjami wykonanymi w systemie BSO, dostosowanie budynków do aktualnie obowiązujących norm cieplnych. Rezultaty: podniesienie jakości zamieszkania, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.	2015 – 2018	9.315.524,00
G6	Termomodernizacja placówek oświatowych – Zespół Szkół Plastycznych	Gmina Dąbrowa Górnicza - Wydział Inwestycji i Remontów	ul. Kosmonautów	Działania: modernizacja instalacji c.o., modernizacja instalacji c.w.g., oraz docieplenie zewnętrznych przegród budowlanych. Rezultaty: poprawa warunków socjalnych, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.	2018 - 2021	7.800.000,00
G7	Modernizacja i przebudowa budynku zlokalizowanego w Dąbrowie Górniczej przy Al. J. Piłsudskiego 74	Przedsiębiorstwo Miejskie MZUM.PL Spółka Akcyjna	ul. Piłsudskiego 74	Działanie: rewitalizacja nieużytkowanego obiektu i przekształcenie go na cele biurowe. Rezultaty: podniesienie poziomu aktywności gospodarczej.	2015 - 2016	11.774.669,15

	REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA			Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanego obiektu, 2/ liczba osób pracujących w zrewitalizowanym obiekcie.		
G9	Przebudowa ul. Piłsudskiego, na odcinku od ul. Majakowskiego do ul. Gwardii Ludowej w Dąbrowie Górniczej REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Komunikacji i Drogownictwa	ul. Majakowskiego – Piłsudskiego – skrzyżowanie Gwardii Ludowej – Piecucha	Działanie: poprawa stanu technicznego nawierzchni jezdni i chodników wraz z zatokami postojowymi i autobusowymi. Rezultaty: usprawnienie układu komunikacyjnego, poprawa dostępności, poprawa bezpieczeństwa i uporządkowanie ruchu. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanego obszaru, 2/ liczba wypadków na rewitalizowanym obszarze.	2015	3.259.000,00
G11	Wymiana płyt acekol – elewacyjnych na budynku Spółdzielni Mieszkaniowej „Lokator” zlokalizowanego w centrum Ogólnomiejskim Śródmieście - Gołonóg (przy ul. Morcinka 8) REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Lokator” w Dąbrowie Górniczej	ul. Morcinka 8	Działania: zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego mieszkalnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia. Rezultaty: podniesienie jakości zamieszkania, poprawa estetyki, ograniczenie emisji zanieczyszczeń i zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanych budynków.	2011 - 2016	5.601.455,64
G12	Rozbudowa miejsc parkingowych oraz przebudowa istniejącego układu komunikacyjnego na osiedlu Morcinka w Dąbrowie Górniczej REALIZACJA PROJEKTU ZAKOŃCZONA	Gmina Dąbrowa Górnicza – Wydział Inwestycji Miejskich	Osiedle Morcinka (Brodway): teren ograniczony ulicami Tysiąclecia - Piłsudskiego - Morcinka – Aleja Zagłębia Dąbrowskiego	Działanie: rozbudowa i remont miejsc postojowych wraz z przebudową istniejącego układu komunikacyjnego oraz zagospodarowanie przestrzenne terenu (mała architektura). Rezultaty: usprawnienie układu komunikacyjnego, poprawa dostępności, poprawa bezpieczeństwa i uporządkowanie ruchu. Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanego obszaru, 2/ liczba wypadków na rewitalizowanym obszarze.	2016	363.266,77
G13	Modernizacja kortów tenisowych przy ul. Tysiąclecia 21a w Dąbrowie Górniczej	Centrum Sportu i Rekreacji	ul. 1000lecia 21a w Dąbrowie Górniczej	Działania: przebudowa budynku zalecza sportowego z nowym tarasem widokowym, sanitariatami i szatniami; wymiana ogrodzenia zewnętrznego kortów z przebudową piłkochwyków, wymiana oświetlenia kortów, budowa hali z dwoma kortami, wymiana	2021 - 2022	5.000.000,00

				<p>nawierzchni kortów (mączka), wymiana nawierzchni parkingu , ciągów pieszych i drogi wewnętrznej na nawierzchnie z kostki brukowej, remont ścianki tenisowej, wymiana nawierzchni boiska do koszykówki z asfaltowej na syntetyczną wraz z budową piłkochwyków i oświetleniem, pole do gry w szachy (parkowe), pole do gry w bulodromy, boisko do gry w squash, boisko do gry w kometkę.</p> <p>Rezultaty: społeczne, poszerzające bazę sportową miasta dla amatorów , dzieci i młodzieży z terenów Dąbrowy Górniczej, zagospodarowanie terenu na potrzeby organizacji aktywnego wypoczynku mieszkańców osiedla</p> <p>Sposób pomiaru: 1/ powierzchnia zrewitalizowanego obszaru, 2/ liczba osób korzystających z obiektów.</p>		
--	--	--	--	---	--	--

Źródło: opracowanie własne

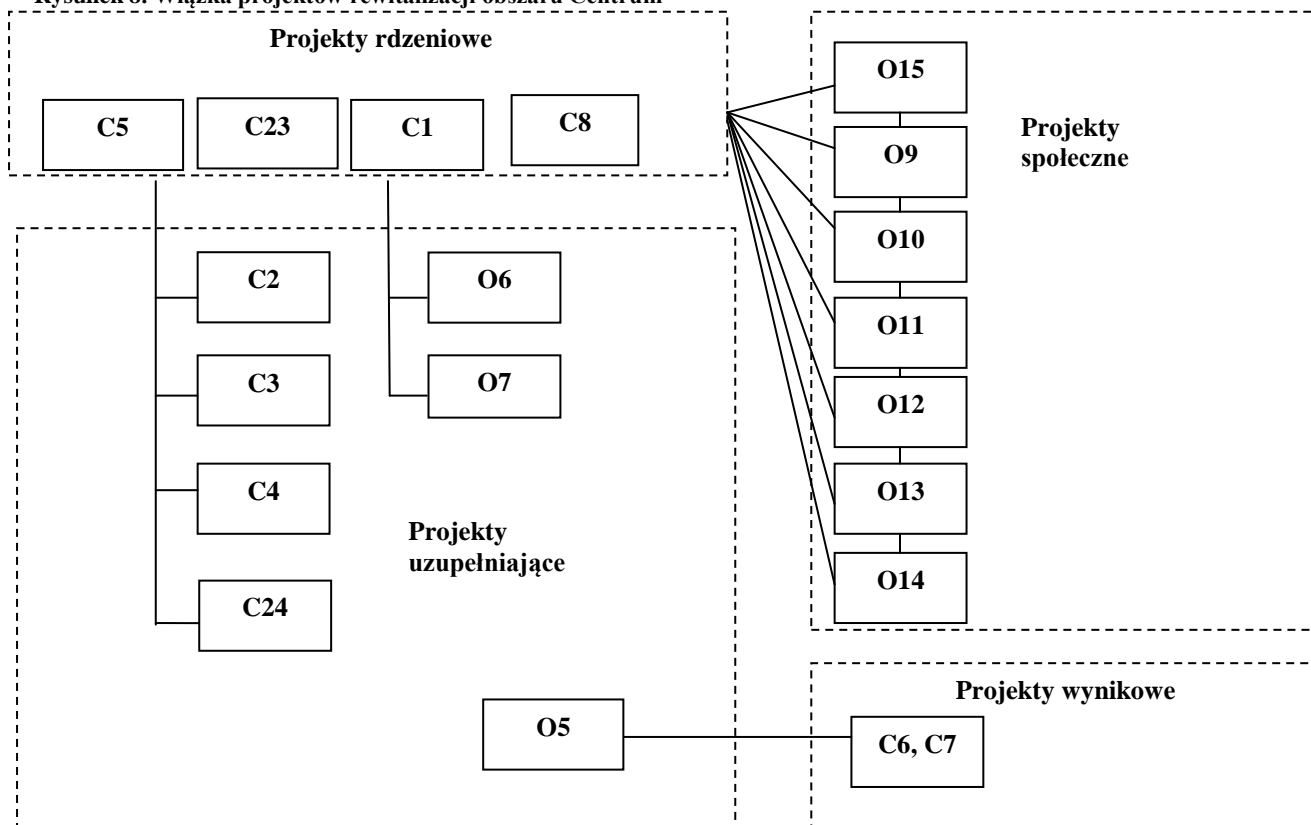
7.10. Wiązki projektów w obszarach rewitalizacji miasta Dąbrowa Górnicza

Stosując obowiązujące w *Programie Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2023* podejście zintegrowane, kładące nacisk na kompleksowość, spójność, komplementarność i współodpowiedzialność wskazano wiązki projektów dopełniające się tematycznie, skoncentrowane przestrzennie i zsynchronizowane czasowo, skutkujące zmianami strukturalnymi na obszarach zdegradowanych.

Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum

Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Centrum obejmuje projekty, które będą realizowane zarówno w Podobszarze: Śródmieście, jak i w Podobszarze: tereny dawnej KWK „Paryż”. W projektowanych dla obszaru działaniach uwzględniono cztery projekty rdzeniowe, z których trzy związane są z zagospodarowaniem strategicznego terenu po zakładzie DEFUM. Są to: C5 - *Fabryka Pełna Życia – rewitalizacja śródmieścia Dąbrowy Górniczej* (wnioskodawca: Gmina Dąbrowa Górnicza), C23 - *Fabryka Pełna Życia - nowe centrum Dąbrowy Górniczej* (wnioskodawca Fabryka Pełna Życia Sp. z o.o. – projekt zgłoszony w trakcie aktualizacji 2020 r.) oraz projekt: C1 - *Kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych terenów przy ul. Konopnickiej i Kolejowej na potrzeby Akademickiego Inkubatora Kreatywności* (wnioskodawca: Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej). Skala i ranga przedsięwzięć oraz ich potencjalnie kluczowy wpływ na nowe oblicze centrum Dąbrowy Górniczej decydują o uznaniu ich za istotne przedsięwzięcia w tym obszarze.

Rysunek 8. Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Centrum

Projekt C5 realizowany w ramach Modelowej Rewitalizacji Miast (konkurs Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju) jako projekt pilotażowy, zmierzający do redefinicji obszaru poprzemysłowego poprzez nowe ukształtowanie przestrzeni miejskiej, prowadzony był w sposób kompleksowy i integrujący procesy przestrzenne, budowlane, infrastrukturalne i społeczne. Do osiągnięcia założonego celu, tj. wyprowadzenia obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego i nadaniu mu nowych funkcji centrotwórczych za niezbędne

uznano: niekonwencjonalny pomysł na istniejące budynki przemysłowe oraz spójne wkomponowanie nowych obiektów i przestrzeni publicznych, wykorzystanie potencjału lokalizacji dla realizacji funkcji centrotwórczych, odpowiedni kapitał, który będzie inwestowany w efektywny sposób. Wizję nowego Centrum Dąbrowy Górniczej, obejmującego teren Fabryki Pełnej Życia i Placu Wolności przed Pałacem Kultury Zagłębia (docelowo stanowić ma tzw. Salon Zagłębia Dąbrowskiego) – po licznych konsultacjach społecznych, jak i pracy grup ekspertów w zakresie urbanistyki i architektury, ekonomii i przedsiębiorczości oraz zrównoważonego rozwoju – oparto o zasoby społeczności lokalnej. Jej realizacja określa kształt projektu rdzeniowego C23, który nowe centrum Dąbrowy Górniczej definiuje jako przestrzeń wpisującą się w koncepcję „slow city”, w której dąży się do poprawy jakości życia, wspiera różnorodność, promuje lokalne produkty. Wszelkie działania zostaną nakierowane na stworzenie miejsca bezpiecznego, przyjaznego mieszkańcom (przestrzeń włączająca) poprzez uwzględnienie w projektowanych przedsięwzięciach potrzeb wszystkich grup społecznych: dzieci, młodzieży, osób w wieku produkcyjnym, przedsiębiorców, seniorów, osób z niepełnosprawnościami. Będzie to obszar funkcjonowania lokalnych usług dla mieszkańców (oferta „ginących zawodów”), przestrzeń publiczne i półpubliczne/współdzielone zostaną zaprojektowane odpowiednio do ludzkiej skali i potrzeb poprzez: wyłączenie ruchu kołowego na obszarze Fabryki Pełnej Życia i wprowadzenie strefy uspokojonego ruchu w POR Centrum, dominującą rolę zieleni miejskiej, małej architektury, rozbudowaną ofertę gastronomiczną, kulturalną, rozrywkową i rozwoju przedsiębiorczości. W obszarze projektu planuje się rozwijać koncepcję miasta aktywnego, w której istotne znaczenie ma zaangażowanie mieszkańców w inicjatywy społeczne. Ponadto Fabryka Pełna Życia będzie miejscem aktywności przemysłów kreatywnych skupiającym talent, technologię, tolerancję.

Skala i ranga przedsięwzięć oraz ich potencjalnie kluczowy wpływ na nowe oblicze centrum Dąbrowy Górniczej decydują o uznaniu ich za istotne przedsięwzięcia w tym obszarze. Czwartym projektem rdzeniowym jest zgłoszony w 2018 r. projekt C8 pt. *Rewitalizacja budynku w Dąbrowie Górniczej w celu utworzenia Centrum Usług Społecznych oraz mieszkań chronionych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich rodzin*. Projekt ten należy uznać za rdzeniowy, gdyż łączy w sobie odnowę budynku położonego w strategicznej lokalizacji z jednoczesnym przeznaczeniem go na funkcje społeczne. Tak kompleksowo zdefiniowany projekt powinien przyczynić się do realizacji celu dotyczącego wzmacniania integracji i spójności społeczności zamieszkującej i działającej w centrum Dąbrowy Górniczej.

Zestaw projektów o charakterze społecznym ma równorzędną rangę względem projektów rdzeniowych. Dzieje się tak dlatego, gdyż kreowanie nowego centrum miasta jest przede wszystkim oparte na rozwoju biznesu (mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach) oraz rozwoju sektora obywatelskiego. Działania społeczne w ramach projektów realizowanych w obszarze są odpowiedzią na zdiagnozowane, specyficzne problemy w tej sferze. W ramach projektu C5 założono m.in. współpracę dot. kształcenia w zawodach rzemieślniczych i artystycznych lokalnych szkół z przedsiębiorcami i organizacjami przedsiębiorców, wspieranie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej co pomoże w zmniejszeniu bezrobocia i wykluczenia, a także powołanie Akademii Industrialnej dla seniorów o charakterze praktycznym, która będzie mogła podjąć współpracę z młodzieżą ze szkół technicznych oraz dziećmi (uczestnicy Akademii będą mogli działać jako mentorzy co będzie dla nich działaniem aktywizującym i socjoterapeutycznym). W oparciu o konsultacje, warsztaty, spacerki badawcze, debaty podwórkowe, panele obywatelskie i inne formy zaangażowania mieszkańców w decydowanie o kształcie nowego centrum miasta planuje się nie tylko przyjąć akceptowalne przez wszystkich rozwiązanie, ale też trwale zwiększyć kapitał społeczny mieszkańców. Zostaną również przygotowane dwa programy edukacyjne: pakiet senioralny i pakiet szkolny, które wykorzystując otwarcie Fabryki będą wpajać uczestnikom idee partycypacji. Podobnie aktywizacji społecznej i zawodowej służyć będą działania planowane w ramach realizacji projektu O15, w tym m.in. indywidualne wsparcie reintegracyjne, usługi asystenckie, staże i szkolenia oraz pośrednictwo pracy.

Zmniejszanie zjawiska bezrobocia wspierać mają również działania realizowane w ramach Projektu O9 m.in. poprzez podnoszenie kwalifikacji osób objętych projektem w ramach realizacji indywidualnych planów działania, szkoleń zawodowych oraz staży, a także projektu O6 adresowanego do przedsiębiorców. Projektem aktywizującym osoby starsze w kontekście poprawy jakości życia i większej świadomości działań prozdrowotnych jest zestaw działań oferowany przez Nemo Wodny Świat w ramach projektów O11 i O12.

Za osobną kategorię należy uznać projekt, który otwiera możliwość realizacji innych projektów biznesowych na terenach dawnej kop. Paryż (projekt: O5 *Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych na potrzeby działalności gospodarczej w Dąbrowie Górniczej*, wnioskodawca: Gmina Dąbrowa Górnicza). Realizacja tego przedsięwzięcia pozwoli zintegrować przestrzennie i funkcjonalnie tereny po dawnej kopalni z centrum miasta, a ożywienie gospodarcze będzie pozytywnie oddziaływało na rynek pracy i ograniczenie problemu bezrobocia. W związku z powyższym w obszarze Centrum należy ponadto wyróżnić tzw. **projekty wynikowe**, które będą czerpać korzyści z wdrażania przede wszystkim projektu związanego z kompleksowym przygotowaniem terenu inwestycyjnego. Skuteczność tych projektów powinna zaowocować pojawieniem się kolejnych projektów wynikowych. Szczególnie ważne, że projekty wynikowe zgłaszane są przez prywatnych przedsiębiorców, którzy planują rozwój nowych funkcji wykorzystując walory związane z dziedzictwem przemysłowym (m.in. projekt C7 pt. *Rewitalizacja budynku Szybu „Paryż” oraz warsztatu szybowego*, zgłoszony w trakcie aktualizacji w 2018 r., w którym nadanie nowych funkcji użytkowych z zachowaniem ich wartości historycznych kompleksu budynków połączone jest z realizacją celów społecznych: stworzeniem części muzealno-wystawienniczej z wykorzystaniem ekspozycji maszyn i urządzeń pokopalnianych oraz nowoczesnych technologii komputerowych, udostępnienie powierzchni biurowo – konferencyjnych celem m.in. integrowania społeczności lokalnej, stymulowania działalności organizacji pozarządowych oraz ułatwienia rozwoju własnej działalności gospodarczej młodym przedsiębiorcom).

Realizacja projektów na terenach poprzemysłowych DEFUM i KWK „Paryż”, daje szansę w tym pierwszym przypadku na wykreowanie inkluzyjnej, reprezentacyjnej przestrzeni śródmiejskiej, a w tym drugim przypadku miejsca wdrażania nowych koncepcji biznesowych.

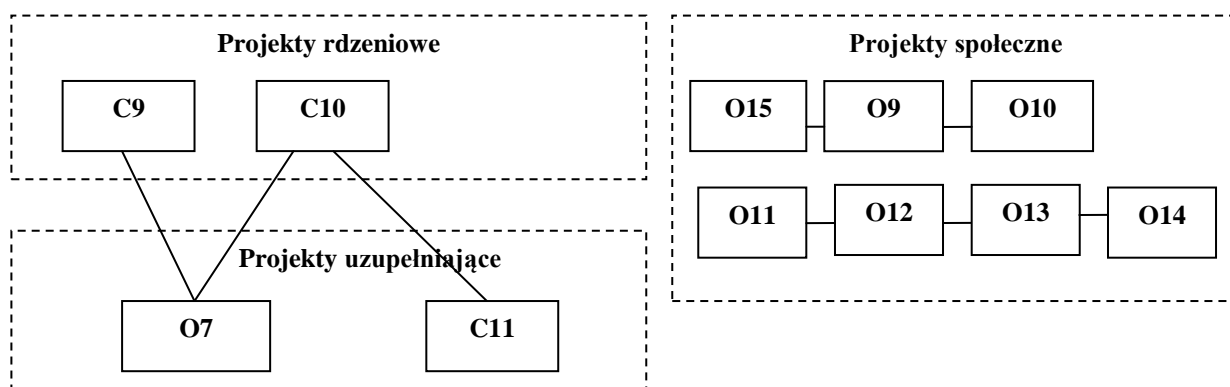
Projektami uzupełniającymi są m.in. projekty dotyczące modernizacji i kreowania nowych funkcji w pojedynczych, punktowych obiektach, takich jak byłe kino „Ars” (projekt C2) oraz Muzeum „Szttygarka” (projekt C3), a także zrealizowany już projekt dot. rozwijania bazy noclegowej w Dąbrowie Górniczej (projekt C4). Dodatkowo projektem wzmacniającym funkcje usługowe w obszarze jest zgłoszony podczas aktualizacji w 2020 r. projekt C24 -Kamienica 1907 Nowe bądź zdywersyfikowane funkcje tworzone w wymienionych wcześniej obiektach są komplementarne do projektów rdzeniowych dot. kompleksowej rewitalizacji terenów śródmiejskich, w tym „Fabryki Pełnej Życia”. Wspólnie będą kreowały atrakcyjność centrum miasta. Kolejną grupę projektów uzupełniających tworzą inwestycje w infrastrukturę drogową, poprawiające dostępność komunikacyjną i bezpieczeństwo publiczne.

Priorytetowy obszar rewitalizacji Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej

W priorytetowym obszarze rewitalizacji Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej, należy wyróżnić grupę projektów rdzeniowych, związaną z kompleksową rewitalizacją Parku Zielona w ramach projektu realizowanego w obszarze funkcjonalnym doliny rzek Przemszy i Brynicy (projekty: C9 *Zagłębiowski Park Linearny - rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy* (obszar: Dąbrowa Górnicza, Etap I: *Opracowanie dokumentów diagnostyczno-analitycznych, koncepcyjnych i wykonawczych do przygotowania oraz kompleksowej realizacji Parku Linearnego*, oraz C10 *Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy – Miasto Dąbrowa Górnicza*

wdrażający: Gmina Dąbrowa Górnicza). Realizacja wyżej wymienionych projektów przyczyni się do poprawy funkcjonalności, estetyki i bezpieczeństwa Parku Zielona, a także sprawi, utworzenie kompleksowej oferty spędzania wolnego czasu o randze ponadlokalnej ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo Parku Zielona z już urządzonymi terenami wokół zbiorników Pogoria III i Pogoria IV. Projektem uzupełniającym związanym z połączeniem Parku Zielona z centrum miasta, jaki i innymi terenami rekreacyjnymi tzw. Pojezierza Zagłębiowskiego jest poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w ramach promowania tzw. „zielonej mobilności (O7). Ponadto dopełnieniem projektu rdzeniowego C10 jest utworzenie skansenu etnograficznego „Zagroda zagłębiowska” (projekt C11 zgłoszony w trakcie aktualizacji w 2018 r.).

Rysunek 9. Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej

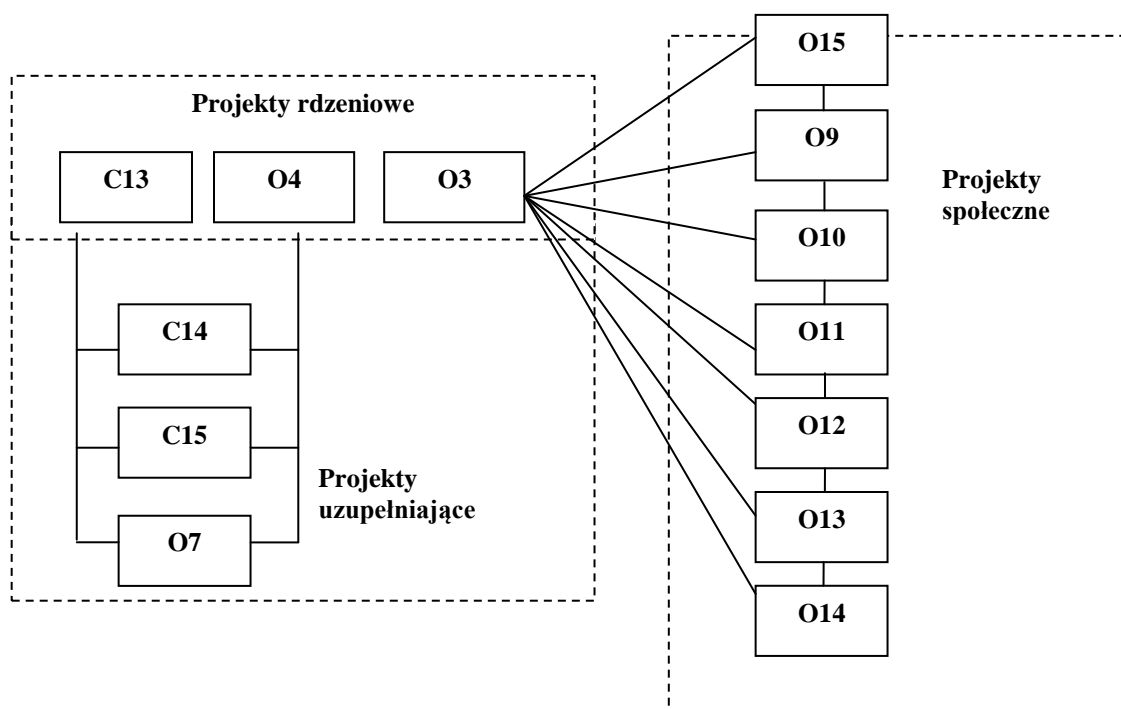
Projektami, którym należy przypisać tę samą rangę jak projektom rdzeniowym są działania koncentrujące się na poprawie sytuacji społecznej i podniesieniu jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Są to projekty O9, O10 i O11. Działania m.in. na rzecz zwiększania kwalifikacji zawodowych osób objętych projektem zgodnie z indywidualnymi planami działania, szkolenia zawodowe, staże sprzyjać będą zmniejszaniu zjawiska bezrobocia. Projekt rdzeniowy uzyska wsparcie w postaci projektów uzupełniających dotyczących rozwoju przedsiębiorczości i samozatrudnienia, (projekt O9 zakładający m.in. dofinansowywanie kosztów podjęcia działalności gospodarczej), wspierania aktywności społeczno-zawodowej w ramach indywidualnego wsparcia reintegracyjnego, staży i szkoleń oraz pośrednictwa pracy (projekt O15), a także program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (projekt O10, pt. Integra III zgłoszony w trakcie aktualizacji w 2018 r.). Ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo Parku Zielona, koncepcję rewitalizacji ulicy Robotniczej wraz z otoczeniem należy łączyć z kompleksową rewitalizacją parku. Realizacja dwóch wyżej wymienionych grup tematycznych projektów powinna sprzyjać poprawie jakości zamieszkania w okolicy ulicy Robotniczej.

Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida

W priorytetowym obszarze rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida projektami rdzeniowymi są: projekt C13 dotyczący modernizacji ulicy Majakowskiego (*Zagospodarowanie terenu w rejonie osiedla Mickiewicza i Norwida w Dąbrowie Górniczej, w tym: Etap I ul. Majakowskiego*, wdrażający: Gmina Dąbrowa Górnicza), który został ukończony w 2015 roku, oraz dwa projekty stanowiące kontynuację tego pierwszego, czyli rewitalizacji pozostałych przestrzeni publicznych i zdegradowanych w osiedlu Mickiewicza, a także towarzyszące temu wsparcie społeczności lokalnej. Projekty O3 i O4 są względem siebie komplementarne co oznacza, że projekt infrastrukturalny (twardy – O4) jest wypadkową skuteczności działań i decyzji podjętych w trakcie realizacji projektu społecznego (miękkiego – O3). Istotnymi działaniami w ramach realizacji projektu: Wsparcie społeczności lokalnych w obszarach rewitalizowanych Dąbrowy Górniczej, będą bowiem przedsięwzięcia charakterze pilotażowym kierowane do osób szczególnie zagrożonych

marginalizacją z powodu starszego wieku i wiążącej się z nim często niepełnosprawności. Problemy starzejącej się społeczności w sposób szczególnie uwzględnione zostaną także podczas prac nad wytworzeniem koncepcji centrum lokalnego dla priorytetowego obszaru rewitalizacji: osiedle Mickiewicza/Norwida, sprzyjającego przeciwdziałaniu marginalizacji społecznej wraz z działaniami edukacyjnymi na rzecz organizacji społeczności lokalnej na rzecz wykreowania lokalnych organizatorów społeczności lokalnej. Projektami uzupełniającymi działania techniczne są projekty C14, C15 oraz O7.

Rysunek 10. Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Osiedle Mickiewicza/Norwida

Podobnie jak w innych obszarach, projektami które powinny być traktowane na równi z projektami rdzeniowymi są projekty społeczne, których zestaw obejmuje projekty O9, O10 i O15. Są one przede wszystkim powiązane z kompleksowym projektem pt. *Wsparcie społeczności lokalnych w obszarach rewitalizowanych Dąbrowy Górniczej, Etap I i Etap II*. Ważnymi działaniami, prowadzonymi w ramach realizacji tych projektów będą m.in. indywidualne wsparcie reintegracyjne, usługi asystenckie, staże i szkolenia oraz pośrednictwo pracy (projekt O15), podnoszenie kwalifikacji osób objętych projektem O9 w ramach realizacji indywidualnych planów działania, szkoleń zawodowych, staży co sprzyjać będzie ograniczaniu zjawiska bezrobocia oraz kompleksowe wsparcie dostosowane do indywidualnych potrzeb uczestników programu w celu poprawy funkcjonowania w społeczeństwie, a docelowo powrotu do aktywności zawodowej (projekt O10 pt. *Integra III*). Projektem aktywizującym osoby starsze w kontekście poprawy jakości życia i większej świadomości działań prozdrowotnych jest zestaw działań oferowany przez Nemo Wodny Świat w ramach projektów O11 i O12.

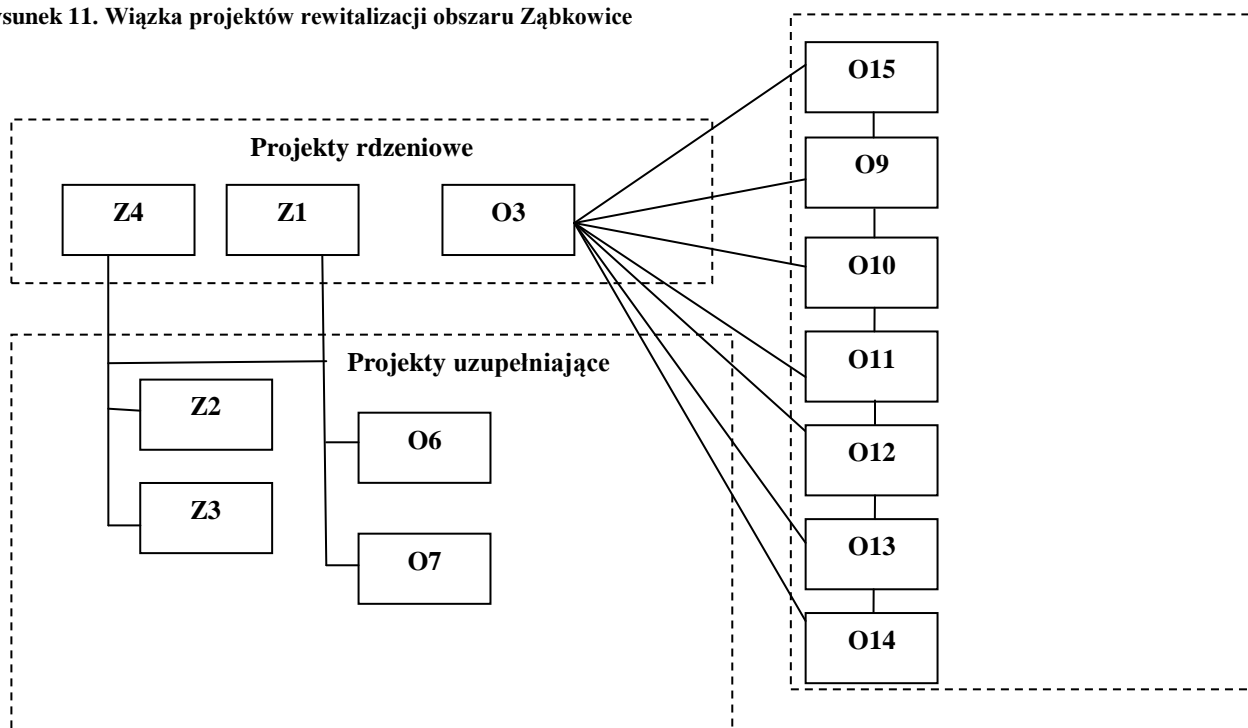
Priorytetowy obszar rewitalizacji Ząbkowice

W priorytetowym obszarze rewitalizacji Ząbkowice projekty cechuje silna sieć powiązań. Projekty rdzeniowe należy wyróżnić ze względu na dwie lokalizacje istotne z punktu widzenia działań rewitalizacyjnych. Pierwsza to centrum dzielnicy, druga Osiedle Młodych Hutników. W centrum dzielnicy projektem rdzeniowym przyczyniającym się do ożywienia gospodarczego jest rewitalizacja terenu Huty Szkła Gospodarczego (projekt Z4: *Rewitalizacja terenu Huty Szkła Gospodarczego w Ząbkowicach*, wnioskodawca: MEGA-MET Polska Sp. z o.o. Sp. k. w Dąbrowie Górniczej). Wsparciem dla tego projektu są przedsięwzięcia z zakresu poprawy warunków zamieszkania, w tym: zakończony projekt Z3 pt. *Budowa*

budynku komunalnego w Dąbrowie Górniczej–Ząbkowicach oraz projekt Z2 pt. Termomodernizacja budynków mieszkalnych położonych w Dąbrowie Górniczej – Ząbkowicach przy ul. Osiedle Robotnicze nr 3A, 4A, 5A, 7A i 8A, w przypadku którego w 2018 r. zakończono termomodernizację budynków 3A, 4A, a w 2019 r. budynku 8A.

Podobnie jak w przypadku innych zmarginalizowanych osiedli w Dąbrowie Górniczej uwzględniono schemat rewitalizacji oparty kompleksowym wsparciu społeczności lokalnej zdegradowanych obszarów, w szczególności ich aktywizacji zawodowej. W przypadku Ząbkowice dotyczy to przede wszystkim rejonu ulicy Sikorskiego. Rewitalizacja Osiedla Młodych Hutników opiera się na kompleksowych działaniach infrastrukturalnych i społecznych podejmowanych zarówno przez spółdzielnie mieszkaniowe, jak również miasto i jego instytucje (MOPS i PUP).

Rysunek 11. Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Ząbkowice

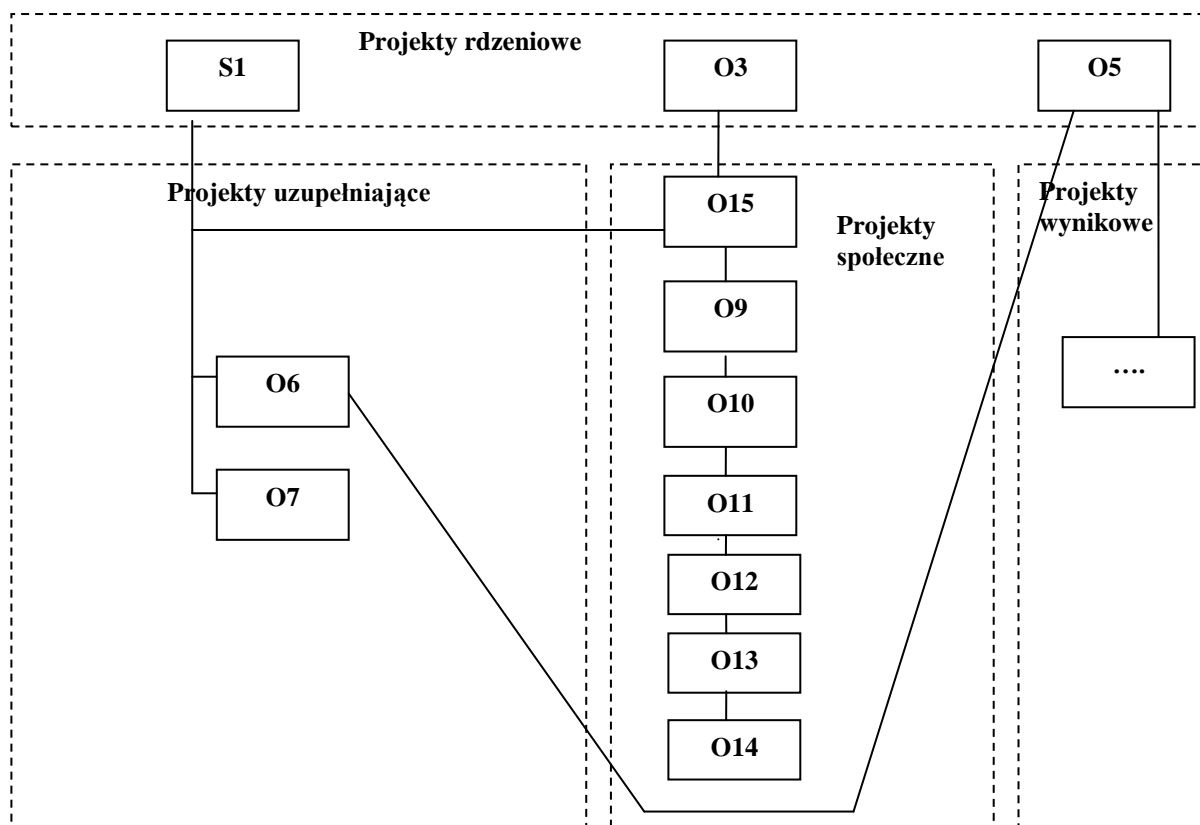
Działania dedykowane grupom wymagającym wsparcia, zwłaszcza dzieciom i młodzieży zamieszkałym w budynkach socjalnych, osobom bezrobotnym oraz zagrożonym wykluczeniem ze względu na wiek, w tym niepełnosprawność przewiduje projekt O3. Indywidualne wsparcie reintegracyjne, staże i szkolenia oraz pośrednictwo pracy realizowane w ramach projektu O15 przyczynią się do wzmocnienia potencjału społeczności lokalnej, zwiększenia poziomu samodzielności oraz większej aktywności społeczno-zawodowej. Ważną częścią rewitalizacji obszaru Ząbkowice jest realizacja projektów społecznych zgłoszonych w trakcie aktualizacji w 2018 r. Pierwszy z nich O9 koncentruje się na aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, ze szczególnym uwzględnieniem wyzwań związanych z długotrwałym bezrobociem. Drugi projekt O10 (Integra III) kompleksowe wsparcie dostosowane do indywidualnych potrzeb uczestników programu w celu poprawy funkcjonowania w społeczeństwie a docelowo powrotu do aktywności zawodowej. Trzeci projekt O11 koncentruje się na poprawie jakości życia i większej świadomości działań prozdrowotnych wśród seniorów.

Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane

Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane obejmuje przedsięwzięcia, które realizowane będą w podobszarach: Strzemieszyce Wielkie oraz Hałda Kazdębie.

Za projekty rdzeniowe należy uznać: modernizację budynku filii Miejskiej Biblioteki Publicznej Filia przy założeniu, że stanie się ona centrum inicjatyw obywatelskich (projekt: S1 *Termomodernizacja budynku MBP – Filii nr 8 w Dąbrowie Górniczej, ul. Ofiar Katynia 93 wraz z modernizacją pomieszczeń wewnątrz budynku i zagospodarowaniem terenu*, wnioskodawca: Gmina Dąbrowa Górnicza), projekt: O3 - *Wsparcie społeczności lokalnych w obszarach rewitalizowanych Dąbrowy Górniczej*, wnioskodawca: Gmina Dąbrowa Górnicza, którego drugi etap realizowany będzie m.in. w tym obszarze oraz projekt O5 (*Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych na potrzeby działalności gospodarczej w Dąbrowie Górniczej*) a także projekt „miękki” związanymi z inkubatorem aktywności lokalnych. Projekty O3, O10 (projekt: *Integra III – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej*, wnioskodawca: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej) wraz z pozostałymi trzema projektami społecznymi O15, O9, O11 powinny przede wszystkim ograniczyć skalę problemów dotyczących wykluczenia społecznego.

Rysunek 12. Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane

W ramach realizacji projektu O10 w odpowiedzi na potrzeby środowiska lokalnego podejmowane będą działania, których celem jest kompleksowe wsparcie osób i rodzin, dostosowane do ich indywidualnych potrzeb celem poprawy funkcjonowania społecznego, a docelowo powrotu do aktywności zawodowej. Projekt zakłada prowadzenie poradnictwa specjalistycznego (spotkania z pracownikiem socjalnym, terapeutą, konsultantem ds. doradztwa zawodowego, konsultantem ds. uzależnień, psychologiem, treningi umiejętności społecznych). Uczestnicy projektu objęci zostaną pomocą w ramach doradztwa psychologicznego oraz zawodowego, zyskują możliwość udziału w szkoleniach i kursach zawodowych, będą też mogli skorzystać z opieki nad dziećmi w tym czasie. W ramach projektu realizowana będzie praca socjalna oraz wsparcie finansowe. Ścieżki wsparcia zostaną opracowane z uwzględnieniem indywidualnej sytuacji materialno-bytowej, zasobów, potencjału oraz potrzeb. Realizowane w ramach projektu O9 działania adresowane do osób pozostających bez pracy służyć będą podniesieniu kwalifikacji zawodowych,

a tym samym tworzyć będą możliwości odnalezienia się na rynku pracy oraz zmniejszaniu się zjawiska bezrobocia. Przedsięwzięcia realizowane w ramach projektu O15 pozwolą zaktywizować społecznie i zawodowo społeczność lokalną. Natomiast działania w ramach projektu O11 uwzględnią potrzeby związane z poprawą zdrowia i jakości życia wśród osób starszych.

Projektem rdzeniowym otwierającym możliwość realizacji innych projektów biznesowych jest kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych na potrzeby działalności gospodarczej O5 (projekt: *Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych na potrzeby działalności gospodarczej w Dąbrowie Górniczej*, wnioskodawca: Gmina Dąbrowa Górnicza). Projektem uzupełniającym jest projekt dotyczący wsparcia Małych i Średnich Przedsiębiorstw (MSP) O6. W przypadku terenu obejmującego Hałdę Kazdębie, powinien zostać zastosowany ten sam schemat, jak w przypadku terenów po KWK „Paryż”, to znaczy należy podjąć próbę wykreowania z upływem czasu tzw. projektów wynikowych, które będą czerpać korzyści z wdrażania przede wszystkim projektu rdzeniowego (projekt O5), a także projektu DG Networking (projekt O6).

Ze względu na relatywnie wysoki poziom samoorganizacji mieszkańców Strzemieszyc należy oczekiwać inicjatyw obywatelskich poprawiających jakość zamieszkania i poziom bezpieczeństwa. Podsumowując należy stwierdzić, że w przypadku obszaru Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane istnieje konieczność wypracowania projektu rdzeniowego, który koncentrowałby wysiłki na wykreowaniu nowych funkcji miejskich i podniesieniu rangi dzielnicy, jako jednego z dwóch obok Ząbkowic, centrów lokalnych Dąbrowy Górniczej.

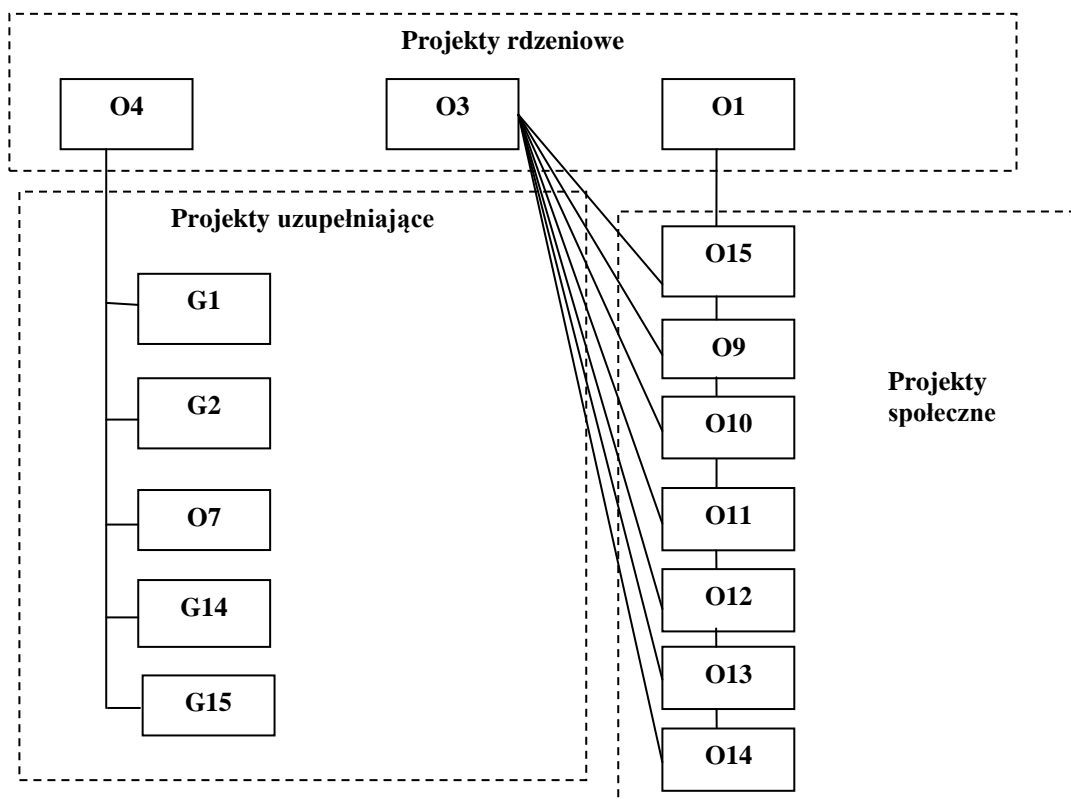
Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Łączna

W priorytetowym obszarze rewitalizacji Osiedle Łączna wyróżniono dwie kategorie projektów rdzeniowych. Pierwsza opiera się na kompleksowym projekcie wsparcia społeczności lokalnych w obszarach rewitalizowanych (O3 - *Wsparcie społeczności lokalnych w obszarach rewitalizowanych Dąbrowy Górniczej*, wnioskodawca: Gmina Dąbrowa Górnicza) oraz rewitalizacji przestrzeni publicznych i zdegradowanych (O4 - *Rewitalizacja przestrzeni publicznych i terenów zdegradowanych w Dąbrowie Górniczej*, wnioskodawca: Gmina Dąbrowa Górnicza). Druga kategoria projektów uwzględnia pracę na rzecz ściśle wyselekcjonowanych grup mieszkańców (projekt O1: *Integra II – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej*, wnioskodawca: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej i powiązane z nim projekty społeczne O9, O10 i O15 mające taką samą rangę jak projekty rdzeniowe. Poprawa jakości przestrzeni publicznej idzie w parze z poprawą jakości zamieszkania, w związku z przebudową budynków socjalnych (G1 oraz G2). Z kolei realizacja projektów G14 i G15, dodatkowo, da początek pozytywnym zmianom w obszarze na rzecz tworzenia nowoczesnych przestrzeni biurowo-usługowych i biurowo-rozwojowych wspierających funkcjonowanie małych i średnich firm oraz przyczyniających się do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, a także aktywizacji zawodowej, w tym osób niepełnosprawnych. Jakościowe zmiany w przestrzeni, w połączeniu ze wzrostem nowych działalności gospodarczych, które w konsekwencji realizacji projektów uruchomione zostaną w obszarze, powinny wpływać na zmianę postrzegania Osiedla Łączna, wyłącznie przez pryzmat problemów jakie zwykle kojarzone są ze skupiskiem lokali socjalnych.

W ramach realizacji projektu O1 przewidziano działania mające na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do prawidłowego funkcjonowania społecznego w zakresie pełnionych ról społecznych oraz tworzenia warunków sprzyjających temu celowi. Projekt zakłada realizację wsparcia dla osób mających największe trudności w integracji społeczno-zawodowej przejawiającymi się trudnościami w codziennym funkcjonowaniu oraz brakiem zdolności do wejścia na rynek pracy osób i grup

doświadczających wykluczenia społecznego lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wsparcie będzie realizowane w ramach umów PAL oraz kontraktów socjalnych. Ścieżki wsparcia zostaną opracowane z uwzględnieniem indywidualnej sytuacji materialno-bytowej, zasobów, potencjału oraz potrzeb.

Rysunek 13. Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Osiedle Łączna

Do rodzin posiadających dzieci w wieku szkoły podstawowej i gimnazjalnej adresowane będą działania podjęte w ramach projektu O3, w części obejmującej przygotowanie i przeprowadzenie programu pilotażowego wśród uczniów szkół podstawowych, na rzecz ograniczenia przedwczesnego kończenia nauki szkolnej przez dzieci i młodzież ze środowisk zaniedbanych, wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dorośli będą adresatami wsparcia w ramach przygotowywanych projektów O9, O10, O11.

7.11. Charakterystyka pozostałych uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Pożądaną sytuacją jest, aby projekty rewitalizacji zarówno rdzeniowe, jak i uzupełniające zdefiniowane dla poszczególnych obszarów rewitalizacji były wspierane innymi komplementarnymi rodzajami przedsięwzięć rewitalizacyjnych, tj. takich, które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu rewitalizacji.

Poniżej przedstawiono rodzaje uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych w podziale na zagadnienia tematyczne istotne z punktu widzenia realizacji celów rewitalizacji:

- projekty wspierające odbudowę funkcji gospodarczych na obszarach rewitalizacji w oparciu o potencjał lokalnych, małych i średnich przedsiębiorców; projekty te koncentrują się na wprowadzaniu udogodnień organizacyjno-prawnych, zachęt finansowych, ulg podatkowych oraz innych instrumentów pobudzających lokalną przedsiębiorczość;
- projekty służące ponownemu zagospodarowaniu miejsc i obiektów, które utraciły swoje pierwotne funkcje; projekty te koncentrują się na modernizacji obiektów wraz z wprowadzaniem do nich aktywności różnych

aktywności biznesowych, społecznych czy mieszkaniowych pod warunkiem, że stanowi to dopełnienie projektów rdzeniowych realizowanych w sąsiedztwie;

- projekty budujące i wspierające inkluzję społeczną na obszarach rewitalizacji realizowane przez podmioty sektora obywatelskiego (stowarzyszenia i fundacje) lub instytucje publiczne (PUP, MOPS oraz instytucje kultury, edukacji i sportu); projekty te koncentrują się na programach aktywizujących i włączających dedykowanych precyzyjnie wytypowanym grupom docelowym wymagającym pomocy; w skład tego typu projektów wchodzi również wszystkie cykliczne lub jednorazowe, niekiedy niewielkie pod względem skali wydarzenia kulturalne, edukacyjne, sportowo-rekreacyjne mające na celu integrację lokalnej społeczności;

- projekty poprawiające standard i bezpieczeństwo zamieszkania, jak również przyczyniające się do podniesienia estetyki przestrzeni i obiektów na obszarach rewitalizacji realizowane przez właścicieli nieruchomości przy wsparciu władz miasta i sektora obywatelskiego; projekty te koncentrują się na działaniach porządkujących przestrzeń poprzez wprowadzenie obiektów małej architektury i zieleni miejskiej, udogodnień komunikacyjnych i monitoringu ulicznego, odnowy elewacji budynków i poprawy estetyki reklam, a także wszelkich innych drobnych działań poprawiających krajobraz miejskich obszarów rewitalizacji;

- projekty przyczyniające się do ochrony oraz promocji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego występującego na obszarach rewitalizacji; projekty te koncentrują się na akcjach podnoszących świadomość mieszkańców w zakresie walorów kulturowych i przyrodniczych najbliższego sąsiedztwa, a także uwzględniają programy mające przyczynić się do poprawy jakości środowiska zamieszkania poprzez działania zmierzające do ograniczenia problemu niskiej emisji, recyklingu i segregacji śmieci itp.

8. Szacunkowe koszty i źródła finansowania programu rewitalizacji Dąbrowy Górniczej

Program obejmuje 53 projekty rewitalizacyjne, o łącznej wartości przekraczającej 1,1 mld zł . Dwa przedsięwzięcia, tj. Fabryka Pełna Życia – nowe centrum Dąbrowy Górniczej oraz Promowanie zielonej mobilności na terenie gminy Dąbrowa Górnicza w sumie stanowią prawie 48% wartości wszystkich projektów objętych programem. Z analizy zgłoszonych kart projektów wynika, że 23,84% łącznej wartości przedsięwzięć, wnioskodawcy będą próbowali pozyskać w formie dotacji z funduszy zewnętrznych tj. z Unii Europejskiej, w tym w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (wysokość dotacji z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego wynosi 0,23%). Kolejnych 7,74% kosztów realizacji przedsięwzięć to także dofinansowanie, które wnioskodawcy planują pozyskać w ramach programów krajowych i ze środków wojewódzkich. W przypadku niepozyskania dotacji, podejmą próbę sfinansowania realizacji projektów korzystając m.in. z preferencyjnych unijnych pożyczek lub kredytów krajowych. Tylko w przypadku sześciu projektów, brak dofinansowania spowoduje, że przedsięwzięcia te nie będą realizowane. Oznacza to, że zdecydowana większość zadań rewitalizacyjnych powinna być wykonana, choć może to się stać w innym terminie lub zmienionym zakresie, niż obecnie deklarowany.

Obok dotacji z UE, w tym RPO WSL, MF EOG i programów krajowych, pozostałe szacunkowe źródła finansowania projektów to: środki budżetu miasta (29,7%), środki przedsiębiorców i spółdzielni mieszkaniowych (17,1%), a ponadto kredyty lub pożyczki, głównie: EBI, WFOŚiGW (17,23%) i fundusz powierniczy JESSICA/pożyczka rewitalizacyjna (4,35%). W przypadku ponad dwudziestu projektów, wnioskodawcy deklarują, że nie będą ubiegać się o wsparcie ich realizacji z funduszy Unii Europejskiej. Przedsięwzięcie zamierzają sfinansować z własnych środków bądź kredytów lub pożyczek, w tym Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W Tabeli nr 46 przedstawione zostały szacunkowe koszty i źródła finansowania projektów. Zamieszczono także informację dotyczącą decyzji poszczególnych wnioskodawców w razie nieuzyskania zakładanego pierwotnie finansowania ze środków zewnętrznych. W większości przypadków wnioskodawcy zakładają realizację projektów

sygnalizując, że planowany zakres projektów lub czas ich realizacji będzie zależny od uzyskania innych źródeł wsparcia.

Tabela 46. Szacunkowe koszty i źródła finansowania projektów rewitalizacji w Dąbrowie Górniczej

Numer projektu	Tytuł projektu	Źródła finansowania						Szacunkowy koszt realizacji projektu (w zaokrągleniu do pełnych złotych)	Czy projekt będzie realizowany w razie niepozyskania planowanych środków zewnętrznych?		
		Udział własny (w tym: środki przedsiębiorcy, spółdzielni mieszkaniowej, parafii)	Środki krajowe, w tym wojewódzkie	Budżet miasta (w tym DBP)	Fundusze zewnętrzne MF EOG ²⁴ , UE, w tym RPO ²⁵ (dotacja)	RPO – pożyczka	Inne: kredyty, pożyczki, w tym WFOŚ iGW ²⁶		TAK	INNY TERMIN LUB ZAKRES	NIE
O1	„Integra II – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górniczej			222.076	1.258.431			1.480.507		X	
O3	Wsparcie społeczności lokalnych w obszarach rewitalizowanych Dąbrowy Górniczej. Etap I, Etap II	38.226	120.906	322.227	1.027.704			1.509.063			X
O4	Rewitalizacja przestrzeni publicznych i terenów zdegradowanych w Dąbrowie Górniczej				10.664.488		14.838.732	25.503.220		X	
O5	Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych na potrzeby działalności gospodarczej w Dąbrowie Górniczej				20.266.212		11.733.788	32.000.000		X	
O6	DG Networking – wsparcie dla MMSP na terenie Dąbrowy Górniczej			300.000				300.000		X	
O7	Promowanie zielonej mobilności na terenie gminy Dąbrowa Górnicza		26.993.496	100.215.097	80.242.034		38.618.279	246.068.906		X	
O9	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych		149.370		1.344.330			1.493.700		X	

²⁴ Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009-2014

²⁵ Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020

²⁶ Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

	w Dąbrowie Górnicej									
O10	Integra III – program aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Dąbrowie Górnicej		265.782		1.506.100			1.771.882		X
O11	Świadomy i aktywny senior	49.412			938.835			988.247	X	
O12	Oaza dla seniora			199.000				199.000	X	
O13	Półkolonie			346.500				346.500	X	
O14	Lepiej zapobiegać niż leczyć			232.000				232.000	X	
O15	Dąbrowska strefa aktywizacji	73.493	146.986		1.249.381			1.469.860		X
C1	Kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych terenów przy ul. Konopnickiej i Kolejowej na potrzeby Akademickiego Inkubatora Kreatywności oraz innych działań naukowych, edukacyjnych i społecznych	4.500.000			4.500.000			9.000.000	X	
C2	Adaptacja dawnego budynku kina „Ars” w Dąbrowie Górnicej na potrzeby powstania nowoczesnego obiektu usługowo-biurowego	450.000				1.050.000		1.500.000	X	
C3	Nowe życie Szttygarki – rewitalizacja obiektów wraz z zagospodarowaniem terenu na potrzeby Regionalnego Centrum Edukacyjno – Kulturalno – Usługowego			20.000.000				20.000.000		X
C4	Baza noclegowa Expo Silesia i Nemo w Dąbrowie Górnicej	36.451.800				33.046.734		69.498.534	X	
C5	Fabryka pełna życia – rewitalizacja śródmieścia Dąbrowy Górnicej			436.900	3.932.100			4.369.000		X
C6	Rewitalizacja obiektów przemysłowych dawnej kopalni Paryż celem nadania im nowych, trwałych funkcji gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz kreowaniu	975.000				5.525.000		6.500.000		X

	bezpieczeństwa i estetyki okolicznych terenów										
C7	Rewitalizacja budynku Szybu „PARYŻ” oraz warsztatu szybowego	2.730.000,00				6.370.000		9.100.000		X	
C8	Rewitalizacja budynku w Dąbrowie Górniczej w celu utworzenia Centrum Usług Społecznych oraz mieszkań chronionych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich rodzin	631.947			3.581.030			4.212.977		X	
C23	Fabryka Pełna Życia – nowe centrum Dąbrowy Górniczej	19.295.089	15.436.071	11.577.054	19.295.089		11.577.054	77.180.357	X		
C24	Kamienica 1907	999.000	501.000					1.500.000	X		
C9	Zagłębiowski Park Linearny - rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy (obszar: Dąbrowa Górnicza, Etap I: Opracowanie dokumentów diagnostyczno-analitycznych, koncepcyjnych i wykonawczych do przygotowania oraz kompleksowej realizacji Parku Linearnego)		388.037	402.806	1.864.387			2.655.230	X		
C10	Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy – Miasto Dąbrowa Górnicza			19.844.481	14.955.519			34.800.000	X		
C11	Utworzenie skansenu etnograficznego „Zagroda zagłębiowska” Muzeum Miejskiego „SztYGarka”			12.000.000				12.000.000			X
C12	Zagospodarowanie terenu w rejonie osiedla			55.597.533				55.597.533	X		

	Mickiewicza i Norwida w Dąbrowie Górniczej, w tym: Etap I ul. Majakowskiego										
C13	Przebudowa Przedszkola nr 11 w Dąbrowie Górniczej			13.334.114				13.334.114	X		
C15	Rewitalizacja os. Mydlice Południe poprzez zmianę elewacji budynków i poprawienie ich charakterystyki energetycznej	11.033.500				11.033.500		22.067.000	X		
C14	Rewitalizacja os. Korczaka poprzez zmianę elewacji budynków i poprawienie ich charakterystyki energetycznej	4.003.545				4.003.545		8.007.090	X		
C16	Rewitalizacja os. Mydlice Północ poprzez zmianę elewacji budynków i poprawienie ich charakterystyki energetycznej	15.500.000				15.500.000		31.000.000	X		
C17	Adaptacja pomieszczeń po Zespole Szkół Specjalnych nr 5, ul. Mireckiego 28 w Dąbrowie Górniczej na potrzeby Żłobka Miejskiego			4.128.039				4.128.039	X		
C18	Termomodernizacja placówek oświatowych – Szkoła Podstawowa Nr 20		672.000	12.267.150		2.385.910		15.325.060	X		
C19	Termomodernizacja placówek oświatowych – Zespół Szkół Sportowych			13.166.846		14.833.154		28.000.000	X		
C20	Termomodernizacja placówek oświatowych – Zespół Szkół Muzycznych – Etap II			8.200.000				8.200.000	X		
C21	Budowa ronda na skrzyżowaniu ulic: ul. Konopnickiej z ul. Poniatowskiego, ul. Limanowskiego z ul. Konopnickiej, ul. Cieplaka z ul. Augustynika, ul. Augustynika z ul. Wojska Polskiego, ul. Augustynika z ul. Kopernika			4.270.965				4.270.965		X	
Z1	Kompleksowy program rewitalizacji Osiedla Młodych Hutników w Dąbrowie Górniczej	175.000			1.725.000		600.000	2.500.000			X

Z2	Termomodernizacja budynków mieszkalnych położonych w Dąbrowie Górniczej – Ząbkowicach przy ul. Osiedle Robotnicze nr 3A, 4A, 5A, 7A i 8A	1.141.664			1.202.336			2.344.000		X	
Z3	Budowa budynku komunalnego w Dąbrowie Górniczej – Ząbkowicach			2.991.762			1.275.498	4.267.260		X	
Z4	Rewitalizacja terenu Huty Szkła Gospodarczego w Ząbkowicach	5.000.000			30.000.000		15.000.000	50.000.000			X
S1	Termomodernizacja budynku MBP – Filii nr 8 w Dąbrowie Górniczej, ul. Ofiar Katynia 93 wraz z modernizacją pomieszczeń wewnątrz budynku i zagospodarowaniem terenu			1.230.665	6.561.109			7.791.774		X	
G1	Przebudowa budynku socjalnego przy ulicy Łącznej 27			1.928.879				1.928.879		X	
G2	Przebudowa budynku przy ul. Łącznej w Dąbrowie Górniczej wraz z otoczeniem			5.272.931	3.123.594			8.396.525		X	
G14	Podniesienie jakości powierzchni biurowo usługowej w budynku GN Park w Dąbrowie Górniczej przy ul. Łącznej 39	1.500.000						1.500.000		X	
G15	Rewitalizacja budynku typu „Lipsk” na cele zakładu produkcyjno – usługowo - magazynowego z częścią mieszkalną na cele produkcji stolarki PCV, aluminiowej i drewnianej	3.000.000					2.000.000	5.000.000		X	
G3	Termomodernizacja budynku mieszkalnego położonego w Dąbrowie Górniczej – Gołonóg, przy ul. Tierieszkowej 5	706.879						706.879			X
G4	Rewitalizacja os. Piłsudskiego i Morcinka poprzez zmianę elewacji budynków i poprawienie ich charakterystyki energetycznej	11.905.000					11.905.000	23.810.000		X	
G5	Rewitalizacja os. Łęknice poprzez zmianę elewacji budynków i poprawienie ich charakterystyki energetycznej	4.657.762					4.657.762	9.315.524		X	

G6	Termomodernizacja placówek oświatowych – Zespół Szkół Plastycznych			6.162.000			1.638.000	7.800.000	X		
G7	Modernizacja i przebudowa budynku zlokalizowanego w Dąbrowie Górniczej przy al. J. Piłsudskiego 74	11.618.765					155.904	11.774.669	X		
G9	Przebudowa ul. Piłsudskiego, na odcinku od ul. Majakowskiego do ul. Gwardii Ludowej w Dąbrowie Górniczej				3.259.000			3.259.000		X	
G11	Wymiana płyt acekol – elewacyjnych na budynku Spółdzielni Mieszkaniowej „Lokator” zlokalizowanego w centrum Ogólnomiejskim Śródmieście - Gołonóg (przy ul. Morcinka 8)	3.201.456					2.400.000	5.601.456	X		
G12	Rozbudowa miejsc parkingowych oraz przebudowa istniejącego układu komunikacyjnego na osiedlu Morcinka w Dąbrowie Górniczej			363.267				363.267	X		
G13	Modernizacja kortów tenisowych przy ul. 1000lecia 21a w Dąbrowie Górniczej			5.000.000				5.000.000	X		
SUMA		139.673.538	44.676.648	300.012.292	212.496.679	45.991.734	164.156.126	906.998.162			

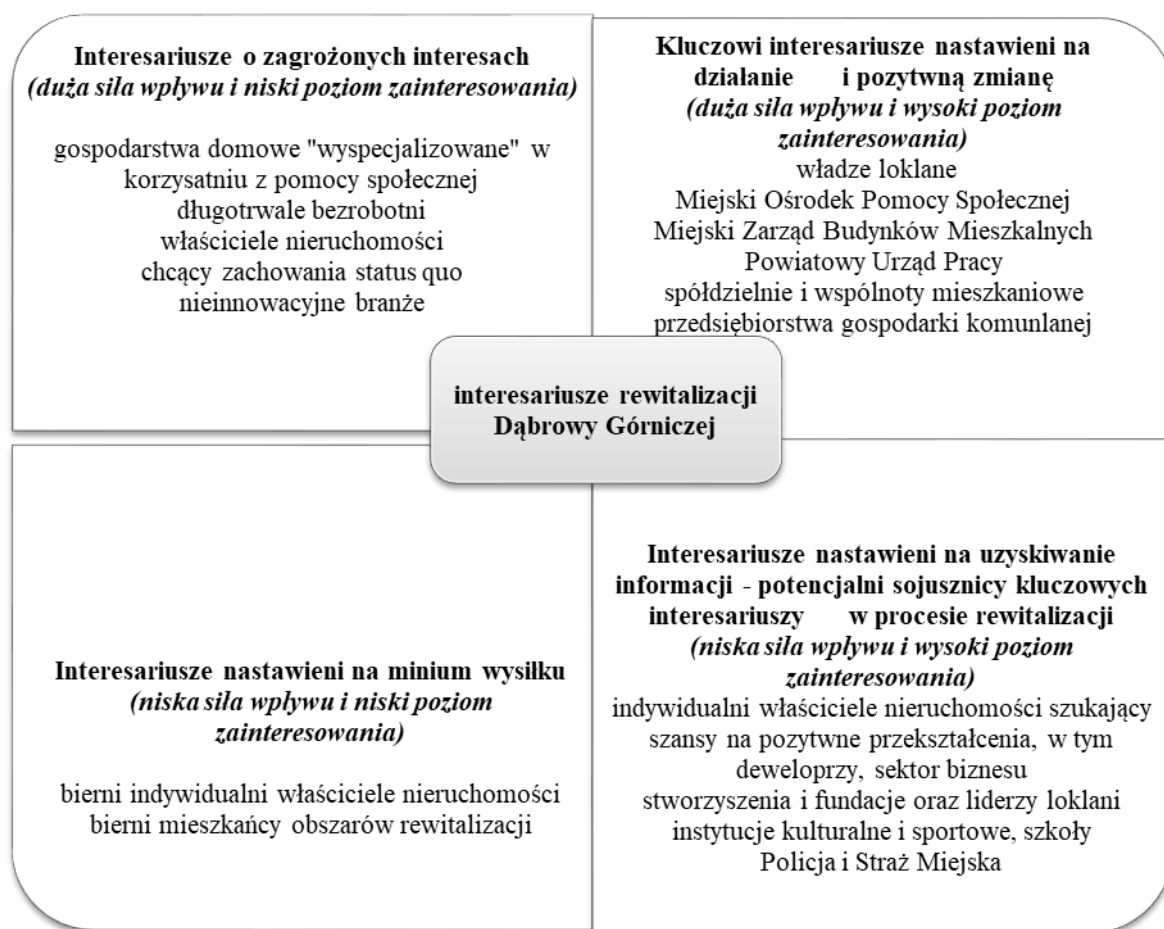
Źródło: opracowanie własne

9. System wdrażania programu rewitalizacji Dąbrowy Górniczej

9.1. Mechanizmy włączenia interesariuszy w rewitalizację Dąbrowy Górniczej

Zarządzanie procesem rewitalizacji miasta Dąbrowa Górnicza jest oparte na zasadach partnerstwa i partycypacji społecznej, dlatego też bardzo ważne jest rozpoznanie potrzeb i preferencji, jak również siły wpływu i poziomu zainteresowania poszczególnych grup interesariuszy procesu rewitalizacji. Na Rysunku 14 wskazano grupy interesariuszy rewitalizacji Dąbrowy Górniczej według siły wpływu i poziomu zainteresowania.

Rysunek 14. Macierz interesariuszy procesu rewitalizacji Dąbrowy Górniczej według siły wpływu i poziomu zainteresowania

Źródło: opracowanie własne

Bardzo istotne będzie wsparcie działań podejmowanych przez *kluczowych interesariuszy*. Wykorzystanie mechanizmów partycypacji powinno uaktywnić *potencjalnych sojuszników*. Szczególnie cenne jest zaangażowanie organizacji sektora pozarządowego oraz instytucji kulturalnych, sportowych i edukacyjnych, które poprzez kreowanie projektów społecznych mogą budować i wzbogacać ofertę w zrewitalizowanych miejscach i obiektach. Równie ważną kwestią jest podjęcie starań na rzecz interesariuszy, którzy są *potencjalnie obojętni* lub których interesy są zagrożone, tzn. nie postrzegają sami siebie jako beneficjentów rewitalizacji. W szczególności dotyczy to wykluczonych społecznie mieszkańców substandardowej zabudowy oraz przedsiębiorców, którzy działają na fragmentach zdegradowanych terenów przemysłowych. W obydwu przypadkach należy wypracowywać wspólne, kompromisowe rozwiązania przy respektowaniu oczekiwań wszystkich stron, wykorzystywaniu przede wszystkim potencjału endogenicznego oraz aktywizacji środowisk lokalnych, w szczególności grup wykluczonych.

Kluczowym elementem prac nad aktualizacją programu rewitalizacji były spotkania z interesariuszami procesu rewitalizacji przeprowadzane na poszczególnych etapach przygotowywania dokumentu. Spotkania dały możliwość przeprowadzania pogłębionych analiz jakościowych oraz poznanie postaw poszczególnych grup interesariuszy względem planowanych działań rewitalizacyjnych. Poniżej przedstawiono syntetyczne sprawozdanie z przeprowadzonych spotkań i dyżurów informacyjnych:

W trakcie przygotowania diagnozy sytuacji w mieście, w kontekście procesów rewitalizacji oraz identyfikacji obszarów problemowych z udziałem społeczności lokalnej zorganizowano: - spotkanie informacyjne wyjaśniające istotę rewitalizacji, sens tworzenia miejskiego programu, a także istotność udziału lokalnej społeczności na każdym etapie pracy nad programem i w trakcie jego realizacji. Ponadto zaproszono do składania uwag dotyczących treści Programu Rewitalizacji w Biurze Rozwoju Miasta i Obsługi Inwestorów (osobiście lub korespondencyjnie korzystając z poczty elektronicznej lub tradycyjnej) (**26 marca 2014 r.**, godz. 17.30, Miejska Biblioteka Publiczna przy ul. Kościuszki 25),
- dyżur informacyjny (**3 kwietnia 2014 r.**, godz. 15.45 – 17.00, Urząd Miejski, ul. Graniczna 21),
- dyżur informacyjny (**10 kwietnia 2014 r.**, godz. 15.45 – 17.00, Urząd Miejski, ul. Graniczna 21),
- spotkanie dla mieszkańców ŚRÓDMIEŚCIA oraz os. MYDLICE Płn i MYDLICE Płd (**27 maja 2014 r.**, godz. 17.30, miejsce: siedziba Miejskiej Biblioteki Publicznej przy ul. Kościuszki 25),
- spotkanie dla mieszkańców dzielnicy GOŁONÓG wraz z os. Kasprzaka, Tysiąclecia i Morcinka (**28 maja 2014 r.**, godz. 17.30, miejsce: Szkoła Podstawowa nr 18 im. Władysława Broniewskiego przy al. Piłsudskiego 73),
- spotkanie dla mieszkańców dzielnicy REDEN (**29 maja 2014 r.**, godz. 17.30, miejsce: Gimnazjum nr 4 przy ul. Wypiańskiego 1),
- spotkanie dla mieszkańców dzielnicy STRZEMIESZYCE (**3 czerwca 2014 r.**, godz. 17.30, miejsce: Szkoła Podstawowa nr 17 im. Adama Mickiewicza przy ul. Ofiar Katynia 76),
- spotkanie dla mieszkańców dzielnicy ZĄBKOWICE (**5 czerwca 2014 r.**, godz. 17.30, miejsce: Gimnazjum nr 9 im. Marii Skłodowskiej-Curie przy al. Zwycięstwa 44).

Program każdego spotkania obejmował m.in.:

- prezentację granic obszaru wstępnie proponowanego do objęcia działaniami rewitalizacyjnymi na podstawie wyników diagnozy obejmującej analizę danych statystycznych dot. zwłaszcza demografii, bezrobocia, pomocy społecznej oraz aktywności gospodarczej,
- ustalenie w wyniku dyskusji listy najważniejszych problemów i wyzwań rewitalizacyjnych dla obszaru,
- wskazanie terenów, miejsc i obiektów wymagających podjęcia działań rewitalizacyjnych wraz z przyjęciem wstępnych pomysłów projektów.

Rezultaty spotkań przedstawiono w treści poszczególnych rozdziałów programu.

Dodatkowe spotkania zorganizowano z przedstawicielami przedsiębiorstw (w tym dostawców mediów) oraz spółdzielni mieszkaniowych. Ich celem stało się wypracowanie kompleksowego i spójnego zestawu przedsięwzięć, które z kolei będą sprzyjać planowaniu nowych komplementarnych działań, realizowanych bardzo często we współpracy pomiędzy poszczególnymi podmiotami. Na podstawie przedstawionych przez przedsiębiorstwa i spółdzielnie planów, związanych z ubieganiem się o środki zewnętrzne na finansowanie przedsięwzięć, oceniono możliwość włączenia ich do Lokalnego Programu Rewitalizacji (**23 września 2014 r.**, godz. 10.00, miejsce: Urząd Miejski, ul. Graniczna 21).

Stan prac nad kompleksową aktualizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji Dąbrowy Górniczej wraz z prezentacją zasięgu obszarów miasta wskazanych do objęcia działaniami rewitalizacyjnymi przedstawiono radnym Rady Miejskiej podczas posiedzenia Komisji Rozwoju i Promocji Miasta (**26 stycznia 2015 r.**).

Zorganizowano także dwa spotkania, podczas których, obok prezentacji stanu prac nad kompleksową aktualizacją Programu Rewitalizacji Dąbrowy Górniczej i zasięgu obszarów miasta wskazanych do objęcia działaniami rewitalizacyjnymi przedstawione zostały zasady zgłaszania projektów rewitalizacyjnych do aktualizowanego dokumentu (spotkanie dla przedstawicieli wydziałów Urzędu Miejskiego i jednostek organizacyjnych - **30 stycznia 2015r.**, godz. 9.00, Urząd Miejski, przedstawiciele spółdzielni mieszkaniowych - **30 stycznia 2015r.**, godz. 11.00, Urząd Miejski).

Następnie w obszarach miasta wskazanych do objęcia działaniami rewitalizacyjnymi zorganizowano spotkania z mieszkańcami oraz potencjalnymi beneficjentami, podczas których przedstawiono stan prac nad kompleksową aktualizacją Programu Rewitalizacji Dąbrowy Górniczej ze szczególnym uwzględnieniem danego obszaru. Głównym celem spotkań było wspólne wypracowanie wstępnych propozycji zintegrowanych i kompleksowych projektów przyczyniających się do rewitalizacji poszczególnych problemowych obszarów Dąbrowy Górniczej. Program każdego spotkania obejmował:

- prezentację obszaru rewitalizacji, w szczególności omówienie zasięgu przestrzennego oraz przyczyn i skutków zjawisk kryzysowych,
- dyskusję na temat celów i kierunków rewitalizacji danego obszaru,
- informację na temat projektów rewitalizacji, planowanych do realizacji na terenie danego obszaru z budżetu miasta,
- dyskusję na temat projektów rewitalizacji oraz instrumentów wspierających proces rewitalizacji obszaru,
- omówienie zasad zgłaszania projektów rewitalizacyjnych do aktualizowanego dokumentu.

Terminarz spotkań:

- spotkanie dla mieszkańców obszaru GOŁONÓG: **2 marca 2015 r.**, godz. 17.00, Zespół Szkół Plastycznych przy ul. Kosmonautów 8,
- spotkanie dla mieszkańców obszaru ZĄBKOWICE: **3 marca 2015 r.**, godz. 17.00, Dom Kultury w Ząbkowicach, ul. Chemiczna 2,
- spotkanie dla mieszkańców obszaru STRZEMIESZYCE: **5 marca 2015 r.**, godz. 17.00, Szkoła Podstawowa nr 17, ul. Ofiar Katynia 76,
- spotkanie dla mieszkańców obszaru ZIELONA – KORZENIEC -DZIEWIĄTY: **9 marca 2015 r.**, godz. 17.00, Zespół Szkół Nr 1, Szkoła Podstawowa nr 16, ul. Konopnickiej 56,
- spotkanie dla mieszkańców obszaru ŚRÓDMIEŚCIE: **10 marca 2015 r.**, godz. 17.00, Miejska Biblioteka Publiczna, ul. Kościuszki 25,
- spotkanie wspólne dla mieszkańców dużych osiedli mieszkaniowych: **12 marca 2015 r.**, godz. 17.00, Miejska Biblioteka Publiczna, ul. Kościuszki 25.

Zgodnie z opublikowanym zaproszeniem do składania projektów oraz pomysłów na przedsięwzięcia rewitalizacyjne od **10 marca do 10 kwietnia 2015 r.** przyjmowane były zgłoszenia od potencjalnych beneficjentów. Zainteresowani zgłoszeniem projektu lub pomysłu na przedsięwzięcie rewitalizacyjne skorzystać mogli również z dodatkowych popołudniowych dyżurów informacyjnych, które zorganizowano w Urzędzie Miejskim w następujących terminach: **23 marca, 30 marca i 9 kwietnia** w godz. 15.30–17.00. Przedsiębiorcy, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, organizacje pozarządowe oraz pozostali beneficjenci wskazani w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2014 – 2020, przygotowujący projekty rewitalizacji, na realizację których zamierzają ubiegać się o środki UE mogli skonsultować planowane przedsięwzięcia podczas dodatkowego spotkania z przedstawicielami Urzędu Marszałkowskiego. **8 kwietnia 2015 r.**, w godz. 9.00 - 14.30. w Urzędzie Miejskim dyżurowali specjaliści do spraw Funduszy Europejskich, w ramach Mobilnego Punktu Informacyjnego, udzielając bezpłatnych konsultacji w zakresie możliwości uzyskania wsparcia ze środków Unii Europejskiej w nowej

perspektywie finansowej 2014-2020. Była to dodatkowa sposobność, by uzyskać informacje nie tylko z zakresu projektów rewitalizacyjnych. Ponadto **9 czerwca 2015 r.** Program Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2022 został poddany pod dyskusję w trakcie spotkania Dąbrowskiej Rady Biznesu.

Podsumowując, głównym narzędziem partycypacyjnym wykorzystanym w trakcie opracowywania programu rewitalizacji były spotkania z mieszkańcami oraz przedstawicielami potencjalnych projektodawców (m.in. przedsiębiorcami, właścicielami nieruchomości, osobami działającymi w organizacjach społecznych). Każde spotkanie było realizowane w formie warsztatów prowadzonych przy użyciu technik moderacji wizualnej. Dzięki tak dobranej technice wszyscy uczestnicy w sposób aktywny brali udział w wypracowywaniu poszczególnych elementów programu rewitalizacji. W szczególności prace warsztatowe pozwoliły osiągnąć konsensus w zakresie:

- ustalenia ostatecznych granic obszarów rewitalizacji,
- wskazania i wyboru miejsc oraz obiektów wymagających podjęcia działań rewitalizacyjnych,
- identyfikacji, pogrupowania i hierarchizacji problemów społecznych,
- sformułowania wizji, celów i kierunków działań rewitalizacyjnych,
- wypracowania bądź doprecyzowania projektów i pomysłów na projekty rewitalizacji,
- wskazania propozycji instrumentów wspierających procesy rewitalizacji w poszczególnych obszarach.

Przykładowo, przedyskutowane przez mieszkańców obszaru rewitalizacji Centrum kwestie dot. jakości funkcjonowania centralnych przestrzeni publicznych, braku miejsc spędzania czasu wolnego w centrum miasta, konieczności wzbogacenia oferty kulturalnej i zwiększenia działań promocyjnych, zachęcających do uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych, a także tworzenia przyjaznych miejsc w przestrzeniach osiedlowych zarówno dla młodzieży, jak również osób starszych miały wpływ na zawartość projektów, które realizowane będą w tym obszarze m.in.: C3, C4, C7, C10, O10, O12. Zakres projektów realizowanych w obszarze rewitalizacji: Park Zielona i osiedle przy ul. Robotniczej od podstaw wypracowany został wspólnie z mieszkańcami tego fragmentu miasta oraz użytkowników przestrzeni, która była przedmiotem wielu badań ankietowych, wywiadów grupowych, spotkań warsztatowych i planistycznych, w tym life planning, a o ostatecznym kształcie jej urządzenia mieszkańcy zdecydowali w głosowaniu. Podobnie w obszarze rewitalizacji: Osiedle Łączna, gdzie mieszkańcy Gołonoga wskazywali na problemy wynikające ze zjawiska bezrobocia oraz koncentracji lokali socjalnych w dzielnicy, a wśród obiektów wymagających podjęcia działań w pierwszej kolejności wskazano były hotele robotnicze (budynki typu Lipsk) wraz z terenami otaczającymi. Pozwoliło to doprecyzować działania kierowane do wymagających wsparcia mieszkańców obszaru, przewidziane m.in. w projektach: G1, G2, O1, O2, O3, O4. W obszarze rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida wskazywane problemy związane m.in. z niewystarczającą ofertą spędzania czasu wolnego, barierami architektonicznymi, potrzebą wykreowania nowych funkcji i aktywności, jako naturalnej konsekwencji przebudowy ul. Majakowskiego pozwoliły doprecyzować np. projekty C12, O2, O3, O9, O10. W obszarze rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, przewidziane do realizacji przedsięwzięcia, m.in. projekty S1, O1, O2, O9, O10 są w określonej części wynikiem zgłaszanych przez mieszkańców uczestniczących w spotkaniach diagnostycznych i projektowych problemów dot. problemów społecznych i infrastrukturalnych. Wśród oczekiwanych typów projektów dla tego obszaru jest wypracowywane obecnie ze społecznością lokalną, w ramach Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego, przedsięwzięcie (dot. zdegradowanego terenu w sąsiedztwie ul. Grabocińskiej) odpowiadające na sygnalizowany problem braku terenów zielonych o funkcjach wypoczynkowych i rekreacyjnych. Przygotowywane projekty dla Obszaru rewitalizacji Ząbkowice, w tym m.in.: Z1, Z2, Z4, O1, O2, O3, O4, O9, O10 uwzględniają sugestie społeczności lokalnej związane ze zdiagnozowanymi problemami dot. braku oferty kulturalnej oraz miejsc spędzania czasu wolnego, braku oferty skierowanej do najmłodszych mieszkańców dzielnicy oraz do ludzi starszych, konieczności poprawy jakości zabudowy

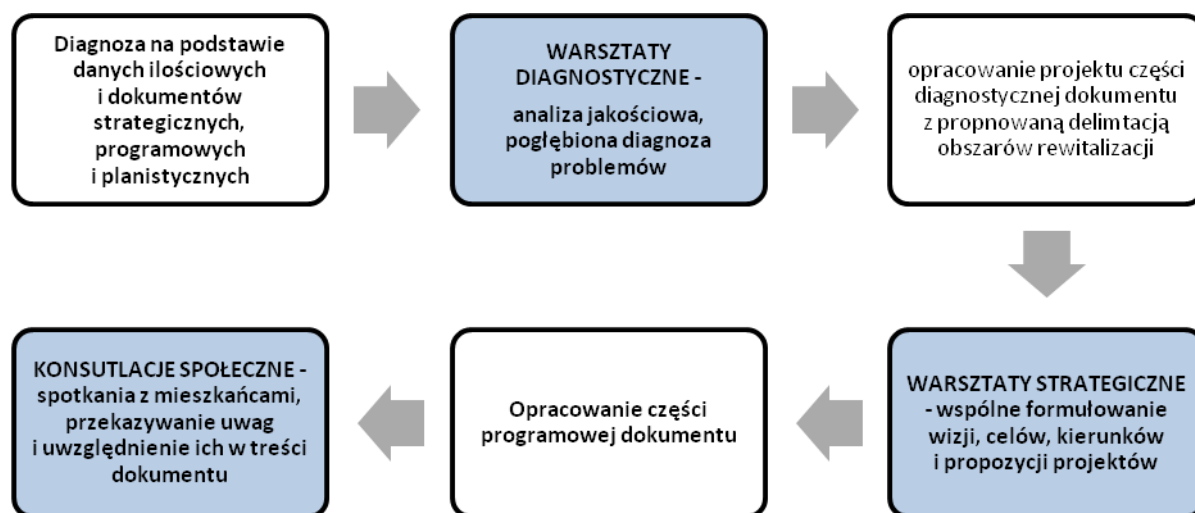
i estetyki osiedli mieszkaniowych oraz obiektów przemysłowych oraz stworzenie miejsc integracji społeczności lokalnej wokół instytucji i obiektów posiadających do tego największy potencjał.

Formę prac warsztatowych zastosowaną w trakcie opracowywania „Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2022” należy uznać na cenne rozwiązanie przede wszystkim ze względu na:

- możliwość identyfikacji przyczyn i skutków występowania problemów społecznych (analiza danych ilościowych odpowiadała na pytanie ilu jest bezrobotnych, spotkania dawały możliwości uzyskania odpowiedzi na pytania, kto i dlaczego ma problemy z pracą. Uczestnicy spotkań bardzo konkretnie wskazywali „prawdziwe” źródła problemów, często wynikające ze specyfiki obszaru, a tym samym trudne do oceny przez zewnętrznego eksperta),
- możliwość identyfikacji miejsc i obiektów, które są ważne dla lokalnych społeczności (w szczególności dotyczyło to dzielnic Strzemieszyce i Ząbkowice, gdzie wskazywano „ukryty” potencjał opuszczonych miejsc, które kiedyś pełniły ważną rolę w życiu mieszkańców i integrowały lokalne społeczności),
- możliwość identyfikacji spośród mieszkańców liderów lokalnych (w trakcie każdego spotkania można było „wyłowić” osoby, które posiadają dużą wiedzę, dar argumentacji oraz stanowią autorytet dla mieszkańców obszaru. Takie osoby będą bardzo przydane na etapie wdrażania programu rewitalizacji miasta).

Poniżej przedstawiono schemat prac nad programem w którym wskazano miejsce i znaczenie partycypacji społecznej.

Rysunek 15. Elementy partycypacji społecznej w trakcie prac nad programem rewitalizacji Dąbrowy Górnicznej

Końcowe konsultacje społeczne projektu Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2022 r. (aktualizacja - 2016 r.) prowadzono od 8 marca do 4 kwietnia 2016 r. Obejmowały one otwarte spotkania z mieszkańcami, radnymi i Dąbrowską Radą Biznesu oraz dyżury konsultacyjne organizowane w godzinach popołudniowych. Treść projektu dokumentu dostępna była w wersji elektronicznej (Internet), jak i drukowanej (Urząd Miejski).

Aktualizację programu rewitalizacji w 2018 r., której podstawą było wypracowanie i zgłoszenie nowych projektów rewitalizacji, rozpoczęto od organizacji spotkań informacyjno-warsztatowych dla organizacji pozarządowych (23 kwietnia 2018 r.) oraz przedsiębiorców (26 kwietnia 2018 r.). Spotkania organizowane w ramach aktualizacji programu odbywały się w godzinach popołudniowych w Centrum Aktywności Obywatelskiej i stanowiły dodatkową sposobność do uzyskania szczegółowych informacji nt. założeń programu rewitalizacji, możliwości pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania i przede wszystkim skonsultowania przygotowywanych projektów rewitalizacyjnych. Uzupełniający nabór projektów

przeprowadzono od 26 kwietnia 2018 r. do 18 maja 2018 r. Wszystkich zainteresowanych zgłoszeniem uwag do treści dokumentu lub przekazaniem opinii dot. prowadzenia procesu rewitalizacji w mieście zaproszono do dyskusji także w ramach dyżurów informacyjnych (10 i 14 maja 2018 r.) oraz podczas spotkań z ekspertem moderującym prace nad dokumentem i Przewodniczącym Komitetu Rewitalizacji Miasta Dąbrowa Górnicza, prowadzonych do 24 maja 2018 r. Zainteresowanym zaproponowano także nową formułę - spotkania indywidualne lub w niewielkich grupach tematycznych z udziałem np. przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedsiębiorców lub grup mieszkańców, których termin i miejsce ustalany był indywidualnie na podstawie otrzymanego zgłoszenia. Podczas tego etapu prac, najistotniejszym celem było pozyskanie kolejnych interesariuszy zainteresowanych włączeniem w proces rewitalizacji i wzbogacających program o kolejne projekty, które mogłyby stanowić uzupełnienie i kolejne etapy dotychczas prowadzonych przedsięwzięć rewitalizacji. Kierunki i zakres proponowanych zmian w treści programu rewitalizacji przedyskutowano także podczas posiedzenia Komitetu Rewitalizacji Miasta Dąbrowa Górnicza, które odbyło się 14 czerwca 2018 r.

Zgodnie z Zarządzeniem Nr 2561.2018 Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza z dnia 26.06.2018 r. w sprawie: przeprowadzenia konsultacji społecznych oraz przygotowania aktualizacji dokumentu „Program Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2022”, od 27 czerwca do 15 lipca 2018 r. zbierano uwagi do obecnie obowiązującego „Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza (aktualizacja – 2016 r.)” oraz projektu Programu z przedstawionymi kierunkami zmian w dokumencie. Spotkania konsultacyjne odbyły się 3 lipca i 10 lipca 2018 r. w Centrum Aktywności Obywatelskiej, uwagi można było również przekazywać pisemnie. Wśród przekazanych uwag, dominowały te dotyczące aktualizacji danych dot. projektów wpisanych już do programu, ale zgłoszono też dwa kolejne projekty rewitalizacyjne, dzielono się sugestiami dot. opisu działań w niektórych obszarach rewitalizacji, czy konstrukcji wskaźników dot. bezrobocia.

W terminie od 22 sierpnia do 10 września 2018 r. zaplanowano kolejny etap konsultacji, w trakcie którego przedstawiony zostanie zaopiniowany przez instytucje woj. śląskiego projekt aktualizacji programu. Przewidziano konsultacje pisemne i popołudniowe dyżury dla mieszkańców. Projekt aktualizacji programu będzie również przedmiotem opiniowania Komitetu Rewitalizacji Miasta Dąbrowa Górnicza.

Rysunek 16. Elementy partycypacji społecznej w trakcie prac nad aktualizacją programu rewitalizacji Dąbrowy Górniczej

O przeprowadzeniu aktualizacji treści dokumentu w 2020 r. zdecydowały:

- zgłoszenie, w trakcie naboru projektów rewitalizacyjnych (30.10.2019-19.12.2019 r.) oraz po jego zakończeniu nowych przedsięwzięć do Programu Rewitalizacji,
- zainteresowanie przedsiębiorców pozyskaniem pożyczki rewitalizacyjnej, przyznanie której warunkowane jest m.in. realizacją projektu wynikającego z obowiązującego miejskiego programu rewitalizacji.

Zgodnie z Zarządzeniem Nr 1037.2020 Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza z dnia 15.05.2020 r. w sprawie: przeprowadzenia konsultacji społecznych projektu dokumentu „Program Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2022 (aktualizacja – 2020 r.)” zorganizowano je w trzech etapach. Uwagi do treści programu mogły być przekazywane na piśmie (pocztą elektroniczną przez cały czas prowadzenia konsultacji) oraz ustnie podczas dyżurów telefonicznych (19 maja, 27 maja, 1 czerwca 2020). Spotkania konsultacyjne zorganizowano w formie online. W pierwszym etapie konsultacji odbyły się trzy videospotkania (wykorzystano facebook oraz aplikację Microsoft Teams), podczas których przedstawiono proponowane zmiany w treści Programu Rewitalizacji (21 maja 2020 r.), zaprezentowano nowe projekty włączone do projektu aktualizacji Programu Rewitalizacji (28 maja 2020 r.), a podczas spotkania dedykowanego przedsiębiorcom (2 czerwca 2020 r.) dyskutowano m.in. dlaczego warto mieć aktualny projekt wpisany w program rewitalizacji, także w kontekście możliwości uzyskania preferencyjnej pożyczki na realizację przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji. Spotkania przygotowane w ramach aktualizacji programu organizowano w godzinach popołudniowych.

Przekazywane uwagi dotyczyły najczęściej aktualizacji danych dot. projektów wpisanych już do programu, ale zgłoszono też trzy kolejne projekty rewitalizacyjne, dzielono się sugestiami dot. opisu działań w niektórych obszarach rewitalizacji, czy konstrukcji wskaźników dot. bezrobocia.

Od 13 do 20 lipca 2020 r. w ramach trzeciego etapu konsultacji społecznych projektu aktualizacji dokumentu zaplanowano dwa spotkania online poświęcone omówieniu uwag zgłoszonych do Programu Rewitalizacji (16 lipca 2020 r.), prezentacji końcowej wersji projektu aktualizacji Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2022 (aktualizacja – 2020 r.) oraz omówieniu dalszych planowanych działań (20 lipca 2020 r.). Przewidziano również konsultacje pisemne i telefoniczne dyżury dla mieszkańców 14 i 17 lipca 2020 r.).

Program rewitalizacji jest dokumentem otwartym. Jego zawartość tworzona jest we współpracy z lokalnymi partnerami: przedsiębiorcami, spółdzielniami i wspólnotami mieszkaniowymi, organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi, grupami mieszkańców, wszystkimi zainteresowanymi, związanymi z Dąbrową Górniczą miejscem zamieszkania bądź działalnością społeczną lub gospodarczą. Partnerzy lokalni mają wpływ na kształtowanie zawartości programu poprzez:

- zgłaszane wnioski wyrażające opinie na temat zawartych kierunków rozwoju i odnowy miasta przyjętych w dokumencie,
- udział w pracach nad aktualizacją dokumentu,
- zgłaszane wnioski dot. włączenia do programu nowych obszarów lub poszerzenie już istniejących,
- zgłoszenie i realizację projektów rewitalizacyjnych,
- udział w pracach na rzecz realizacji programu i zawartych w nim przedsięwzięć.

Samorząd wspiera aktywność mieszkańców na rzecz rewitalizacji w formach dopuszczonych obowiązującymi przepisami prawa. Szczegółowo kwestie regulować będą zawierane porozumienia partnerskie (środowisko biznesu) oraz wdrażane programy dot. zasad wsparcia inicjatyw lokalnych (pozostali partnerzy programu). W ramach współpracy samorząd inicjować i zachęcać będzie społeczność

lokalne rewitalizowanych obszarów do tworzenia lokalnych grup rewitalizacji. Zadaniem grupy będzie m.in. identyfikacja problemów, wybór przedsięwzięć służących ich rozwiązaniu, budowa planu działania, pomoc w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Współpraca gwarantuje, że diagnoza potrzeb jest właściwa, a przyjęty sposób postępowania zgodny z oczekiwaniami społeczności lokalnej.

Zadaniem samorządu jest zapewnienie kompleksowej informacji o podejmowanych działaniach rewitalizacyjnych, a także tworzenie zachęt sprzyjających włączaniu kolejnych partnerów oraz ich aktywnemu uczestnictwu w procesie rewitalizacji. Także prowadzenie działań na rzecz pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych. W tym celu realizowane będą:

- działania informacyjno-promocyjne na rzecz propagowania programu rewitalizacji z wykorzystaniem strony internetowej Urzędu Miejskiego (portal dedykowany rewitalizacji), wydawnictw własnych (broszury, ulotki informacyjne) i współpracę z mediami,
- organizacja spotkań z grupami beneficjentów oraz mieszkańców obszarów objętych działaniami rewitalizacyjnymi bądź zainteresowanych włączeniem obszaru do programu rewitalizacji,
- systematyczne informowanie mieszkańców Dąbrowy Górniczej o podejmowanych przedsięwzięciach rewitalizacyjnych oraz pracach na rzecz realizacji projektów rewitalizacyjnych,
- przeprowadzanie sondaży opinii społeczności lokalnej (np. poprzez ankiety), tak w celu diagnozy problemów, konsultacji sugerowanych metod ich rozwiązywania, jak i badania oczekiwań mieszkańców w sferze podejmowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- podawanie do publicznej wiadomości (strona internetowa Urzędu Miejskiego) okresowych raportów z realizacji programu rewitalizacji miasta.

Proces wdrażania programu rewitalizacji wymaga systematycznego prowadzenia działań, z których kluczowymi są:

- przegląd prawa, pozwalający na usunięcie barier wdrażania programu rewitalizacji,
- organizacja spotkań z grupami beneficjentów oraz naborów na projekty rewitalizacyjne,
- określenie wskaźników służących do monitorowania realizacji programu rewitalizacji,
- monitorowanie realizacji projektów włączonych do programu,
- okresowe raportowanie stanu wdrożenia programu rewitalizacji, jego cykliczna ocena i weryfikacja.

Zestaw podstawowych technik i narzędzi partycypacyjnych oraz działań aktywizujących społeczność lokalną w procesie rewitalizacji przedstawiony został w tabeli nr 47.

Tabela 47. Instrumenty partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji Dąbrowy Górniczej

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W PROCESIE REWITALIZACJI		
ETAP TWORZENIA/ AKTUALIZACJI DOKUMENTU	ETAP WDRAŻANIA DOKUMENTU	ETAP MONITORINGU/ OCENY PROCESU REWITALIZACJI
<ul style="list-style-type: none"> - spotkania otwarte z mieszkańcami, w tym: warsztaty diagnostyczne, warsztaty strategiczne (wspólne formułowanie wizji, celów, kierunków i propozycji projektów dla obszarów rewitalizacji), - sondaże opinii społeczności lokalnej, w tym ankiety, - spacerki badawcze wspierające diagnozę problemów przestrzenno-infrastrukturalnych, - współdziałanie w sferze wypracowania montażu środków finansowych ze źródeł publicznych, prywatnych i społecznych na rzecz realizacji planowanych przedsięwzięć, - konsultacje społeczne projektu dokumentu (zgłaszanie uwag), - dyżury konsultacyjne, w tym organizacja punktu konsultacyjnego podczas organizowanych w mieście wydarzeń, - portal dedykowany rewitalizacji miasta (dział w ramach internetowej strony miasta www.dg.pl) 	<ul style="list-style-type: none"> - organizacja spotkań i dyskusji na rzecz przezwyciężania barier wynikających z nieufności oraz konfliktu interesów różnych grup beneficjentów, - organizacja spotkań z mieszkańcami oraz innymi grupami interesariuszy na rzecz kreowania komplementarnych projektów w poszczególnych obszarach rewitalizacji, - kreowanie i promowanie liderów środowisk lokalnych i liderów projektów aktywizujących społeczności lokalne, - tworzenie dzielnicowych i osiedlowych partnerstw / koalicji na rzecz przygotowania i realizacji obywatelskich projektów rewitalizacyjnych, - budowanie montażu finansowych uzależnionych od zdolności finansowej beneficjentów, - w miarę możliwości zatrudnianie np. na umowę zlecenie wyselekcjonowanych mieszkańców obszarów rewitalizacji, którzy w wyniku prac rewitalizacyjnych mogliby nabywać doświadczenie oraz uzyskiwać nowe kompetencje zawodowe, a równocześnie budowane byłoby większe przywiązanie i odpowiedzialność za najbliższe sąsiedztwo, - wykorzystywanie Dzielnicowego Forum Mieszkańców do zwiększania świadomości, wypracowywania konsensusu oraz modyfikowania zamierzeń rewitalizacyjnych. - systematyczna informacja o podejmowanych przedsięwzięciach rewitalizacyjnych oraz pracach na rzecz realizacji projektów rewitalizacyjnych (m.in. dział w ramach portalu www.dg.pl dedykowany rewitalizacji Dąbrowy Górniczej), - sondaże opinii społeczności lokalnej (np. ankiety), w celu badania oceny mieszkańców w sferze podejmowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, - edukacja w sferze rewitalizacji - zróżnicowany program dedykowany różnym grupom interesariuszy, - wsparcie informacyjne i doradcze indywidualnym i zbiorowym beneficjentom, - systematyczne gromadzenie opinii, komentarzy, uwag mieszkańców obszarów rewitalizacji na temat przebiegu procesu rewitalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> - przeprowadzanie sondaży opinii społeczności lokalnej (np. poprzez ankiety), w celu oceny procesu rewitalizacji, - wykorzystywanie Dzielnicowego Forum Mieszkańców do zwiększania świadomości, wypracowywania konsensusu oraz modyfikowania zamierzeń rewitalizacyjnych, - organizacja spotkań z grupami beneficjentów oraz mieszkańców obszarów objętych działaniami rewitalizacyjnymi, - systematyczne informowanie mieszkańców o podejmowanych przedsięwzięciach rewitalizacyjnych, - podawanie do publicznej wiadomości (strona internetowa Urzędu Miejskiego) okresowych raportów z realizacji programu rewitalizacji miasta.

Narzędzia partycypacji przewidziane dla projektu Fabryka pełna życia – rewitalizacja śródmieścia Dąbrowy Górniczej (realizowany w ramach Modelowej Rewitalizacji jako jeden z 20 projektów w Polsce) pełnią rolę wzorcowych dla działań prowadzonych w pozostałych obszarach rewitalizacji.

Koordinację wdrażania Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2023, tak jak dotąd zapewnia Wydział Rozwoju, Przedsiębiorczości i Obsługi Inwestorów we współpracy z Pełnomocnikiem Prezydenta Miasta ds. rewitalizacji oraz pod nadzorem Prezydenta Miasta.

9.2. Komitet Rewitalizacji Miasta Dąbrowa Górnicza

Komitet Rewitalizacji Miasta Dąbrowa Górnicza stanowi forum umożliwiające wypracowanie rozwiązań uzgodnionych i akceptowanych przez wszystkich uczestników procesu rewitalizacji miasta. Komitet pełni funkcję opiniodawczo-doradczą gminy w sprawach dotyczących projektowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji wszystkich aktywności związanych z rewitalizacją miasta. Komitet Rewitalizacji Miasta Dąbrowa Górnicza powołuje w drodze zarządzenia Prezydent Miasta, który zapewnia również obsługę organizacyjną Komitetu.

Do **zadań** Komitetu Rewitalizacji Miasta Dąbrowa Górnicza należą w szczególności:

- inicjowanie partnerstwa na rzecz realizacji kompleksowych, komplementarnych i spójnych terytorialnie przedsięwzięć rewitalizacji;
- opiniowanie przebiegu konsultacji społecznych realizowanych w trakcie programowania i wdrażania programu rewitalizacji;
- rozstrzyganie konfliktów występujących pomiędzy różnymi grupami interesariuszy;
- rozpatrywanie propozycji dotyczących modyfikacji zasięgu przestrzennego obszarów rewitalizacji, jak również aktualizacji celów i projektów rewitalizacji;
- opiniowanie i rekomendowanie zgłaszanych projektów rewitalizacji;
- opiniowanie i rekomendowanie do dalszego dopracowywania pomysłów na projekty rewitalizacji;
- wypracowywanie propozycji instrumentów wspierających proces rewitalizacji.

W **skład** Komitetu Rewitalizacji Miasta Dąbrowa Górnicza wchodzi m.in. przedstawiciele interesariuszy procesu rewitalizacji reprezentujący sektor obywatelski (w tym lokalne stowarzyszenia i fundacje oraz inne organizacje pozarządowe), środowisko biznesowe (w tym małe i średnie przedsiębiorstwa), właściciele i zarządców nieruchomości (w tym spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe), instytucje wsparcia społecznego (w szczególności miejski ośrodek pomocy społecznej i powiatowy urząd pracy), przedstawiciel środowiska naukowego posiadający wiedzę ekspercką z zakresu rewitalizacji miast.

W miarę potrzeb, na spotkania Komitetu Rewitalizacji mogą być zapraszani inni przedstawiciele interesariuszy, a także eksperci zewnętrzni pełniący funkcje doradcze lub mediacyjne jednakże nie posiadający prawa do udziału w głosowaniach. W przypadku, gdy Komitet zajmuje stanowisko w drodze głosowania, przedstawiciele miasta, miejskich jednostek organizacyjnych oraz osób prawnych ustanowionych przez miasto nie biorą udziału w głosowaniu, jeżeli dotyczy ono dokumentów lub innych spraw, których opracowanie jest zadaniem Prezydenta Miasta. Szczegółowe zasady funkcjonowania Komitetu Rewitalizacji reguluje Zarządzenie Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza.

Kadencja pierwszego Komitetu Rewitalizacji zakończyła się 31 grudnia 2018 r.

9.3. Instrumenty wspierające rewitalizację Dąbrowy Górniczej

Instrumentami rewitalizacji wspierającymi projekty infrastrukturalne i społeczne poprzez tworzenie odpowiednich rozwiązań instytucjonalno-prawnych oraz mechanizmów finansowych są wymienione w Strategii Rozwoju Miasta: Dąbrowa Górnicza 2022:

- miejski system ulg i zwolnień podatkowych w sektorze przedsiębiorstw,
- realizacja budżetu partycypacyjnego w Dąbrowie Górniczej w latach 2015-2022,
- procedura prowadzenia konsultacji społecznych w Dąbrowie Górniczej,
- model aktywizacji mieszkańców Dąbrowy Górniczej w oparciu o nowe techniki i narzędzia partycypacji społecznej (po wypracowaniu),
- fundusz wkładów własnych NGO (po utworzeniu),
- fundusz pożyczkowy i poręczeniowy dla podmiotów społecznych (po utworzeniu),

- karta usług publicznych, w tym zintegrowany bilet na wszystkie środki komunikacji miejskiej oraz opłaty parkingowe (po wprowadzeniu).

9.4. Aktualizacja Programu Rewitalizacji

Program Rewitalizacji jest dokumentem otwartym. Oznacza to, że jego zawartość jest systematycznie weryfikowana zgodnie z potrzebami i oczekiwaniami dąbrowian, zmianami zachodzącymi w obszarach zdegradowanych oraz możliwościami finansowymi. Aktualizacja programu rewitalizacji przeprowadzana jest we współdziałaniu z mieszkańcami Dąbrowy Górniczej i potencjalnymi beneficjentami, z zachowaniem zasad partycypacji oraz uwzględnieniem wyników wykonanych analiz i przeprowadzonych naborów projektów rewitalizacyjnych.

Aktualizacja Programu Rewitalizacji: Dąbrowa Górnicza 2023 podejmowana jest przede wszystkim gdy:

- w wyniku przeprowadzanego naboru projektów, zgłoszone zostały nowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne spełniające warunki określone w Zarządzeniu Prezydenta Miasta;
- uzasadniony jest wniosek o poszerzenie istniejącego lub włączenie nowego obszaru rewitalizacji do Programu;
- w wyniku przeprowadzonych badań i analiz zdiagnozowano zmiany w wybranych dziedzinach funkcjonowania miasta, które uzasadniają weryfikację dotychczasowej treści programu, granic obszarów zdegradowanych lub obszarów rewitalizacji,
- zmieniły się przepisy prawa lub pojawiły nowe, stwarzające możliwość aplikowania o zewnętrzne środki finansowe wspierające realizację projektów, m.in. Unii Europejskiej;
- wprowadzono zmiany w treści Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego, w tym do Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020 lub wprowadzono zmiany w Ustawie o rewitalizacji, uzasadniające podjęcie prac nad aktualizacją PR.

Nabory projektów do Programu Rewitalizacji organizowane są przez Wydział Rozwoju, Przedsiębiorczości i Obsługi Inwestorów co najmniej raz na dwa lata lub na wniosek podmiotów, które realizować będą projekty i zapewnią ich finansowanie. Projekt rewitalizacyjny może być włączony do Programu na podstawie zgłoszonej Karty Projektu. Karty Projektów składają wnioskodawcy, którzy zamierzają realizować dane przedsięwzięcie. Złożenie Karty Projektu jest równoznaczne ze zobowiązaniem się wnioskodawcy do systematycznego przekazywania do Wydziału Rozwoju, Przedsiębiorczości i Obsługi Inwestorów informacji dot. projektu, w tym: rozpoczęcia, przebiegu realizacji, ewentualnych wprowadzanych zmian, zakończenia realizacji projektu, jego faktycznej wartości oraz osiągniętych rezultatów. Każdy mieszkaniec może złożyć Kartę Pomysłu na przedsięwzięcie rewitalizacyjne. Sugestie i propozycje mieszkańców, zawarte w Kartach Pomysłów przedstawiane są Komitetowi Rewitalizacji (jeżeli został powołany), który opiniuje i rekomenduje wnioski do dalszego dopracowania, celem przekształcenia wybranych pomysłów w projekty rewitalizacji, z uwzględnieniem technicznych, finansowych i organizacyjnych możliwości ich realizacji. Jeżeli Komitet Rewitalizacji nie został powołany czynności te wykonuje zespół powołany przez Prezydenta Miasta. Wzory kart: projektu i pomysłu na przedsięwzięcie rewitalizacyjne, a także wniosków dot. weryfikacji granic priorytetowych obszarów rewitalizacji oraz tryb organizacji procesu aktualizacji Programu wraz z naborem projektów rewitalizacyjnych, szczegółowo reguluje Zarządzenie Prezydenta Miasta.

9.5. Monitoring i ewaluacja Programu Rewitalizacji

Monitoring procesu rewitalizacji prowadzony jest w dwóch płaszczyznach:

- monitoring zjawisk społeczno-gospodarczych zachodzących w obszarach rewitalizacji i na terenie całego miasta,
- monitoring realizacji projektów objętych Programem Rewitalizacji.

Monitoring zjawisk społeczno-gospodarczych obejmuje systematyczne rejestrowanie i analizę zmian wartości wskaźników wykorzystanych w trakcie diagnozy i delimitacji obszarów rewitalizacji. Są to dane dot. demografii (w tym: tempo ubytku ludności), bezrobocia (w tym: udział bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców), pomocy społecznej (w tym: osoby objęte zasiłkami MOPS, zasięg ubóstwa skrajnego), przedsiębiorczości (w tym: liczba podmiotów w bazie REGON na 10 tys. mieszkańców) i przestępczości (w tym: liczba rodzin objętych procedurą „Niebieska karta”). Dane te gromadzi i analizuje Wydział Rozwoju, Przedsiębiorczości i Obsługi Inwestorów.

Monitoring realizacji projektów objętych Programem Rewitalizacji obejmuje systematyczne rejestrowanie i raportowanie postępów prowadzonych działań. Wskaźniki produktu dla poszczególnych projektów określone zostały w tabelach zamieszczonych w rozdziale VII: Projekty rewitalizacji obszarów Dąbrowy Górniczej (tabele od nr 37 do 47). Do monitoringu wykorzystane zostaną również wskaźniki wskazane w załączniku do Uszczegółowienia Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020. Monitorowanie realizacji projektów obejmuje przedsięwzięcia realizowane zarówno przez podmioty publiczne, prywatne, jak i sektor obywatelski. Każdy projektodawca zobowiązany jest raz w roku do przekazania do Wydziału Rozwoju, Przedsiębiorczości i Obsługi Inwestorów, danych dotyczących zakresu, wartości i sposobu finansowania prowadzonych prac, ewentualnych przyczyn i skutków opóźnienia w realizacji projektu. Wzór karty informacyjnej z realizacji projektu określony zostanie w Zarządzeniu Prezydenta Miasta.

Proces monitoringu i oceny wdrażania programu rewitalizacji wsparty zostanie prowadzonymi niezależnie analizami i badaniami socjologicznymi, dotyczącymi postrzegania przez mieszkańców kierunków podejmowanych działań, zauważanych zmian i oczekiwań związanych z rewitalizacją poszczególnych obszarów miasta. Badania powinny być podejmowane także w sferze zmian w jakości przestrzeni rewitalizowanych obszarów. Przedsięwzięcia te służyć będą gromadzeniu zróżnicowanych informacji o rewitalizowanych obszarach i procesach w nich zachodzących, a także identyfikacji nowych zjawisk i procesów. Wnioski wynikające z realizacji tego typu projektów badawczych wykorzystywane będą do podejmowania decyzji dotyczących ewentualnych korekt lub wprowadzania zmian w treści Programu. Także formułowania propozycji zmian w zakresie kierunków i sposobów realizacji Programu. Monitoring prowadzony jest również w sferze możliwości uzyskania zewnętrznych źródeł finansowania dla podejmowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Raport prezentujący rezultaty monitoringu programu rewitalizacji jest opracowywany raz w roku. Podmiotem odpowiedzialnym za przygotowanie raportu jest Wydział Rozwoju, Przedsiębiorczości i Obsługi Inwestorów. Szczegółowe zasady przygotowywania raportów oraz ich przedstawiania Komitetowi Rewitalizacji Miasta Dąbrowa Górnicza oraz społeczności lokalnej, szczegółowo określi zarządzenie Prezydenta Miasta.

Systematyczna analiza wskaźników produktu i rezultatu umożliwi elastyczne reagowanie na dane pochodzące z monitoringu, ewentualną korektę zapisów i działań w programie w zależności od uzyskiwanych efektów.

Ocena skuteczności realizacji programu prowadzona będzie okresowo w wymiarze oceny i aktualizacji całego programu rewitalizacji, podejmowanych działań, ich spójności i komplementarności oraz oddziaływania na rozwój miasta. W tym celu zastosowane będą następujące wskaźniki realizacji celów rewitalizacji, przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 48. Wskaźniki realizacji celów rewitalizacji priorytetowych obszarów rewitalizacji Dąbrowy Górniczej

CELE REWITALIZACJI	WSKAŹNIKI
PRIORYTETOWY OBSZAR REWITALIZACJI: CENTRUM	
Wykreowanie koncepcji, a następnie realizacja wielofunkcyjnej i reprezentacyjnej przestrzeni śródmiejskiej na terenach przemysłowych DEFUM z uwzględnieniem zagospodarowania sąsiednich terenów dworca kolejowego	<ul style="list-style-type: none"> - dynamika ubytku liczby ludności zamieszkującej rewitalizowany obszar, - wielkość zrewitalizowanej powierzchni gruntów w m²; - wielkość powierzchni użytkowej zrewitalizowanych i nowopowstałych budynków i budowli w m² ;
Tworzenie nowych oraz wzmacnianie istniejących funkcji biznesowych, administracyjnych, kulturalnych w obrębie ścisłego centrum miasta wyznaczonego ulicami Kościuszki, Sobieskiego, Królowej Jadwigi oraz 3 Maja wraz z otoczeniem	<ul style="list-style-type: none"> - dynamika zmian liczby podmiotów w bazie REGON na 10 tys. mieszkańców, - dynamika zmian liczby wydarzeń kulturalnych realizowanych rewitalizowanym obszarze;
Aktywowanie potencjałów zawodowych i obywatelskich oraz wzmacnianie integracji i spójności społeczności zamieszkującej i działającej w centrum Dąbrowy Górniczej	<ul style="list-style-type: none"> - dynamika zmian liczby bezrobotnych w populacji mieszkańców ogółem, - udział długotrwale bezrobotnych w obszarze oraz w ogólnej liczbie bezrobotnych w obszarze (dynamika zmian), - dynamika zmian w ilości osób i osób w rodzinach pobierających zasiłki na 1.000 mieszkańców, - zasięg ubóstwa skrajnego, - liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej karty” - zasięg zmian, - aktywność społeczna: podatnicy korzystający z mechanizmu 1% PIT - liczba uczestników objętych programami realizowanymi w ramach projektu przez instytucje i organizacje pozarządowe (dynamika zmian);
Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej terenów przemysłowych KWK Paryż oraz Hałdy Jadwiga	<ul style="list-style-type: none"> - wielkość zrewitalizowanej powierzchni gruntów w m²; - wielkość powierzchni użytkowej zrewitalizowanych i nowopowstałych budynków i budowli w m² ;
Kreowanie nowych aktywności gospodarczych zachowujących, eksponujących i rozwijających dziedzictwo kulturowe miasta	<ul style="list-style-type: none"> - dynamika zmian liczby podmiotów w bazie REGON na 10 tys. mieszkańców;
PRIORYTETOWY OBSZAR REWITALIZACJI: PARK ZIELONA I OSIEDLE PRZY UL. ROBOTNICZEJ	
Kreowanie nowej i wzbogacanie istniejącej oferty aktywnego spędzania czasu wolnego oraz promowanie zdrowego stylu życia w śródmiejskich terenach zielonych	<ul style="list-style-type: none"> - liczba uczestników objętych programami realizowanymi w ramach projektu przez instytucje i organizacje pozarządowe (dynamika zmian), - dynamika zmian liczby wydarzeń sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych realizowanych rewitalizowanym obszarze; - wielkość zrewitalizowanej powierzchni gruntów w m²; - wielkość powierzchni użytkowej zrewitalizowanych i nowopowstałych budynków i budowli w m² ;
Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zamieszkujących tereny koncentracji substandardowej – ul. Robotnicza	<ul style="list-style-type: none"> - dynamika zmian liczby bezrobotnych w populacji mieszkańców ogółem, - udział długotrwale bezrobotnych w obszarze oraz w ogólnej liczbie bezrobotnych w obszarze (dynamika zmian), - dynamika zmian w ilości osób i osób w rodzinach pobierających

	<p>zasiłki na 1.000 mieszkańców, - zasięg ubóstwa skrajnego, - liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej karty” – zasięg zmian;</p>
<p>Poprawa jakości zamieszkania oraz tworzenie i wzmacnianie udogodnień miejskich na obszarze osiedla przy ul. Robotniczej</p>	<p>- powierzchnia mieszkalna w m², w której nastąpiło podniesienie standardu zamieszkania - dynamika zmian, - wielkość zrewitalizowanej powierzchni gruntów w m²;</p>
<p>PRIORYTETOWY OBSZAR REWITALIZACJI: OSIEDLE MICKIEWICZA/NORWIDA</p>	
<p>Podniesienie atrakcyjności zamieszkania na Osiedlu Mickiewicza/Norwida poprzez tworzenie nowoczesnej infrastruktury aktywnych form spędzania czasu wolnego, przyjaznej dzieciom i osobom starszym, a także tworzenie oferty usługowej w obrębie zmodernizowanej ul. Majakowskiego</p>	<p>- dynamika zmian liczby podmiotów w bazie REGON na 10 tys. mieszkańców, - dynamika ubytku liczby ludności zamieszkującej rewitalizowany obszar;</p>
<p>Wspieranie integracji społeczności lokalnej osiedla na rzecz aktywności obywatelskich usprawniających funkcjonowanie obszaru</p>	<p>- dynamika zmian liczby bezrobotnych w populacji mieszkańców ogółem, - udział długotrwale bezrobotnych w obszarze oraz w ogólnej liczbie bezrobotnych w obszarze (dynamika zmian), - dynamika zmian w ilości osób i osób w rodzinach pobierających zasiłki na 1.000 mieszkańców, - zasięg ubóstwa skrajnego, - liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej karty” – zasięg zmian, - aktywność społeczna: podatnicy korzystający z mechanizmu 1%PIT</p>
<p>PRIORYTETOWY OBSZAR REWITALIZACJI: ŻĄBKOWICE</p>	
<p>Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zamieszkujących teren koncentracji substandardowej centrum dzielnicy i okolice Dworca Kolejowego Żąbkowice, ulice: Dworcowa, Sikorskiego, Osiedla Robotniczego, Osiedla Młodych Hutników</p>	<p>- odsetek bezrobotnych w populacji mieszkańców ogółem, - udział długotrwale bezrobotnych w obszarze oraz w ogólnej liczbie bezrobotnych w obszarze (dynamika zmian), - dynamika zmian w ilości osób i osób w rodzinach pobierających zasiłki na 1.000 mieszkańców, - zasięg ubóstwa skrajnego, - liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej karty” – zasięg zmian;</p>
<p>Tworzenie nowych oraz wzmacnianie istniejących funkcji biznesowych, kulturalnych i rekreacyjnych w zdegradowanych miejscach i obiektach</p>	<p>- dynamika zmian liczby podmiotów w bazie REGON na 10 tys. mieszkańców, - dynamika zmian liczby wydarzeń kulturalnych realizowanych rewitalizowanym obszarze;</p>
<p>Poprawa jakości zamieszkania oraz tworzenie i wzmacnianie udogodnień miejskich na obszarze osiedli mieszkaniowych (Osiedle Młodych Hutników, Osiedle Robotnicze, Osiedle Matheron)</p>	<p>- dynamika ubytku liczby ludności zamieszkującej rewitalizowany obszar, - powierzchnia mieszkalna w m², w której nastąpiło podniesienie standardu zamieszkania - dynamika zmian, - wielkość zrewitalizowanej powierzchni gruntów w m²;</p>
<p>PRIORYTETOWY OBSZAR REWITALIZACJI: STRZEMIESZYCE WIELKIE I SĄSIEDNIE TERENY ZDEGRADOWANE</p>	
<p>Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem</p>	<p>- odsetek bezrobotnych w populacji mieszkańców ogółem,</p>

społecznym, zamieszkujących tereny koncentracji substandardowej zabudowy centrum dzielnicy, a także miejscem koncentracji lokali socjalnych – ul. Hotelowa	- udział długotrwale bezrobotnych w obszarze oraz w ogólnej liczbie bezrobotnych w obszarze (dynamika zmian), - dynamika zmian w ilości osób i osób w rodzinach pobierających zasiłki na 1.000 mieszkańców, - zasięg ubóstwa skrajnego, - liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej karty” - dynamika zmian;
Tworzenie nowych oraz wzmacnianie istniejących funkcji biznesowych, kulturalnych i rekreacyjnych w zdegradowanych miejscach i obiektach zwłaszcza centrum dzielnicy wyznaczonego przez ulice: Warszawską i Ofiar Katynia i zdegradowanych terenach przemysłowych w tym po oczyszczalni	- dynamika zmian liczby podmiotów w bazie REGON na 10 tys. mieszkańców; - dynamika ubytku liczby ludności zamieszkującej rewitalizowany obszar; - dynamika zmian liczby wydarzeń kulturalnych realizowanych rewitalizowanym obszarze;
Kreowanie i wzbogacanie oferty aktywnego spędzania wolnego czasu oraz promowanie zdrowego stylu życia na terenach zielonych dzielnicy (Srocza Góra, Las na Sulnie)	- wielkość zrewitalizowanej powierzchni gruntów w m ² ; - dynamika zmian liczby wydarzeń sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych realizowanych rewitalizowanym obszarze;
Kompleksowe przygotowanie terenu inwestycyjnego na potrzeby działalności gospodarczej	- wielkość zrewitalizowanej powierzchni gruntów w m ² ;
PRIORYTETOWY OBSZAR REWITALIZACJI: OSIEDLE ŁĄCZNA	
Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zamieszkujących tereny koncentracji substandardowej zabudowy – ulica Łączna	- odsetek bezrobotnych w populacji mieszkańców ogółem, - udział długotrwale bezrobotnych w obszarze oraz w ogólnej liczbie bezrobotnych w obszarze (dynamika zmian), - dynamika zmian w ilości osób i osób w rodzinach pobierających zasiłki na 1.000 mieszkańców, - zasięg ubóstwa skrajnego, - liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej karty” – dynamika zmian;
Wzmacnianie potencjału rozwojowego dzieci i młodzieży i kształtowanie wśród nich i ich opiekunów postaw obywatelskich	- liczba uczestników objętych programami realizowanymi w ramach projektu przez instytucje i organizacje pozarządowe – dynamika zmian;
Poprawa jakości zamieszkania oraz tworzenie i wzmacnianie udogodnień miejskich na obszarze Osiedla Łączna	- powierzchnia mieszkalna w m ² , w której nastąpiło podniesienie standardu zamieszkania – dynamika zmian, - wielkość zrewitalizowanej powierzchni gruntów w m ² ; - wielkość powierzchni użytkowej zrewitalizowanych i nowopowstałych budynków i budowli w m ² .

Źródło: opracowanie własne

Bieżące gromadzenie danych i informacji, na temat zmian sytuacji społeczno-gospodarczej miasta, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów rewitalizacji umożliwi prowadzenie analiz skuteczności programu. Informacje z realizacji PR, w tym analizy skuteczności PR, przygotowywane są rokrocznie przez Wydział Rozwoju, Przedsiębiorczości i Obsługi Inwestorów, nie później niż do 15 marca każdego roku, za poprzedni rok kalendarzowy i przekazywane do wykorzystania w Raporcie o Stanie Gminy. Raport końcowy z realizacji Programu Rewitalizacji wraz z analizą jego skuteczności przygotowany zostanie do 30 czerwca 2024 r. Raporty publikowane są na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej.

Spis treści

1.	Założenia metodologiczne rewitalizacji w Dąbrowie Górniczej.....	4
2.	Powiązania programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i programowymi Dąbrowy Górniczej	7
2.1.	Strategia rozwoju miasta: Dąbrowa Górnicza 2022	7
2.2.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Dąbrowa Górnicza	10
2.3.	Miejskie strategie i programy sektorowe	12
2.4.	Lokalny Program Rewitalizacji Dąbrowy Górniczej do roku 2020 – podsumowanie działań realizowanych do roku 2014.....	14
3.	Diagnoza zjawisk kryzysowych w Dąbrowie Górniczej.....	15
3.1.	Kryteria oceny sytuacji kryzysowych w Dąbrowie Górniczej	15
3.2.	Problem depopulacji w Dąbrowie Górniczej	16
3.3.	Problem bezrobocia w dzielnicach Dąbrowy Górniczej	19
3.4.	Problem wykluczenia społecznego w dzielnicach Dąbrowy Górniczej	22
3.5.	Poziom przedsiębiorczości.....	24
3.6.	Poziom bezpieczeństwa publicznego	26
3.7.	Analiza problemów w podsystemie urbanistyczno-środowiskowym.....	27
3.8.	Analiza rozmieszczenia przestrzennego negatywnych zjawisk w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.....	31
3.9.	Analiza rozmieszczenia przestrzennego negatywnych zjawisk w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.....	36
3.10.	Wnioski z analizy danych w podsystemach społeczno-gospodarczym i urbanistyczno-środowiskowym	43
4.	Delimitacja obszarów rewitalizacji w Dąbrowie Górniczej.....	48
4.1.	Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum, Podobszar: Śródmieście	52
4.2.	Priorytetowy obszar rewitalizacji Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej	64
4.3.	Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida	68
4.4.	Priorytetowy obszar rewitalizacji Ząbkowice	72
4.5.	Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, Podobszar: Strzemieszyce Wielkie	77
4.6.	Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Łączna	83
5.	Analiza strategiczna obszarów zdegradowanych Dąbrowy Górniczej.....	87
5.1.	Założenia analizy strategicznej obszarów zdegradowanych Dąbrowy Górniczej	87
5.2.	Analiza SWOT obszaru zdegradowanego Dąbrowa	87
5.3.	Analiza SWOT obszaru zdegradowanego Ząbkowice	89
5.4.	Analiza SWOT obszaru zdegradowanego Strzemieszyce.....	90
5.5.	Analiza SWOT obszaru zdegradowanego Gołonóg.....	92
6.	Wizja, cele i kierunki działań priorytetowych obszarów rewitalizacji Dąbrowy Górniczej.....	93
6.1.	Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum	93
6.2.	Priorytetowy obszar rewitalizacji Park Zielona i osiedle przy ul. Robotniczej	94
6.3.	Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida	95
6.4.	Priorytetowy obszar rewitalizacji Ząbkowice	95
6.5.	Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane	96
6.6.	Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Łączna	97
7.	Projekty rewitalizacji obszarów Dąbrowy Górniczej.....	97
7.1.	Ogólnomiejskie projekty rewitalizacji Dąbrowy Górniczej	100
7.2.	Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Centrum	105
7.3.	Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej	114
7.4.	Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida.....	115
7.5.	Pozostałe projekty rewitalizacji obszaru zdegradowanego Dąbrowa	117
7.6.	Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Ząbkowice	119
7.7.	Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie obszary zdegradowane	121
7.8.	Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Osiedle Łączna	122
7.9.	Pozostałe projekty rewitalizacji zdegradowanego obszaru Gołonóg.....	123
7.10.	Wiązki projektów w obszarach rewitalizacji miasta Dąbrowa Górnicza	127
7.11.	Charakterystyka pozostałych uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	135
8.	Szacunkowe koszty i źródła finansowania programu rewitalizacji Dąbrowy Górniczej.....	136
9.	System wdrażania programu rewitalizacji Dąbrowy Górniczej.....	144
9.1.	Mechanizmy włączenia interesariuszy w rewitalizację Dąbrowy Górniczej.....	144
9.2.	Komitet Rewitalizacji Miasta Dąbrowa Górnicza.....	153
9.3.	Instrumenty wspierające rewitalizację Dąbrowy Górniczej	153
9.4.	Aktualizacja Programu Rewitalizacji.....	154
9.5.	Monitoring i ewaluacja Programu Rewitalizacji	154
	Spis tabel.....	160
	Spis rysunków	161

Spis zdjęć	161
Spis map.....	161
Bibliografia	162

Spis tabel

Tabela 1. Wykaz celów operacyjnych, kierunków i przedsięwzięć strategicznych zawartych w <i>Strategii Rozwoju Miasta: Dąbrowa Górnicza 2022</i> , które w bezpośredni sposób determinują proces rewitalizacji w mieście	8
Tabela 2. Obszary miasta wymagające rewitalizacji na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Dąbrowa Górnicza	10
Tabela 3. Cele potencjalnie powiązane z działaniami rewitalizacyjnymi wynikające z miejskich strategii i programów sektorowych	12
Tabela 4. Liczba projektów w poszczególnych obszarach rewitalizacji, lata 2008-2014	14
Tabela 5. Struktura projektów rewitalizacji w podziale na wnioskodawców – lata 2008-2014	14
Tabela 6. Podział miasta na obszary, dzielnice oraz zespoły dzielnic dla potrzeb diagnozy sytuacji kryzysowych.....	16
Tabela 7. Liczba mieszkańców w latach 2009-2013 wraz ze zmianą względem 2009 r. – dzielnice i zespoły dzielnic	17
Tabela 8. Liczba mieszkańców Dąbrowy Górniczej w latach 2009-2013 wraz ze zmianą względem 2009 r. – obszary DBP	17
Tabela 9. Ulice w Dąbrowie Górniczej z największym spadkiem liczby ludności w latach 2009-2013 (przykładowe)	19
Tabela 10. Liczba i udział bezrobotnych w liczbie mieszkańców Dąbrowy Górniczej – dzielnice, 2013 r.	20
Tabela 11. Ulice w Dąbrowie Górniczej z największym udziałem bezrobotnych w liczbie mieszkańców - wybrane, 2013 r.....	21
Tabela 12. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby ludności dzielnic w 2013 r.....	22
Tabela 13. Ulice z największym udziałem osób korzystających z pomocy społecznej w liczbie mieszkańców, 2013 r.	23
Tabela 14. Poziom aktywności przedsiębiorczej – dzielnice i zespoły dzielnic, 2013 r.....	24
Tabela 15. Poziom aktywności przedsiębiorczej – obszary DBP, 2013 r.....	25
Tabela 16. Ulice w Dąbrowie Górniczej najbardziej zagrożone przestępczością, 2013 r.....	27
Tabela 17. Matryca oceny tkanki miejskiej – budynki administrowane przez MZBM w poszczególnych jednostkach urbanistycznych, 2014 r.	28
Tabela 18. Miejsca i obiekty wymagające podjęcia działań rewitalizacyjnych ustalone podczas spotkań z mieszkańcami	30
Tabela 19. Obszary zagrożenia środowiskowego w Dąbrowie Górniczej	31
Tabela 20. Zbiorcza ocena sytuacji w obszarach DBP w Dąbrowie Górniczej.....	46
Tabela 21. Obszary zdegradowane i priorytetowe obszary rewitalizacji Dąbrowy Górniczej (wg danych na koniec 2014 r.)	50
Tabela 22. Podstawowe dane dotyczące ulic wchodzących w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji Centrum, Podobszaru: Śródmieście w latach 2014 i 2019.....	53
Tabela 23. Podstawowe dane dotyczące ulic wchodzących w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji – teren po KWK Paryż, 2014 r.).....	61
Tabela 24. Podstawowe dane dotyczące ulic wchodzących w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji Park Zielona i osiedle przy ulicy Robotniczej, w latach 2014 i 2019 r.....	64
Tabela 25. Podstawowe dane dotyczące ulic wchodzących w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji Osiedle Mickiewicza/Norwida, w latach 2014 i 2019 r.....	69
Tabela 26. Podstawowe dane dotyczące ulic wchodzących w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji Ząbkowice w latach 2014 i 2019 r.	73
Tabela 27. Podstawowe dane dotyczące ulic wchodzących w skład Priorytetowego obszaru rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, Podobszar: Strzemieszyce Wielkie, w latach 2014 i 2019 r.	78
Tabela 28. Podstawowe dane dotyczące Priorytetowego obszaru rewitalizacji Osiedle Łączna, w latach 2014 i 2019 r.....	83
Tabela 29. Wewnętrzne i zewnętrzne czynniki strategiczne realizacji celów obszaru zdegradowanego Dąbrowa (2014 r.)	87
Tabela 30. Macierz SWOT dla obszaru zdegradowanego Dąbrowa	88
Tabela 31. Wewnętrzne i zewnętrzne czynniki strategiczne realizacji celów obszaru zdegradowanego Ząbkowice (2014 r.)	89
Tabela 32. Macierz SWOT dla obszaru zdegradowanego Ząbkowice	90
Tabela 33. Wewnętrzne i zewnętrzne czynniki strategiczne realizacji celów obszaru zdegradowanego Strzemieszyce (2014 r.).....	90
Tabela 34. Macierz SWOT dla obszaru zdegradowanego Strzemieszyce	91
Tabela 35. Wewnętrzne i zewnętrzne czynniki strategiczne realizacji celów obszaru zdegradowanego Gołonóg (2014 r.).....	92
Tabela 36. Macierz SWOT dla obszaru zdegradowanego Gołonóg	93
Tabela 37. Projekty realizowane w kilku obszarach rewitalizacji oraz projekty ogólnomiejskie	100
Tabela 38. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Centrum.....	105
Tabela 39. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej	114
Tabela 40. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Osiedle Mickiewicza	115
Tabela 41. Pozostałe projekty rewitalizacji obszaru zdegradowanego Dąbrowa.....	117
Tabela 42. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Ząbkowice	119
Tabela 43. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane	121
Tabela 44. Projekty priorytetowego obszaru rewitalizacji Osiedle Łączna	122
Tabela 45. Pozostałe projekty rewitalizacji zdegradowanego obszaru Gołonóg	123
Tabela 46. Szacunkowe koszty i źródła finansowania projektów rewitalizacji w Dąbrowie Górniczej	138
Tabela 47. Instrumenty partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji Dąbrowy Górniczej	151
Tabela 48. Wskaźniki realizacji celów rewitalizacji priorytetowych obszarów rewitalizacji Dąbrowy Górniczej.....	156

Spis rysunków

Rysunek 1. Cechy programu rewitalizacji Dąbrowy Górniczej.....	5
Rysunek 2. Koncepcja budowania projektów rewitalizacji w Dąbrowie Górniczej	7
Rysunek 3. Priorytety rewitalizacji wyprowadzone ze Strategii Rozwoju Miasta: Dąbrowa Górnicza 2022.....	8
Rysunek 4. Zmiana liczby mieszkańców Dąbrowy Górniczej w latach 2009-2013 – obszary DBP	18
Rysunek 5. Udział osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców – obszary DBP.....	21
Rysunek 6. Udział osób korzystających z pomocy społecznej w liczbie ludności – obszary DBP	23
Rysunek 7. Poziom aktywności przedsiębiorczej – obszary DBP	26
Rysunek 8. Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Centrum	127
Rysunek 9. Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej	130
Rysunek 10. Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Osiedle Mickiewicza/Norwida.....	131
Rysunek 11. Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Ząbkowice	132
Rysunek 12. Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane	133
Rysunek 13. Wiązka projektów rewitalizacji obszaru Osiedle Łączna	135
Rysunek 14. Macierz interesariuszy procesu rewitalizacji Dąbrowy Górniczej według siły wpływu i poziomu zainteresowania.....	144

Spis zdjęć

Zdjęcie 1. Tereny po byłym zakładzie produkcji maszyn DEFUM, ul. Kolejowa (Autor: Adam Polko)	59
Zdjęcie 2. Nieczynny budynek dworca PKP Dąbrowa Górnicza (Autor: Adam Polko)	59
Zdjęcie 3. Tereny dawnej fabryki DEFUM, ul. Kolejowa (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)	60
Zdjęcie 4. Tereny dawnej fabryki DEFUM, ul. Kolejowa (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)	60
Zdjęcie 5. Tereny byłej KWK „Paryż” (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej).....	63
Zdjęcie 6. Osiedle przy ulicy Robotniczej (Autor: Adam Polko).....	66
Zdjęcie 7. Odnowiony Park Zielona (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej).....	67
Zdjęcie 8. Park Zielona po modernizacji (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej).....	67
Zdjęcie 9. Zmodernizowana Aleja Majakowskiego (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)	71
Zdjęcie 10. Osiedle Mickiewicza (Autor: Adam Polko).....	71
Zdjęcie 11. Odnowiony amfiteatr w Ząbkowicach (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej).....	75
Zdjęcie 12. Odnowiony amfiteatr w Ząbkowicach (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej).....	76
Zdjęcie 13. Pustostany w Ząbkowicach, ul. Sikorskiego (Autor: Adam Polko).....	76
Zdjęcie 14. Odnowiona budynek biblioteki w Strzemieszycach Wielkich (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej).....	79
Zdjęcie 15. Pustostany w Strzemieszycach Wielkich przy ul. Warszawskiej (Autor: Adam Polko).....	80
Zdjęcie 16. Budynek po byłym kinie „Paw” w Strzemieszycach Wielkich przy ulicy Warszawskiej (Autor: Adam Polko).....	80
Zdjęcie 17. Hałda Każdębie (Źródło: Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej)	82
Zdjęcie 18. Osiedle Łączna (Autor: Adam Polko).....	85
Zdjęcie 19. Osiedle Łączna (Autor: Adam Polko).....	86

Spis map

Mapa 1. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.....	32
Mapa 2. Liczba osób długotrwale bezrobotnych w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.	33
Mapa 3. Liczba osób długotrwale bezrobotnych w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.	34
Mapa 4. Koncentracja osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.	35
Mapa 5. Koncentracja liczby przedsiębiorstw na 100 mieszkańców w Dąbrowie Górniczej w 2016 r.	36
Mapa 6. Rozkład przestrzenny kumulacji czynników kryzysowych w podsystemie społecznym w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.	38
Mapa 7. Rozkład przestrzenny czynników kryzysowych w podsystemie gospodarczym w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.	39
Mapa 8. Rozkład przestrzenny łącznej liczby czynników kryzysowych w podsystemie środowiskowym w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.	40
Mapa 9. Rozkład przestrzenny łącznej liczby czynników kryzysowych w podsystemie technicznym w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.	41
Mapa 10. Rozkład przestrzenny łącznej liczby czynników kryzysowych w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.	42
Mapa 11. Obszary najwyższej koncentracji negatywnych zjawisk w Dąbrowie Górniczej w 2018 r.	43
Mapa 12. Priorytetowe obszary rewitalizacji Dąbrowy Górniczej:	51
Mapa 13. Priorytetowy obszar rewitalizacji Centrum, Podobszar: Śródmieście	52
Mapa 14. Priorytetowy obszar rewitalizacji – tereny po KWK „Paryż”.....	61
Mapa 15. Priorytetowy obszar rewitalizacji: Centrum , Podobszar: tereny po KWK „Paryż”	61
Mapa 16. Priorytetowy obszar rewitalizacji: Park Zielona i Osiedle przy ul. Robotniczej.....	64
Mapa 17. Priorytetowy obszar rewitalizacji: Osiedle Mickiewicza/Norwida.....	68
Mapa 18. Priorytetowy obszar rewitalizacji Ząbkowice	72
Mapa 19. Priorytetowy obszar rewitalizacji: Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, Podobszar: Strzemieszyce Wielkie.....	77
Mapa 20. Priorytetowy obszar rewitalizacji Strzemieszyce Wielkie i sąsiednie tereny zdegradowane, Podobszar: Hałda Każdębie	81
Mapa 21. Priorytetowy obszar rewitalizacji Osiedle Łączna.....	83

Bibliografia

- 1) Analiza preferencji społecznych w zakresie rewitalizacji centrum Dąbrowy Górniczej, dr Adam Polko, Katedra Gospodarki Przestrzennej Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Dąbrowa Górnica, kwiecień 2009
- 2) Analiza rozmieszczenia negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych w Dąbrowie Górniczej w 2016 r. z wizualizacją na mapie, opatrzona komentarzem i rekomendacją ewentualnych zmian granic priorytetowych obszarów rewitalizacji wskazanych w Programie Rewitalizacji: Dąbrowa Górnica 2022 (aktualizacja - 2016 r.) przygotowanego w 2017 r. na zlecenie Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej przez Future Green Innovation S.A. z Krakowa.
- 3) Dąbrowa Górnica – Śródmieście. Raport z warsztatów „Charrette” – konsultacji społecznych, przeprowadzonych w dniach 9-11.02.2011 dotyczących uszczegółowienia Lokalnego Programu Rewitalizacji, dr hab. inż. arch. Piotr Lorens, współpraca redakcyjna: mgr Wojciech Nowik, Gdańsk, kwiecień 2011r.
- 4) *Krajowa Polityka Miejska*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, 2015 oraz F. Kuźnik, A. Klasik, B. Szczupak, M. Baron: *Koncepcja regionalnej polityki miejskiej*. Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice, październik 2014
- 5) *Narodowy Plan Rewitalizacji 2022 (założenia)*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2014
- 6) nr 1 do Uchwały Nr XXIII/374/08 Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej z dnia 30 stycznia 2008 r.
- 7) Projekt współfinansowany jest przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Poddziałania 6.2.2. Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013
- 8) Projekt: Paryż nie śpi realizowany wspólnie ze Stowarzyszeniem Architektów Polskich o/Katowice w ramach Miejskich Innowacji Rewitalizacyjnych w Dąbrowie Górniczej, 2013 – 2014.
- 9) Raport z badań ankietowych nt. zagospodarowania terenu po kopalni Paryż w Dąbrowie Górniczej Studenckiego Koła Naukowego Nieruchomości działającego przy Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach, 2013 r. (badania kwestionariuszowe wśród osób posiadających prawo własności lub będących użytkownikami wieczystymi nieruchomości znajdujących się na terenie byłej kopalni Paryż w Dąbrowie Górniczej).
- 10) Raport z konsultacji społecznych, live planning oraz badań ilościowych w formie ankiet konsultacyjnych, Mariusz Kwaśniak, Katowice 2014
- 11) *Rewitalizacja społeczna przestrzeni publicznych ulica Majakowskiego w Dąbrowie Górniczej*. Raport z konsultacji społecznych, Krzysztof Bierwiaczonek, Tomasz Nawrocki, Dąbrowa Górnica 2013
- 12) Społeczno-kulturowe uwarunkowania procesu rewitalizacji w dzielnicy Ząbkowice, Raport Badawczy, Dąbrowa Górnica 2008, dr hab. Krzysztof Czekaj, dr Monika Zwartka-Czekaj, dr Łukasz Trembaczowski
- 13) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta (III edycja), 2008 r.
- 14) *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Dąbrowa Górnica*, Załącznik
- 15) Wariantowa koncepcja gospodarczego wykorzystania terenu, TERRABUD POLSKA Sp. z o.o. 2013, w ramach projektu: Aktywizacja ekonomiczna obszarów przemysłowych - Hałda Jadwiga w Dąbrowie Górniczej (Etap I), współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Poddziałania 6.2.2. Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013
- 16) *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015 r.